

MIHAI CIUREA

LIMBA GREACĂ NEOTESTAMENTARĂ
KOINĒ DIALEKTOS

MIHAI CIUREA

LIMBA GREACĂ NEOTESTAMENTARĂ
KOINĒ DIALEKTOS

Editura Universitaria
Craiova, 2016

Referenți științifici:

Conf. univ. dr. Corneliu-Smarand Rizea

Pr. Conf. univ. dr. Constantin Băjău

Copyright © 2016 Universitaria

Toate drepturile sunt rezervate Editurii Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

CIUREA, MIHAI

Limba greacă neotestamentară : koinē dialektos / Mihai Ciurea. - Craiova :

Universitaria : Editura Mitropolia Olteniei, 2016

Conține bibliografie

ISBN 978-606-14-0986-0 ; ISBN 978-606-731-019-1

225.07

811.14'02

ἐραυνᾶτε τὰς γραφάς,
ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν·
καὶ ἐκεῖναί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ·
(Κατὰ Ἰωάννην 5, 39)

LIMBA GREACĂ – UN SCURT ISTORIC

Limba greacă este una dintre cele mai importante limbi indo-europene, denumire care stă la baza majorității limbilor vorbite astăzi în Europa (cu excepția limbilor uralo-altaice: finlandeză, maghiară, bască, precum și a limbii turce), dar și a unor limbi vorbite în Asia (cea mai mare parte a dialectelor indiene și a limbilor Iranului modern, precum și armeană). Această „limbă-sursă” reprezintă rezultatul unei reconstrucții la toate nivelurile: sistem fonetic, morfologie, compoziție frazeologică, sintaxa propozițiilor simple și compuse. Din păcate, astăzi nu avem documente scrise în această presupusă limbă indo-europeană. Ea a fost reconstituită în întregime de către specialiști, pe baza metodei comparative, la începutul secolului al XIX-lea d.Hr., și astfel putem stabili aproximativ locul și timpul în care a fost vorbită și scrisă. Ipoteza care s-a impus este următoarea: pentru toate limbile indo-europene vechi a existat o limbă-sursă comună din care acestea au izvorât. Din această limbă-sursă s-au născut dialectele. Ulterior, din aceste dialecte s-au format noile limbi. Devenind comune, acestea vor comporta, la rândul lor, o serie de dialecte, din care se vor naște ulterior și alte limbi.

O comparație între limbile indo-europene și cele semite subliniază câteva diferențe esențiale: limbile indo-europene nu se scriu de la dreapta la stânga; limbile indo-europene sunt flexionare, adică se declină; cuvintele limbilor indo-europene se modifică cu ajutorul elementelor sau desinențelor care se adaugă la temă, adică la rădăcina cuvântului. Acest element precizează foarte bine rolul jucat de cuvânt în propoziție; vocala joacă de asemenea un rol important în însăși rădăcina cuvântului, în limba greacă. Dimpotrivă, în limbile semite, vocala nu reprezintă decât un element supra-adăugat în scriere, de invenție recentă. Fără vocale, rădăcina este formată în general din trei consoane (triliterală) și poate face obiectul mai multor sensuri.

Limba greacă este cea mai veche limbă din Europa, vorbită și scrisă în mod continuu. Treizeci și cinci de secole separă „documentele miceniene” de limba greacă modernă (sau neogreacă). Civilizația miceniană

(după denumirea capitalei – Micene, cel mai puternic oraș-stat din acea vreme) reprezintă prima perioadă importantă a civilizației grecești, fiind opera aheilor (1600 î.Hr.), deși la vremea respectivă nu se punea problema existenței unei unități teritoriale sau politice. După o perioadă de aproximativ șase secole (până în jurul anilor 1200-1100 î.Hr.), caracterizată printr-o continuă expansiune teritorială care a cuprins partea continentală și majoritatea insulelor grecești de astăzi, civilizația miceniană a dispărut, în special din cauza invaziei ultimului val de triburi grecești ale dorienilor. Descifrate în anul 1952 d.Hr., cele mai vechi documente scrise de acest fel, numite „Inscripții (Tablete/ Texte) Linear B”, reprezintă o formă de scris silabică timpurie, foarte asemănătoare cu limba greacă și au fost descoperite în special în ruinele cetății Pylos. Acestea provin din secolul al XV-lea î.Hr., în timp ce forma vorbită trece de anul 2000 î.Hr., mergând probabil chiar până în jurul anului 3000 î.Hr.

Remarcabil este faptul că greaca nu se înrudește cu niciuna dintre limbile indo-europene, deși s-a constatat că prezintă totuși unele afinități cu limba armeană (plasarea unei vocale înaintea unei consoane slab articulate, pentru a o susține în pronunție) sau cu dialectele indo-iraniene (folosirea augmentului, o vocală de forma „e” care, odată cu folosirea desinențelor secundare, caracterizează la modul indicativ apartenența la timpul trecut). Caracterul de izolare al limbii grecești este însă contrabalansat cu generozitate de abundența dialectelor sale. Diferențele dialectale nu erau totuși foarte mari, astfel încât orice grec putea înțelege *grosso modo* celelalte dialecte. Această bogăție a dialectelor ține de numeroși factori istorici și naturali. De la ahei până la dorienei, valuri succesive de triburi nomade au acoperit în mod progresiv întregul teritoriu al Greciei. Relieful neuniform a divizat populația, iar conceptul de cetate autonomă a condus la instaurarea multiplelor dialecte. Dintre acestea, numai cele care au stat la baza redactării unor opere literare au căpătat o anumită amploare. Repartiția lor geografică este destul de complicată. Cel mai răspândit dialect este cel „ionic-atic”, specific zonei răsăritene, în care elementul atic a manifestat o tendință destul de conservatoare, impunându-se ca filon principal. Succesul Atenei pe plan politic și cultural („epoca de aur” din secolele V-IV î.Hr.) a făcut ca dialectul atic să devină exponentul cel mai de seamă al limbii grecești

clasice și să constituie nucleul limbii elenistice (*koinē*). Îi urmează dialectul „eolic” sau „aheean”, care conține multe arhaisme și este, la rândul său, de trei feluri: continental, insular și asiatic, specific zonei centrale. În fine, grupa vestică este dominată de dialectele „beoțic” și „doric”. Dacă, într-un anumit fel, este posibil să identificăm dincolo de dialectele sale „greaca comună” (în sensul de fond comun; a nu se confunda cu „limba comună”, care va apărea ulterior), rămâne aproape imposibil de reconstituit evoluția care s-ar fi putut produce de la stadiul limbii indo-europene până la perioada în care greaca este pentru prima dată atestată documentar. În acest stadiu, chiar dacă greaca a păstrat, cu o extraordinară fidelitate, anumite caracteristici moștenite de la limba-sursă indo-europeană (ca, de exemplu, în domeniul vocalizării), ea a suferit totuși și schimbări considerabile.

Se poate afirma că evoluția limbii grecești reprezintă un fenomen unic în istoria lingvisticii. Elementul insolit al acestei evoluții de aproximativ patru milenii este tocmai capacitatea limbii de a se diviza în numeroase dialecte și apoi de a se reuni, chiar și pentru a treia oară, coagulând în jurul ei pe toți vorbitorii elenofoni. Spre deosebire de limba latină, care a dispărut și trăiește astăzi numai prin intermediul limbilor moderne pe care le-a generat (*i.e.* franceză, italiană, română, spaniolă, portugheză etc.), greaca a rămas totuși aceeași limbă, asumându-și schimbările impuse de evoluția istorică, culturală, religioasă și științifică.

Ea este marcată de cinci faze importante, de la începuturi până în prezent:

1. Prima fază începe odată cu separarea unei limbi proto-grecești de limba proto-ariană (care stă la baza sanscritei și a dialectelor iranene). Avem de-a face acum cu o limbă unitară, comună tuturor triburilor grecești, sau mai bine zis „proto-grecești” (*protogreaca*, 2000-1500 î.Hr.), căreia îi lipsesc documente scrise. Urmează primele texte grecești scrise într-un sistem silabic („Linearul B”), folosit de administrația palatelor miceniene și dispărut odată cu acestea (*greaca miceniană*, 1500-1200 î.Hr.; 1200-800 î.Hr.). Și în acest caz, lipsesc documentele scrise.
2. A doua fază începe odată cu venirea în Peninsula Elenă a diferitelor triburi de greci, când unitatea limbii începe să fie fragmentată de

numeroasele dialecte descrise mai sus (ionic, doric, eolic, arcado-cipriot etc.). Aceasta este perioada arhaică și clasică a limbii grecești (*greaca clasică*, 800-330 î.Hr.).

3. Perioada elenistică și romană marchează o a treia fază, când limba greacă începe să se reunifice sub denumirea de „dialectul comun” (κοινὴ διάλεκτος/ *koinē dialektos*). Nu știm dacă diferențele dialectale au continuat să fie prezente timp îndelungat, însă este cert faptul că formarea și răspândirea dialectului *koinē*, limba comună în secolul al III-lea î.Hr., le-a dat o lovitură mortală. Această limbă *koinē* a permis și a favorizat atât unificarea politică, cât și pe cea culturală (*greaca elenistică*, 330 î.Hr. – 330 d.Hr.).
4. Perioada bizantină și cea bizantină târzie inaugurează o a patra fază, când se înregistrează o nouă divizare a limbii în dialectele grecești moderne. Divizarea Imperiului Roman (395 d.Hr.), apoi căderea Imperiului Roman de Apus (476 d.Hr.), precum și presiunea constantă a popoarelor migratoare au făcut ca greaca și latina să își separe complet zonele de influență, latina fiind folosită exclusiv în apus, iar greaca în răsărit. Imperiul Bizantin devine astfel dominat și definit de cultura greacă și de creștinătatea ortodoxă (*greaca bizantină*, 330-1453 d.Hr.).
5. În fine, pe parcursul secolului al XX-lea, limba cunoaște o nouă fază de omogenizare, pentru a forma „neoeleina comună” sau *neogreaca*, ce marchează o a cincea și ultima fază a evoluției sale. Cucerirea Constantinopolului de către turci, în anul 1453 d.Hr., înseamnă, în mod simbolic, prăbușirea Imperiului Bizantin și face ca majoritatea elenofonilor să intre sub autoritatea Imperiului Otoman. Cu toate acestea, o parte dintre savanții Bizanțului se refugiază în Occident, revitalizând interesul pentru cultura și limba greacă și contribuind astfel la Renaștere. Acum apar o serie de dialecte moderne, cele mai multe derivate din *koinē*. După Războiul de Independență din Grecia (1821-1830 d.Hr.), începe o lungă dezbatere cu privire la stabilirea unei limbi oficiale a noului stat grec. În mod concret, trebuia ales între varietățile de limbă populară (δημοτική/ *Demotike*) și o limbă cultă, semi-artificială, „curățată” de elemente străine și aticizată

(καθαρεύουσα/ *Katharevousa*). Disputa este rezolvată abia în anul 1976, când o variantă standardizată a limbii populare a fost declarată limba oficială a Republicii Elene, apoi a Ciprului și ulterior a Uniunii Europene (*greaca modernă*, 1453 d.Hr. – prezent).

LIMBA GREACĂ NEOTESTAMENTARĂ

Pentru scrierea textelor biblice au fost folosite trei limbi, numite adesea și „limbi sfinte”, pentru că prin intermediul lor s-a revelat cuvântul lui Dumnezeu: ebraica, aramaica și greaca.

Pe de o parte, putem identifica în limbajul teologic folosirea frecventă a unora dintre aceste cuvinte, care au rămas netraduse, fiind pur și simplu transliterate: *Abba* („Părinte/ Tată” – cf. Marcu 14, 36; Romani 8, 15; Galateni 4, 6); *Osana* („O, Doamne, Te rog, mântuiește!” – cf. Psalmul 117, 25; Marcu 11, 9); *Amin* („Așa să fie!” – 126 de ocurențe neotestamentare, pentru a încheia o cerere sau o rugăciune adresată lui Dumnezeu, cu încredințarea că se va realiza); *Aliluia* (de la ebraicul „Hallel” = „Lăudați-L pe Yahweh/ Dumnezeu” - cântare liturgică de laudă prescrisă îndeosebi pentru cele trei mari sărbători iudaice: Paștele, Cincizecimea și Corturile, alcătuită din Psalmii 112-117, termen devenit deja un refren doxologic, numai dacă amintim aici mulțimile din Apocalipsa 19, 1.3.6).

Pe de altă parte, la o lectură atentă a textului Noului Testament, descoperim cuvinte sau expresii aparent ininteligibile: *Talita Kumi* („Fiică, ție zic, scoală-te!” – cf. Marcu 5, 41); *Golgota* („Locul căpătâni” – cf. Marcu 15, 22; Matei 27, 33; Ioan 19, 17); *Tavita* („Căprioară” – cf. Faptele Apostolilor 9, 36-40); *Corban* („Cu ce te-aș fi putut ajuta este dăruit lui Dumnezeu” – cf. Marcu 7, 11); *Maranatha* („Domnul vine!” – cf. I Corinteni 16, 22); *El(o)i, El(o)i lama sabahtani* („Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, pentru ce/ de ce M-ai părăsit?” – cf. Matei 27, 46; Marcu 15, 34) etc. Însă grație autorilor sfinți, în special a Sfântului Evanghelist Marcu, aceste cuvinte sau expresii sunt cel mai adesea explicate sau traduse cu ajutorul secvenței „care se tâlmăcește/ tâlcuiește/ interpretează” (ὅ ἐστιν μεθερμηνεύμενον/ *hó estin methermeneuómenon*).

Nu trebuie uitat nici faptul că liturgiile creștine au păstrat, încă de la început, refrenul liturgic *Kyrie eleison* („Doamne, miluiește!/ Doamne, îndură-Te spre noi!”), care este foarte apropiat ca formă de textul ultimilor doi evangheliști sinoptici, Marcu (cf. 10, 47) și Luca (cf. 16, 24; 17, 13; 18, 38).

Nu în ultimul rând, interesul pentru studiul limbilor biblice, în special pentru limba greacă neotestamentară, este stimulat și de realitatea incontestabilă a faptului că numeroase cuvinte din vocabularul limbilor moderne au la bază o terminologie greacă, a cărei cunoaștere conferă o anumită savoare și un plus de înțelepciune în înțelegerea acestora.

Toate cărțile Noului Testament au fost scrise în limba greacă a dialectului comun (ἡ κοινὴ διάλεκτος/ *hē koinē dialektos*), considerată de majoritatea exegeților drept un minunat vehicul de care s-a servit providența divină pentru răspândirea mesajului evanghelic în lume. De la această regulă generală ar putea face excepție doar Sfânta Evanghelie după Matei. În tradiția veche a Bisericii, există o mărturie a lui Papias (cca. 70-163 d.Hr.), episcop de Hierapolis (actualul Pamukkale din Turcia), care, în opera sa – „Explicarea Cuvintelor Domnului” (*Λογίων Κυριακῶν Ἑξήγησις*), vorbește despre faptul că Sfântul Matei și-ar fi scris inițial Evanghelia în limba aramaică, în jurul anilor 43-44 d.Hr., undeva în Țara Sfântă. Din nefericire, lucrarea menționată s-a pierdut și data scrierii sale este incertă (probabil 120 d.Hr.). O identificăm totuși grație mărturiei istoricului Eusebiu de Cezareea (+ 340 d.Hr.), care atribuie un întreg capitol acestui subiect în monumentală sa „Istorie Bisericească” (*Εκκλησιαστικὴ ἱστορία* III.39.16): „Matei, scriind în dialectul ebraic (*limba aramaică*, n.n.), a pus în ordine cuvintele (*Domnului*, n.n.), iar fiecare le traducea cum putea (*Ματθαῖος μὲν οὖν Ἑβραῖδι διαλέκτῳ τὰ λόγια συνετάξατο, ἡρμήνευσεν δ' αὐτὰ ὡς ἦν δυνατὸς ἕκαστος*)”. Mai mult decât atât, până astăzi nu ni s-a transmis niciun manuscris al acestei Evanghelii în versiunea ei aramaică (*i.e.* „Matei aramaic”), totul reducându-se la câteva mărturii, la rândul lor destul de incerte, despre un original aramaic al Evangheliei după Matei (*e.g.* Epifanie de Salamina - *Despre erezii* LI.5; Fericitul Ieronim - *De viris illustribus* III.3; *Adversus Pelagium* III.2). Cert este faptul că toate traduceri noastre au la bază Evanghelia după Matei în limba greacă. De aceea, este foarte greu de precizat care este raportul dintre acest posibil original aramaic și Evanghelia greacă după Matei. Dificultatea se accentuează dacă se are în vedere și problema sinoptică, mai precis faptul că Evanghelia după Matei în limba greacă depinde și de alte izvoare, dintre care unul a fost folosit și de Sfântul Luca (așa-numitul „izvor comun”, sau *Documentul Q*, de la termenul german *Quelle* = „sursă”), iar altul este, foarte probabil, Evanghelia după Marcu.

Ceea ce numim „greaca biblică” este în principal reprezentată de două mari grupe de texte:

- ✓ mai întâi, scrierile grecești ale Vechiului Testament. „Septuaginta” (secolele III-II î.Hr.) este cea mai importantă traducere/ versiune greacă veterotestamentară (abreviată, în cărțile de specialitate, prin

LXX), începută în Alexandria Egiptului, prin anul 275 î.Hr. În acea perioadă, evreii din Diaspora erau mult mai familiarizați cu limba greacă, decât cu ebraica biblică. Septuaginta este de o importanță primordială, pentru că ea reprezintă „Biblia Bisericii” creștine, înainte ca Noul Testament să fi fost scris. De cele mai multe ori, atunci când autorii neotestamentari citează „Legea și/sau proorocii” (*i.e* Vechiul Testament), se folosesc de Septuaginta și nu de originalul ebraic. De aceea limba Septuagintei a devenit întretesută cu gândirea creștină;

- ✓ apoi, ansamblul/ *corpus*-ul a ceea ce numim „Noul Testament” (secolul I d.Hr.), afirmație care urcă la Sfântul Apostol Pavel (*cf.* II Corinteni 3), deși în acea perioadă (55-60 d.Hr.) nu exista încă o listă canonică neotestamentară completă, așa cum avem astăzi.

Până la savanții Adolf Deissmann (1866-1937) și Ernesto Buonaiuti (1881-1946), greaca biblică părea a fi o limbă aparte. Examinarea cu atenție a lumii vechi, așa cum se prezintă ea între secolele IV î.Hr. - I d.Hr., precum și descoperirea numeroaselor documente aparținând limbii comune, în special a papirusurilor grecești din Egipt, ne arată însă faptul că acești autori și traducători biblici au folosit pur și simplu limba greacă a dialectului comun pentru a-și redacta scrierile. Așadar, Noul Testament a fost scris într-o perioadă în care limba greacă era vorbită în mod curent în Sudul Europei, în Nordul Africii și în Orientul Apropiat și Mijlociu. Răspândirea ei se datorează, în special, cuceririlor strălucitului general Alexandru Macedon (356-323 î.Hr.), al cărui tutore a fost filosoful grec Aristotel, care și-a însușit, la rândul lui, limba și cultura grecească. Această relație privilegiată dintre Macedonia și Grecia are la bază admirația Împăratului Filip II al Macedoniei (tatăl lui Alexandru cel Mare) pentru elementul grecesc, dată fiind și hegemonia manifestată de Macedonia asupra părții continentale a Greciei, în secolul al IV-lea î.Hr., adoptând în schimb greaca ateniană ca limbă administrativă. Chiar și după ce stăpânirea macedoneană este înlocuită cu cea romană, limba și cultura greacă dăinuie în întreg Imperiul Roman. Dacă perșii, stabilindu-și imperiul, promovaseră timp de două secole ca limbă diplomatică și comercială aramaica, Alexandru cel Mare a făcut din elenism o „civilizație mondială”, limba greacă fiind în curând vorbită peste tot: la Atena, la Efes, la Antiohia, la Alexandria în Egipt, la Pergam, și chiar în deșert, la Palmyra.

Desprinsă din dialectul atic, limba acestei perioade este o limbă vie, dinamică și într-o continuă transformare. În aproximativ 300 de ani, ea suferă transformări substanțiale, ajungând să se deosebească foarte mult de dialectul atic. Acesta va constitui în curând doar baza limbii, care primește o serie de alte influențe: a celorlalte dialecte (ionic, doric etc.); a limbilor

semitice („semitisme”), îndeosebi, ebraica („ebraisme”) și aramaica („aramaisme”); a vocabularului Septuagintei („septuagintisme”) și chiar a limbii latine („latinisme”). De fapt, în această perioadă de elenizare a lumii romane, este mai potrivit să vorbim despre două ramuri ale limbii grecești:

- ✓ *limba literară*, care reușește să conserve mai bine (în special în proză) accentul atic, în încercarea scriitorilor de a imita limba marilor clasici greci. Acesta este motivul pentru care, în unele cercuri academice occidentale, specialiștii desemnează acest stadiu al limbii grecești cu ajutorul sintagmei „greaca post-clasică”;
- ✓ *limba vorbită* (germ. *Umgangssprache*), care cunoaște transformări esențiale, până la formarea așa-numitului *koinē dialektos*, sau „greaca comună”. Acesta este limbajul comun al omului de rând timp de opt secole (cca. 300 î.Hr. - 500 d.Hr.) și limba în care a fost scris Noul Testament.

Se poate afirma, așadar, că limba greacă clasică se apropie de sfârșit în jurul anului 300 î.Hr. În perioada cuprinsă între anii 300 î.Hr. – 300/ 500 d.Hr., considerată așa cum spuneam anterior drept „perioada elenistică și romană” (a treia fază), greaca devine o veritabilă *lingua franca* în bazinul mediteranean. Era o limbă simplificată, care nu mai conținea neregularitățile, particularitățile dialectice și nuanțele subtile ale modurilor și timpurilor verbale din limba greacă clasică. Păstrând rădăcinile atice specifice secolului al V-lea î.Hr., limba greacă a trecut de la vechi la modern, iar această perioadă de aproximativ 900 de ani, de la Alexandru cel Mare până la împăratul Iustinian I (527-565 d.Hr.), numită a „dialectului comun”, poate fi caracterizată tocmai ca o perioadă de tranziție. Ar fi greșit și cu totul nedrept să o considerăm o formă degradată a limbii grecești clasice. Deși nu era limba greacă clasică, ea se prezenta totuși ca o limbă frumoasă și flexibilă, simplificată și dinamică, tocmai pentru a întruni necesitățile unei „lumi” (vezi οἰκουμένη/ *oikoumene* = „lumea locuită”) și nu ale unei țări sau națiuni. Astfel, trăsăturile lingvistice dominante ale limbii grecești elenistice pot fi sintetizate în următoarele puncte: forme de pronunție regulate; reducerea numărului vocalelor; terminații regulate ale substantivelor și adjectivelor în declinare; simplificarea formelor verbale, în special prin înlocuirea terminațiilor neregulate ale aoristului II cu terminațiile regulate ale aoristului I; folosirea frecventă a terminației „-v”; folosirea frecventă a anumitor prepoziții; schimbarea unor verbe neregulate în „-μι” cu verbe regulate terminate în „-ω”; dispariția totală a „dualului”; reducerea substanțială a rolului diatezei medii (înlocuită adesea cu diateza pasivă); înlocuirea infinitivului cu forma de conjunctiv, precedată de prepoziția „ἵνα”; reducerea folosirii cazului dativ și înlocuirea sa treptată cu

acuzativul; folosirea frecventă a prepoziției „ὅν”; introducerea formelor perifrastice într-o varietate de contexte.

În unele locuri, se ajunsese la situația în care oamenii vorbeau în particular limba lor națională, iar în viața publică și pentru schimburile comerciale foloseau limba greacă. Numeroase persoane - chiar și o parte dintre Sfinții Apostoli – primeau la naștere două nume. În multe cazuri, cel de-al doilea era traducerea în greacă a primului (*e.g.* „Chefas” – Πέτρος/*Petros*; Thomas – Δίδυμος/*Didimos* etc.), așadar varianta grecească a aceluiași cuvânt. Este neîndoielnic faptul că există o oarecare influență semită asupra acestei limbi (întrucât scriitorii Noului Testament au fost în majoritate evrei), și că pentru noi, creștinii de astăzi, ea este o „limbă sacră” (deoarece prin intermediul ei ni s-a transmis Cuvântul lui Dumnezeu). Însă, pentru cei care au trăit în Palestina primului secol creștin, aceasta nu a fost, nici mai mult nici mai puțin, decât limba lor cotidiană, pe care o vorbeau în paralel cu aramaica. Scriitorii Noului Testament au scris în dialectul comun al omului de rând, pe care îl puteau înțelege cei din Palestina, Siria, Asia Mică, Egipt, Grecia și chiar Roma (este adevărat, cu anumite nuanțe în care reverberează stilul personal al fiecăruia). Cu alte cuvinte, Dumnezeu a folosit această limbă „comună”, „obișnuită”, pentru a transmite oamenilor din acea vreme un mesaj supra-comun, supra-natural, acela al Noului Legământ, al mântuirii omenirii. Ea a devenit o „sabie” ascuțită, un instrument puternic în mâna Sfinților Apostoli și a ucenicilor Mântuitorului Iisus Hristos.

Se pare că, în timpul vieții și activității publice a Mântuitorului Iisus Hristos, cea mai mare parte a locuitorilor Palestinei erau bilingvi: vorbeau o limbă semită (aramaica) și limba greacă a dialectului comun. Fenomenul bilingvismului palestinian este diferit de al celui alexandrin. Evreii din Alexandria erau imigranți, iar greaca era limba dominantă aici. De cealaltă parte, populația palestiniană nu se bucura, în general, de o educație elenistică puternică, deși limba greacă se manifesta cu o anumită vitalitate și aici, în special în regiunile de graniță (*e.g.* Galileea), primind și anumite influențe semite. Analizând raportul ebraică-aramaică din Palestina primului secol creștin, unii autori vorbesc – pe lângă bilingvism - și despre fenomenul „diglossiei”, care implică, pe de o parte, o limbă biblică complexă folosită numai în anumite cercuri religioase și, pe de altă parte, o limbă maternă colocvială, care are totuși capacitatea de fi folosită și în scris. Este suficient să amintim aici că celebrul „Titulum”, care a fost plasat deasupra crucii Domnului, era scris în trei limbi: ebraică, latină și greacă („Iisus Nazarineanul, Regele iudeilor” – *cf.* Ioan 19, 19). De asemenea, se crede că Însuși Mântuitorul cunoștea limba greacă: îi vorbește unei femei păgâne de neam, din Fenicia Siriei (*cf.* Marcu 7, 24-30), apoi unui centurion și

sclavului acestuia (cf. Luca 7, 1-10). După Sfântul Evanghelist Ioan, Apostolii Filip și Andrei mediază o întâlnire a unor elini cu Iisus (cf. 12, 20). Ca și în alte cazuri, folosirea limbii grecești în Palestina se datora capacității sale universale de intercomunicare, precum și faptului că era în mod preponderent folosită pentru medierea schimburilor comerciale. Nu trebuie uitat, de asemenea, contactul permanent al populației autohtone cu evreii din Diaspora, ocazionat în general de venirea acestora din urmă într-un fel de pelerinaj în Țara Sfântă, cu ocazia celor mai importante sărbători iudaice. O a treia cauză ar putea fi influența directă a dinastiei Irozilor, care adoptase stilul de viață și obiceiurile elenismului. În fine, am putea adăuga influența și vizionarismul câtorva „înțelepți” (e.g. Gamaliel, Iosif Flavius etc.), care, spre deosebire de majoritatea conaționalilor lor, avuseseră ocazia să și studieze limba greacă. Însă, în ciuda tuturor acestor influențe elenistice, miezul dur al populației rămăsese fidel tradițiilor iudaice, derapând uneori în direcția opusă, adică a revoltei împotriva a tot ceea ce însemna fenomenul grec în Palestina (e.g. Răscoala Macabeilor).

Deși aparent simplistă, greaca *koinē*, ca limbă biblică, a fascinat și încă fascinează pe toți cercetătorii Sfintelor Scripturi, datorită complexității ei, a expresivității specifice cuvântului și mesajului divin revelat. Uneori, ea lasă posibilitatea unei duble traduceri, lucru care, pe de o parte, poate pune în dificultate, iar, pe de altă parte, poate deschide calea unor noi interpretări, a unor noi conotații teologice. Cu toate că, în unele situații studiul gramatical al unui pasaj nu elucidează dificultățile lui, avantajele unui astfel de studiu sunt incomensurabile.

Textul Noului Testament este compus din 5393 de cuvinte grecești, dintre care doar 310 cuvinte au 50 sau mai multe ocurențe, ceea ce reprezintă numai 5,8% din întregul vocabular neotestamentar, dar sunt întâlnite în proporție de 79,94%. Mai mult, cele 1121 de cuvinte folosite de zece sau de mai multe ori în Noul Testament ocupă nu mai puțin de 91,99% din totalul ocurențelor.

DESPRE PRONUNȚIE

În ceea ce privește pronunția limbii grecești *koinē*, în lumea academică există două direcții principale: teologii ortodocși au adoptat, cu unele excepții, sistemul de pronunție propriu limbii grecești moderne (neogreaca), cu foarte mici modificări, cunoscută drept „pronunția reuchliniană” (susținută de elenistul german Johann Reuchlin, 1455-1522); teologii catolici și protestanți au adoptat așa-numita „pronunție erasmică” (propusă de un alt erudit umanist, Desiderius Erasmus de Rotterdam, 1467-1536). În anul 1588, doi profesori de la Universitatea din Cambridge au făcut recomandarea ca sistemul de pronunție erasmic, considerat mai corect, să fie pus în practică. Prin urmare, termenul „erasmic” (utilizat din 1830) se referă propriu-zis la pronunțarea limbii grecești vechi, conform ipotezelor savantului Erasmus, dar, prin extensie, implică orice sistem de reconstrucție al limbii eline. Dimpotrivă, Reuchlin a susținut importanța păstrării modului tradițional de pronunție a limbii grecești, adică a felului în care grecii, în continuitatea lor istorică, și-au pronunțat propria limbă, până în prezent.

În general, pronunția modernă a limbii grecești este văzută ca un stadiu de dezvoltare ulterior, în contrast cu pronunția genuină a antichității, creându-se astfel o dihotomie între cea dintâi și așa-numita „pronunție științifică”. Pornind de la un interesant studiu despre pronunția istorică a limbii grecești, profesorul de exegeză neotestamentară, Chrys C. Caragounis, de la Lund University din Suedia, a arătat că la baza pronunției erasmice stă o eroare căreia umanistul german i-a căzut victimă. Se pare că, între secolele XIII-XVI d.Hr., în Occident se folosea aceeași manieră de a pronunța limba greacă pe care o întâlnim în Grecia de astăzi. În anul 1528, Erasmus de Rotterdam, care trăise un timp la Leuven, în Belgia, a compus un dialog în limba latină dintre un urs și un leu (*De recta Latini Graecique sermonis pronuntiatione dialogus*), prin intermediul căruia a pus bazele unei noi maniere de a pronunța limba greacă. Îndemnul de a scrie această carte are la bază o farsă pusă la cale de un prieten elvețian, în persoana învățatului Henricus Glareanus (sau Loritus de Glarus). Tocmai sosit de la Paris, acesta, profitând de curiozitatea și naivitatea prietenului său (lat. *plus satis rerum novarum studiosum, ac mire credulum*), i-a spus că anumiți erudiți ai limbii grecești au ajuns la Paris și o pronunță într-o manieră diferită de cea folosită în Europa. Nedorind să mai întârzie, Erasmus și-a scris imediat celebrul „Dialogus”, având credința sinceră că aceasta era pronunția folosită în vechime. Ulterior, când a aflat despre gluma căreia îi căzuse victimă, a dorit să renunțe la pronunția pe care o născocise, sfătuindu-și și prietenii apropiați să revină la pronunția de bază. Însă „veștile” s-au răspândit uimitor de

repede și, după secole de folosire a pronunției grecești tradiționale, pronunția erasmică s-a impus, cu câteva excepții, în majoritatea țărilor din lume, în special în mediile academice occidentale.

Nu trebuie totuși să exagerăm importanța acestei chestiuni. Ea rămâne secundară, pentru că este posibil ca nici unul dintre cele două sisteme să nu fi fost folosit în citire, în primele două secole creștine. Mai important este ca toți teologii sau filologii, preocupați de traducere și de studiul acestei limbi fascinante, să ajungă la un consens asupra textului în sine al Sfintei Scripturi și asupra traducerii lui. Uneori pronunția erasmică se dovedește convenabilă în prezentarea sistematică a elementelor gramaticale, însă cei care sunt obișnuiți să citească „modern” sunt sfătuiți să continue. Cunoașterea ambelor tipuri de pronunție reprezintă un deziderat ideal, întrucât fiecare dintre ele prezintă anumite avantaje.

NOȚIUNI GENERALE DE FONETICĂ ȘI FONOLOGIE

Alfabetul

În forma sa clasică, alfabetul (ὀ ἀλφάβητος, de la ἄλφα + βῆτα) grec este format din 24 de litere, numite γράμματα (7 vocale – [v], 15 consoane simple – [c] și 2 consoane duble – [cc]), și pare a fi o adaptare a alfabetului fenicienilor, primii comercianți din bazinul mediteranean. Alfabetul latin provine din cel grec, de aici și asemănările de formă, pronunția și ordinea literelor. Datorită originii lor semite, literele grecești au și nume, nu numai echivalent sonor.

	Literă majusculă	Literă minusculă	Numele literei	Citire biblică modernă	Pronunție erasmică	Transliterare
[v]	A	α	Alfa/ Alpha	a	a, ā	a (scurt/ lung)
[c]	B	β	Vita/ Beta	v	b	b
[c]	Γ	γ	Gamma	g ^h	g	g (dur)
[c]	Δ	δ	Delta	d ^h	d	d
[v]	E	ε	Epsilon	e	ě	ě, é (scurt, închis)
[c]	Z	ζ	Zita/ Zeta	z	dz, zd, z	z
[v]	H	η	Ita/ Eta	i	ē	ē, è (lung/ deschis)
[c]	Θ	θ	Thita/ Theta	t ^h	t ^h	th (aspirat)
[v]	I	ι	Iota	i	i	i (scurt/ lung)
[c]	K	κ	Kappa	k	k	k
[c]	Λ	λ	Lamvda/ Lambda	l	l	l
[c]	M	μ	Mi/ Mü	m	m	m
[c]	N	ν	Ni/ Nü	n	n	n
[cc]	Ξ	ξ	Csi/ Xi	cs, x	ks	x („cs” dur)
[v]	O	ο	Omicron	o	ō	ō (scurt/ închis)

[c]	Π	π	Pi	p	p	p
[c]	Ρ	ρ	Ro/ Rho	r	r	r
[c]	Σ	σ, ς	Sigma	s	s	s (dur)
[c]	Τ	τ	Taf/ Tau	t	t	t
[v]	Υ	υ	Ipsilon/ Ūpsilon	i	ü	u (scurt/ lung)
[c]	Φ	φ	Fi/ Phi	f	p ^h	ph
[c]	Χ	χ	Hi/ Chi	h	k ^h	ch, kh
[cc]	Ψ	ψ	Psi	ps	ps	ps
[v]	Ω	ω	Omega	o	ō	ô (lung)

Vocalele și semivocalele

- ✓ vocalele, numite φωνήεντα, sunt: **-α, -ε, -η, -ι, -ο, -υ, -ω**;
- ✓ cele cinci sunete [a], [e], [i], [o], [u] pot fi *lungi sau scurte*;
- ✓ *lungi*: **-η; -ω** (ὦ μέγα); orice vocală urmată de un grup de consoane;
- ✓ *scurte*: **-ε** (ἔ ψιλόν), **-ο** (ὀ μικρόν);
- ✓ *uneori lungi, alteori scurte*: **-α; -ι; -υ**;
- ✓ *semivocale*: **-ι; -υ** când nu sunt precedate de altă vocală;
- ✓ vocalele lungi erau pronunțate cu un timp mai mult față de cele scurte;
- ✓ lungimea vocalelor influența pronunția, accentul și lungimea scândărilor în poezia greacă.

Sunete	[a]	[e]	[i]	[o]	[u]
Vocale scurte	α	ε	ι	ο	υ
Vocale lungi	α	η	ι	ω	υ

Consoanele

- ✓ *labiale*: **-β** (sonoră); **-π** (surdă); **-φ** (aspirată);
- ✓ *dentale*: **-δ** (sonoră); **-τ** (surdă); **-θ** (aspirată);
- ✓ *velare/ guturale*: **-γ** (sonoră); **-κ** (surdă); **-χ** (aspirată);

- ✓ *nazale*: -μ; -ν; -γκ; -γγ; -γχ; -γξ (înaintea unei alte oclusive velare/guturale, -κ; -γ; -χ și -ξ, consoana -γ se pronunță nazal: *nk, ngh, nh, nks*);
- ✓ *siflante*: -σ, -ς („sigma final” reprezintă o inovație medievală; în antichitate se folosea „sigma lunar” [c], indiferent de poziția lui în cuvânt);
- ✓ *lichide*: -λ; -ρ;
- ✓ *compuse*: -ζ; -ξ; -ψ.

Diftongii

Diftongul (ὁ δίφθογγος) reprezintă un grup de sunete (vocală și semivocală) care se pronunță în aceeași silabă. În faza sa clasică, greaca păstrase câțiva diftongi ai căror semivocală era întotdeauna un -ι sau un -υ. În limba greacă există doar diftongi descendenți (vocala + semivocală: Παῦλος va fi citit Παῦ-λος, fiind compus din două silabe), nu și diftongi ascendenți (semivocală + vocală: Ἰησοῦς va fi citit Ἰ-η-σοῦς, fiind compus din trei silabe). Pe măsură ce limba a evoluat, diftongii s-au redus, transformându-se fie în vocale, fie în grupuri constituite din vocală și consoană. În Noul Testament, dintre diftongii lungi (vocală lungă + semivocală) s-a păstrat doar -ηυ.

Diftongi	αι	ει	οι	υι	αυ	ευ	ηυ	ου
Citare modernă	[e]	[i]			[af], [av]	[ef], [ev]	[if], [iv]	[u]
Pronunție erasmică	[ai]	[ei]	[oi]	[üi]	[au]	[eu]		

Iota subscris

Vocalele lungi -ᾱ, -η și -ω se combină cu -ι, care nu se pronunță, pentru că formează așa-numiții *diftongi improprii*, care nu mai erau pronunțați (uneori nici scriși), în special în perioada bizantină. În perioada clasică, în care se folosea doar scrierea majusculă, acest „iota” era scris împreună cu vocalele lungi ΑΙ, ΗΙ, ΩΙ, precum în ΘΗ ΚΩΜΩΙΔΙΑΙ, ΘΗ ΤΡΑΓΩΙΔΙΑΙ (τῇ κωμῳδίᾳ, τῇ τραγῳδίᾳ = „comediei, tragediei”), iar iota era pronunțat. Când acestea sunt scrise cu litere mici, iota se subscrive: -αι, -ηι, -ωι. După scrierea cu minuscule, „iota subscris” nu se mai pronunță.

Importanța lui „iota subscris” nu trebuie neglijată, deoarece acești diftongi sunt esențiali în traducere. Astfel, la temele nominale, „iota subscris” semnalează aproape întotdeauna cazul dativ.

Există și „iota adscris”, care de asemenea nu se pronunță. El se folosește în cazul în care iota urmează unei vocale inițiale majuscule (e.g. ὁ Ἰάδης, -ov, = „iadul”).

Spiritele

Spiritele sunt semne grafice care apar deasupra vocalelor sau a diftongilor de la începutul unui cuvânt, precum și deasupra literei inițiale „ρ”. Aceste semne diacritice distinctive marcau aspirația inițială cu care era pronunțat un cuvânt. Ele sunt de două feluri:

- ✓ *spiritul aspru sau dur*: [‘] - care marchează o anumită aspirație asupra vocalei. Vocalele -υ și consoana -ρ primesc întotdeauna spiritul aspru;
- ✓ *spiritul lin sau moale*: [’] - care nu are nicio influență asupra pronunției vocalei și indică absența unei aspirații. Augmentul verbal primește întotdeauna spiritul lin (ἐ-).

Folosirea pentru prima dată a spiritelor în limba greacă se datorează lui Aristofan din Bizanț (cca 200 î.Hr.). Inițial, spiritul aspru, spre deosebire de cel lin, marca o aspirație mai puternică (laringal-velară/ guturală surdă). În perioada biblică, însă, se pare că nici unul dintre cele două semne grafice nu mai avea relevanță fonetică, în cea mai mare parte a teritoriului elenofon. Acestea au rămas totuși la nivelul scrierii, până la sfârșitul secolului al XX-lea d.Hr., fiind uneori importante la nivelul traducerii. Așadar, un cuvânt primește un spirit aspru sau lin din motive istorice și etimologice.

Spiritele se scriu deasupra minusculelor și în partea stângă a majusculilor. Atunci când cuvântul începe cu un diftong, spiritul este plasat pe a doua vocală, însă niciodată pe iota adscris. În combinație cu accentele, spiritele se plasează înaintea celui ascuțit și grav și sub cel circumflex.

Nu trebuie să confundăm cele două spirite din limba greacă cu apostroful, marcă a eliziunii vocalelor finale, sau cu așa-numita „coronis”, care constituie caza sau contragerea a două vocale din două cuvinte diferite într-un singur cuvânt (e.g. καὶ ἐγώ → κἀγώ = „și eu”).

Accentele

În general, toate cuvintele limbii grecești au un accent (ὁ τόνος), situat pe vocala uneia dintre ultimele trei silabe ale acestora. În limba greacă, silabele unui cuvânt se numără de la sfârșit la început și nu există cuvinte accentuate dincolo de a treia silabă. Ca regulă generală,

determinantă pentru accentuarea unui cuvânt este *ultima silabă* a acestuia. Dacă ea conține o vocală lungă sau un diftong, atunci accentul este limitat la silaba ultimă sau penultimă. Această regulă restrictivă ne ajută să aflăm unde nu poate fi plasat accentul într-un cuvânt.

Există trei feluri de accente:

- ✓ accent ascuțit sau acut: [´];
- ✓ accent grav: [`];
- ✓ accent circumflex: [˘].

La început, grecii pronunțau cuvintele ridicând vocea (accentul ascuțit), coborând-o (accentul grav) sau ridicând-o și coborând-o (accentul circumflex), pe silaba accentuată. Ulterior însă, acest tip de accentuare, care corespundea unei cvinte muzicale, a fost înlocuit cu o accentuare de intensitate, adică silaba accentuată va fi fost rostită pur și simplu mai puternic decât celelalte silabe ale cuvântului. Dacă inițiala este o vocală majusculă, accentul se scrie în stânga literei. Accentul circumflex se pune deasupra spiritului, iar accentul ascuțit și accentul grav se scriu în dreapta spiritului.

Există câteva cuvinte, cu una sau două silabe, care își pierd accentul, numite și „atone”. De fapt, ele sunt accentuate împreună cu lexemul alăturat, deoarece se pronunță fie unite cu următorul cuvânt („atone proclitice”), fie cu cel anterior („atone enclitice”). În greacă sunt *atone proclitice*: articolul masculin și feminin (ὁ/ οἱ; ἡ/ αἱ); prepozițiile ἐν, εἰς, ἐκ; conjuncțiile εἰ ὥς și negația οὐ; sunt *atone enclitice*: particulele τε, γε; pronumele nehotărât τίς, τι; formele scurte/ enclitice ale pronumelui personal: μου, σου, μοι, σοι, με, σε; indicativul prezent al verbelor „a fi” (cu excepția persoanei a II-a singular) și „a spune/ a declara” (φημί). Uneori, cuvintele poartă două accente, tocmai pentru că „sprijină” un cuvânt aton.

Există câteva cuvinte care se diferențiază cu ajutorul accentului: pronumele interogativ (τίς; = „cine?”) de pronumele nehotărât (τίς = „cineva”); articolul hotărât (ἡ) de pronumele relativ (ἥ = „cea care”); unele forme verbale personale și nominale.

Uneori accentele pot varia ca formă și poziție, în funcție de context sau de flexiune, după cum urmează:

- ✓ accentul ascuțit poate sta pe una dintre ultimele trei silabe, accentul circumflex pe ultima dintre ultimele două silabe, iar accentul grav doar pe ultima silabă a unui cuvânt;
- ✓ dacă ultima silabă este lungă, accentul ascuțit poate sta doar pe una din ultimele două silabe, iar cel circumflex doar pe ultima;
- ✓ accentul circumflex este plasat doar pe silabe lungi;

- ✓ când penultima silabă trebuie accentuată, dacă ea este lungă iar ultima silabă este scurtă, accentul de pe penultima silabă trebuie să fie circumflex;
- ✓ accentul ascuțit este înlocuit de unul grav atunci când cuvântul este urmat, fără semne de punctuație intermediare, de un alt cuvânt accentuat;
- ✓ accentul circumflex este înlocuit de unul ascuțit atunci când substantivul trece în cazul dativ singular;
- ✓ accentul ascuțit își schimbă poziția în cazul unui substantiv care trece în cazul genitiv singular, pentru că ultima silabă a cuvântului este lungă;
- ✓ accentul ascuțit se păstrează înaintea unui cuvânt aton și a unui semn major de punctuație (punct, virgula etc.);
- ✓ pronumele interogative τίς; = „cine?”, τί; = „ce?” își păstrează mereu accentul ascuțit;
- ✓ în cazul substantivelor, accentul este „remanent”, adică tinde să rămână pe silaba accentuată în cazul nominativ, atât cât permite cantitatea ultimei silabe;
- ✓ în cazul verbelor, accentul este „recesiv”, adică tinde să se depărteze de ultima silabă, atât cât permite cantitatea acesteia.

Semnele de punctuație

Până la apariția tiparului, semnele de punctuație au fost folosite în mod sporadic și inconsecvent, deși, pentru a facilita citirea și interpretarea textelor grecești, acestea au fost folosite încă din perioada alexandrină. Edițiile critice moderne ale Noului Testament folosesc următoarele semne de punctuație:

- ✓ *virgula* și *punctul* sunt folosite ca și în limba română și au aproximativ același rol ([,] [.] = , .);
- ✓ *punctul* și *virgula (semicolonul)* echivalează cu semnul nostru de întrebare ([;] = ?). Semnul întrebării nu se folosește niciodată în limba greacă;
- ✓ *punctul superior*, așezat în partea din dreapta sus, corespunde celor două puncte ale noastre, sau semicolonului românesc (['] = :/ ;);
- ✓ *apostroful* (['] = ') indică, precum în limba franceză, faptul că o vocală scurtă de la finalul unui cuvânt (în special prepoziție) a fost omisă („a căzut”) la întâlnirea cu o altă vocală cu care începea următorul cuvânt, fenomen care ține de eufonia limbii grecești și poartă denumirea de „eliziune”. Uneori contactul

dintre consoana finală a prepoziției elidate și spiritul aspru al cuvântului următor determină „aspirarea” celei dintâi ($\pi \rightarrow \varphi$; $\tau \rightarrow \theta$);

- ✓ *trema* ([¨] = ¨) indică faptul că două vocale alăturate nu formează un diftong și trebuie pronunțate în silabe diferite, ca în limba franceză. Acest fenomen poartă denumirea de „diereză”.

greacă	.	,	?	.	,	¨
română	.	,	;	:	;	
franceză					,	¨

Exerciții de citire

ΛΟΓΟΣ, ΘΕΟΣ, ΥΙΟΣ, ΠΝΕΥΜΑ, ΑΓΓΕΛΟΣ, ΚΑΝΩΝ, ΣΑΡΞ, ΑΓΑΠΗ, ΑΘΗΝΑ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΑΔΕΛΦΟΣ, ΠΑΥΛΟΣ.

Două dintre cele mai importante rugăciuni, în limba greacă a Noului Testament, sunt Rugăciunea Domnească sau „Tatăl nostru” (Πάτερ ἡμῶν) și rugăciunea „Împărate Ceresc” (Βασιλεῦ Οὐράνιε), adresată Sfântului Duh.

La acestea se adaugă „Cântarea Maicii Domnului” (lat. *Magnificat* - cf. Luca 1, 46-55), text care s-a impus în alcătuirea slujbei de dimineață, numită „Utrenie”, drept „stihuri/ mărimuri ale *Cântării a noua* a canonului”. Refrenul care se interpretează între aceste stihuri face parte din imnul „Cuvine-se cu adevărat” (*Axion estin*), care se cântă la Sfânta Liturghie, în timpul Rugăciunii Euharistice, când preotul îi pomenește pe sfinți.

Exersați literele, pronunția aleasă, scrisul, cititul și memoria cu aceste patru texte orante!

Text grecesc	Pronunție biblică modernă	Pronunție erasmică
« Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀγιασθήτω τὸ ὄνομά σου ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ	<i>Pater imon o en tis uranis aghiasthito to onoma su; eltheto i vasilia su; ghenithito to thelima su, os en urano ke epi tis ghis ton arton imon ton epiusion dhos imin simeron; ke afes imin ta ofilimata</i>	Pater hēmōn, ho en tois ouranois; hagiasthētō to onoma sou; elthetō hē basileia sou; genethetō to thelēma sou, hōs en ouranōi, kai epi tēs gēs; ton arton hēmōn ton epiousion dos hēmin sēmeron; kai aphen hēmin ta

ὀφειλήματα ἡμῶν, ὥς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν	<i>imon os ke imis afiemen tis ofiletes imon</i>	opheilēmata hēmōn, hōs kai hēmeis aphiemen tois opheiletais hēmōn;
καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.	<i>ke mi isenenkis imas is pirasmon ala ryse imas apo tu poniru</i>	kai mē eisenenkēis hēmas eis peirasmon, alla rhusai hēmas apo tou ponērou.
[Ὅτι σου ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας]. ἀμήν » .	<i>Oti su estin i vasilia ke i dhynamis ke i dhoxa is tus eonas Amin</i>	[Hoti sou estin hē basileia, kai hē dúnamis, kai hē doxa eis tous aiōnas. Amēn.]

« **Βασιλεῦ Οὐράνιε,**

Παράκλητε, τό Πνεῦμα τῆς ἀληθείας,

Ὁ πανταχοῦ παρὼν καὶ τά πάντα πληρῶν.

Ὁ θησαυρὸς τῶν ἀγαθῶν καὶ ζωῆς χορηγός.

Ἐλθέ καὶ σκηνώσον ἐν ἡμῖν καὶ καθάρισον ἡμᾶς ἀπὸ πάσης κηλίδος.

Καὶ σῶσον, Ἀγαθέ, τὰς ψυχὰς ἡμῶν, ἀμήν ».

« **Ἄξιόν ἐστιν** ὥς ἀληθῶς,

μακαρίζειν σε τὴν Θεοτόκον,

τὴν ἀειμακάριστον καὶ παναμώμητον

καὶ μητέρα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

Τὴν τιμιωτέραν τῶν Χερουβεὶμ

καὶ ἐνδοξοτέραν ἀσυγκρίτως τῶν Σεραφεὶμ,

τὴν ἀδιαφθόρως Θεὸν Λόγον τεκοῦσαν,

τὴν ὄντως Θεοτόκον,

σὲ μεγαλύνομεν ».

„Καὶ εἶπεν Μαριάμ, *Μεγαλύνει ἡ ψυχὴ μου τὸν κύριον*, καὶ ἠγαλλίασεν τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ σωτῆρί μου, ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ. ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσίν με πᾶσαι αἱ γενεαί· ὅτι ἐποίησέν μοι μεγάλα ὁ δυνατός, καὶ ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς γενεάς καὶ γενεάς τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. Ἐποίησεν κράτος ἐν βραχίονι αὐτοῦ, διεσκόρπισεν ὑπερηφάνους διανοίᾳ καρδίας αὐτῶν· καθεῖλεν δυνάστας ἀπὸ θρόνων καὶ ὕψωσεν ταπεινούς, πεινῶντας ἐνέπλησεν ἀγαθῶν καὶ πλουτοῦντας ἐξαπέστειλεν κενούς. ἀντελάβετο Ἰσραὴλ παιδὸς αὐτοῦ, μνησθῆναι ἐλέους, καθὼς ἐλάλησεν πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, τῷ Ἀβραάμ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα.” (Luca 1, 46-55)

NOȚIUNI GENERALE DE MORFOLOGIE

Morfologie. Rădăcină. Flexiune. Derivare. Declinare/ Conjugare

„Morfologia” (de la μορφή = „formă”) este partea gramaticii care studiază părțile de vorbire și flexiunea acestora.

În limba greacă, un cuvânt se compune, în mod esențial, dintr-o „rădăcină”, care este o parte a „radicalului”. Aceasta reprezintă nucleul semantic necesar și ireductibil al radicalului și este valabilă atât în sistemul nominal, cât și în cel verbal. Dacă cuvântul este flexibil (se declină sau se conjugă), el are, de asemenea, și o desinență.

În cadrul mai larg al sistemului flexionar grecesc, folosim termenul de „declinare” în cazul numelor (*i.e.* articol, substantiv, adjectiv, pronume, numeral) și pe cel de „conjugare” în cazul verbelor. Ca și româna, greaca este o limbă flexionară, chiar într-o măsură mai mare. Prin „flexiune” se înțelege capacitatea unui cuvânt de a-și modifica forma (variante formale ale acelorași lexeme), pentru a indica diverse raporturi cu alte cuvinte din propoziție, sau chiar unele modificări de sens. Cu timpul, caracterul flexionar al limbii grecești a slăbit. Astfel, chiar în greacă, nu toate cuvintele sunt flexibile (precum articolul, substantivul, adjectivul, pronumele, numeralul și verbul), ci există și părți de vorbire neflexibile (adverbe, prepoziții, conjuncții și interjecții).

În mod tradițional, se face distincția dintre flexiune și derivare, cea din urmă fiind un procedeu prin care, de la un cuvânt deja existent, se creează unul nou, cu ajutorul prefixelor și/ sau al sufixelor.

Temă. Desinență. Radical. Terminație. Vocală tematică. Afixe

Deși își modifică forma pentru a îndeplini un anumit rol în propoziție, prin flexiune, cuvântul nu se schimbă cu totul, păstrând o parte rigidă, elementul comun diferitelor forme ale aceluiași cuvânt, care poartă denumirea de „temă” (θέμα = „bază”). La aceasta se adaugă o parte variabilă, flexibilă, plasată la sfârșitul cuvântului, numită „desinență”. Desinența este așadar un element component (morfem) semnificativ, care precizează genul, numărul și cazul (pentru substantive) sau persoana, numărul și diateza (pentru verbe). Sensul de bază al cuvântului, așa cum o sugerează și etimologia, îi revine temei, iar desinențele sunt de fapt sufixe adăugate temei, pentru a arăta relațiile instituite între acest cuvânt și restul enunțului. Desinența nu este o condiție *sine qua non* a existenței unui cuvânt, pe când tema pură este suficientă pentru a-l constitui. Această distincție (temă *vs.* desinențe) este esențială în înțelegerea principiului

flexiunii grecești. În funcție de partea de vorbire pe care o constituie și de desinențele folosite (cauzale sau verbale), tema poate fi nominală sau verbală, iar în funcție de sensul ei final (consoană sau vocală), poate fi consonantică sau vocalică.

Nu trebuie să punem semnul egal între temă și radical, nici între desinențe și terminații, deși aparent au același conținut și, din cauza contragerilor fonetice, sunt uneori greu de deosebit. „Radicalul” poartă sensul fundamental al unui cuvânt și stă la baza familiei sale lexicale. În funcție de vocalizarea radicalului, se vorbește de radicale cu grad normal, grad plin și grad zero. „Terminația” denumește un grup final de sunete, în special acea parte supusă schimbării în declinare sau conjugare.

„Vocala tematică” sau „de legătură” este alipită radicalului sau unui sufix și servește la integrarea cuvântului într-o clasă flexionară. La temele nominale și verbale apare sub forma unei alternanțe -o/ε-. În conjugare, verbele care prezintă această vocală se numesc „verbe tematice” (în –ω), iar cele care nu prezintă această vocală se numesc „verbe atematice” (în –μι). În declinare, această vocală tematică este importantă, căci la ea se adaugă desinența, care servește la a marca numărul și cazul unui substantiv.

„Afixele” sunt morfeme cu rol lexical (când creează cuvinte noi) sau morfologic (când exprimă categorii gramaticale), care se adaugă la radical. Ele pot fi plasate înaintea radicalului (prefixe), după radical (sufixe) sau chiar în interiorul radicalului (infixe).

Declinare. Categorii gramaticale. Gen. Număr. Caz

În limba greacă, există cinci categorii de cuvinte declinabile: articolul, substantivul, adjectivul, pronumele și parțial numeralul. După sunetul final al temei, toate aceste teme au fost împărțite, în mod convențional (începând cu secolul al XVII-lea d.Hr.), în trei clase de flexiune, numite declinări: declinarea I cu finala temei în –α (cu variantă în –η); declinarea a II-a cu finala temei în –ο; declinarea a III-a cu finala temei în orice alt sunet (de obicei, în consoană).

Cuvintele flexibile sunt caracterizate în funcție de câteva „categorii gramaticale”, care se găsesc în relație de opoziție reciprocă și sunt exprimate prin morfeme. În mod tradițional, cele trei categorii fundamentale ale numelui în limba greacă sunt: genul, numărul și cazul.

În limba greacă a dialectului comun, declinarea comportă trei „genuri”: masculin (*m.*), feminin (*f.*) și neutru (*n.*). Inițial, masculinul și femininul desemnau ființe (animate), iar neutru obiecte și lucruri (neanimate). Nu este obligatoriu ca genul unui substantiv din greacă să fie același cu al corespondentului său în română. Uneori, în special în cartea

Psalmilor și de două ori în Noul Testament (cf. Marcu 12, 11 și Matei 21, 42: *παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη*; = „de la Domnul s-a făcut *aceasta*?” – citare Psalm 118), sub influența evidentă a limbii ebraice, genul feminin este folosit cu o valoare nedeterminată specifică neutrului: *αὕτη ἐγενήθη μοι* = „*aceasta* mi s-a făcut mie” (cf. Psalmul 118, 56).

Pe lângă acestea, mai avem și două numere (față de cele trei ale limbii clasice, deoarece „dualul” a dispărut): singular (*sg.*) și plural (*pl.*). Diferența dintre ele este indicată prin desinențe.

Declinarea cuprinde cinci cazuri, dintre care primele patru sunt cazuri principale, la care se adaugă „vocativul” (cazul adresării). Cele patru cazuri principale sunt următoarele:

- „nominativul” (N.) – cazul dominant al subiectului și al numelui predicativ (*cine?*);
- „genitivul” (G.) – cazul apartenenței, al originii (*a/ al/ ai/ ale cui?*);
- „dativul” (D.) – cazul atribuirii (*cui?*);
- „acuzativul” (Ac.) – cazul obiectului (*pe cine?, pe ce?*).

ARTICOLUL HOTĂRÂT

Limba greacă a Noului Testament nu posedă un articol nehotărât, ci doar un articol hotărât, care stă înaintea cuvintelor sau a sintagmei pe care le definește (proclitic) și se declină după gen, număr și caz. Acesta este motivul pentru care îl numim, cel mai adesea, pur și simplu „articolul”. Numele determinat de un articol se numește „articulat” sau „definit”. Articolul este foarte important, deoarece ne permite să înțelegem și să ne însușim mai ușor sistemul nominal în limba greacă. Multe dintre terminațiile substantivelor, adjectivelor și pronomelor sunt foarte asemănătoare articolului. Mai mult, el este unul dintre cele mai frecvente cuvinte utilizate în textul Noului Testament.

Genul feminin			Genul masculin			Genul neutru		
caz	număr		caz	număr		caz	număr	
	Sg.	Pl.		Sg.	Pl.		Sg.	Pl.
N.	ἡ	αἱ	N.	ὁ	οἱ	N.	τό	τά
G.	τῆς	τῶν	G.	τοῦ	τῶν	G.	τοῦ	τῶν
D.	τῇ	ταῖς	D.	τῷ	τοῖς	D.	τῷ	τοῖς
Ac.	τήν	τάς	Ac.	τόν	τούς	Ac.	τό	τά
V.	-	-	V.	-	-	V.	-	-

Observații:

- ✓ după cum observăm în tabloul de mai sus, articolul nu are forme de vocativ. Cazul vocativ poate fi însă înlocuit cu interjecția -ὦ. Aceasta era utilizată în mod frecvent în greaca atică înaintea unui vocativ, însă, de cele mai multe ori lipsește din limba greacă a Noului Testament. Atunci când este totuși folosită, ea are de regulă un rol afectiv: ὦ γύναι, μεγάλη σου ἡ πίστις = „O, femeie, mare este credința ta!” (cf. Matei 15, 28);

- ✓ articolul începe întotdeauna fie cu un spirit aspru, fie cu litera –τ–;
- ✓ iota subscris marchează cazul dativ singular;
- ✓ articolul se acordă întotdeauna în gen, număr și caz cu numele pe care îl determină;
- ✓ de obicei, articolul este omis înaintea atributului;
- ✓ rolul articolului este foarte important în traducerea textului biblic. Adesea el are rolul de a conceptualiza, de a identifica sau de a defini un nume, iar lipsa sa este, de asemenea, relevantă;
- ✓ pentru a înlocui articolul nehotărât, limba greacă folosește fie numeralul (mai ales εἷς), fie pronumele nehotărât τις, care intră astfel într-o relație de opoziție cu articolul hotărât. Deși țin de o evoluție firească a limbii, totuși aceste utilizări au și o anumită influență ebraică;
- ✓ în unele situații, articolul își păstrează valoarea sa inițială de pronume. De exemplu, înaintea particulelor μέν și δέ, acesta poate avea un înțeles de sine stătător, fără a introduce un substantiv, un adjectiv sau un alt nume. În această situație, contextul este determinant pentru traducere: ἐσχίσθη δὲ τὸ πλῆθος τῆς πόλεως, καὶ οἱ μὲν ἦσαν σὺν τοῖς Ἰουδαίοις οἱ δὲ σὺν τοῖς ἀποστόλοις = „Și mulțimea din cetate s-a dezbinat și unii țineau cu iudeii, iar alții țineau cu apostolii” (cf. Fapte 14, 4). Foarte des utilizată în greaca clasică, corelația μέν... δέ își pierde din importanță în Noul Testament, unde marchează de obicei continuarea unei narațiuni sau schimbarea subiectului;
- ✓ cele mai importante noțiuni de sintaxă a articolului se regăsesc în ultimul capitol al acestei cărți.

INDICATIVUL PREZENT AL VERBULUI „A FI” (εἶναι)

Persoana	Sg.	Persoana	Pl.
I	εἰμί = (eu) sunt	I	ἐσμέν = (noi) suntem
II ^a	εἶ = (tu) ești	II ^a	εἰστέ = (voi) sunteți
III ^a	ἐστί(ν) = (el/ea) este	III ^a	εἰσί(ν) = (ei/ele) sunt

Observații:

- ✓ formele de persoana a III-a, singular și plural, prezintă un –ν final („eufonic” sau „de atracție”), care apare atunci când sunt urmate de un cuvânt ce începe cu o vocală sau de un semn de punctuație. Cu excepția formei de persoana a II-a singular, toate celelalte forme ale verbului „a fi” sunt enclitice, adică nu au accent propriu și sunt propuse cuvântului pe care se susțin din punct de vedere fonetic;
- ✓ cele mai importante verbe compuse cu εἰμί sunt următoarele: πάρεμι (cu dativ) = „sunt prezent” (lat. *ad-sum*), ἄπειμι (cu genitiv) = „sunt absent” (lat. *ab-sum*), ἐνείμι (cu dativ) = „sunt înăuntru” (lat. *inter-sum*) și σύνειμι (cu dativ) = „sunt împreună cu”.

Exerciții

Identificați, subliniați și analizați *articolele hotărâte* (precizând genul, numărul și cazul), precum și *formele verbului „a fi”* (*εἶναι*) la indicativ prezent (precizând numărul și persoana) din cele două texte evanghelice de mai jos:

„Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν. πάντα δι’ αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν. ὃ γέγονεν ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων· καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν. Ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος παρὰ θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ Ἰωάννης· οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός, ἵνα πάντες πιστεύσωσιν δι’ αὐτοῦ. οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ’ ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός. Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον, ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι’ αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω.” (Ioan 1, 1-10)

„Ἔστιν δὲ αὕτη ἡ παραβολή· Ὁ σπόρος ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. οἱ δὲ παρὰ τὴν ὁδὸν εἰσιν οἱ ἀκούσαντες, εἶτα ἔρχεται ὁ διάβολος καὶ αἶρει τὸν λόγον ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν, ἵνα μὴ πιστεύσαντες σωθῶσιν. οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πέτρας οἱ ὅταν ἀκούσωσιν μετὰ χαρᾶς δέχονται τὸν λόγον, καὶ οὗτοι ρίζαν οὐκ ἔχουσιν, οἱ πρὸς καιρὸν πιστεύουσιν καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ ἀφίστανται. τὸ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας πεσόν, οὗτοί εἰσιν οἱ ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ μεριμνῶν καὶ πλούτου καὶ ἡδονῶν τοῦ βίου πορευόμενοι συμπνίγονται καὶ οὐ τελεσφοροῦσιν. τὸ δὲ ἐν τῇ καλῇ γῇ, οὗτοί εἰσιν οἵτινες ἐν καρδίᾳ καλῇ καὶ ἀγαθῇ ἀκούσαντες τὸν λόγον κατέχουσιν καὶ καρποφοροῦσιν ἐν ὑπομονῇ.” (Luca 8, 11-15).

SUBSTANTIVUL

În limba greacă a dialectului comun, cunoaștem trei declinări (declinarea se referă la modificările ce afectează forma unui nume pentru exprimarea cazurilor la singular și plural). În cadrul acestor trei declinări, substantivele nu se declină diferit, ci urmează o anumită paradigmă și sunt grupate în câteva clase de flexiune:

- ✓ **declinarea întâi (I)** cuprinde substantivele feminine și masculine; adjectivele (la toate cazurile, singular și plural) și participiile feminine (la toate timpurile și diatezele), a căror temă este în $-\alpha$;
- ✓ **declinarea a doua (II^a)** cuprinde substantivele feminine și masculine; adjectivele neutre; participiile pasive și medii; adjectivele verbale, a căror temă este în $-\omicron$;
- ✓ **declinarea a treia (III^a)** cuprinde toate celelalte teme, adică cele care sunt terminate într-o consoană (ς); cele terminate în $-\iota$ sau $-\upsilon$, precum și temele în litera ebraică *yod* (י) sau în litera dispărută „digamma” (F).

DECLINAREA ÎNTÂI (I)

Declinarea întâi (I) cuprinde substantivele cu **tema în $-\alpha$ sau în $-\eta$** . Tema acestor substantive este dată de prima lor formă de dicționar (cea de nominativ singular). Substantivele masculine prezintă la nominativ singular un $-\varsigma$ care nu aparține temei. Majoritatea substantivelor de declinarea I sunt feminine, iar restul sunt masculine, cele neutre lipsind cu desăvârșire.

Desinențele declinării I sunt următoarele:

		Masculin	Feminin
Singular	N.	$-\varsigma$	-
	G.	$-\omicron$	$-\varsigma$
	D.	$-\iota$	$-\iota$
	Ac.	$-\upsilon$	$-\upsilon$

Plural	N.	-ι	-ι
	G.	-ων	-ων
	D.	-ις	-ις
	Ac.	-υς	-υς

După vocala finală a temei (-α sau -η), *substantivele feminine* sunt de trei feluri:

- ✓ **substantive feminine „în -η”** (ex.: ἡ κεφαλή, ἦς = „capul”). Acestea păstrează -η la toate cazurile numărului singular, iar declinarea lor seamănă foarte mult cu formele articolului la genul feminin, singular și plural:

Caz	<i>Sg.</i>	<i>Pl.</i>
N.	ἡ κεφαλή	αἱ κεφαλαί
G.	τῆς κεφαλῆς	τῶν κεφαλῶν
D.	τῇ κεφαλῇ	ταῖς κεφαλαῖς
Ac.	τὴν κεφαλὴν	τὰς κεφαλὰς
V.	- κεφαλή	- κεφαλαί

- ✓ **substantive feminine „în -α pur”** (ex.: ἡ ἡμέρα, ας = „ziua”). Acestea au întotdeauna terminația -α, de la nominativ singular, precedată de vocalele -ι sau -ε, ori de consoana -ρ-:

Caz	<i>Sg.</i>	<i>Pl.</i>
N.	ἡ ἡμέρα	αἱ ἡμέραι
G.	τῆς ἡμέρας	τῶν ἡμερῶν
D.	τῇ ἡμέρᾳ	ταῖς ἡμέραις
Ac.	τὴν ἡμέραν	τὰς ἡμέρας
V.	- ἡμέρα	- ἡμέραι

- ✓ **substantive feminine „în –α impur sau mixt”** (ex.: ἡ δόξα, ἥς = „slava/ mărirea”). Acestea au întotdeauna terminația –α, de la nominativ singular, precedată de orice alt sunet cu excepția vocalelor –ι sau –ε, ori a consoanei ρ. În general, „alfa impur” este scurt, iar în declinare se lungeste în –η, la genitiv și dativ singular:

Caz	<i>Sg.</i>	<i>Pl.</i>
N.	ἡ δόξα	αἱ δόξαι
G.	τῆς δόξης	τῶν δοξῶν
D.	τῇ δόξει	ταῖς δόξαις
Ac.	τῇν δόξαν	τας δόξας
V.	- δόξα	- δόξαι

După vocala finală a temei (–α sau –η), *substantivele masculine* sunt de două feluri. În declinare, acestea prezintă forme diferite de cele feminine doar la singular (desinențele sunt însă ale masculinului, iar articolul de asemenea). Prin analogie cu cele de declinarea a II-a, au desinența –ς la nominativ singular, terminația –ου la genitiv singular și vocativul diferit de nominativ:

- ✓ **substantive masculine „în –ας” la nominativ singular și „în –ου” la genitiv singular** (ex.: ο νεανίας, ου = „tânărul”):

Caz	<i>Sg.</i>	<i>Pl.</i>
N.	ὁ νεανίας	οἱ νεανίαι
G.	τοῦ νεανίου	τῶν νεανιῶν
D.	τῷ νεανίᾳ	τοῖς νεανίαις
Ac.	τὸν νεανίαν	τοὺς νεανίας
V.	- νεανία	- νεανίαι

- ✓ **substantive masculine „în -ης” la nominativ singular și „în -ου” la genitiv singular.** Acestea fac vocativul singular în -α (ex.: **ο προφήτης, ου** = „profetul/ proorocul”), cu excepția numelor proprii de persoane, care îl fac în -η:

Caz	<i>Sg.</i>	<i>Pl.</i>
N.	ὁ προφήτης	οἱ προφῆται
G.	τοῦ προφήτου	τῶν προφητῶν
D.	τῷ προφήτῃ	τοῖς προφήταις
Ac.	τὸν προφήτην	τούς προφήτας
V.	- προφῆτα	- προφῆται

Exerciții

Citiți următoarele versetele biblice și identificați *substantivele de declinare I*, analizându-le după gen, număr și caz:

✓ Substantive feminine „în –η”:

„Καὶ μεταβάς ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν αὐτῶν.” (Matei 12, 9).

„Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ εἶπαν αὐτῷ, Διὰ τί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς.” (Matei 13, 10).

„Καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις μετὰ δυνάμεως πολλῆς καὶ δόξης.” (Marcu 13, 26).

„ἅτινὰ ἐστὶν ἀλληγορούμενα· αὗται γάρ εἰσιν δύο διαθήκαι, μία μὲν ἀπὸ ὅρου Σινᾶ, εἰς δουλείαν γεννῶσα, ἣτις ἐστὶν Ἀγάρ.” (Galateni 4, 24).

„ἔσται μεθ’ ἡμῶν χάρις ἔλεος εἰρήνη παρὰ θεοῦ πατρός, καὶ παρὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ πατρός, ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἀγάπῃ.” (II Ioan 3).

✓ Substantive feminine „în –α pur”:

„ἐγὼ μὲν ὑμᾶς βαπτίζω ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν· ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἰσχυρότερός μου ἐστίν, οὗ οὐκ εἰμὶ ἰκανὸς τὰ ὑποδήματα βαστάσαι· αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί.” (Matei 3, 11).

„λέγων, Ἐπὶ τῆς Μωϋσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι.” (Matei 23, 2).

„ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ πῖω ἐκ τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.” (Marcu 14, 25).

„λέγω ὑμῖν ὅτι οὕτως χαρὰ ἐν τῷ οὐρανῷ ἔσται ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι ἢ ἐπὶ ἐνενήκοντα ἑννέα δικαίοις οἵτινες οὐ χρειάν ἔχουσιν μετανοίας.” (Luca 15, 7).

„ἦν δέ τις ἄνθρωπος ἐκεῖ τριάκοντα [καὶ] ὀκτὼ ἔτη ἔχων ἐν τῇ ἀσθενείᾳ αὐτοῦ [...] καὶ εὐθέως ἐγένετο ὑγιὴς ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἤρην τὸν κράβαττον αὐτοῦ καὶ περιεπάτει. Ἦν δὲ σάββατον ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ.” (Ioan 5, 5. 9).

„ἐγὼ δὲ ὅτι τὴν ἀλήθειαν λέγω, οὐ πιστεύετε μοι.” (Ioan 8, 45).

✓ Substantive feminine „în –α impur”:

„ἡ δὲ εἶπεν, Ναί, κύριε, καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψυχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν.” (Matei 15, 27).

„χωρὶς τῶν παρεκτὸς ἢ ἐπίστασίς μοι ἢ καθ’ ἡμέραν, ἢ μέριμνα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν.” (II Corinteni 11, 28).

„Καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται ὅτι κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν θεοῦ πατρός.” (Filipeni 2, 11);

„Καὶ ἔχων ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ βιβλαρίδιον ἠνεωγμένον. καὶ ἔθηκεν τὸν πόδα αὐτοῦ τὸν δεξιὸν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, τὸν δὲ εὐώνυμον ἐπὶ τῆς γῆς.” (Apocalipsa 10, 2).

✓ **Substantive masculine „în –ας” și „în –ης”:**

„Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις παραγίνεται Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας.” (Matei 3, 1).

„ἴσθι εὐνοῶν τῷ ἀντιδίκῳ σου ταχὺ ἕως ὅτου εἶ μετ’ αὐτοῦ ἐν τῇ ὁδῷ, μήποτε σε παραδῷ ὁ ἀντίδικος τῷ κριτῇ, καὶ ὁ κριτὴς τῷ ὑπηρέτῃ, καὶ εἰς φυλακὴν βληθήσῃ.” (Matei 5, 25).

„Ὅμοία γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ ὅστις ἐξῆλθεν ἅμα πρῶτῃ μισθώσασθαι ἐργάτας εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ.” (Matei 20, 1).

„Καὶ Μαθθαῖον καὶ Θωμᾶν καὶ Ἰάκωβον Ἀλφαίου καὶ Σίμωνα τὸν καλούμενον Ζηλωτὴν.” (Luca 6, 15).

„ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Ἄνθρωπε, τίς με κατέστησεν κριτὴν ἢ μεριστὴν ἐφ’ ὑμᾶς.” (Luca 12, 14).

„ὥς δὲ ἀπῆλθεν ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν αὐτῷ, φωνήσας δύο τῶν οἰκετῶν καὶ στρατιώτην εὐσεβῇ τῶν προσκαρτερούντων αὐτῷ.” (Fapte 10, 7).

„ὥς ἔτεσιν τετρακοσίοις καὶ πενήκοντα. καὶ μετὰ ταῦτα ἔδωκεν κριτὰς ἕως Σαμουήλ [τοῦ] προφήτου.” (Fapte 13, 20).

DECLINAREA A DOUA (II^a)

Declinarea a doua (II^a) cuprinde nume (substantive și adjective) masculine, feminine și neutre, cu **tema în –ο**. Pentru masculine și feminine, această temă se află îndepărtând desinența –ς, iar pentru neutre îndepărtând desinența –ν, de la forma de nominativ singular a dicționarului. După gen și terminația de la nominativ singular, ele pot fi clasificate în:

- ✓ masculine și feminine terminate în –ος;
- ✓ neutre terminate în –ον.

Desinențele declinării a II-a sunt aceleași ca ale declinării I, cu mențiunea că la acestea se adaugă și cele ale genului neutru:

		Masculin	Feminin	Neutru
Singular	N.	-ς	(-)	-ν
	G.	-ο	(-ς)	-ο
	D.	-ι	-ι	-ι
	Ac.	-ν	-ν	-ν
Plural	N.	-ι	-ι	-α
	G.	-ων	-ων	-ων
	D.	-ις	-ις	-ις
	Ac.	-νς	-νς	-α

Statistic vorbind, cele mai multe substantive de declinare a II-a sunt *masculine* și *neutre*. Există puține substantive *feminine* (în contrast cu cele de declinare I), iar acestea se declină precum cele masculine, diferența făcându-se la nivelul articolului.

- ✓ **substantivele masculine** (ex.: **ὁ λόγος**, **ου** = „cuvântul/ rațiunea/ știința”) și cele **feminine** (ex.: **ἡ οδός**, **οὔ** = „drumul/ calea”) au nominativul singular în –ος și genitivul singular în –ου:

Masculin			
Caz	Sg.		Pl.
N.	ὁ	λόγος	οἱ λόγοι
G.	τοῦ	λόγου	τῶν λόγων
D.	τῷ	λόγῳ	τοῖς λόγοις
Ac.	τὸν	λόγον	τοὺς λόγους
V.	-	λόγε	- λόγοι
Feminin			
N.	ἡ	οδός	αἱ ὁδοὶ

G.	τῆς ὁδοῦ	τῶν ὁδῶν
D.	τῇ ὁδῷ	ταῖς ὁδοῖς
Ac.	τὴν ὁδόν	τὰς ὁδούς
V.	- ὁδέ	- ὁδοί

- ✓ **substantivele neutre** (ex.: **τὸ δῶρον**, **ου** = „darul/ cadoul”) au trei cazuri identice, atât la singular, cât și la plural: nominativul, acuzativul și vocativul. Aceste cazuri se termină la singular în –ον, iar la plural în –α, care este scurt. Celelalte cazuri se declină la fel cu cele de la declinarea masculin-feminină:

Caz	<i>Sg.</i>	<i>Pl.</i>
N. Ac. V.	τὸ δῶρον	τὰ δῶρα
G.	τοῦ δώρου	τῶν δώρων
D.	τῷ δώρῳ	τοῖς δώροις

Declinarea a II-a atică (ex.: **ὁ νεώς**, **ὦ** = „templul”) are –ο final din terminații întotdeauna lungit în –ω; -ο dispare definitiv, iar –ι se subscris sau rămâne subscris. Pe parcurs, aceste substantive au fost înlocuite cu concurente lor regulate (νεώς → ναός) și, deși le mai întâlnim în Septuaginta, au dispărut din textul Noului Testament, cu excepția a două nume proprii reprezentative: Ἀπολλῶς (cf. Fapte 18, 24: Ἰουδαῖος δέ τις Ἀπολλῶς ὀνόματι, Ἀλεξανδρεὺς τῷ γένει, ἀνὴρ λόγιος, κατήντησεν εἰς Ἐφεσον, δυνατὸς ὢν ἐν ταῖς γραφαῖς = „Iar un iudeu, cu *numele Apollo*, alexandrin de neam, bărbat iscusit la cuvânt, puternic fiind în Scripturi, a sosit la Efes”) și Κῶς (cf. Fapte 21, 1: Ὡς δὲ ἐγένετο ἀναχθῆναι ἡμᾶς ἀποσπασθέντας ἀπ’ αὐτῶν, εὐθυδρομήσαντες ἤλθομεν εἰς τὴν Κῶ, τῇ δὲ ἑξῆς εἰς τὴν Ῥόδον, κἀκεῖθεν εἰς Πάταρα = „Și după ce ne-am despărțit de ei, am plecat pe apă și, mergând drept, am venit *la Cos* și a doua zi la Rodos, iar de acolo la Patara”).

Caz	<i>Sg.</i>	<i>Pl.</i>
N.	ὁ νεώς	οἱ νεώ
G.	τοῦ νεώ	τῶν νεών
D.	τῷ νεώ	τοῖς νεώς
Ac.	τὸν νεών	τοὺς νεώς
V.	- νεώς	- νεώ

Declinarea a II-a contrasă (ex.: ὁ νοῦς, οὔ = „mintea/ rațiunea”) are –o final din radical precedat de un alt -o sau –ε, de unde au loc următoarele modificări: -οε, -οο și –εο se contrag în –ου; -ο și –ε dispar înaintea unei vocale lungi sau a unui diftong; -εα se contrage în –α. Substantivele acestei declinări sunt de genul masculin sau neutru. De obicei, ele apar, atât în Septuaginta cât și în Noul Testament, sub forma lor necontrasă.

Caz	<i>Sg.</i>	<i>Pl.</i>
N.	ὁ νοῦς	οἱ νοῖ
G.	τοῦ νοῦ	τῶν νοῶν
D.	τῷ νό	τοῖς νοῖς
Ac.	τὸν νοῦν	τοὺς νοῦς
V.	- νοῦς	- νοῖ

Exerciții

Citiți următoarele versetele biblice și identificați *substantivele de declinare a II-a*, analizându-le după gen, număr și caz:

„ἐγερθεὶς δὲ [ὁ] Ἰωσήφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου ἐποίησεν ὥς προσέταξεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος κυρίου καὶ παρέλαβεν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ.” (Matei 1, 24);

„ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ σείρας αὐτά ἐστιν ὁ διάβολος· ὁ δὲ θερισμὸς συντέλεια αἰῶνός ἐστιν, οἱ δὲ θερισταὶ ἄγγελοι εἰσιν.” (Matei 13, 39);

„ὅτε δὲ ἤγγισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν, ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργοὺς λαβεῖν τοὺς καρποὺς αὐτοῦ.” (Matei 21, 34);

„λέγει αὐτῷ, Ναί, κύριε· ἐγὼ πεπίστευκα ὅτι σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος.” (Ioan 11, 27);

„Ἐγὼ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή, καὶ ὁ πατήρ μου ὁ γεωργὸς ἐστιν.” (Ioan 15, 1).

Declinați următoarele substantive de declinare a II-a: ἡ ἄμπελος; ὁ καρπός; ὁ λόγος; ὁ θεός; τὸ εὐαγγέλιον; ἡ βίβλος.

DECLINAREA A TREIA (III^a)

Substantivele de declinare a treia (III^a) pot fi deopotrivă *masculine, feminine sau neutre*. Femininele se declină ca masculinele. Genul unui astfel de substantiv este mai greu de determinat pornind de la forma sa lexicală și mai ușor din context sau cu ajutorul dicționarului. Neutrele nu au terminație cazuală la nominativ singular și au, ca și cele de declinare a II-a, trei cazuri identice: nominativ, acuzativ și vocativ - singular și plural. Cele mai multe substantive de declinare a III-a au **tema terminată în consoană - declinare consonantică**, iar altele într-o vocală (-ι, -υ) sau diftong (-ευ) – **declinare vocalică**.

Toate numele care aparțin acestei declinări au, la genitiv singular, **desinența –ος** (lungită uneori în –ως sau în –ους). În majoritatea cazurilor, înlăturarea acesteia duce la aflarea sunetului în care se termină tema cuvântului respectiv. Spre deosebire de primele două declinări ale limbii grecești, declinarea a III-a folosește unele desinențe diferite. Fiind adesea adăugate unor teme consonantice, acestea sunt mai puțin supuse schimbării:

		Masculin și Feminin	Neutru
Singular	N.	-ς sau -ø	-ø
	G.	-ος	-ος
	D.	-ι	-ι
	Ac.	-α sau -ν	-ø
	V.	-ø sau ca N.	-ø
Plural	N.	-ες	-α
	G.	-ων	-ων
	D.	-σι	-σι
	Ac.	-ας sau -(ν)ς	-α
	V.	-ες	-α

Declinarea a III-a consonantică cuprinde toate substantivele cu tema terminată într-o consoană oclisivă (velară/ guturală – γ, κ, χ, labială – π, β, φ sau dentală – δ, θ, τ), sonantă (nazală – ν sau lichidă – ρ) sau siflantă (-σ). Dintre aceste substantive, unele primesc terminația –ς la nominativ singular (declinarea sigmatică), iar altele nu primesc această terminație (declinarea asigmatică) și lungesc vocala scurtă din ultima silabă a radicalului. Toate au terminația cazuală –σι la dativ plural. *Cele mai numeroase substantive de declinarea a III-a au tema în oclisivă.*

Declinarea a III-a consonantică sigmatică cuprinde substantivele cu tema în oclisivă care primesc –ς la nominativ singular, **masculin** (ex.: **ὁ φοῖνιξ, ἰκος** = „curmalul”) și **feminin** (ex.: **ἡ φλέψ, βός** = „vena”). În acest fel, se nasc anumite modificări la întâlnirea acestor consoane mute (guturale/

velare, labiale și dentale) cu –ς din terminație, atât la nominativ singular cât și la dativ plural, conform următoarelor reguli:

- ✓ dentalele (δ, θ, τ), precum și nazala dentală –ν cad înaintea lui –ς;
- ✓ velarele/guturalele (γ, κ, χ) se combină cu –σ și formează consoana dublă –ξ;
- ✓ labialele (π, β, φ) se combină cu –σ și formează consoana dublă –ψ;
- ✓ substantivele care au tema terminată în grupul –ντ suferă următoarele modificări la întâlnirea acestuia cu –σ, după cum urmează: unele pierd grupul –ντ înainte de –σ și lungesc vocala scurtă a radicalului, atât la nominativ singular cât și la dativ plural; altele pierd la nominativ singular numai consoana –τ și lungesc vocala scurtă precedentă, iar la dativ plural pierd întregul grup –ντ, lungind de asemenea vocala precedentă; puține substantive cu radicalul în dentală, dar neaccentuate pe ultima silabă, fac acuzativul singular în –ν, nu în –α, ca cele cu accentul pe ultima silabă; în multe cuvinte, al căror radical începe cu –τ și se termină într-o aspirată, dacă aceasta dispăre în declinare, aspirația trece asupra lui –τ inițial, care devine –θ.

	Masculin		Feminin
Caz	Sg.	Caz	Sg.
N.	ὁ φοῖνιξ	N.	ἡ φλέψ
G.	τοῦ φοίνικος	G.	τῆς φλεβός
D.	τῷ φοίνικι	D.	τῇ φλεβί
Ac.	τὸν φοίνικα	Ac.	τὴν φλέβα
V.	- φοῖνιξ	V.	- φλέψ
	<i>Pl.</i>		<i>Pl.</i>
N.	οἱ φοίνικες	N.	αἱ φλέβες
G.	τῶν φοίνικων	G.	τῶν φλεβῶν
D.	τοῖς φοίνιξι	D.	ταῖς φλεψί
Ac.	τούς φοίνικας	Ac.	τάς φλέβας
V.	- φοίνικες	V.	- φλέβες

Tema terminată în -ς formează și substantive contrase, foarte numeroase în textul Noului Testament. Acest -σ din radical este precedat, la cele mai multe dintre substantive, de vocala -ε. Înaintea terminațiilor cazuale care încep cu vocală, -σ cade, iar -ε se contractă cu vocala următoare. De asemenea, -σ cade și înaintea terminației -σι a dativului plural. Substantivele, toate **neutre** (ex.: τὸ ἔπος, οὗς = „cuvântul”), schimbă vocala -ε din radical în -ο la cele trei cazuri asemănătoare ale singularului (nominativ, acuzativ și vocativ):

Caz	Sg.	Caz	Pl.
N. Ac. V.	τὸ ἔπος	N. Ac. V.	τὰ ἔπη
G.	τοῦ ἔπους	G.	τῶν ἐπῶν
D.	τῷ ἔπει	D.	τοῖς ἐπεσι

Declinarea a III-a consonantică asigmatică cuprinde substantive **masculine** (ex.: ὁ θήρ, ὅς = „fiară”), **feminine** (ex.: ἡ ἀηδὼν, ὄνος = „privighetoarea”) și **neutre** (ex.: τὸ ὄνομα, ατος = „numele”):

Masculin		Feminin		Neutru	
Caz	Sg.	Caz	Sg.	Caz	Sg.
N.	ὁ θήρ	N.	ἡ ἀηδὼν	N.Ac.V.	τὸ ὄνομα
G.	τοῦ θηρός	G.	τῆς ἀηδόνης	G.	τοῦ ὀνόματος
D.	τῷ θηρί	D.	τῇ ἀηδόνι	D.	τῷ ὀνόματι
Ac.	τὸν θῆρα	Ac.	τὴν ἀηδόνα	-	-
V.	- θήρ	V.	- ἀηδόν	-	-
Caz Pl.		Caz Pl.		Caz Pl.	
N.	οἱ θῆρες	N.	αἱ ἀηδόνες	N.Ac.V.	τὰ ὀνόματα
G	τῶν θηρῶν	G.	τῶν ἀηδόνων	G.	τῶν ὀνομάτων

D.	τοῖς θηρσί	D.	ταῖς ἀηδόσι	D.	τοῖς ὀνόμασι
Ac.	τοὺς θῆρας	Ac.	τάς ἀηδόνας	-	-
V.	- θῆρες	V.	- ἀηδόνες	-	-

Declinarea a III-a consonantică sincopată cuprinde câteva substantive, foarte des întâlnite în Noul Testament, cu tema terminată în –τηρ, care pierde pe –ε la genitiv și dativ singular (de unde și denumirea de „sincopate” → συγκοπή = „scurtare”) și au dativul plural în –τράσι (ex.: **ὁ πατήρ, τρός** = „tatăl/ părintele”):

Caz	Sg.	Caz	Pl.
N.	ὁ πατήρ	N.	οἱ πατέρες
G.	τοῦ πατρός	G.	τῶν πατέρων
D.	τῷ πατρί	D.	τοῖς πατράσι
Ac.	τὸν πατέρα	Ac.	τοὺς πατέρας
V.	- πατέρ	V.	- πατέρες

Declinarea a III-a vocalică cuprinde mai multe feluri de substantive, în funcție de vocala sau diftongul în care se termină tema. Substantivele cu tema în semivocalele –ι și –υ, care sunt terminate la nominativ singular în –ις și în –υς, au genitivul singular în –εως. În declinare, ele se contractă și sunt fie **feminine** (ex.: **ἡ πόλις, εως** = „cetatea”), fie **masculine** (ex.: **ὁ πέλεκυς, εως** = „secură”), fie **neutre** (ex.: **τὸ ἄστυ, εως** = „cetatea Atena”):

Caz	Sg.	Caz	Sg.	Caz	Sg.
N.	ἡ πόλις	N.	ὁ πέλεκυς	N.Ac.V.	τὸ ἄστυ
G.	τῆς πόλεως	G.	τοῦ πελέκεως	G.	τοῦ ἄστεως

D.	τῇ πόλει	D.	τῷ πελέκει	D.	τῷ ᾄστει
Ac.	τὴν πόλιν	Ac.	τὸν πέλεκυν	-	-
V.	- πόλι	V.	- πέλεκυ	-	-
Caz <i>Pl.</i>		Caz <i>Pl.</i>		Caz <i>Pl.</i>	
N.	αἱ πόλεις	N.	οἱ πελέκεις	N.Ac.V.	τὰ ᾄστη
G.	τῶν πόλεων	G.	τῶν πελέκεων	G.	τῶν ᾄστεων
D.	ταῖς πόλεσι	D.	τοῖς πελέκεσι	D.	τοῖς ᾄστεσι
Ac.	τάς πόλεις	Ac.	τοὺς πελέκεις	-	-
V.	- πόλεις	V.	- πελέκεις	-	-

Tot din această categorie fac parte și substantivele cu tema terminată în aceleași semivocale –ι și –υ, care sunt au la nominativ singular –ις și –υς, dar cu genitivul singular în –ιος. Spre deosebire de cele de mai sus, acestea nu se contractă în declinare.

Substantivele cu tema terminată în vocala lungă –ω sunt **masculine** și au nominativul singular terminat în –ως, iar genitivul singular în –ωος. Deși prezintă uneori cazuri contrase sau forme împrumutate de la declinarea a II-a atică, totuși, în mod obișnuit, adaugă terminațiile cazuale fără modificări (ex.: **ὁ ἥρως, ωος** = „eroul”):

Caz <i>Sg.</i>		Caz <i>Pl.</i>	
N.	ὁ ἥρως	N.	οἱ ἥρωες
G.	τοῦ ἥρωος	G.	τῶν ἡρώων
D.	τῷ ἥρωϊ	D.	τοῖς ἥρωσι
Ac.	τὸν ἥρωα	Ac.	τοὺς ἥρωας
V.	- ἥρως	V.	- ἥρωες

Substantivele cu tema terminată în diftongii -ευ, -αυ, -ου (ex.: **ὁ βασιλεὺς, ἕως** = „regele/ împăratul”; **ἡ γραῦς, αὐς** = „bătrâna”; **ὁ βοῦς, ὅς** = „boul”) se declină după cum urmează:

Caz		Sg.	Caz		Sg.	Caz		Sg.
N.		ὁ βασιλεὺς	N.		ἡ γραῦς	N.		ὁ βοῦς
G.		τοῦ βασιλέως	G.		τῆς γραὸς	G.		τοῦ βοός
D.		τῷ βασιλεῖ	D.		τῇ γραί	D.		τῷ βοί
Ac.		τὸν βασιλέα	Ac.		τὴν γραῦν	Ac.		τὸν βοῦν
V.		- βασιλεῦ	V.		- γραῦ	V.		- βοῦ
Caz		Pl.	Caz		Pl.	Caz		Pl.
N.		οἱ βασιλεῖς	N.		αἱ γραῖες	N.		οἱ βόες
G.		τῶν βασιλέων	G.		τῶν γραῶν	G.		τῶν βοῶν
D.		τοῖς βασιλεῦσι	D.		ταῖς γραυσί	D.		τοῖς βουσί
Ac.		τοὺς βασιλέας	Ac.		τὰς γραῦς	Ac.		τοὺς βοῦς
V.		- βασιλεῖς	V.		- γραῖες	V.		- βόες

Substantivele cu tema terminată în vocala -ο sunt **feminine** și au doar numărul singular (ex.: **ἡ πειθώ, οὔς** = „convingerea”):

Caz		Sg.
N.		ἡ πειθώ
G.		τῆς πειθοῦς
D.		τῇ πειθοί
Ac.		τὴν πειθώ
V.		- πειθοί

În textul Noului Testament, există numeroase **nume proprii**, substantive și adjective care denumesc persoane (antroponime), popoare

(etnonime) sau locuri (toponime). Acestea se constituie într-o clasă specială, distinctă de cea a numelor „comune”. Ele sunt de obicei notate cu majusculă și sunt adesea calchiate după ebraică sau latină. Acesta este motivul pentru care unele au fost complet integrate în sistemul flexionar grecesc și se declină regulat (ex.: Παῦλος, Πέτρος, Ἰουδαία etc.), iar altele prezintă forme duble, declinabile și indeclinabile (ex.: Μαρία, Σαῦλος/ Μαριάμ, Σαούλ). Există, de asemenea, și nume proprii (numite „xenisme”) care nu se declină, având o formă unică (ex.: Βάαλ, Βενιαμίν, Καθημώθ). În procesul de elenizare a substantivelor proprii străine au fost folosite toate cele trei declinări, însă se observă o ușoară predilecție pentru declinările I și a II-a.

Din punct de vedere gramatical, aceste nume proprii pot fi folosite fără articol, iar, dacă totuși acest lucru se întâmplă, de obicei articolul marchează faptul că numele respectiv a fost menționat anterior, evidențiază numele propriu sau arată cazul și implicit funcția sintactică a numelor indeclinabile (cf. Καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις ἦλθεν Ἰησοῦς ἀπὸ Ναζαρετ τῆς Γαλιλαίας καὶ ἐβαπτίσθη εἰς τὸν Ἰορδάνην ὑπὸ Ἰωάννου [...] Μετὰ δὲ τὸ παραδοθῆναι τὸν Ἰωάννην ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν Γαλιλαίαν κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ = „Și în zilele acelea, Iisus a venit din Nazaretul Galileii și s-a botezat în Iordan, de către Ioan [...] După ce Ioan a fost prins, Iisus a venit în Galileea, propovăduind Evanghelia împărăției lui Dumnezeu.” - Marcu 1, 9.14). Nuanțele produse de articol sunt greu de redat în traducere, fiind, de obicei, omise de cele mai multe ori, fără a exista însă o regulă absolută.

Caz	Articol	Sg.	Sg.	Sg.
N.	(ὁ)	Ἰούδα-ς	Ἰησοῦ-ς	Μω(υ)σῆ-ς
G.	(τοῦ)	Ἰούδα	Ἰησοῦ	Μουσέ-ως
D.	(τῷ)	Ἰούδα	Ἰησοῦ	Μουσε-ῖ (sau -ῆ)
Ac.	(τὸν)	Ἰούδα-ν	Ἰησοῦ-ν	Μουσῆ-ν (sau -έα)
V.	-	Ἰούδα	Ἰησοῦ	Μουσῆ

Exerciții

Citiți următoarele versetele biblice și identificați *substantivele de declinare a III-a*, analizându-le după gen, număr și caz:

„ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Μακάριος εἶ, Σίμων Βαριωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέν σοι ἄλλ’ ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.” (Matei 16, 17)

„καὶ ἀνεφώνησεν κραυγῇ μεγάλη καὶ εἶπεν, Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου. καὶ πόθεν μοι τοῦτο ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ κυρίου μου πρὸς ἐμέ;” (Luca 1, 42-43)

„ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου ζήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω ἡ σὰρξ μου ἐστὶν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς.” (Ioan 6, 51)

„κἀγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν ἵνα μεθ’ ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα ᾗ.” (Ioan 14, 16)

„καὶ μεταστήσας αὐτὸν ἤγειρεν τὸν Δαυὶδ αὐτοῖς εἰς βασιλέα, ᾧ καὶ εἶπεν μαρτυρήσας, Εὗρον Δαυὶδ τὸν τοῦ Ἰεσσαί, ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου, ὃς ποιήσει πάντα τὰ θελήματά μου.” (Fapte 13, 22)

„ἐν δυνάμει σημείων καὶ τεράτων, ἐν δυνάμει πνεύματος· ὥστε με ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ καὶ κύκλῳ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ πεπληρωκέναι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ.” (Romani 15, 19)

„ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλιν πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις.” (Efeseni 6, 12)

„ἡ χάρις τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν.” (Filipeni 4, 23)

„Ἴδετε ποταπὴν ἀγάπην δέδωκεν ἡμῖν ὁ πατήρ ἵνα τέκνα θεοῦ κληθῶμεν καὶ ἐσμέν. διὰ τοῦτο ὁ κόσμος οὐ γινώσκει ἡμᾶς ὅτι οὐκ ἔγνω αὐτόν.” (I Ioan 3, 1).

ADJECTIVELE DE CLASA ÎNTÂI (I)

Adjectivul este o parte de vorbire flexibilă care indică însușiri ale ființelor și obiectelor. El nu are o declinare aparte, ci urmează modelul unui anumit substantiv. Adesea, adjectivul însoțit de articol capătă valoare substantivală (ex.: τὸ ἀγαθόν = „binele”; τὸ καλόν = „frumosul”).

Din punct de vedere sintactic, adjectivul grec se caracterizează prin **acordul** cu numele pe care îl determină (în gen, număr și caz) și prin cele trei funcții pe care le poate îndeplini: atributivă sau substantivală (dacă articolul precede imediat adjectivul) și predicativă (atunci când articolul apare imediat înaintea substantivului și, desigur, când este implicat și un verb copulativ – de obicei, „a fi”). Atunci când articolul lipsește, atât înaintea substantivului cât și a adjectivului, traducerea corectă se realizează în funcție de context.

În limba greacă, adjectivele se împart în trei clase. Cele de **clasa întâi (I)**, la rândul lor, se împart în două categorii: cu trei sau cu două terminații. Propriu-zis, toate adjectivele au trei terminații, însă, având în vedere faptul că uneori aceste terminații sunt identice la genuri diferite, gramaticile vorbesc despre adjective cu trei, două sau chiar o terminație.

Adjectivele cu trei terminații se declină, în funcție de gen, după modelul substantivelor de declinarea I sau a II-a cărora le corespund. Mai exact, formele de masculin (-ος) și de neutru (-ον) se declină precum substantivele de declinarea a II-a, iar formele de feminin (-η/-α) după substantivele de declinarea I „în -η” sau „în -α pur”. Astfel, există două tipuri de adjective, după cele două categorii de terminații:

- ✓ cele în **-ος** (*m.*), **-η** (*f.*), **-ον** (*n.*) – de ex.: ἀγαθός, ἡ, όν = „bun/ bună”;
- ✓ cele în **-ος** (*m.*), **-α** (*f.*), **-ον** (*n.*) – de ex.: δίκαιος, α, ον = „drept/ dreaptă”.

Adjectivele cu două terminații sunt în cea mai mare parte compuse și au aceeași formă pentru masculin și feminin (terminată în **-ος**) și o altă pentru neutru (terminată în **-ον**) – de ex.: ἔνδοξος, ον = „vestit/ vestită”/ „slăvit/slăvită”; dar și αἰώνιος, ον = „veșnic/ veșnică”. Și ele se declină după modelul substantivelor cărora le corespund, respectiv cele de declinarea a II-a.

Există și un număr foarte redus de **adjective contrase**, care se declină ca substantivele respective (ex.: ἀργυροῦς, -ᾶ, -οῦν = „de argint/ argintat/ă”), precum și câteva **adjective atice** (ex.: ἱλεως, ον = „milostiv/ milostivă”).

ADJECTIVELE DE CLASA A DOUA (II^a), A TREIA (III^a) ȘI NEREGULATE

Așa cum am constatat anterior, în limba greacă, adjectivele se împart în trei clase și nu au o declinare aparte, intrând într-un anumit tipar nominal, adică urmează modelul unui anumit substantiv. Chiar dacă au de regulă o singură temă pentru toate genurilor, adjectivele se declină adesea diferențiat, în funcție de gen. Dacă adjectivele de clasa întâi (I) se declinau după substantivele de declinarea I și a II-a, restul adjectivelor sunt grupate în două clase, în funcție de terminațiile lor, și urmează total sau parțial modelul substantivelor de declinarea a III-a.

Pornind de la modelul flexionar urmat (declinarea a III-a) și de la terminațiile folosite, adjectivele rămase se clasifică astfel:

- ✓ *adjective de clasa a doua (II^a) cu două terminații* (ex.: σῶφρων, ον = „chibzuit/ chibzuită”; ἀληθής, ἐς = „adevărat/ adevărată”);
- ✓ *adjective de clasa a treia (III^a) cu trei terminații* (ex.: πᾶς, πᾶσα, πᾶν = „tot/ toată”; μέλας, μέλαινα, μέλαν = „negru/ neagră”; ὄξύς, ὄξεϊα, ὄξύ = „ascuțit/ ascuțită”);
- ✓ *acestora li se poate adăuga o a patra categorie, care cuprinde unele adjective cu tema variabilă, cea a adjectivelor neregulate* (ex.: μέγας, μεγάλη, μέγα = „mare”; πολύς, πολλή, πολύ = „mult/ multă”).

Adjectivele de clasa a doua (II^a) au tema terminată într-o consoană și două tipuri de terminații (-ων, -ον/ -ης, -ες), ca în exemplele de mai sus. Formele de **masculin** sunt identice cu cele de **feminin** și parțial diferite față de cele de **neutru**. Acestea se declină integral după modelul declinării a III-a. După temă, adjectivele de clasa a II-a se împart în două subcategorii:

- ✓ cele în oclisivă sau nazală (ex.: σῶφρων, ον = „chibzuit/ chibzuită”);
- ✓ cele în sigma (ex.: ἀληθής, ἐς = „adevărat/ adevărată”).

Caz	Sg.		Caz	Sg.	
N.	σῶφρων	σῶφρον	N.	ἀληθής	ἀληθές
G.	σῶφρονος	σῶφρονος	G.	ἀληθοῦς	ἀληθοῦς
D.	σῶφρονι	σῶφρονι	D.	ἀληθεῖ	ἀληθεῖ
Ac.	σῶφρονα	σῶφρον	Ac.	ἀληθῆ	ἀληθές

V.	σῶφρον	σῶφρον	V.	ἀληθές	ἀληθές
Caz	<i>Pl.</i>		Caz	<i>Pl.</i>	
N.	σώφρονες	σώφρονα	N.	ἀληθεῖς	ἀληθῆ
G.	σωφρόνων	σωφρόνων	G.	ἀληθῶν	ἀληθῶν
D.	σώφροσι(v)	σώφροσι(v)	D.	ἀληθέσι(v)	ἀληθέσι(v)
Ac.	σώφρονας	σώφρονα	Ac.	ἀληθεῖς	ἀληθῆ
V.	σώφρονες	σώφρονα	V.	ἀληθεῖς	ἀληθῆ

Adjectivele de clasa a treia (III^a) au tema terminată într-o consoană (inclusiv sonantă) sau într-o vocală și terminații diferite pentru fiecare gen - **masculin, feminin și neutru** - ca în exemplele de mai sus. Spre deosebire de adjectivele de clasa a II-a, care se declină integral după modelul declinării a III-a, acestea se urmează doar parțial modelul precizat, pentru că formele de feminin se pliază pe modelul declinării I. După temă, adjectivele de clasa a III-a se împart în trei subcategorii:

- ✓ cele în -vt (ex.: **πᾶς, πᾶσα, πᾶν** = „tot/ toată”);
- ✓ cele în -v (ex.: **μέλας, μέλαινα, μέλαν** = „negru/ neagră”);
- ✓ cele în -u (ex.: **ὄξυς, ὄξεια, ὄξύ** = „ascuțit/ ascuțită”).

Caz	Sg.			Caz	Sg.			Caz	Sg.		
N.	πᾶς	πᾶσα	πᾶν	N.	μέλας	μέλαινα	μέλαν	N.	ὄξυς	ὄξεια	ὄξύ
G.	παντός	πάσης	παντός	G.	μέλανος	μελαίνης	μέλανος	G.	ὄξεος	ὄξειας	ὄξεος
D.	παντί	πάσῃ	παντί	D.	μέλανι	μελαίνῃ	μέλανι	D.	ὄξει	ὄξεια	ὄξει
Ac.	πάντα	πάσαν	πᾶν	Ac.	μέλανα	μέλαινα	μέλαν	Ac.	ὄξύν	ὄξειαν	ὄξύ
V.	-	-	-	V.	μέλαν	μέλαινα	μέλαν	V.	ὄξύ	ὄξεια	ὄξύ
Caz	<i>Pl.</i>			Caz	<i>Pl.</i>			Caz	<i>Pl.</i>		
N.	πάντες	πᾶσαι	πάντα	N.	μέλανες	μέλαιναι	μέλανα	N.	ὄξεῖς	ὄξειαι	ὄξεα
G.	πάντων	πασῶν	πάντων	G.	μελάνων	μελαινῶν	μελάνων	G.	ὄξεων	ὄξειῶν	ὄξεων
D.	πᾶσι(v)	πάσαις	πᾶσι(v)	D.	μέλασι(v)	μελαίνας	μέλασι(v)	D.	ὄξεσι(v)	ὄξειαις	ὄξεσι(v)
Ac.	πάντας	πάσας	πάντα	Ac.	μέλανες	μελαίνας	μέλανα	Ac.	ὄξεῖς	ὄξειας	ὄξεα
V.	-	-	-	V.	μέλανες	μέλαιναι	μέλανα	V.	ὄξεῖς	ὄξειαι	ὄξεα

Cât despre **adjectivele neregulate**, remarcăm faptul că acestea se caracterizează prin existența unor teme variabile, ceea ce le face imposibil de plasat într-o clasă sau paradigmă de declinare. Pe de altă parte, cele mai des întâlnite două adjective neregulate, la nivelul textului Noului Testament, sunt cele menționate mai sus (**μέγας, μεγάλη, μέγα** = „mare” și **πολύς, πολλή, πολύ** = „mult/ă”), care reprezintă cazuri izolate și nu pot servi drept model de declinare, dar își găsesc totuși utilitatea datorită frecvenței cu care apar în textul biblic. Mai menționăm și faptul că există câteva adjective, deja defective în perioada clasică, ce s-au substantivizat complet în greaca biblică, putând fi considerate drept simple substantive (ex.: ὁ Σώτηρ = „Mântuitorul”; πένης = „sărac” etc.).

Caz	Sg.			Caz	Sg.		
N.	μέγας	μεγάλη	μέγα	N.	πολύς	πολλή	πολύ
G.	μεγάλου	μεγάλης	μεγάλου	G.	πολλοῦ	πολλῆς	πολλοῦ
D.	μεγάλῳ	μεγάλῃ	μεγάλῳ	D.	πολλῷ	πολλῇ	πολλῷ
Ac.	μέγαν	μεγάλην	μέγα	Ac.	πολύν	πολλήν	πολύ
V.	μέγας	μεγάλη	μέγα	V.	-	-	-
Caz	Pl.			Caz	Pl.		
N.	μεγάλοι	μεγάλοι	μεγάλα	N.	πολλοί	πολλαί	πολλά
G.	μεγάλων	μεγάλων	μεγάλων	G.	πολλῶν	πολλῶν	πολλῶν
D.	μεγάλοις	μεγάλοις	μεγάλοις	D.	πολλοῖς	πολλαῖς	πολλοῖς
Ac.	μεγάλους	μεγάλας	μεγάλα	Ac.	πολλοῦς	πολλάς	πολλά
V.	μεγάλοι	μεγάλοι	μεγάλα	V.	-	-	-

GRADELE DE COMPARAȚIE ALE ADJECTIVELOR

Ca și în limba română, în limba greacă adjectivele au trei grade de comparație:

- ✓ *pozitiv*-ul (ex.: δίκαιος = „drept”);
- ✓ *comparativ*-ul (ex.: δικαιότερος = „mai drept”);
- ✓ *superlativ*-ul (ex.: δικαιότατος = „cel mai drept” – relativ, „foarte drept” – absolut).

Pozitivul este forma adjectivului care apare în vocabular și corespunde celor trei clase prezentate anterior. Comparativul și superlativul se formează, în mod clasic, prin adăugarea unor sufixe la tema de pozitiv a adjectivului. Aceasta este metoda așa-numită *sintetică* (printr-un singur cuvânt). Există și posibilitatea de a face o comparație sau de a exprima superioritatea unei însușiri și prin metoda *analitică* (prin intermediul mai multor cuvinte). În aceeași categorie intră și folosirea unor adverbe cu sensul de „mai” (μᾶλλον), „foarte” (σφόδρα), „extrem de” (λίαν) etc.

De remarcat faptul că, în greaca Noului Testament, formele de comparativ capătă o importanță din ce în ce mai mare, înlocuind practic superlativul, în special superlativul-relativ (ex.: comparativul μείζων poate fi utilizat cu sensul de μέγιστος, ca în I Corinteni 13, 13: νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα· μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη = „Și acum rămân acestea trei: credința, nădejdea și dragostea. Iar *mai mare* dintre acestea este dragostea”).

În mod sintetic, comparativul și superlativul adjectivului se formează cu ajutorul următoarelor două serii de sufixe, care se adaugă la tema de masculin/ neutru:

Comparativul:

1. **-τερος** (masculin); **-τέρα** (feminin); **-τερον** (neutru);
2. **-ίων** (masculin); **-ίων** (feminin); **-ιον** (neutru).

Superlativul:

1. **-τατος** (masculin); **-τάτη** (feminin); **-τατον** (neutru);
2. **-ιστος** (masculin); **-ίστη** (feminin); **-ιστον** (neutru).

Fac gradele de comparație cu sufixele din prima serie:

- ✓ adjectivele terminate în -ος, -η, -ov sau în -ος, -α, -ov. Unele dintre acestea lungesc pe -ο în -ω înaintea sufixelor de comparare. Aceasta are loc atunci când vocala din penultima silabă a adjectivului este scurtă (-ε, -ο și uneori -α, -ι, -υ);
- ✓ adjectivele terminate la masculin în -ης, -ας, -υς, care primesc sufixele la tema neutrului;

- ✓ adjectivele terminate în -ων, care primesc – de asemenea – sufixele la tema neutrului și intercalează silaba -εσ între adjectiv și sufixe.

Comparativele formate cu sufixele din prima serie se declină ca adjectivele de clasa I terminate în -ος, -α, -ον.

Superlativele formate cu sufixele din prima serie se declină ca adjectivele de clasa I terminate în -ος, -η, -ον.

Fac gradele de comparație cu sufixe din seria a doua următoarele adjective:

- ✓ ἡδύς = „plăcut”;
- ✓ καλός = „frumos”;
- ✓ αἰσχρός = „rușinos/ urât”;
- ✓ χθρός = „dușmănos”;
- ✓ κυδρός = „glorios”.

Comparativele formate cu sufixele din seria a doua se declină ca adjectivele de clasa a II-a, cu deosebire că la acuzativ masculin singular și la nominativ, acuzativ și vocativ plural au o formă contrasă.

Superlativele formate cu sufixele din seria a doua se declină ca și cele formate cu sufixele din prima serie (ca adjectivele de clasa I terminate în -ος, -η, -ον).

Câteva adjective, foarte des utilizate în literatura biblică, își formează comparativul și superlativul de la alte teme decât cea de pozitiv, folosind sufixele de seria a II-a, care în greaca clasică funcționau alături de cele „regulate” (de seria întâi). Acestea se constituie în **comparative și superlative neregulate**.

<i>pozitiv</i>	<i>comparativ</i>	<i>superlativ</i>
ἀγατός, -ή, -όν = „bun/ bună”	βελτίων, βέλτιον = „mai bun/ bună”	κράτιστος, -η, -ον = „foarte bun/ bună”
	κρείσσων, κρεῖσσον = „mai bun/ bună”	
κακός, -ή, -όν = „rău/ rea”	χείρων, χειρόν = „mai rău/ rea”	-
	ἥσσων, ἥσσον = „mai slab/ slabă”	

μέγας, μεγάλη, μέγα = „mare”	μείζων, μείζον = „mai mare”	μέγιστος, -η, -ον = „foarte mare”
ὀλίγος, -η, -ον = „mic”	ἐλάσσων, ἔλασσον = „mai mic/ mică”	ἐλάχιστος, -η, -ον = „foarte mic/ mică”
πολύς, πολλή, πολύ = „mult”	πλείων, πλέον = „mai mult”	πλείστος, -η, -ον = „foarte mult”

În limba română, pentru a introduce **complementul comparativului** se folosește adverbul „decât”. În limba greacă, după un adjectiv la gradul comparativ se utilizează, de cele mai multe ori, *cazul genitiv fără prepoziție*. Uneori, după un comparativ se pot întâlni fie adverbul ἤ = „decât”, cu cazurile nominativ sau acuzativ, fie o prepoziție precum παρά, ὑπέρ etc. (cf. ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὅτι εἰπόν σοι ὅτι εἰδόν σε ὑποκάτω τῆς συκῆς πιστεύεις; μείζω τούτων ὄψη = „A răspuns Iisus și i-a zis: Pentru că ți-am spus că te-am văzut sub smochin, crezi? *Mai mari decât* acestea vei vedea” - Ioan 1, 50; θέλω δὲ πάντας ὑμᾶς λαλεῖν γλώσσαις, μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε· μείζων δὲ ὁ προφητεύων ἢ ὁ λαλῶν γλώσσαις, ἐκτὸς εἰ μὴ διερμηνεύῃ, ἵνα ἡ ἐκκλησία οἰκοδομῇν λάβῃ = „Vreau ca voi toți să graiți în limbi; dar mai cu seamă să proorociți. Cel ce proorocеște e *mai mare decât* cel ce grăiește în limbi, afară numai dacă tălmăcește, ca Biserica să ia întărire” - I Corinteni 14, 5).

PRONUMELE

Pronumele grec se aseamănă foarte mult cu cel din limba română, având rolul de a desemna persoane sau obiecte fără să le numească. Prin definiție, pronumele este un substitut („loc-țiitor”) al unui alt nume, de regulă un substantiv. După funcția sa sintactică, pronumele are un caz propriu, în raport cu numele pe care îl înlocuiește, însă preia numărul (adesea și genul) antecedentului său. Ca părți de vorbire flexibile, toate pronumele sunt declinabile.

În limba greacă există mai multe feluri de pronume, dintre care cele mai importante sunt:

- ✓ pronumele personal;
- ✓ pronumele posesiv;
- ✓ pronumele demonstrativ;
- ✓ pronumele relativ;
- ✓ pronumele nehotărât (indefinit);
- ✓ pronumele interogativ.
- ✓

Acestora li se adaugă alte categorii, am putea spune „secundare”, din rândul cărora amintim:

- ✓ pronumele reflexiv;
- ✓ pronumele reciproc;
- ✓ pronumele negativ.

PRONUMELE PERSONAL

Pronumele personal este cel mai frecvent pronume din textul Noului Testament, grație rolului excepțional pe care îl îndeplinește în procesul comunicării. El este legat nemijlocit de *categoria persoanei*, după cum o sugerează și denumirea sa. Funcția sa de bază este așadar de a identifica și deosebi persoanele implicate într-un act de comunicare, adică de a distinge „locutorul” (persoana I) de „interlocutor” (persoana a II-a) și, eventual, de o „terță persoană” (persoana a III-a). Deși teoretic la nominativ, singular și plural, pronumele personal nu este absolut necesar (vom spune că este „expletiv”), fiind cel mai adesea cuprins în desinențele verbale, totuși, atunci când este prezent, are de obicei fie un rol emfatic (subliniind identitatea subiectului), fie unul de contrast.

La persoanele I și a II-a, pronumele personal nu are gen, dar se declină. Cu excepția nominativului, la singular există două forme, una accentuată (emfatică sau lungă) și alta neaccentuată (atonă, scurtă sau enclitică). Deși formele neaccentuate sunt mult mai frecvente, formele accentuate sunt utilizate, în general, atunci când au rol emfatic sau marchează o opoziție. La genitiv singular, se folosește de obicei forma enclitică, iar dacă urmează după o prepoziție (cu excepția lui *πρός*) se folosește forma emfatică (e.g. *σὺ οὖν ἐὰν προσκυνήσης ἐνώπιον ἐμοῦ, ἔσται σοῦ πᾶσα* = „Deci dacă Tu Te vei închina înaintea *mea*, toată [lumea] va fi a Ta” - Luca 4, 7). De asemenea, la acuzativ întâlnim cel mai frecvent tot forma scurtă.

Pentru persoana a III-a se folosește pronumele demonstrativ *αὐτός*, *αὐτή*, *αὐτό*, chiar și la nominativ (utilizare post-clasică). Acesta se declină precum adjectivele în *-ός*, *-ή*, *-όν*, doar că la neutru singular, nominativ și acuzativ, terminația este *-ό*. Dintre diferitele sensuri ale sale, le amintim pe cele mai importante:

- ✓ *el/ea* (la nominativ, dativ și acuzativ); *său/sa* (la genitiv; cf. lat. *is*; e.g. *Καὶ ἀναστὰν ἅπαν τὸ πλῆθος αὐτῶν ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸν Πιλάτον* = „Și sculându-se toată mulțimea *lor*, *L*-au dus înaintea lui Pilat” - Luca 23, 1; *καὶ μὴ εὐροῦσαι τὸ σῶμα αὐτοῦ ἦλθον λέγουσαι καὶ ὀπτασίαν ἀγγέλων ἑωρακεῖναι, οἱ λέγουσιν αὐτὸν ζῆν* = „Și, negăsind trupul *Lui*, au venit zicând că au văzut arătare de îngeri, care *le*-au spus că El este viu” - Luca 24, 23; *λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ· οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα εἰ μὴ δι’ ἐμοῦ* = „Iisus *i*-a zis: Eu sunt Calea, Adevărul și Viața. Nimeni nu vine la Tatăl Meu decât prin Mine” - Ioan 14, 6; *αὐτοὶ ἐκ τοῦ κόσμου εἰσὶν· διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ κόσμου λαλοῦσιν καὶ ὁ*

κόσμος αὐτῶν ἀκούει = „ei sunt din lume, de aceea grăiesc ca din lume și lumea îi ascultă” - I Ioan 4, 5). Aceasta este valoarea sa obișnuită, cea de pronume personal de persoana a III-a și, la genitiv, de pronume posesiv.

- ✓ *ínsusi/ínsăși* (cf. lat. *ipse*; e.g. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὁμιλεῖν αὐτοὺς καὶ συζητεῖν καὶ αὐτὸς Ἰησοῦς ἐγγίσας συνεπορεύετο αὐτοῖς = „Și pe când vorbeau și se întrebau între ei, Iisus *Ínsusi*, apropiindu-Se, mergea împreună cu ei” - Luca 24, 15; Αὐτὸς δὲ ἐγὼ Παῦλος παρακαλῶ ὑμᾶς διὰ τῆς πραύτητος καὶ ἐπιεικείας τοῦ Χριστοῦ, ὃς κατὰ πρόσωπον μὲν ταπεινὸς ἐν ὑμῖν, ἀπὼν δὲ θαρρῶ εἰς ὑμᾶς = „*Ínsumi* eu, Pavel, vă îndemn prin blândețea și îngăduința lui Hristos - eu care de față sunt smerit între voi, dar, în lipsă, îndrăznesc față de voi” - II Corinteni 10, 1). Pronumele are acest sens atunci când nu este precedat de articol, iar valoarea sa este de întărire.
- ✓ *același/aceeași* (cf. lat. *idem*; e.g. ἔχοντες δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως, κατὰ τὸ γεγραμμένον, Ἐπίστευσα, διὸ ἐλάλησα, καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν, διὸ καὶ λαλοῦμεν = „Dar având *același duh* al credinței, după cum este scris: Crezut-am, pentru aceea am și grăit, și noi credem: pentru aceea și grăim” - II Corinteni 4, 13). În următorul exemplu, în traducere este de preferat folosirea adverbului „chiar”: τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα διδάξει ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἃ δεῖ εἰπεῖν = „Că Duhul Sfânt vă va învăța *chiar în ceasul acela*, ce trebuie să spuneți” (cf. Luca 12, 12). Pronumele are acest sens atunci când este precedat de articol, iar valoarea sa este de identitate.

C A Z	Persoana I			Persoana a II-a		
	Sg.		Pl.	Sg.		Pl.
	Forme			Forme		
	emfatice	enclitice		emfatice	enclitice	
N.	ἐγώ = „eu”		ἡμεῖς = „noi”	σύ = „tu”		ὕμεῖς = „voi”
G.	ἐμοῦ	μου	ἡμῶν	σοῦ	σου	ὕμῶν
D.	ἐμοί	μοι	ἡμῖν	σοί	σοι	ὕμῖν
Ac	ἐμέ	με	ἡμᾶς	σέ	σε	ὕμᾶς

Persoana a III-a						
Caz	Masculin		Feminin		Neutru	
	Sg.	Pl.	Sg.	Pl.	Sg.	Pl.
N.	αὐτός = „el”	αὐτοί = „ei”	αὐτή = „ea”	αὐταί = „ele”	αὐτό = „el”	αὐτά = „ele”
G.	αὐτοῦ	αὐτῶν	αὐτῆς	αὐτῶν	αὐτοῦ	αὐτῶν
D.	αὐτῷ	αὐτοῖς	αὐτῇ	αὐταῖς	αὐτῷ	αὐτοῖς
Ac.	αὐτόν	αὐτούς	αὐτήν	αὐτάς	αὐτό	αὐτά

PRONUMELE POSESIV

În limba greacă biblică, cazul genitiv al pronumelui personal reprezintă modalitatea cea mai des întâlnită pentru exprimarea posesiei, chiar și acolo unde limba română folosește adjective posesive. Pentru persoanele I și a II-a, numărul singular, sunt utilizate formele neaccentuate: **μου** = „al meu/a mea”; **σου** = „al tău/a ta”, respectiv, la plural: **ἡμῶν** = „al nostru/a noastră”; **ὕμῶν** = „al vostru/a voastră”. Pentru persoana a III-a, așa cum am precizat și mai sus, pronumele personal are valoare de pronume posesiv în cazul genitiv, singular și plural: **αὐτοῦ** = „a/al/ai/ale lui”; **αὐτῆς** = „a/al/ai/ale ei”, respectiv **αὐτῶν** = „a/al/ai/ale lor”. Uneori, pentru aceeași persoană se folosește genitivul pronumelor demonstrative sau, dacă are valoare reflexivă, chiar al pronumelor reflexive (ex.: ἐαυτοῦ, -ῶν). Articolul și adjectivul **ἴδιος ἰδίᾳ, ἴδιον** exprimă și ele posesia.

Pe lângă aceste forme ale pronumelui personal cu valoare posesivă, limba greacă posedă și un *pronume posesiv propriu-zis*, însă doar pentru primele două persoane. Ca și în limba latină, acesta se formează pe radicalul pronumelui personal corespunzător și, în majoritatea cazurilor, are rol adjectival (*i.e.* adjectiv pronominal posesiv – adesea plasat între articol și substantivul cu care se acordă). Pronumele posesiv este întotdeauna articulat. Declinarea acestuia se face, de obicei, după declinarea a II-a pentru genurile masculin și neutru și după declinarea I pentru genul feminin. În declinare, unele forme ale pronumelui posesiv coincid cu cele ale pronumelui personal.

Persoana I			
	Masculin	Feminin	Neutru
<i>Sg.</i>	ὁ ἐμός = „al meu”	ἡ ἐμή = „a mea”	τὸ ἐμόν = „al meu”
<i>Pl.</i>	ὁ ἡμέτερος = „al nostru”	ἡ ἡμετέρα = „a noastră”	τὸ ἡμέτερον = „al nostru”
Persoana a II-a			
<i>Sg.</i>	ὁ σός = „al tău”	ἡ σή = „a ta”	τὸ σόν = „al tău”
<i>Pl.</i>	ὁ ὑμέτερος = „al vostru”	ἡ ὑμετέρα = „a voastră”	τὸ ὑμέτερον = „al vostru”

PRONUMELE DEMONSTRATIV

Pronumele demonstrative nu au o referință proprie, spre deosebire de pronumele personal care, așa cum am văzut, trimite automat la una dintre persoanele implicate în comunicare. În funcție de situație sau de context, rolul lor este dublu:

- ✓ *deictic* – indică, inițial cu un gest, obiectele aflate într-o relație de apropiere sau de depărtare față de locutor sau de interlocutor;
- ✓ *anaforic* – se raportează la un cuvânt (sau un grup de cuvinte) exprimat anterior, numit „antecedent”.

Sistemul grecesc clasic al pronumelor demonstrative era ternar, adică nu exista doar o distincție apropiere vs. depărtare, ci și una de persoane, deosebindu-se între „locutor” și „interlocutor”: ὁδε, ἡδε, τόδε = „acesta/ aceasta” (de lângă mine; cf. lat. *hic*); οὗτος, αὗτη, τοῦτο = „acesta/ aceasta” (de lângă tine; cf. lat. *iste*); ἐκεῖνος, ἐκεῖνη, ἐκεῖνο = „acela/ aceea” (cf. lat. *ille*).

La nivelul textului biblic, pronumele demonstrative se reorganizează și se simplifică, astfel încât, cu excepția articolului (care este un vechi demonstrativ, valoare păstrată în anumite situații) și a lui ὁδε (care iese din uz), pronumele grec rămâne cu cele două demonstrative propriu-zise, respectiv cel „de apropiere” (οὗτος, αὗτη, τοῦτο = „acesta/ aceasta”) și cel „de depărtare” (ἐκεῖνος, ἐκεῖνη, ἐκεῖνο = „acela/ aceea”).

Uneori, pronumele demonstrativ este tradus în Noul Testament printr-un pronume personal (e.g. καὶ οἶδατε ὅτι ἐκεῖνος ἐφανερώθη ἵνα τὰς ἁμαρτίας ἄρῃ, καὶ ἁμαρτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν = „Și voi știți că *El* [Iisus] S-a arătat ca să ridice păcatele și păcat întru *El* nu este” - I Ioan 3, 5), folosindu-se cu rol anaforic (ca un pronume personal de persoana a III-a), caz în care valoarea demonstrativă se diminuează (cf. τοῦτον ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς κατακείμενον, καὶ γνοὺς ὅτι πολὺν ἤδη χρόνον ἔχει, λέγει αὐτῷ, Θέλεις ὑγιῆς γενέσθαι; = „Iisus, văzându-*l pe acesta* zăcând și știind că este așa încă de multă vreme, i-a zis: Voiești să te faci sănătos?” - Ioan 5, 6; ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστέ καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν. ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ’ ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐκ ἔστηκεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ. ὅταν λαλῇ τὸ ψεῦδος, ἐκ τῶν ἰδίων

λαλεῖ, ὅτι ψεύστης ἐστὶν καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ = „Voi sunteți din tatăl vostru diavolul și vreți să faceți poftele tatălui vostru. El, de la început, a fost ucigător de oameni și nu a stat într-adevăr, pentru că nu este adevăr întru el. Când grăiește minciuna, grăiește dintru ale sale, căci este mincinos și tatăl minciunii” - Ioan 8, 44).

Toate aceste pronume demonstrative primesc uneori, pentru întărire, la finele diferitelor lor forme, un „-ı demonstrativ”. Acesta este întotdeauna intonat și face să dispară vocala scurtă de la sfârșitul pronumelui (e.g. ὁδὶ, οὐτοσί, τουτί, ἐκειωνί).

Demonstrativul poate fi folosit atât ca *pronume*, cât și ca *adjectiv pronominal*, după cum urmează:

- ✓ ca pronume, cazul îi este determinat de funcția sintactică, însă genul și numărul rămân ale antecedentului;
- ✓ ca adjectiv, are același gen, număr și caz cu numele pe care îl determină;
- ✓ uneori, pentru claritatea traducerii, trebuie să reluăm antecedentul pronumelui demonstrativ, astfel încât pronumele se va transform în adjectiv pronominal;
- ✓ atunci când are rol adjectival, demonstrativul este plasat fie înainte de grupul articol + substantiv, fie după acesta, expresiile rămând echivalente.

Pronumele demonstrativ mai vechi de apropiere ὅδε, ἡδε, τόδε = „acesta/aceasta” (de lângă mine) se compune din articolul hotărât și particula nedeclinabilă δε. În privința înțeleșului, el se referă fie la ceea ce este prezent, fie la ceea ce va urma. Așa cum precizam mai sus, în greaca dialectului comun, ὅδε cade treptat în desuetudine, și, cu puține excepții (e.g. καὶ τῇδε ἦν ἀδελφὴ καλουμένη Μαριάμ, [ἦ] καὶ παρακαθεσθεῖσα πρὸς τοὺς πόδας τοῦ κυρίου ἤκουεν τὸν λόγον αὐτοῦ = „Și *aceasta* avea o soră ce se numea Maria, care, așezându-se la picioarele Domnului, asculta cuvântul Lui” - Luca 10, 39), se mai întâlnește doar în secvența τάδε λέγει = „acestea le spune/ zice...” (cf. καὶ ἐλθὼν πρὸς ἡμᾶς καὶ ἄρας τὴν ζώνην τοῦ Παύλου δήσας ἑαυτοῦ τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας εἶπεν, *Τάδε λέγει* τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, Τὸν ἄνδρα οὗ ἐστὶν ἡ ζώνη αὕτη οὕτως δήσουσιν ἐν Ἱερουσαλὴμ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ παραδώσουσιν εἰς χεῖρας ἐθνῶν = „Și, venind el la noi, a luat

brăul lui Pavel și legându-și picioarele și mâinile a zis: *Acestea zice* Duhul Sfânt: Pe bărbatul al căruia este acest brâu, așa îl vor lega iudeii la Ierusalim și-l vor da în mâinile neamurilor” - Fapte 21, 11).

C A Z	Sg.			Pl.		
	m.	f.	n.	m.	f.	n.
N.	ὁδε	ἡδε	τόδε	οἶδε	αἶδε	τάδε
G.	τοῦδε	τῆςδε	τοῦδε	τῶνδε	τῶνδε	τῶνδε
D.	τῷδε	τῇδε	τῷδε	τοῖςδε	ταῖςδε	τοῖςδε
Ac.	τόνδε	τήνδε	τόδε	τούςδε	τάςδε	τάδε

Pronumele demonstrativ de apropiere **οὗτος, αὕτη, τοῦτο** = „acesta/ aceasta/ acest lucru” se referă la ceea ce este mai puțin apropiat, la ceea ce este absent sau la ceea ce a precedat. Cu excepția neutrlui nominativ singular (care are terminația –o, nu –ov), el se declină precum adjectivele de declinarea a II-a și a III-a. Unele forme ale sale sunt foarte asemănătoare cu cele ale pronumelui personal αὐτός, -ή, -ό, distingându-se totuși de acestea din urmă prin accent (care cade întotdeauna pe prima silabă) și prin spiritul aspru sau litera τ (cu care încep). La el se adaugă pronumele demonstrativ de depărtare **ἐκεῖνος, ἐκεῖνη, ἐκεῖνο** = „acela/ aceea/acel lucru”, care se declină precum adjectivele în –ός, -ή, -όν, doar că la neutru singular, nominativ și acuzativ, terminația este –ό, după cum urmează:

C A Z	Sg.			Pl.		
	m.	f.	n.	m.	f.	n.
N.	οὗτος	αὕτη	τοῦτο	οὗτοι	αὗται	ταῦτα
G.	τούτου	ταύτης	τούτου	τούτων	τούτων	τούτων
D.	τούτῳ	ταύτῃ	τούτῳ	τούτοις	τούταις	τούτοις
Ac.	τούτον	ταύτην	τούτο	τούτους	τούτας	ταῦτα

C A Z	Sg.			Pl.		
	m.	f.	n.	m.	f.	n.
N.	ἐκεῖνος	ἐκείνη	ἐκεῖνο	ἐκεῖνοι	ἐκεῖναι	ἐκεῖνα
G.	ἐκείνου	ἐκείνης	ἐκείνου	ἐκείνων	ἐκείνων	ἐκείνων
D.	ἐκείνῳ	ἐκείνῃ	ἐκείνῳ	ἐκείνοις	ἐκείναις	ἐκείνοις
Ac.	ἐκείνον	ἐκείνην	ἐκεῖνο	ἐκείνους	ἐκείνας	ἐκεῖνα

PRONUMELE RELATIV

Pronumele relativ se numește astfel pentru că instituie o relație de subordonare la nivelul unei fraze (de la lat. *relatio* = „legătură”). Așadar, el are atât rolul clasic de substitut al unui nume, cât și pe cel al unui conectiv (frastic subordonator), asemănător unei conjuncții. Informația de gen și de număr este preluată de la antecedent, însă forma sa cauzală depinde de funcția sintactică pe care o ocupă în propoziția subordonată.

În limba greacă există două tipuri de pronume relative: simplu și compus. Din prima categorie face parte pronumele relativ simplu **ὅς, ἥ, ὅ** = „(cel/ cea/ lucrul) care”, cel mai des întâlnit, și care se declină după modelul declinărilor I și a II-a ale substantivului. Din cea de-a doua categorie fac parte atât pronumele relativ compus cu particula nedeclinabilă –**περ** (**ὅςπερ, ἥπερ, ὅπερ** = „care/ ce”), cât și cel compus cu particula declinabilă –**τις** (**ὅστις, ἥτις, ὅτι** = „cel care/ oricine/ orice”): ambele părți ale cuvântului (ὅς + **τις**) se declină independent, ultima urmând regulile encliticelor.

În greaca biblică sunt atestate aproape exclusiv formele de nominativ, singular și plural, ale pronumelui relativ (uneori acuzativ singular – cf. Marcu 6, 23: καὶ ὁμοσεν αὐτῇ [πολλά], *Ὁ τι ἐάν με αἰτήσης δώσω σοι ἕως ἡμῖσους τῆς βασιλείας μου* = „Și s-a jurat ei: *Orice* îmi vei cere îți voi da, până la jumătate din regatul meu”). Reminiscențe ale genitivului se păstrează în locuțiunea ἕως ὅτου = „până ce/ cât timp” (e.g. ἴσθι εὐνοῶν τῷ ἀντιδίκῳ σου ταχὺ ἕως ὅτου εἴ μετ’ αὐτοῦ ἐν τῇ ὁδῷ, μήποτε σε παραδῷ ὁ ἀντίδικος τῷ κριτῇ, καὶ ὁ κριτὴς τῷ ὑπηρέτῃ, καὶ εἰς φυλακὴν

βληθήσῃ = „împacă-te cu pârașul tău degrabă, *până ce* ești cu el pe cale, ca nu cumva pârașul să te dea judecătorului, și judecătorul slujitorului și să fii aruncat în temniță” - Matei 5, 25).

Uneori ὅστις este utilizat cu sensul lui ὅς (e.g. Ἀκούσαντες δὲ οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις ἀπόστολοι ὅτι δέδεκται ἡ Σαμάρεια τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἀπέστειλαν πρὸς αὐτοὺς Πέτρον καὶ Ἰωάννην, οἵτινες καταβάντες προσηύξαντο περὶ αὐτῶν ὅπως λάβωσιν πνεῦμα ἅγιον = „Iar apostolii din Ierusalim, auzind că Samaria a primit cuvântul lui Dumnezeu, au trimis la ei pe Petru și pe Ioan, *care*, coborând, s-au rugat pentru ei, ca să primească Duhul Sfânt.” - Fapte 8, 14-15).

Inițial, pronumele relativ simplu avea un sens definit, iar cel compus, un sens indefinit, însă aceste sensuri sunt deja absente în cele mai multe dintre pasajele Noului Testament. Rareori, acest pronume poate fi utilizat ca interogativ indirect (e.g. ἀλλὰ ἀνάστηθι καὶ εἰσελθε εἰς τὴν πόλιν, καὶ λαληθήσεται σοι ὃ τί σε δεῖ ποιεῖν = „Și el, tremurând și înspăimântat fiind, a zis: Doamne, ce voiești să fac? Iar Domnul i-a zis: Ridică-te, intră în cetate și ți se va spune *ce* trebuie să faci” - Fapte 9, 6).

Formele pronumelui relativ simplu sunt foarte asemănătoare terminațiilor pronumelui personal αὐτός, -ή, -ό, ceea ce poate facilita învățarea lor. De asemenea, același pronume relativ seamănă foarte mult cu articolul hotărât, cu excepția faptului că acestuia din urmă îi lipsește consoana inițială τ. Astfel, nu trebuie confundată forma de nominativ singular feminin a pronumelui relativ (ἥ) cu omofonele sale: forma sa de dativ singular feminin (ἧ), articolul nominativ singular feminin (ἡ), verbul „a fi” la conjunctiv prezent (ᾗ = „să fie”), conjuncția ἢ = „sau/ decât”, adverbul ἦ = „cu adevărat”. De asemenea, neutrul singular al pronumelui relativ compus (ὅ τι = „oricine/ ceea ce”) este scris separat, pentru a se distinge de conjuncția omofonă și mult mai frecventă ὅτι = „că/ fiindcă”.

În limba greacă mai există și alte pronume relative care se pot întrebuința și ca exclamative:

- ✓ οἷος (cf. lat. *qualis*) = „ce fel”.
- ✓ ὅσος (cf. lat. *quantus*) = „cât de mare”.
- ✓ ὅσοι (cf. lat. *quot*) = „cât de mulți”.

Caz	Masculin		Feminin		Neutru	
	<i>Sg.</i>	<i>Pl.</i>	<i>Sg.</i>	<i>Pl.</i>	<i>Sg.</i>	<i>Pl.</i>
N.	ὁς	οἱ	ἡ	αἱ	ὃ	ἃ
G.	οῦ	ῶν	ῆς	ῶν	οῦ	ῶν
D.	ῷ	οῖς	ῇ	αῖς	ῷ	οῖς
Ac.	ὄν	ούς	ῆν	ᾶς	ὄ	ᾶ
Caz	Masculin		Feminin		Neutru	
	<i>Sg.</i>	<i>Pl.</i>	<i>Sg.</i>	<i>Pl.</i>	<i>Sg.</i>	<i>Pl.</i>
N.	ὅςπερ	οἵπερ	ἡπερ	αἵπερ	ὃπερ	ἃπερ
G.	οὔπερ	ῶνπερ	ῆςπερ	ῶνπερ	οὔπερ	ῶνπερ
D.	ῷπερ	οῖςπερ	ῇπερ	αῖςπερ	ῷπερ	οῖςπερ
Ac.	ὄνπερ	ούςπερ	ῆνπερ	ᾶςπερ	ὄπερ	ᾶπερ

Caz	Masculin		Feminin		Neutru	
	<i>Sg.</i>	<i>Pl.</i>	<i>Sg.</i>	<i>Pl.</i>	<i>Sg.</i>	<i>Pl.</i>
N.	ὅστις	οἵτινες	ἡτις	αἵτινες	ὅτι	ἃτινα
G.	οὗτινος	ῶντινων	ῆστινος	ῶντινων	οὗτινος	ῶντινων
D.	ῷτινι	οῖςτισι	ῇτινι	αῖςτισι	ῷτινι	οῖςτισι
Ac.	ὄντινα	ούςτινας	ῆντινα	ᾶςτινας	ὄτι	ᾶτινα

PRONUMELE NEHOTĂRÂT

Pronumele nehotărât sau indefinit afirmă caracterul nedeterminat al unei ființe sau al unui obiect. Adjectivul pronominal nehotărât se acordă în gen, număr și caz cu numele pe care îl determină. Toate formele pronumelui sau adjectivului nehotărât sunt enclitice, iar formele de masculin și de feminin sunt identice. Pronumele nehotărât nu are accent propriu sau este accentuat doar pe silaba finală.

În limba română există o paletă largă de pronume și adjective nehotărâte, atât simple („unul”, „altul”, „cutare”), cât și compuse („cineva/ceva”, „altcineva/ altceva”, „oricine/ orice”, „careva”, „oricare”, „fiecare” etc.), astfel încât rămâne la latitudinea traducătorului selecția cuvântului cel mai potrivit, în general în funcție de context.

Pronumele nehotărât **τις, τι** = „cineva/ ceva” se declină precum cel interogativ, cu excepția accentului, astfel:

Caz	Sg.		Pl.	
	m./f.	n.	m./f.	n.
N.	τις	τι	τινες	τινα (ἄλλα)
G.	τινός (του)	τινος (του)	τινῶν	τινῶν
D.	τινί (τω)	τινί (τω)	τισί(ν)	τισί(ν)
Ac.	τινά	τι	τινάς	τινά (ἄλλα)

Alte pronume nehotărâte:

- ✓ **ἕκαστος, -η, -ον** (cf. lat. *quisque*) = „fiecare”;
- ✓ **ἐκάτερος, -α, -ον** (cf. lat. *uterque*) = „fiecare din doi”;
- ✓ **ἕτερος, -α, ον** = „celălalt/ cealaltă”, „altul/ alta din doi”;
- ✓ **ἄλλος, -η, -ο** (cf. lat. *alius*) = „altul/ alta din mai mulți”;
- ✓ **οὐδείς, οὐδεμία, οὐδέν** (cf. lat. *nemo*) = „nimeni/ nimic”;
- ✓ **μηδείς, μηδεμία, μηδέν** (cf. lat. *nullus, -a, -um*) = „nici unul/ nici una”.

În greaca clasică se făcea distincție între pronumele nehotărâte ἄλλος, -η, -ο = „altul/ alta” și ἕτερος, -α, -ον = „celălalt/ cealaltă”. În Noul Testament, cei doi termeni sunt intersanjabili, folosindu-se ca sinonime, fără vreo nuanță specială (e.g. ἄλλω δὲ ἐνεργήματα δυνάμεων, ἄλλω [δὲ] προφητεία, ἄλλω [δὲ] διακρίσεις πνευμάτων, ἐτέρω γένει γλωσσῶν, ἄλλω δὲ ἐρμηνεία γλωσσῶν = „Unuia faceri de minuni, iar altuia proorocie; unuia deosebirea duhurilor, iar altuia feluri de limbi și altuia tălmăcirea limbilor” - I Corinteni 12, 10).

În paralel cu formele clasice ale pronumelor negative οὐδεὶς și μηδεὶς, în Septuaginta apar adesea formele οὐθεὶς și μηθεὶς (e.g. Facere 31, 44), uzuale în secolul al III-lea î.Hr. și justificabile din punct de vedere fonetic. Câteva exemple de acest fel se întâlnesc și în textul Noului Testament, în special la neutru singular (e.g. εἶπεν πρὸς αὐτοὺς, Προσηνέγκατέ μοι τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ὡς ἀποστρέφοντα τὸν λαόν, καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἐνώπιον ὑμῶν ἀνακρίνας οὐθὲν εὗρον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ αἴτιον ὧν κατηγορεῖτε κατ’ αὐτοῦ = „A zis către ei: Ați adus la mine pe Omul acesta, ca pe un răzvrătit al poporului; dar iată eu, cercetându-L în fața voastră, *nicio* vină n-am găsit în acest Om, din cele ce aduceți împotriva Lui” - Luca 23, 14; Ἄχρι δὲ οὗ ἡμέρα ἡμελλεν γίνεσθαι παρεκάλει ὁ Παῦλος ἅπαντας μεταλαβεῖν τροφῆς λέγων, Τεσσαρεσκαίδεκάτην σήμερον ἡμέραν προσδοκῶντες ἅσιτοι διατελεῖτε, μηθὲν προσλαβόμενοι = „Iar, până să se facă ziuă, Pavel îi ruga pe toți să mănânce, zicându-le: Paisprezece zile sunt azi de când n-ați mâncat, așteptând și *nimic* gustând” - Fapte 27, 33).

PRONUMELE INTEROGATIV

Pronumele interogativ îndeplinește simultan două funcții:

- ✓ marchează o întrebare, care poate fi adresată atât direct, cât și indirect;
- ✓ are rol sintactic (adesea de subiect) în propoziția interogativă pe care o introduce.

De cele mai multe ori, acesta funcționează ca pronume propriu-zis și mai rar ca adjectiv pronominal interogativ, când se acordă cu numele pe care îl determină. Forma de neutru a pronumelui interogativ (τί; = „ce?”) poate fi folosită, ca și în limba română, cu valoare adverbială (τί; = „de ce?”; e.g. ἐμφόβων δὲ γενομένων αὐτῶν καὶ κλινουσῶν τὰ πρόσωπα εἰς τὴν γῆν εἶπαν

πρὸς αὐτάς, *Τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν*; = „Și, înfricoșându-se ele și plecându-și fețele la pământ, au zis aceia către ele: *De ce căutați pe Cel viu între cei morți?*” - Luca 24, 5).

Pe lângă forma clasică (cu valoare de identificare), sunt folosite destul de rar și alte două pronume interogative, respectiv **ποῖος ποία, ποῖον**; = „ce fel de?” (pronume interogativ cu valoare calitativă care corespunde relativului οἷος și demonstrativului τοῖος) și **πόσος, -η, -ον**; = „cât de mare?” (pronume sau adjectiv interogativ cu valoare cantitativă).

Așadar, în forma sa cea mai frecventă, pronumele interogativ este **τίς, τί**; = „cine/ ce?”, declinându-se după modelul declinării a III-a (cu temele în nazală). Acesta are aceleași forme ca și pronumele nehotărât τις, τι cu excepția faptului că accentul cade întotdeauna pe primul -ι-, spre deosebire de indefinit, în cazul căruia accentul rămâne întotdeauna enclitic și niciodată nu devine grav, chiar dacă urmează un alt cuvânt (e.g. καὶ ἰδοὺ ἔκραξαν λέγοντες, *Τί ἡμῖν καὶ σοί, υἱὲ τοῦ θεοῦ; ἤλθες ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς*; = „Și iată, au început să strige și să zică: *Ce ai Tu cu noi, Iisuse, Fiul lui Dumnezeu? Ai venit aici mai înainte de vreme ca să ne chinuiești?*” - Matei 8, 29; [καὶ] λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, *Τί ἐμοὶ καὶ σοί, γύναι; οὐπω ἤκει ἡ ὥρα μου* = „Și i-a zis ei Iisus: *Ce este mie și ție, femeie? Ceasul meu n-a venit încă*” - Ioan 2, 4). Așadar, pronumele interogativ se declină astfel:

Caz	Sg.		Pl.	
	m./f.	n.	m./f.	n.
N.	τίς	τί	τίνες	τίνα
G.	τίνος (τοῦ)	τίνος (τοῦ)	τίνων	τίνων
D.	τίνι (τῷ)	τίνι (τῷ)	τίσι(v)	τίσι(v)
Ac.	τίνα	τί	τίνας	τίνα

Trebuie să remarcăm faptul că, uneori, între pronumele interogative, demonstrative sau relative, se instituie relații de corespondență și de opoziție

(pronume și adjective corelative). Astfel, cei doi termeni ai corelației pot căpăta proporții diferite, așa cum reiese foarte sugestiv din următorul tablou:

Pronume și adjective corelative		
<i>interogative</i>	<i>demonstrative</i>	<i>relative</i>
τίς; = „cine?”	οὗτος = „acesta” ἐκεῖνος = „acela”	ὅς = „care” ὅστις = „care”
πόσος; = „cât?” ποῖος; = „de ce fel?”	τοσοῦτος = „atât de (mare, numeros)”	ὅσος = „cât de” οἷος = „cum”
πηλίκος; = „cât de mare?”	τοιοῦτος = „astfel de/ așa” τηλικοῦτος = „atât de mare”	ἤλίκος = „cât de mare”

În textul Noului Testament, cele mai frecvente corelative sunt πόσος/ τοσοῦτος/ ὅσος și ποῖος/ τοιοῦτος. Termenul πότερος iese din uz, fiind înlocuit cu formule perifrastice (e.g. τίς ἐκ τῶν δύο ἐποίησεν τὸ θέλημα τοῦ πατρός; λέγουσιν, Ὁ πρῶτος. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οἱ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ = „Care dintr-aceștia doi a făcut voia Tatălui? Zis-au Lui: Cel de-al doilea. Zis-a lor Iisus: Adevărat grăiesc vouă că vameșii și desfrânatele merg înaintea voastră în împărăția lui Dumnezeu” - Matei 21, 31).

De asemenea, pronumele ποταπός (vezi ποδαπός; = „din ce țară?”) intră în concurență cu ποῖος (cf. ἡ δὲ ἐπὶ τῷ λόγῳ διεταράχθη καὶ διελογίζετο ποταπὸς εἴη ὁ ἀσπασμὸς οὗτος = „Iar ea, văzându-l, s-a tulburat de cuvântul lui și cugeta în sine: Ce fel de închinăciune poate să fie aceasta?” - Luca 1, 29) și cu πόσος (cf. Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἱεροῦ λέγει αὐτῷ εἰς [ἐκ] τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Διδάσκαλε, Ἴδε ποταποὶ λίθοι καὶ ποταπαὶ οἰκοδομαί = „Și ieșind din templu, unul dintre ucenicii Săi I-a zis: Învățătorule, privește ce pietre și ce clădiri!” - Marcu 13, 1).

PRONUMELE REFLEXIV

Pronumele reflexiv se referă întotdeauna la subiectul verbului, în cadrul propoziției din care face parte, și se formează prin combinarea pronumelor personale cu αὐτός. Acesta apare la toate cele trei persoane și se declină după gen, număr și caz, fiind defectiv. La persoanele I și a II-a, nu are cazul nominativ, deoarece nu poate fi niciodată subiectul propoziției care îl include, întrebându-se doar în calitate de complement (direct sau indirect). Neutrul lipsește de asemenea și nu apare decât la persoana a III-a, pentru că primele două persoane sunt considerate interlocutori, deci animați (masculin sau feminin).

În limba română, pronumele reflexiv se traduce cu ajutorul adjectivului de întărire „însuși/însămi”, „însuși/însăși”, „însuși/însăși”, acordat și postpus pronumelui personal sau reflexiv, sau al adverbului „chiar” (e.g. ὑπὲρ ἐμαυτοῦ = „pentru mine însuși/ *chiar* pentru mine”). Multe dintre formele de plural sunt comune celor trei persoane și se traduc în context, în funcție de subiectul la care trimit (e.g. ἐαυτοῖς = „nouă înșine/ vouă înșivă/ lor înșile”).

C A Z	Persoana I			
	Sg.		Pl.	
	m.	f.	m.	f.
G.	ἐμαυτοῦ	ἐμαυτῆς	ἑμῶν αὐτῶν	ἑμῶν αὐτῶν
D.	ἐμαυτῷ	ἐμαυτῇ	ἑμῖν αὐτοῖς	ἑμῖν αὐταῖς
Ac.	ἐμαυτόν	ἐμαυτήν	ἑμᾶς αὐτούς	ἑμᾶς αὐτάς

C A Z	Περσoana a II-a			
	Sg.		Pl.	
	m.	f.	m.	f.
G.	σεαυτοῦ	σεαυτῆς	ὕμῶν αὐτῶν	ὕμῶν αὐτῶν
D.	σεαυτῷ	σεαυτῇ	ὕμῖν αὐτοῖς	ὕμῖν αὐταῖς
Ac.	σεαυτόν	σεαυτήν	ὕμᾱς αὐτούς	ὕμᾱς αὐτάς

C A Z	Περσoana a III-a					
	Sg.	Pl.	Sg.	Pl.	Sg.	Pl.
	m.		f.		n.	
G.	ἐαυτοῦ	ἐαυτῶν	ἐαυτῆς	ἐαυτῶν	ἐαυτοῦ	ἐαυτῶν
D.	ἐαυτῷ	ἐαυτοῖς	ἐαυτῇ	ἐαυταῖς	ἐαυτῷ	ἐαυτοῖς
Ac.	ἐαυτόν	ἐαυτούς	ἐαυτήν	ἐαυτάς	ἐαυτό	ἐαυτά

PRONUMELE RECIPROC

În limba greacă, pentru a se exprima reciprocitatea, se întrebuintează acest pronume, care este de asemenea defectiv. Astfel, el nu prezintă forme pentru singular (se folosește doar la plural) și nu poate avea cazurile nominativ și vocativ. Pronumele reciproc marchează o interacțiune între membrii unui subiect multiplu sau cu formă de plural (*predicatul* propoziției va fi și el la plural). El se construiește pe tema adjectivului ἄλλος = „altul” și se declină ca adjectivele cu trei terminații (de tipul δίκαιος, -α, -ον). În limba română se traduce adesea cu ajutorul grupului pronominal „unul pe altul”/ „unii pe alții”/ „unii altora”.

În textul Noului Testament apar doar formele de masculin ale pronumelui reciproc (e.g. ἔλεγον οὖν οἱ μαθηταὶ πρὸς ἀλλήλους, Μὴ τις

ἤνεγκεν αὐτῷ φαγεῖν; = „Ziceau deci ucenicii *între ei*: Nu cumva I-a adus cineva să mănânce?” - Ioan 4, 33; ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους· καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους = „Poruncă nouă dau vouă: Să vă iubiți *unul pe altul*. Precum Eu v-am iubit pe voi, așa și voi să vă iubiți unul pe altul” - Ioan 13, 34; Ὑμεῖς γὰρ ἐπ’ ἐλευθερίᾳ ἐκλήθητε, ἀδελφοί· μόνον μὴ τὴν ἐλευθερίαν εἰς ἀφορμὴν τῇ σαρκί, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀγάπης δουλεύετε ἀλλήλοις = „Căci voi, fraților, ați fost chemați la libertate; numai să nu folosiți libertatea ca prilej de a sluji trupului, ci slujiți *unul altuia* prin iubire” - Galateni 5, 13).

C A Z	Pl.		
	m.	f.	n.
G.	ἀλλήλων	ἀλλήλων	ἀλλήλων
D.	ἀλλήλοις	ἀλλήλαις	ἀλλήλοις
Ac.	ἀλλήλους	ἀλλήλας	ἄλληλα

Exerciții

Citiți următoarele versetele biblice, identificați *toate pronumele* învățate și analizați-le:

„καθ' ἡμέραν ὄντος μου μεθ' ὑμῶν ἐν τῷ ἱερῷ οὐκ ἐξετείνετε τὰς χεῖρας ἐπ' ἐμέ· ἀλλ' αὕτη ἐστὶν ὑμῶν ἡ ὥρα καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ σκότους.” (Luca 22, 53)

„ἀποκριθεὶς δὲ εἰς ὄνόματι Κλεοπᾶς εἶπεν πρὸς αὐτόν, Σὺ μόνος παροικεῖς Ἱερουσαλὴμ καὶ οὐκ ἔγνως τὰ γενόμενα ἐν αὐτῇ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις;” (Luca 24, 18)

„καὶ ἔλεγον, Οὐχ οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ υἱὸς Ἰωσήφ, οὗ ἡμεῖς οἶδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα; πῶς νῦν λέγει ὅτι Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα;” (Ioan 6, 42)

„ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ γονεῖς αὐτοῦ καὶ εἶπαν, Οἶδαμεν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ἡμῶν καὶ ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη.” (Ioan 9, 20)

„ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ γνώσεσθε ὑμεῖς ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ μου καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοὶ καὶ ἐγὼ ἐν ὑμῖν.” (Ioan 14, 20)

„αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσιν σὲ τὸν μόνον ἀληθινὸν θεὸν καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν.” (Ioan 17, 3)

„ἐξῆλθεν οὖν οὗτος ὁ λόγος εἰς τοὺς ἀδελφοὺς ὅτι ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνήσκει. οὐκ εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι οὐκ ἀποθνήσκει, ἀλλ', Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι[, τί πρὸς σέ];” (Ioan 21, 23)

„αὕτη κατακολουθοῦσα τῷ Παύλῳ καὶ ἡμῖν ἔκραζεν λέγουσα, Οὗτοι οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου εἰσὶν, οἵτινες καταγγέλλουσιν ὑμῖν ὁδὸν σωτηρίας.” (Fapte 16, 17)

„λοιπὸν ἀπόκειται μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος κριτής, οὐ μόνον δὲ ἐμοὶ ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἡγαπηκόσι τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ.” (II Timotei 4, 8)

„Καὶ λέγει μοι, Γράψον· Μακάριοι οἱ εἰς τὸ δεῖπνον τοῦ γάμου τοῦ ἀρνίου κεκλημένοι. καὶ λέγει μοι, Οὗτοι οἱ λόγοι ἀληθινοὶ τοῦ θεοῦ εἰσιν [...] Καὶ εἶπέν μοι, Οὗτοι οἱ λόγοι πιστοὶ καὶ ἀληθινοί, καὶ ὁ κύριος, ὁ θεὸς τῶν πνευμάτων τῶν προφητῶν, ἀπέστειλεν τὸν ἄγγελον αὐτοῦ δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει.” (Apocalipsa 19, 9; 22, 6)

VERBUL

În limba greacă, ca de altfel în toate limbile indo-europene vechi, sistemul verbal este distinct de cel nominal, deși există unele puncte de confluență (e.g. categoria numărului, formele nominale etc.). Astfel, verbul este (ca și numele) o parte de vorbire flexibilă care exprimă o acțiune sau o stare, schimbându-și forma (mai ales terminațiile) în funcție de necesitățile mesajului transmis. Flexiunea verbului poartă denumirea de „conjugare”: *a conjuga un verb* înseamnă a-l modifica după categoriile gramaticale specifice (aspect, mod, timp, persoană, număr și diateză).

Structura morfologică a verbului grec este ceva mai complexă decât a numelui și necesită unele precizări suplimentare:

- ✓ există o opoziție fundamentală între tema și desinențele verbului: *tema* rămâne partea stabilă a verbului, în vreme ce *desinențele* variază pentru a indica diferitele persoane, numere și diateze;
- ✓ *tema verbală* este formată din radical și eventualele afixe, incluzând vocala tematică și opunându-se desinențelor. Verbele nu au o singură temă, ci mai multe, corespunzătoare diferitelor timpurilor (*teme temporale*, eventual prefixate, care includ diversele afixe temporale, dar exclud afixele modale). Cu excepția modurilor indicativ și imperativ, la tema temporală se adaugă un afix modal, care dă naștere unei *teme modale* (așadar, tema modală o include pe cea temporală și este derivată de la aceasta);
- ✓ elementul comun al tuturor temelor temporale este *radicalul verbal*, la care se adaugă aproape întotdeauna afixe (morfeme derivaționale care caracterizează timpurile - temporale și modurile - modale) și/sau desinențe (morfeme flexionare). Un radical poate avea mai multe morfeme derivaționale (temporale, modale), dar poate să nu aibă nici unul;
- ✓ de multe ori, pentru a facilita pronunția, tema verbală se formează cu ajutorul unei vocale de legătură (-o sau -ε), numită *vocală tematică*. Aceasta alternează în funcție de contextul fonetic: -o se folosește înaintea de consoanele nazale (-μ/ -ν, respectiv persoana I singular și plural, persoana a III-a plural, modurile optativ și participiu), iar -ε în toate celelalte cazuri;
- ✓ ca regulă generală, *tema unui verb se află prin înlăturarea desinențelor*. Astfel, la prezent, tema verbului λύω = „(eu) dezleg” este λύο, alternând cu λύε, iar radicalul este λύ;
- ✓ ca și în cazul numelui, desinențele nu trebuie confundate cu terminațiile, nici tema cu radicalul, deși uneori ele pot fi identice

(multe radicale verbale sunt, la origine, teme nominale: verbele derivate de la aceste teme se numesc *denominative* și au aproape întotdeauna o conjugare regulată). *Desinența este una dintre părțile componente ale terminației, iar radicalul una din părțile temei*;

- ✓ prin *terminație* se înțelege orice parte finală variabilă care caracterizează forma verbală conjugată și în care, de obicei, sunt incluse desinența și vocala tematică, dar și unele sufixe temporal-modale;
- ✓ în limba greacă, există o alternanță în structura radicalului, numită *apofonie*, care are rol atât lexical, cât și gramatical. Atunci când tema are aceeași formă cu radicalul, aceasta se numește *temă-radical*;
- ✓ în general, *verbul predicat se acordă cu subiectul său, în număr și persoană, cu ajutorul desinențelor personale*. De la așa-numitul „dezacord” există o aparentă excepție, în greaca biblică: subiectele la neutru plural primesc uneori verbe predicat la numărul singular, lucru care se explică prin faptul că neutru plural era considerat un fel de singular colectiv („acord atic”). Atunci când este folosit totuși pluralul, este scoasă în evidență identitatea individuală.

Timpurile au propriile lor teme, care sunt formate pe radicalul verbal.

În majoritatea dicționarelor grecești, sunt menționate aproximativ **șase forme de bază ale verbului** (la persoana I singular), care sunt fundamentale pentru conjugare. Nu toate verbele posedă aceste șase forme principale, ci unele sunt folosite în mod obișnuit doar la timpurile derivate de la două sau trei forme de bază (*verbe defective*). Mai mult, este posibil ca unele verbe să nu aibă forme de activ la un timp sau altul, caz în care dicționarele menționează formele de bază la diateza atestată.

λύω	„dezleg”	<i>indicativ prezent</i> <i>activ</i>	Baza pentru formele de prezent și de imperfect (active, medii și pasive)
λύσω	„voi dezlega”	<i>indicativ viitor</i> <i>activ</i>	Baza pentru formele de viitor (active și medii)
ἔλυσα	„am dezlegat” „dezlegai”	<i>indicativ aorist</i> <i>activ</i>	Baza pentru formele de aorist (active și medii)
ἔλυκα	„am terminat de dezlegat”	<i>indicativ perfect</i> <i>activ</i>	Baza pentru formele de perfect și de mai mult ca perfectul (activ)

λέλυμαι	„am fost și sunt dezlegat”	<i>indicativ perfect pasiv</i>	Baza pentru formele de perfect și de mai mult ca perfect (medii și pasive)
ἐλύθην	„am fost dezlegat”	<i>indicativ aorist pasiv</i>	Baza pentru formele de aorist și de viitor (pasive)

Desinențele verbului, ca și cele ale numelui, sunt indispensabile unei analize și traduceri corecte și pertinente. Ele indică deopotrivă persoana, numărul și diateza unui verb și contribuie la caracterizarea timpurilor și a modurilor (desinențe verbale personale care se adaugă la tema verbului, în opoziție cu desinențele/ sufixele nepersonale, ale infinitivului și participiului).

Desinențele verbale personale se împart în două categorii:

- ✓ *desinențe primare* – folosite la indicativul tuturor timpurilor principale și la tot modul conjunctiv;
- ✓ *desinențe secundare* – folosite la indicativul tuturor timpurilor secundare și la tot modul optativ.

		Primare	Secundare
<i>Active</i>	<i>Sg.</i> I	-μι	-ν/-α
	II ^a	-σι	-σ
	III ^a	-τι	-τ
	<i>Pl.</i> I	-μεν	-μεν
	II ^a	-τε	-τε
	III ^a	-ντι	-ντ/-σαν
<i>Medio-pasive</i>	<i>Sg.</i> I	-μαι	-μην
	II ^a	-σαι	-σο
	III ^a	-ται	-το
	<i>Pl.</i> I	-μεθα	-μεθα
	II ^a	-σθε	-σθε
	III ^a	-νται	-ντο

Verbele grecești se împart în **două conjugări sau clase de flexiune**:

- ✓ *verbele tematice (în -ω)*: numite astfel pentru că au, la prezentul tuturor modurilor (toate cele trei diateze) și la imperfectul indicativului, o *vocală tematică* (-o sau -ε), care precede desinența sau se contopește cu ea și, de asemenea, pentru că persoana I singular a indicativului prezent activ se termină în „omega” (ex.: λύω = „dezleg”; λέγω = „zic/ spun”). Verbele din această clasă au prezentul infinitivului terminat în -ειν (ex.: φέρειν = „a aduce”), sunt cele mai numeroase și tind să le substituie pe cele din următoarea categorie;
- ✓ *verbele atematice (în -μι)*: numite astfel pentru că nu au o vocală tematică și, de asemenea, pentru că la persoana I singular a indicativului prezent activ se termină în -μι (ex.: εἰμί = „sunt”; δείκνυμι = „arăt”).

Așa cum spuneam și mai sus, verbul are forme flexionare și, în mod uzual, este analizat în funcție de **șase categorii gramaticale**, respectiv aspect, timp, mod, persoană, număr și diateză.

Aspectul se referă la felul în care vorbitorul prezintă acțiunea verbală și este de trei feluri:

- ✓ *aspectul progresiv sau linear* – prin care acțiunea verbului este descrisă ca un proces în desfășurare sau pe cale să se întâmple, eventual de durată;
- ✓ *aspectul punctual, sumativ sau nedefinit* – prin care acțiunea verbului este pur și simplu menționată, descrisă dintr-o privire și concentrată într-un singur punct. Prin opoziție cu progresivul, punctualul poate avea o valoare momentană;
- ✓ *aspectul finit sau rezultativ* – prin care acțiunea verbului este descrisă ca un proces deja încheiat sau, mai precis, ca rezultatul durabil al unui proces încheiat.

Conjugarea greacă are șapte **timpuri**: *prezentul, imperfectul, viitorul, aoristul, perfectul, mai mult ca perfectul și viitorul perfectului*. Termenul „timp” este folosit pentru a descrie când are loc acțiunea (trecut – prezent – viitor), dar și cu referire la forma unui verb (prezent, imperfect, perfect etc.). Trebuie precizat faptul că pentru vorbitorul grec era mai important *cum se*

desfășura acțiunea (aspectul acțiunii) și mai puțin important când avea loc aceasta (timpul acțiunii). Timpurile verbale pot fi organizate pe trei paliere aspectuale, după cum reiese din tabelul de mai jos.

	Aspect progresiv (acțiune în desfășurare)	Aspect punctual (acțiune nedefinită)	Aspect finit (acțiune încheiată)	
<i>Trecut</i>	Imperfectul (trecutul prezentului)	Aoristul	Mai mult ca perfectul (trecutul perfectului)	<i>Timpuri secundare</i>
<i>Prezent</i>	Prezentul		Perfectul	<i>Timpuri principale</i>
<i>Viitor</i>	Viitorul		Viitorul perfectului	

- ✓ *timpurile au valoarea lor proprie doar la modul indicativ* (viitorul și viitorul perfectului fac excepție și își păstrează valoarea temporală la toate modurile);
- ✓ *aoristul* (ἀόριστος = „indefinit/ nedeterminat”) *este un timp special în limba greacă și unul dintre cele mai importante*. La indicativ, el este prin excelență timpul povestirii și în general corespunde perfectului simplu sau compus din limba română și mai mult ca perfectului (în special în subordonate). În general, aoristul indică un punct precis în timp. Atunci când indică începutul unei acțiuni, se numește „punctual inițial”, iar atunci când indică sfârșitul unei acțiuni, se numește „punctual final”. Este timpul care ne permite să indicăm repetiția, succesiunea punctelor în timp. El poate fi chiar utilizat fără a avea un înțeles clar de prezent, trecut sau viitor. Noul Testament are unele forme de aorist care au o semnificație teologică particulară și pe care le-am putea numi „aoriste de comunicare”. Ele desemnează o acțiune care s-a petrecut într-un anumit moment al trecutului, dar ale cărei consecințe sau efecte se pot repeta în prezent (e.g. I Corinteni 15, 3: παρέδωκα γὰρ ὑμῖν ἐν πρώτοις, ὃ καὶ παρέλαβον, ὅτι Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν κατὰ

τὰς γραφάς = „Căci v-am dat, întâi de toate, ceea ce și eu am primit, că Hristos *a murit* pentru păcatele noastre după Scripturi”).

- ✓ *imperfectul și mai mult ca perfectul există doar la modul indicativ;*
- ✓ *perfectul grec nu trebuie asimilat cu perfectul (simplu sau compus) din limba română.* De cele mai multe ori, el are valoare rezultativă, denumind rezultatul prezent al unei acțiuni trecute (ex.: γέγραπται = „a fost (și rămâne) scris/ stă scris”);
- ✓ există patru *timpuri principale* (prezentul, viitorul, perfectul și viitorul perfectului) și trei *timpuri secundare* (imperfectul, aoristul și mai mult ca perfectul). Timpurile principale au desinențe diferite de cele secundare doar la indicativ.

Modul se referă la felul în care vorbitorul apreciază acțiunea verbală, ca fiind reală sau potențială. Există patru moduri personale:

- ✓ *indicativul* (modul realității, care prezintă acțiunea ca reală);
- ✓ *imperativul* (modul îndemnului și al poruncii);
- ✓ *conjunctivul* (modul probabilității și al eventualității);
- ✓ *optativul* (modul posibilității). În textul Noului Testament, folosirea modului optativ este foarte rară, reducându-se la câteva forme de prezent și aorist.

La acestea se adaugă cele două moduri nepersonale:

- ✓ *infinitivul*;
- ✓ *participiul*;
- ✓ tot în categoria „participiilor” se pot înscrie și *adjectivele verbale în -τός*: pentru a exprima posibilitatea, acțiunea verbală realizată sau realizabilă și *adjectivele verbale în -τέος*: pentru a exprima obligația, acțiunea verbală necesară. În Noul Testament, valoarea originară a acestor adjective verbale clasice se pierde, tinzând să devină simple adjective - vezi Fapte 26, 23: εἰ παθητός ὁ Χριστός, εἰ πρῶτος ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν φῶς μέλλει καταγγέλλειν τῷ τε λαῷ καὶ τοῖς ἔθνεσιν = „Că Hristos *avea să pătimească* și să fie cel dintâi înviat din morți și să vestească lumină și poporului și neamurilor”).

În limba greacă există trei **persoane**, la singular și plural, care sunt redatate prin desinențe specifice, după cum urmează:

- ✓ *persoana întâi (I)* – a celui care vorbește, a locutorului;
- ✓ *persoana a doua (II^a)* – a celui cu care locutorul vorbește, a interlocutorului;
- ✓ *persoana a treia (III^a)* – folosită de locutor cu referire la oricare alte persoane.

Cele două **numere**, *singular* și *plural*, au de asemenea desinențe proprii și se disting ca și în limba română. Numărul „dual” dispăre din conjugarea verbului grec, așa cum a dispărut și din flexiunea numelui.

Diateza indică raportul dintre subiect și acțiunea sau starea exprimată de verb (de la διαθεσις = „dispunere/ dispoziție”; cf. lat. *dispositio*). Limba greacă are trei diateze, marcate și ele prin desinențe, respectiv:

- ✓ *diateza activă*: exprimă ceea ce face subiectul, arată că subiectul face acțiunea verbului (subiect = agent);
- ✓ *diateza pasivă*: exprimă ceea ce suportă subiectul ca acțiune verbală (subiect = pacient);
- ✓ *diateza medie*: exprimă o acțiune în care subiectul este implicat și de care este interesat și se folosește atunci când acțiunea este făcută în scopul subiectului și se răsfrânge asupra lui (subiect = agent și pacient). Aceasta nu trebuie confundată cu diateza reflexivă din limba română, pentru că verbele grecești la diateza medie au mai rar un sens reflexiv. În greaca biblică, importanța diatezei medii se reduce, în raport cu greaca clasică, dar putem spune că ea este încă bine reprezentată;
- ✓ un verb care nu are diateza activă, dar are sensul de activ la diateza medie se numește *deponent* (ex.: ἐρχομαι = „(eu) vin”; γίνομαι = „(eu) devin”);
- ✓ formele de mediu și cele de pasiv se diferențiază între ele doar la timpurile viitor și aorist. La toate celelalte timpuri, diateza medie și cea pasivă au forme comune, numite sugestiv *medio-pasive*.

INDICATIVUL PREZENT ACTIV AL VERBELOR TEMATICE

În Noul Testament întâlnim frecvent verbe tematice la modul indicativ, timpul prezent, care exprimă o acțiune descrisă ca fiind reală și în desfășurare. Diataza activă arată că subiectul face acțiunea.

Indicativul prezent se formează de la tema de prezent a verbului și desinențele personale primare. Între radical și desinențe, verbele în –ω adaugă o vocală de legătură, numită tematică. Tema de prezent se compune dintr-o formă a radicalului, la care se adaugă afixe (în mod frecvent) și vocala tematică (întotdeauna):

tema de prezent (radical ± sufix + vocala tematică –o/ε-) + *desinențe primare*

În mod concret, în cazul verbelor tematice, *tema de prezent* se află înlăturând terminația –ω de la prima formă de dicționar (indicativ, prezent, persoana I, singular), la care se adaugă *vocala tematică* (-o/ε-, în funcție de desinență). De remarcat faptul că, doar la persoana I singular a diatezei active, vocala tematică este lungită și lipsesc desinențele. La toate celelalte persoane, vocala tematică apare sub formă scurtă și este urmată de *desinențe*. Aceasta alternează (dacă desinența începe cu consoana nazală – μ/ -v, vocala tematică este –o; dacă începe cu orice alt sunet, este –ε), având un rol dublu: morfologic (generează clase de flexiune) și fonetic (facilitează pronunția). Tema de prezent a verbelor deponente se află îndepărtând desinența –μαι.

Așadar, indicativul prezent activ folosește desinențe principale active, care se adaugă la tema de prezent prin intermediul vocalei tematice. Contactul dintre vocala tematică și desinențe dă naștere *terminațiilor*, așa cum reiese din tabloul de mai jos:

Persoana	Vocala tematică + Desinențe		Terminații	
	<i>Sg.</i>	<i>Pl.</i>	<i>Sg.</i>	<i>Pl.</i>
I	o + _	o + μεν	- ω	- ομεν
II ^a	ε + σι	ε + τε	- εις	- ετε
III ^a	ε + τι	o + ντι	- ει	- ουσι(v)

În mod formal, indicativul prezent activ se construiește prin adăugarea la tema de prezent a desinențelor primare active. Verbele în –ω plasează vocala tematică între radicalul de prezent și desinențe:

radicalul prezentului + vocala tematică (-o/ε-) + desinențe primare active

Astfel, verbele se conjugă după mod, timp, persoană, număr și diateză. În funcție de aceste categorii, forma verbului variază. Iată cum se conjugă la indicativ prezent activ verbul **φέρω** = „(eu) aduc”:

Sg.		Pl.	
I	φέρω = „(eu) aduc”	I	φέρουμεν = „(noi) aducem”
II ^a	φέρεις = „(tu) aduci”	II ^a	φέρετε = „(voi) aduceți”
III ^a	φέρει = „(el/ea) aduce”	III ^a	φέρουσιν(ν) = „(ei/ele) aduc”

Verbele contrase sunt acele verbe ale căror radicale se termină într-una dintre vocalele -α/ -ε/ -ο (ex.: ἀγαπάω = „(eu) iubesc”/ πιέω = „(eu) fac”/ πληρώω = „(eu) desăvârșesc”). În cazul acestor verbe, vocala finală a radicalului intră în contact cu cea tematică și se contrag, rezultând de obicei o altă vocală sau un diftong. Astfel, verbele în -άω/ -έω/ -όω contractă vocala finală a radicalului cu vocala sau diftongul care îi urmează, conform următoarelor reguli:

Verbe în -άω	Verbe în -έω	Verbe în -όω
α + ε/ η = ᾱ	ε + ε = ει	ο + ε = ου
α + ο/ ου/ ω = ω	ε + ο = ου	ο + ο/ ου = ου
(-ι se subscrive)	(-ε este absorbit de ο vocală lungă sau de un diftong)	ο + η/ ω = ω
		ο + ει/ η/ οι = οι

Deși sunt puțin mai dificil de reținut, toate verbele contrase se conjugă după același model al celor trei verbe expuse în tabloul de mai jos:

	Verbe în -άω	Verbe în -έω	Verbe în -όω
Sg. I	ἀγαπᾶ	ποιᾶ	πληρᾶ
II ^a	ἀγαπᾷς	ποιεῖς	πληροῖς
III ^a	ἀγαπᾷ	ποιεῖ	πληροῖ

Pl. I	ἀγαπῶμεν	ποιοῦμεν	πληροῦμεν
II ^a	ἀγαπαῖτε	ποιεῖτε	πληροῦτε
III ^a	ἀγαπῶσι(v)	ποιοῦσι(v)	πληροῦσι(v)

În textul Noului Testament, aceste verbe apar numai sub forma lor contrasă, cele mai frecvente fiind verbele în -έω (392 de ocurențe), urmate de cele în -όω (115 ocurențe) și de cele în -άω (113 ocurențe). De asemenea, la nivelul aceluiași text, se observă deja o tendință de creare a unei paradigme comune pentru verbele în -έω și -άω: în locul lui -ου apare uneori -ω, iar în locul lui -ει apare -α (e.g. ἄρα οὖν οὐ τοῦ θέλοντος οὐδὲ τοῦ τρέχοντος, ἀλλὰ τοῦ ἐλεῶντος θεοῦ = „Deci, dar, nu este nici de la cel care voiește, nici de la cel ce aleargă, ci de la Dumnezeu *care miluiește*” - Romani 9, 16; εἰ δέ τι ἠδίκησέν σε ἢ ὀφείλει, τοῦτο ἐμοὶ ἐλλόγα· = „Iar de te-a păgubit cu ceva, sau îți este dator ceva, *pune* aceasta în socoteala mea” - Filimon 18). Cât privește verbele în -όω, ele vor dispărea în evoluția spre neogreacă, fiind treptat înlocuite cu verbele în -ώνω. Avem și unele exemple de formule necontrase (e.g. Apocalipsa 16, 1 are ἐκχέετε în loc de ἐκχεῖτε: Καὶ ἤκουσα μεγάλης φωνῆς ἐκ τοῦ ναοῦ λεγούσης τοῖς ἐπὶ τὰ ἀγγέλοις, Ὑπάγετε καὶ ἐκχέετε τὰς ἐπὶ τὰς φιάλας τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ εἰς τὴν γῆν = „Și am auzit glas mare, din templu, zicând celor șapte îngeri: Duceți-vă și *vărsați* pe pământ cele șapte cupe ale mâniei lui Dumnezeu”).

În afară de simpla flexiune, construită în mod sintetic, în greaca Noului Testament întâlnim și așa-numitul **prezent analitic**, *care se construiește cu ajutorul unui verb auxiliar și al unui adjectiv verbal (de obicei un participiu)*. Datorită folosirii frecvente a participiului în limba ebraică și conform unor tendințe evolutive proprii ale limbii grecești, avem de-a face cu numeroase astfel de construcții verbale analitice (perifrastice) în literatura neotestamentară (e.g. τοῦ παρόντος εἰς ὑμᾶς, καθὼς καὶ ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ ἐστὶν καρποφορούμενον καὶ αὐξανόμενον καθὼς καὶ ἐν ὑμῖν, ἅφ’ ἧς ἡμέρας ἠκούσατε καὶ ἐπέγνωτε τὴν χάριν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ· = „Care, ajungând la voi, precum și în toată lumea, *aduce rod și sporește* întocmai ca la voi, din ziua în care ați auzit și ați cunoscut, într-un adevăr, harul lui Dumnezeu” - Coloseni 1, 6; παραγενόμενος δέ τις ἀπήγγειλεν αὐτοῖς ὅτι

Ἰδοὺ οἱ ἄνδρες οὓς ἔθεσθε ἐν τῇ φυλακῇ εἰσὶν ἐν τῷ ἱερῷ ἐστῶτες καὶ διδάσκοντες τὸν λαόν = „Dar venind cineva, le-a dat de veste: Iată, bărbații pe care i-ați pus în temniță *stau în templu și învață* poporul” - Fapte 5, 25).

Ele pot fi întâlnite nu numai la prezent, ci și la imperfect, viitor, perfect sau chiar mai mult ca perfectul. Utilizarea lor implică cel mai adesea o întărire a aspectului verbal, progresiv (cf. καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου· ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται = „*Și veți continua să fiți urâți* de toți pentru numele Meu; iar cel ce va răbda până în sfârșit, acela se va mântui” - Matei 10, 22), însă uneori pare să nu existe nicio diferență între formulele analitice și cele sintetice (cf. καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν τασσόμενος, ἔχων ὑπ’ ἐμαντὸν στρατιώτας, καὶ λέγω τούτῳ, Πορεύθητι, καὶ πορεύεται, καὶ ἄλλῳ, Ἔρχου, καὶ ἔρχεται, καὶ τῷ δούλῳ μου, Ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ = „Căci și *eu sunt om pus sub stăpânire*, având sub mine ostași, și zic acestuia: Du-te, și se duce, și altuia: Vino, și vine, și slugii mele: Fă aceasta, și face” - Luca 7, 8).

INDICATIVUL VIITOR ACTIV AL VERBELOR TEMATICE

În limba greacă, timpul viitor are același înțeles cu cel din limba română, fără a face distincție între aspectul progresiv și cel punctual. De altfel, viitorul este singurul timp verbal din limba greacă ce exprimă în primul rând *treapta temporală*, nu aspectul. În planul conținutului, prin viitor se înțelege acea secvență temporală care se desfășoară într-un moment ulterior prezentului (din punctul de vedere al locutorului). Ideea de prezent mai poate fi redată și prin forme de prezent, prin foste forme de conjunctiv sau prin perifraze verbale.

La diateza activă, timpul viitor se formează de la tema de viitor, la care se adaugă desinențele personale primare cu ajutorul vocalei tematice:

tema de viitor (radical + sufixul –σ- + vocala tematică –ο/ε-) + *desinențe*
personale primare

Caracteristica viitorului indicativ este *sufixul* $-\sigma\sigma/\sigma\epsilon-$ (provenit din sufixul „σ” și vocala tematică alternantă $-o/\epsilon-$). Acesta se așază după radicalul verbal și înaintea desinențelor. Ca timp verbal principal, viitorul folosește aceleași desinențe primare active ca și prezentul ($-\mu\iota/\sigma\iota/\tau\iota/\mu\epsilon\nu/-\tau\epsilon/-\nu\tau\iota$). Împreună cu vocala tematică, desinențele dau naștere terminațiilor, identice cu cele de la prezent ($-\omega, -\epsilon\iota\varsigma, -\epsilon\iota, -o\mu\epsilon\nu, -\epsilon\tau\epsilon, -o\upsilon\sigma\iota/\nu$).

Atunci când radicalul verbului nu se termină în $-\iota, -\upsilon$ sau $-\epsilon\upsilon$ și se termină într-o *consoană mută*, la întâlnirea directă dintre consoanele oclusive și „sigma” (numită *siflantă*) se produc următoarele transformări fonetice (și/sau grafice):

- ✓ labialele $\beta, \pi, \phi + \sigma = \psi$;
- ✓ dentalele δ, τ, θ (uneori și ζ) $+ \sigma = \sigma$;
- ✓ guturalele/ velarele $\gamma, \kappa, \chi + \sigma = \xi$;
- ✓ unele verbe cu radicalul în consoana dublă $-\tau\tau$ fac Viitorul în $\xi\omega$ (ex.: $\pi\rho\acute{\alpha}\tau\tau\omega \rightarrow \pi\rho\acute{\alpha}\xi\omega = \text{„(eu) voi face”}$);
- ✓ verbele cu sufix la prezent pierd sufixul la viitor (ex.: $\delta\iota\delta\acute{\alpha}\sigma\kappa\omega = \text{„(eu) învăț”} \rightarrow \delta\iota\delta\acute{\alpha}\xi\omega = \text{„(eu) voi învăța”}$).

În unele cazuri, tema de prezent conține un radical ușor modificat sau chiar total diferit față de cel din tema de viitor. De asemenea, nu întotdeauna sufixul caracteristic se păstrează ca atare, contopindu-se uneori cu radicalul sau cu terminațiile verbale. Din cauza naturii sale instabile, consoana „sigma” a generat câteodată alterări ale sunetelor din jurul său, concretizate în asimilări, lungiri sau contrageri.

La viitor, verbul se conjugă relativ ușor, urmând același model cu cel de la prezent (ținând cont, în mod evident, de sufixul $-\sigma-$ adăugat între radical și vocala tematică). Astfel, viitorul grec se construiește pe radicalul verbului, la care se adaugă sufixul caracteristic, vocala tematică și desinențele primare active:

radical + sufixul $-\sigma-$ + vocala tematică ($-o/\epsilon-$) + desinențe primare active

Iată cum se conjugă la indicativ viitor activ verbele $\theta\acute{\upsilon}\omega = \text{„(eu) sacrific”}$ și $\epsilon\tilde{\iota}\nu\alpha\iota = \text{„a fi”}$ (viitorul lui $\epsilon\iota\mu\acute{\iota}$ are forme medii, care sunt de fapt

reminiscențe ale unui conjunctiv atematic cu vocală scurtă. Forma de persoana a II-a plural a intrat în paradigma imperativului):

<i>Sg.</i>	I	θύσω = „(eu) voi sacrifica”	ἔσομαι = „(eu) voi fi”
	II ^a	θύσεις = „(tu) vei sacrifica”	ἔσῃ = „(tu) vei fi”
	III ^a	θύσει = „(el/ ea) va sacrifica”	ἔσται = „(el/ ea) va fi”
<i>Pl.</i>	I	θύσομεν = „(noi) vom sacrifica”	ἔσόμεθα = „(noi) vom fi”
	II ^a	θύσετε = „(voi) veți sacrifica”	ἔσεσθε = „(voi) veți fi”
	III ^a	θύσουσι(ν) = „(ei/ ele) vor sacrifica”	ἔσονται = „(ei/ ele) vor fi”

La timpul viitor, vocala scurtă a **verbelor contrase** (terminate în -άω/ -έω/ -όω) se lungeste înaintea sufixului -σ-, după cum urmează:

	Verbe în -άω	Verbe în -έω	Verbe în -όω
<i>Sg.</i>			
I	ἀγαπήσω	ποιήσω	πληρήσω
II ^a	ἀγαπήσεις	ποιήσεις	πληρήσεις
III ^a	ἀγαπήσει	ποιήσει	πληρήσει
<i>Pl.</i>			
I	ἀγαπήσομεν	ποιήσομεν	πληρήσομεν
II ^a	ἀγαπήσετε	ποιήσετε	πληρήσετε
III ^a	ἀγαπήσουσι(ν)	ποιήσουσι(ν)	πληρήσουσι(ν)

Așa cum am văzut mai sus, verbele în oclusivă (labială, dentală sau guturală/ velară) își schimbă consoana finală a radicalului (conform regulilor menționate), dar se conjugă precum verbele terminate în vocală. Pe de altă parte, **verbele în lichidă** (-λ/ -μ/ -ν/ -ρ) adaugă la radical *sufixul* -εσ-, nu -σ-. În urma căderii lui „sigma” intervocalic, au loc contrageri care duc la apariția unor terminații identice cu cele de prezent ale verbelor în -έω. Paradigma de viitor a acestor verbe seamănă, așadar, foarte mult cu cea de prezent a verbelor contrase în -έω, pentru că terminațiile sunt identice (ex.:

ἀγγέλλω = „(eu) vestesc” > ἀγγελ-εσ-ω → **ἀγγελῶ** „(eu) voi vesti”; κρίνω = „(eu) judec” > κρίν-εσ-ω → **κρινῶ** = „(eu) voi judeca”):

<i>Sg.</i>	I	ἀγγελῶ	κρινῶ
	II ^a	ἀγγελεῖς	κρινεῖς
	III ^a	ἀγγελεῖ	κρινεῖ
<i>Pl.</i>	I	ἀγγελοῦμεν	κриноῦμεν
	II ^a	ἀγγελεῖτε	κρινεῖτε
	III ^a	ἀγγελοῦσι(ν)	κриноῦσι(ν)

INDICATIVUL PREZENT MEDIU ȘI PASIV AL VERBELOR TEMATICE

După cum menționam, indicativul prezent se conjugă identic la diatezele medie și pasivă. Chiar dacă forma obținută astfel se numește sugestiv „medio-pasivă”, totuși cele două diateze nu trebuie identificate sau confundate. Atunci când un verb se află la diateza pasivă, subiectul suportă acțiunea verbală, în vreme ce diateza medie exprimă faptul că subiectul acționează nu asupra unui obiect separat, ci asupra lui însuși, în mod direct sau indirect (altfel spus, acțiunea verbală se răsfrânge asupra subiectului său). Astfel, pasivul grec va fi tradus printr-un pasiv românesc (*i.e.* se construiește cu verbul auxiliar „a fi”), iar pentru diateza medie vor fi folosite mărcile reflexivității din limba română (*i.e.* cu ajutorul pronomelor „se” și „își”).

Valoarea diatezei medii (care scoate în evidență subiectul verbului), în special cea indirectă, poate fi redată în traducere și prin diverse perifraze (*cf.* διὸ ἀποθέμενοι πᾶσαν ῥυπαρίαν καὶ περισσεῖαν κακίας ἐν πραύτητι δέξασθε τὸν ἔμφρον λόγον τὸν δυνάμενον σῶσαι τὰς ψυχὰς ὑμῶν = „Pentru aceea, lepădând toată spurcăciunea și prisosința răutății, *primiți cu blândețe cuvântul* sădit în voi, care poate să mântuiască sufletele voastre” - Iacob 1, 21), sau chiar prin evidențierea subiectului cu ajutorul literelor italice (*cf.* Matei 27, 24:

ιδὼν δὲ ὁ Πιλάτος ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος γίνεται, λαβὼν ὕδωρ ἀπενίψατο τὰς χεῖρας ἀπέναντι τοῦ ὄχλου, λέγων, Ἀθῶός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τούτου· ὑμεῖς ὄψεσθε = „Și văzând *Pilat* că nimic nu folosește, ci mai mare tulburare se face, luând apă și-a spălat mâinile înaintea mulțimii, zicând: Nevinovat sunt de sângele Dreptului acestuia. Voi veți vedea!”). Verbele deponente vor fi traduse activ sau reflexiv. Aspectul temei de prezent este progresiv, cu extensii în afara punctualului.

În privința temei de prezent și a vocalei tematice, rămân valabile cele spuse anterior la diateza activă (*i.e.* tema de prezent se află plecând de la prima formă a dicționarului; vocala tematică alternează: -o înainte de nazale, -ε în restul cazurilor). *Cele care fac diferența sunt de fapt desinențele.* La indicativul prezent, verbele la diateza medio-pasivă folosesc aceeași serie de desinențe primare, care se adaugă la tema de prezent prin intermediul vocalei tematice. Terminațiile verbale rezultă astfel din contopirea vocalei tematice cu desinențele, după cum urmează (terminația de persoana a II-a singular este singura neanalizabilă, însă se explică din punct de vedere fonetic: „sigma” cade intervocalic, vocalele se contrag, iar iota se subscrie: *εσαι > εαι > ηι > -η/ -ει*):

Persoana	Vocala tematică + Desinențe		Terminații	
	<i>Sg.</i>	<i>Pl.</i>	<i>Sg.</i>	<i>Pl.</i>
I	ο + μαι	ο + μεθα	- ομαι	- ομεθα
II ^a	ε + σαι	ο + σθε	- η (-ει)	- εσθε
III ^a	ε + ται	ο + νται	- εται	- ονται

În mod formal, indicativul prezent mediu și pasiv se construiește prin adăugarea la tema de prezent a desinențelor personale primare medio-pasive (de seria I). Fiind cea mai nouă dintre cele trei diateze, diateza pasivă nu a dezvoltat desinențe personale distincte, ci le-a preluat pe cele medii. Verbele în -ω plasează vocala tematică între radicalul de prezent și desinențe:

*radicalul prezentului + vocala tematică (-o/ε-) + desinențe principale/
primare medio-pasive*

Iată cum se conjugă la indicativ prezent medio-pasiv verbul λύω = „(eu) dezleg” → λύομαι = „(eu) îmi/mă dezleg” (mediu)/ „(eu) sunt dezlegat/ă” (pasiv):

Sg. I	λύομαι	Pl. I	λύομεθα
II ^a	λύῃ/ λύει	II ^a	λύεσθε
III ^a	λύεται	III ^a	λύονται

Verbele deponente (de la lat. *deponere* = „a pune alături/ a depune”) **sau mediale**, deși au doar forme medio-pasive, capătă un înțeles activ. Se consideră că ele și-au abandonat sensul inițial, medial sau pasiv, în favoarea unuia de împrumut: activ. Conjugarea acestora este regulată, în sensul că se conjugă ca orice alt verb la diateza medie sau pasivă. În dicționar, prima formă a verbelor deponente are *terminația* –ομαι. Cea mai mare parte a verbelor mediale din textul Noului Testament sunt deponente, deci au înțeles activ (e.g. ἔρχομαι = „(eu) vin/ merg”; γίνομαι = „(eu) devin”; ἀποκρίνομαι = „(eu) răspund”; πορεύομαι = „(eu) merg”; δέχομαι = „(eu) primesc”).

În ceea ce privește construcțiile pasive, se știe faptul că subiectul gramatical nu coincide cu agentul propoziției (considerat „subiectul logic” și numit îndeobște **complement de agent**). În limba română, după verbele pasive, se poate folosi (și se folosește adesea) prepoziția „de (cătore)”, pentru a indica autorul animat al acțiunii. În limba greacă, în același scop, se utilizează de obicei *prepoziția* ὑπό + *genitiv* (mai rar ἀπό sau παρά). Pe de altă parte, instrumentul sau mijlocul (neanimat) al acțiunii sunt exprimate prin *simplul caz dativ*, fără a mai fi necesară vreo prepoziție anterioară.

Formele medio-pasive de prezent indicativ ale **verbelor contrase** (ex.: ἀγαπάω = „(eu) iubesc”/ πείω = „(eu) fac”/ πληρόω = „(eu) desăvârșesc”) păstrează aceleași reguli de bază prezentate anterior (i.e. vocala finală a radicalului intră în contact cu cea tematică și se contrag, rezultând de obicei o altă vocală sau un diftong) și se conjugă conform următoarelor trei modele (**ἀγαπῶμαι** = „(eu) îmi/mă iubesc/ sunt iubit/ă”; **ποιῶμαι** = „(eu) îmi/mă fac/ sunt făcut/ă”; **πληροῦμαι** = „(eu) îmi/mă desăvârșesc/ sunt desăvârșit/ă”):

	Verbe în -άω	Verbe în -έω	Verbe în -όω
<i>Sg.</i> I	ἀγαπῶμαι	ποιῶμαι	πληροῶμαι
II ^a	ἀγαπᾷ	ποιῇ	πληροῖ
III ^a	ἀγαπᾶται	ποιεῖται	πληροῦται
<i>Pl.</i> I	ἀγαπῶμεθα	ποιῶμεθα	πληροῶμεθα
II ^a	ἀγαπᾶσθε	ποιεῖσθε	πληροῦσθε
III ^a	ἀγαπῶνται	ποιοῦνται	πληροῦνται

INDICATIVUL VIITOR MEDIU ȘI PASIV AL VERBELOR TEMATICE

Așa cum am văzut mai sus, la indicativ prezent, formele de mediu și cele de pasiv ale verbelor sunt identice (numite sugestiv forme de „medio-pasiv”), ceea ce nu presupune totuși același sens și implicit nici aceeași traducere. Spre deosebire de prezent, în limba greacă, *timpul viitor are forme diferite pentru diatezele medie și pasivă*.

La **diateza medie**, timpul viitor se construiește pe aceeași temă a diatezei active (radical + sufix), la care se adaugă însă terminațiile (vocală tematică + desinențe primare) medio-pasive:

tema de viitor (radical + sufixul -σ- + vocala tematică -ο/ε-) + *desinențe primare*
medio-pasive

Iată cum se conjugă la indicativ viitor mediu verbul **λύσομαι** = „(eu) îmi/mă voi dezlega”:

<i>Sg.</i> I	λύσομαι	<i>Pl.</i> I	λυσόμεθα
II ^a	λύσῃ/ λύσει	II ^a	λύσεσθε
III ^a	λύσεται	III ^a	λύσονται

Prin definiție, diateza medie presupune un raport de interes sau reflexiv. Unele verbe sunt însă **deponente la viitor**, adică nu au forme active, ci doar medii (e.g. πορεύομαι = „(eu) voi merge/ mă voi duce”). În schimb, nu este obligatoriu ca un verb deponent la prezent să fie deponent și la viitor (sau la un alt timp). De remarcat încă o dată faptul că la verbele deponente diferă doar sensul (stabilit cu exactitate de dicționar), nu modul de formare sau flexiunea, ele urmând cu fidelitate aceeași paradigmă flexionară/ conjugare.

Conjugarea **verbelor contrase** și a celor **în oclisivă** la indicativ viitor mediu păstrează aceleași reguli de bază prezentate anterior pentru verbul λύω. Cu alte cuvinte, terminațiile active ale viitorului sunt înlocuite cu cele medio-pasive de seria întâi și se conjugă conform următoarelor trei modele: **ἀγαπήσομαι** = „(eu) îmi/mă voi iubi”; **ποιήσομαι** = „(eu) îmi/mă voi face”; **πληρήσομαι** = „(eu) îmi/mă voi desăvârși”, după cum urmează:

	Verbe în -άω	Verbe în -έω	Verbe în -όω
<i>Sg.</i> I	ἀγαπή σομαι	ποιή σομαι	πληρή σομαι
II ^a	ἀγαπή ση (ει)	ποιή ση (ει)	πληρή ση (ει)
III ^a	ἀγαπή σεται	ποιή σεται	πληρή σεται
<i>Pl.</i> I	ἀγαπη σόμεθα	ποιη σόμεθα	πληρη σόμεθα
II ^a	ἀγαπή σεσθε	ποιή σεσθε	πληρή σεσθε
III ^a	ἀγαπή σονται	ποιή σονται	πληρή σονται

Verbele în lichidă formează viitorul mediu tot cu ajutorul sufixului -εσ-, iar terminațiile rezultate în urma contragerilor vor fi identice cu cele de prezent indicativ mediu ale verbelor în -έω (e.g. κρίνομαι = „(eu) judec”; → **κρινοῦμαι** = „(eu) îmi/mă voi judeca”):

<i>Sg.</i> I	κρινοῦ μαι
II ^a	κριν η
III ^a	κρινεῖ ται

<i>Pl.</i> I	κρινοῦμεθα
II ^a	κρινεῖσθε
III ^a	κρινοῦνται

La **diateza pasivă**, viitorul I al verbelor se formează cu ajutorul *sufixului* –*θη*–, care apare între radicalul verbului și terminațiile de viitor sigmatic mediu:

<i>radical + sufixul –θη– + sufixul –σ– + vocala tematică –ο/ε– + desinențe primare medio-pasive</i>
--

Iată cum se conjugă la indicativ viitor I pasiv verbul **λυθήσομαι** = „(eu) voi dezlegat/ă”:

<i>Sg.</i> I	λυθήσομαι	<i>Pl.</i> I	λυθησόμεθα
II ^a	λυθήσῃ/ λυθήσει	II ^a	λυθήσεσθε
III ^a	λυθήσεται	III ^a	λυθήσονται

Conjugarea **verbelor contrase** la indicativ viitor I pasiv, conform celor trei modele propuse (**ἀγαπηθήσομαι** = „(eu) voi fi iubit/ă”; **ποιηθήσομαι** = „(eu) voi fi făcut/ă”; **πληρηθήσομαι** = „(eu) voi fi desăvârșit/ă”), este următoarea:

	Verbe în -άω	Verbe în -έω	Verbe în -όω
<i>Sg.</i> I	ἀγαπηθήσομαι	ποιηθήσομαι	πληρηθήσομαι
II ^a	ἀγαπηθήσῃ (ει)	ποιηθήσῃ (ει)	πληρηθήσῃ (ει)
III ^a	ἀγαπηθήσεται	ποιηθήσεται	πληρηθήσεται
<i>Pl.</i> I	ἀγαπηθησόμεθα	ποιηθησόμεθα	πληρηθησόμεθα
II ^a	ἀγαπηθήσεσθε	ποιηθήσεσθε	πληρηθήσεσθε
III ^a	ἀγαπηθήσονται	ποιηθήσονται	πληρηθήσονται

Mai jos se regăsește un tabel cu formele de viitor I pasiv ale celor mai importante verbe care apar în textul Noului Testament, al căror radical se termină fie într-o **consoană oclusivă**, fie într-una **lichidă**:

Consoană oclusivă		Verb	Viitor I pasiv	Traducere
Labială	-π-	πέμπω	πεμφθήσομαι	„(eu) voi fi trimis/ă”
Dentală	[-ζ-]	βαπτίζω	βαπτισθήσομαι	„(eu) voi fi botezat/ă”
Guturală / Velară	-κ-	διώκω	διωχθήσομαι	„(eu) voi fi urmărit/ă”
	-γ-	ἄγω	ἄχθήσομαι	„(eu) voi fi dus/ă”
	-χ-	δέχομαι	δεχθήσομαι	„(eu) voi fi primit/ă”
	[-σσ-]	κηρύσσω	κηρυχθήσομαι	„(eu) voi fi vestit/ă”
Consoană lichidă				
-	-ν-	κρίνω	κριθήσομαι	„(eu) voi fi judecat/ă”
-	-ρ-	ἐγείρω	ἐγερθήσομαι	„(eu) voi fi înviat/ă (ridicat/ă)”

Există și o categorie de verbe care au **viitor II pasiv** (sunt, mai exact, verbele care au și aorist II pasiv). În cazul acestora, *sufixul folosit este* -η-, nu -θη-, iar forma de viitor poate fi ușor dedusă pornind de la cea de aorist (ex.: ἀποστέλλω = „(eu) trimit” → ἀποσταλήσομαι = „(eu) voi fi trimis/ă”). În rest, modul de conjugare este același cu cel expus în cazul verbului λύω:

radical + sufixul -η- + sufixul -σ- + vocala tematică -ο/ε- + desinențe primare medio-pasive

INDICATIVUL IMPERFECT ACTIV AL VERBELOR TEMATICE

În limba greacă, timpul imperfect are același înțeles cu cel din limba română și se traduce prin acesta, marcând de obicei o *acțiune progresivă* care se desfășoară în trecut. Ca timp secundar al prezentului, imperfectul grec are forme doar pentru modul indicativ. Aspectual, prezentul și imperfectul sunt identice, spre deosebire de aorist, care – în opoziție cu imperfectul – descrie acțiunea punctual, dintr-o singură privire. Astfel, toate verbele deponente la prezent vor fi deponente și la imperfect (e.g. ἔρχομαι = „(eu) vin/ merg” → ἤρχόμην = „(eu) veneam/ mergeam”).

Ca timp secundar, imperfectul folosește desinențe secundare active, care, împreună cu vocala tematică, ce le precede, dau naștere *terminațiilor*, așa cum reiese din tabloul de mai jos:

Persoana	Vocala tematică + Desinențe		Terminații	
	<i>Sg.</i>	<i>Pl.</i>	<i>Sg.</i>	<i>Pl.</i>
I	ο + ν	ο + μεν	- ον	- ομεν
II ^a	ε + σ	ε + τε	- ες	- ετε
III ^a	ε + τ	ο + ντ/ σαν	- ε	- ον

În mod formal, indicativul imperfect activ se construiește prin adăugarea la începutul temei de prezent a unui morfem numit „augment” (marcă a trecutului), iar după a desinențelor secundare active.

*augment + radicalul de prezent + vocala tematică -ο/ε- + desinențe
secundare active*

Augmentul este un prefix de formă -ε, marcă a acțiunii trecute (probabil la origine un vechi adverb de timp), specific timpurilor secundare

ale modului indicativ (imperfect, aorist, mai mult ca perfect). Rolul său este acela de a plasa în trecut acțiunea temei. Augumentul este de două feluri:

- ✓ *augment silabic* – atunci când vocala -ἐ- precedă o temă verbală care începe cu *consoană*, determinând astfel mărirea cu o silabă a corpului fonetic al cuvântului. Există câteva verbe în textul Noului Testament care folosesc augmentul silabic -ή- în locul lui -ἐ- (e.g. καὶ ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ καλεῖσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους, καὶ οὐκ ἤθελον ἔλθεῖν = „Și a trimis pe slugile sale ca să cheme pe cei poftiți la nuntă, dar ei *n-au vrut* să vină” - Matei 22, 3; εἰ μὴ ἦν οὗτος παρὰ θεοῦ, οὐκ ἡδύνατο ποιεῖν οὐδέν „Dacă nu ar fi Acesta de la Dumnezeu *n-ar putea* să facă nimic” - Ioan 9, 33);
- ✓ *augment temporal* – atunci când vocala -ἐ- precedă o temă verbală care începe cu *vocală/ diftong*, lungind vocala inițială, dar păstrând același număr de silabe. Uneori, în Noul Testament, augmentul temporal lipsește la verbele care încep cu diftong și la verbele deja prefixate (e.g. Σολομῶν δὲ οἰκοδόμησεν αὐτῷ οἶκον = „Iar Solomon *I-a zidit* Lui casă” - Fapte 7, 47; ἄφνω δὲ σεισμὸς ἐγένετο μέγας ὥστε σαλευθῆναι τὰ θεμέλια τοῦ δεσμοτηρίου, ἠνεώχθησαν δὲ παραχρῆμα αἱ θύραι πᾶσαι, καὶ πάντων τὰ δεσμὰ ἀνέθη = „Și deodată s-a făcut cutremur mare, încât s-au zguduit temeliile temniței și îndată s-au deschis toate ușile și legăturile tuturor *s-au dezlegat*” - Fapte 16, 26).

Sub acțiunea augmentului, vocala sau diftongul cu care încep unele verbe se modifică (*i.e.* „se lungește”), după cum urmează:

α → η	ἀγγέλω (vestesc) → ἡγγελον (vesteam)
ε → η	ἐλπίζω (sper) → ἡλπίζον (speram)
αι/ ει/ α → η (în NT ει rămâne ει)	αἰτέω (cer) → ἡτέον (ceream)
αυ/ ευ → ηυ (în NT ευ rămâne adesea ευ)	αὐξάνω (măresc) → ηὔξανον (măream)

ο → ω	ὀφείλω (trebuie) → ὧφειλον (trebuia)
οι → ω	οἰκέω (locuiesc) → ὧκεον (locuiam)
<i>Vocalele lungi -η/-ω, cele comune -ι/-υ, precum și diftongul -ου nu se schimbă!</i>	

În cazul *verbelor compuse*, augmentul se plasează în general între preverb și tema verbală (e.g. καταβαίνω = „cobor” → **κατέβαινον** = „coboram”). Noul Testament prezintă însă un anumit număr de excepții (e.g. χρονίζοντος δὲ τοῦ νυμφίου ἐνόσταξαν πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον = „Dar mirele întârziind, au ațipit toate și *au adormit*” - Matei 25, 5; καὶ ἐθεράπευσεν πολλοὺς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις, καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλεν, καὶ οὐκ ἤφιεν λαλεῖν τὰ δαιμόνια, ὅτι ἤδεισαν αὐτόν = „Și a tămăduit pe mulți care pătimeau de felurite boli și demoni mulți a alungat. Iar pe demoni *nu-i lăsa* să vorbească, pentru că-L știau că El e Hristos” - Marcu 1, 34). Astfel, în unele cazuri (e.g. verbele compuse cu „ἄμφι-/ προ-/ περι-”), vocala finală a preverbului se păstrează și nu se contrage cu augmentul, considerându-se că face corp comun cu verbul (ex.: **περιέβαλλον**).

Iată cum se conjugă la indicativ imperfect activ verbul φεύγω = „(eu) fug/ scap” → **ἔφευγον** = „(eu) fugeam”:

<i>Sg.</i> I	ἔφευγον	<i>Pl.</i> I	ἐφεύγομεν
II ^a	ἔφευγεσ	II ^a	ἐφεύγετε
III ^a	ἔφευγε(ν)	III ^a	ἔφευγον

Verbele contrase formează imperfectul activ după aceleași reguli menționate anterior. O atenție sporită trebuie acordată *rezultatului contragerii dintre vocala finală a radicalului și terminații* (persoana a III-a singular nu prezintă niciodată -ν eufonic), după cum urmează:

	Verbe în -άω	Verbe în -έω	Verbe în -όω
<i>Sg.</i> I	ἡγάπων	ἐποίουν	ἐπλήρουν
II ^a	ἡγάπας	ἐποίεις	ἐπλήρους
III ^a	ἡγάπα	ἐποίει	ἐπλήρου

<i>Pl.</i>	I	ἡγαπῶμεν	ἐποιοῦμεν	ἐπληροῦμεν
	II ^a	ἡγαπᾶτε	ἐποιεῖτε	ἐπληροῦτε
	III ^a	ἡγάπων	ἐποίουν	ἐπλήρουν

INDICATIVUL IMPERFECT MEDIU ȘI PASIV AL VERBELOR TEMATICE

Formele medii și pasive ale indicativului imperfect au o structură identică cu cele de activ, diferența constrând de fapt în desinențe, care sunt secundare medio-pasive (de seria a doua), așa cum reiese din tabloul de mai jos:

Persoana	Vocala tematică + Desinențe		Terminații	
	<i>singular</i>	<i>plural</i>	<i>singular</i>	<i>plural</i>
I	ο + μῆν	ο + μεθα	- ομην	- ομεθα
II ^a	ε + σο	ο + σθε	- ου	- εσθε
III ^a	ε + το	ο + ντο	- ετο	- οντο

În mod formal, indicativul imperfect medio-pasiv se construiește prin adăugarea la începutul temei de prezent a aceluiași augment, iar după a desinențelor secundare medio-pasive:

*augment + radicalul prezentului + vocala tematică -ο/ε- + desinențe
secundare medio-pasive*

Astfel, la diatezele medie și pasivă, modul indicativ, timpul imperfect, verbele se conjugă după următorul model al verbului λύω = „(eu) dezleg” → **ἐλϋόμην** = „(eu) îmi/mă dezlegam” (mediu)/ „(eu) eram dezlegat/ă” (pasiv):

<i>Sg.</i> I	ἐλύόμην	<i>Pl.</i> I	ἐλύόμεθα
II ^a	ἐλύου	II ^a	ἐλύεσθε
III ^a	ἐλύετο	III ^a	ἐλύοντο

Formele medio-pasive de imperfect indicativ ale **verbelor contrase** păstrează aceleași reguli de bază prezentate anterior și se conjugă după unul dintre următoarele trei modele (ἀγαπάω = „(eu) iubesc”; πείω = „(eu) fac”; πληρόω = „(eu) desăvârșesc” → **ἡγαπώμην** = „(eu) îmi/mă iubeam/ eram iubit/ă”; **ἐποιούμην** = „(eu) îmi/mă faceam/ eram făcut/ă”; **ἐπληρούμην** = „(eu) îmi/mă desăvârșeam/ eram desăvârșit/ă”). O atenție sporită trebuie acordată *contragerilor vocalice*, după cum urmează:

	Verbe în -άω	Verbe în -έω	Verbe în -όω
<i>Sg.</i> I	ἡγαπώμην	ἐποιούμην	ἐπληρούμην
II ^a	ἡγαπῶ	ἐποιῶ	ἐπληροῦ
III ^a	ἡγαπᾶτο	ἐποιεῖτο	ἐπληροῦτο
<i>Pl.</i> I	ἡγαπῶμεθα	ἐποιῶμεθα	ἐπληροῦμεθα
II ^a	ἡγαπᾶσθε	ἐποιεῖσθε	ἐπληροῦσθε
III ^a	ἡγαπῶντο	ἐποιῶντο	ἐπληροῦντο

Indicativul imperfect al verbului „a fi” (εἶναι) se construiește tot prin adăugarea augmentului și a desinențelor secundare, dar prezintă unele neregularități. Spre deosebire de prezent, formele de imperfect ale lui εἶμι nu sunt enclitice, deci nu au accent propriu. Ele se conjugă după cum urmează:

Pers.	<i>Sg.</i>	Pers.	<i>Pl.</i>
I	ἦμην = „(eu) eram” (forme clasice - ἦν/ ἦ)	I	ἦμεν/ ἦμεθα = „(noi) eram” (formă clasică - ἦμεν)
II ^a	ἦς/ ἦσθα = „(tu) erai” (formă clasică - ἦσθα)	II ^a	ἦτε = „(voi) erați” (forme clasice - ἦτε/ ἦσθε)
III ^a	ἦν = „(el/ ea) era” (formă clasică - ἦν)	III ^a	ἦσαν = „(ei/ ele) erau” (formă clasică - ἦσαν)

Exerciții

Citiți următoarele versetele biblice și identificați verbele la modul indicativ, *timpurile prezent, viitor și imperfect*, analizându-le după diateză, timp, număr și persoană:

„Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι μετ’ αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ· καὶ συναχθήσονται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφορίσει αὐτοὺς ἀπ’ ἀλλήλων, ὥσπερ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων, καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ ἐκωνύμων. τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.” (Ματθ 25, 31-34)

„ἀνθ’ ὧν ὅσα ἐν τῇ σκοτίᾳ εἶπατε ἐν τῷ φωτὶ ἀκουσθήσεται, καὶ ὁ πρὸς τὸ οὐρ ἐλαλήσατε ἐν τοῖς ταμείοις κηρυχθήσεται ἐπὶ τῶν δωματίων.” (Λουκ 12, 3)

„Καὶ ἰδοὺ δύο ἐξ αὐτῶν ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ἦσαν πορευόμενοι εἰς κόμην ἀπέχουσιν σταδίου ἐξήκοντα ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ, ἧ ὄνομα Ἐμμαοῦς, [...] ἡμεῖς δὲ ἠλπίζομεν ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ μέλλων λυτροῦσθαι τὸν Ἰσραὴλ· ἀλλὰ γε καὶ σὺν πᾶσιν τούτοις τρίτην ταύτην ἡμέραν ἄγει ἀφ’ οὗ ταῦτα ἐγένετο.” (Λουκ 24, 13.21)

„λυόντων δὲ αὐτῶν τὸν πῶλον εἶπαν οἱ κύριοι αὐτοῦ πρὸς αὐτούς, Τί λύετε τὸν πῶλον.” (Λουκ 19, 22)

„Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. 2 οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν.” (Ἰωαν 1, 1)

„διὰ τοῦτο οὗν μᾶλλον ἐζήτουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι, ὅτι οὐ μόνον ἔλυνεν τὸ σάββατον ἀλλὰ καὶ πατέρα ἴδιον ἔλεγεν τὸν θεόν, ἴσον ἑαυτὸν ποιῶν τῷ θεῷ.” (Ἰωαν 5, 18)

„οἶδαμεν γὰρ ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστιν· ἐγὼ δὲ σάρκινός εἰμι, πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν. ὁ γὰρ κατεργάζομαι οὐ γινώσκω· οὐ γὰρ ὁ θέλω τοῦτο πράσσω, ἀλλ’ ὁ μισῶ τοῦτο ποιῶ. εἰ δὲ ὁ οὐ θέλω τοῦτο ποιῶ, σύμφημι τῷ νόμῳ ὅτι καλός. νυνὶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτὸ ἀλλὰ ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. οἶδα γὰρ ὅτι οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοί, τοῦτ’ ἔστιν ἐν τῇ σαρκί μου, ἀγαθόν· τὸ γὰρ θέλγειν παράκειται μοι, τὸ δὲ κατεργάζεσθαι τὸ καλὸν οὐ.” (Romani 7, 14-18)

INDICATIVUL AORIST ACTIV AL VERBELOR TEMATICE

Aoristul este unul dintre cele mai importante și mai folosite timpuri ale limbii grecești, care exprimă *acțiunea verbală în sine*. Spre deosebire de imperfect (format pe tema de prezent), care evidențiază caracterul repetitiv sau progresiv al unei acțiuni trecute, dar și de perfect, care arată consecințele unei acțiuni, aoristul indică simplul fapt că *o acțiune a avut loc*, neprecizând exact când și cum s-a întâmplat aceasta (ἀόριστος = „nedeterminat/indefinit”). Totuși, doar la indicativ, aoristul implică o perspectivă temporală (relatează evenimente din trecut), astfel încât, în opoziție cu tema de prezent și de fiecare dată în funcție de context, poate avea o *valoare punctuală*.

Chiar dacă, de cele mai multe ori, exprimă un trecut neutru cu valoare generală, asemănător din punct de vedere structural cu „perfectul simplu” din limba română, aoristul se traduce în mod curent printr-un *perfect compus*. Desigur, în funcție de context sau de stil, traducătorul poate alege să folosească perfectul simplu sau chiar mai mult ca perfectul.

Deși este un timp secundar, aoristul își constituie *propria temă* și, la fel ca timpul viitor, se construiește direct pe radicalul verbului (spre deosebire de imperfect, care utilizează tema de prezent). Astfel, aoristul I prezintă augment, precum și sufixul –σ(α)- după radicalul verbal și înaintea desinențelor secundare active, așa cum reiese din tabloul de mai jos:

Persoana	Vocala tematică + Desinențe		Terminații	
	<i>Sg.</i>	<i>Pl.</i>	<i>Sg.</i>	<i>Pl.</i>
I	$\alpha + \nu$	$\alpha + \mu\epsilon\nu$	- α	- $\alpha\mu\epsilon\nu$
II ^a	$\alpha + \sigma$	$\alpha + \tau\epsilon$	- $\alpha\varsigma$	- $\alpha\tau\epsilon$
III ^a	$\alpha + \tau$	$\alpha + \nu\tau$	- $\epsilon(\nu)$	- $\alpha\nu$

Aoristul I sigmatic se construiește așadar, la indicativ activ, prin adăugarea la începutul temei de prezent a morfemului numit „augment” (marcă a trecutului) și prin inserarea între radical și desinențele secundare active a sufixului caracteristic $-\sigma-$, extins de cele mai multe ori la $-\sigma\alpha-$:

augment + radical + sufixul $-\sigma\alpha-$ + desinențe secundare active

Acest timp caracterizează *verbele cu radicalul în vocală și în oclisivă*. Combinația dintre augment și radical determină aceleași modificări fonetice menționate anterior la imperfect, iar cea dintre radical și sufixul $-\sigma\alpha-$ pe cele menționate la viitorul sigmatic. La diateza activă, augmentul este așezat înaintea temei de aorist, iar după temă sunt folosite desinențele secundare active, ca în exemplul de mai jos ($\pi\alpha\acute{\upsilon}\omega$ = „(eu) curm/ fac să înceteze” → $\acute{\epsilon}\pi\alpha\nu\sigma\alpha$ = „(eu) am curmat/ am făcut să înceteze”):

<i>Sg.</i>	I	$\acute{\epsilon}\pi\alpha\nu\sigma\alpha$
	II ^a	$\acute{\epsilon}\pi\alpha\nu\sigma\alpha\varsigma$
	III ^a	$\acute{\epsilon}\pi\alpha\nu\sigma\epsilon(\nu)$
<i>Pl.</i>	I	$\acute{\epsilon}\pi\alpha\acute{\upsilon}\sigma\alpha\mu\epsilon\nu$
	II ^a	$\acute{\epsilon}\pi\alpha\acute{\upsilon}\sigma\alpha\tau\epsilon$
	III ^a	$\acute{\epsilon}\pi\alpha\nu\sigma\alpha\nu$

Vocala scurtă a **verbelor contrase** (terminate în -άω/ -έω/ -όω) se lungește înaintea sufixului aoristic, întocmai la ca viitor, după cum urmează:

	Verbe în -άω	Verbe în -έω	Verbe în -όω
<i>Sg.</i> I	ἡγάπησα	ἐποίησα	ἐπλήρησα
II ^a	ἡγάπησας	ἐποίησας	ἐπλήρησας
III ^a	ἡγάπησε(ν)	ἐποίησε(ν)	ἐπλήρησε(ν)
<i>Pl.</i> I	ἡγαπήσαμεν	ἐποιήσαμεν	ἐπληρήσαμεν
II ^a	ἡγαπήσατε	ἐποιήσατε	ἐπληρήσατε
III ^a	ἡγάπησαν	ἐποίησαν	ἐπλήρησαν

Verbele cu radicalul terminat într-o **consoană oclisivă** (labială, dentală sau guturală/ velară) au tot aorist sigmatic și se conjugă după modelul celor de mai sus (în vocală). Totuși, pentru că radicalul se termină în consoană, modul de formare a temei de aorist duce la apariția unor particularități, așa cum reiese din tabelul de mai jos:

Consoană oclusivă		Verb	Aorist I sigmatic	Traducere
Labială	-π-	βλέπω	ἔβλεψα	„(eu) am privit”
	-β-	διατρίβω	διέτριψα	„(eu) am petrecut”
	-φ-	γράφω	ἔγραψα	„(eu) am scris”
	[-πτ-]	κόπτω	ἔκοψα	„(eu) am lovit”
Dentală	[-ζ-]	βαπτίζω	ἐβάπτισα	„(eu) am botezat”
	-θ-	πείθω	ἔπεισα	„(eu) am convins”
Guturală/ 	-κ-	διώκω	ἐδίωξα	„(eu) am urmărit”
	-γ-	πνίγω	ἔπνιξα	„(eu) am sufocat”

Velară	-χ-	τρέχω	ἔτρεξα	„(eu) am alergat”
	[-σσ-]	πράσσω	ἔπραξα	„(eu) am făcut”

Verbele cu radicalul terminat într-o **consoană lichidă** (-λ, -μ, -ν, -ρ) prezintă o formă **asigmatică** de aorist I, care rezultă din căderea lui -σ- după lichidă, compensată însă de lungirea vocalei precedente, ca în exemplele de mai jos (cu toate acestea, modul de formare a temei de aorist este același, iar aoristul acestor verbe se conjugă la fel ca aoristul I sigmatic):

Consoană lichidă	Verb	Aorist I asigmatic	Traducere
-λ-	ἀγγέλω	ἤγγειλα	„(eu) am vestit”
-ν-	φαίνω	ἔφηνα	„(eu) am vădit”
-ν-	κρίνω	ἔκρινα	„(eu) am judecat”
-ρ-	σπείρω	ἔσπειρα	„(eu) am semănat”

Din punct de vedere strict morfologic, nu semantic, există și un așa-numit **aorist II**, care nu este un timp diferit, ci doar o modalitate diferită de formare a aceluiași timp (prin urmare se traduce la fel). Dacă aoristul I se formează, așa cum am văzut, cu ajutorul sufixului -σα- (așezat după radical și înainte de desinențe), toate celelalte aoriste (asemănătoare, într-un anumit fel, trecutului verbelor neregulate din limba engleză), formate cu vocală tematică, reduplicare, direct pe radical sau cu alte sufixe, aparțin tipului II. Așadar, *aoristul II este format tot pe radicalul verbal, dar nu folosește sufixul caracteristic -σα-*. Pentru a lega desinențele de radical, *aoristul II tematic folosește vocala tematică -ο/ε-*. La modul indicativ, prezintă atât augment, cât și desinențe secundare:

<i>augment + radical + vocala tematică (-ο/ε-) + desinențe secundare</i> <i>active</i>
--

Un verb grecesc nu poate avea decât unul dintre cele două aoriste, fie „slab” (cu sufixul –σα-), fie „tare” (fără sufix), adică fie un aorist I, fie un aorist II. Dacă verbul $\pi\acute{\alpha}\upsilon\omega$ = „(eu) curm/ fac să înceteze” are, cum am spus, aorist I (*i.e.* $\acute{\epsilon}\pi\alpha\upsilon\sigma\alpha$ = „(eu) am curmat/ am făcut să înceteze”), vom folosi drept paradigmă pentru aoristul II verbul $\lambda\alpha\mu\beta\acute{\alpha}\nu\omega$ „(eu) iau” → $\acute{\epsilon}\lambda\alpha\beta\omicron\nu$ „(eu) am luat”, care are următoarele forme:

<i>Sg.</i>	I	$\acute{\epsilon}\lambda\alpha\beta\omicron\nu$
	II ^a	$\acute{\epsilon}\lambda\alpha\beta\epsilon\varsigma$
	III ^a	$\acute{\epsilon}\lambda\alpha\beta\epsilon(\nu)$
<i>Pl.</i>	I	$\acute{\epsilon}\lambda\acute{\alpha}\beta\omicron\mu\epsilon\nu$
	II ^a	$\acute{\epsilon}\lambda\acute{\alpha}\beta\epsilon\tau\epsilon$
	III ^a	$\acute{\epsilon}\lambda\alpha\beta\omicron\nu$

Ca mod de conjugare, aoristul II seamănă cu imperfectul verbelor tematiche (în –ω), având aceleași terminații (*i.e.* –ον, –ες, –ε, –ομεν, –ετε, –ον). Cu toate acestea, formele nu trebuie confundate, întrucât este știut faptul că imperfectul se formează pe tema de prezent ($\lambda\alpha\mu\beta\acute{\alpha}\nu\omega$ „(eu) iau” → $\acute{\epsilon}\lambda\acute{\alpha}\mu\beta\alpha\nu\omicron\nu$ „(eu) luam”), în timp ce aoristul II tematic prezintă fără excepție o temă proprie, ce se diferențiază de cea de prezent ($\lambda\alpha\mu\beta\acute{\alpha}\nu\omega$ „(eu) iau” → $\acute{\epsilon}\lambda\alpha\beta\omicron\nu$ „(eu) am luat”).

Există și câteva verbe, considerate „speciale”, al căror radical se termină în vocală, care își formează aoristul *direct pe radical*, fără sufix și fără vocală tematică (**aoristul II atematic**). Această subcategorie, numită a „aoristelor radicale” se construiește adăugând la radicalul cu vocală lungă (sau lungită) desinențele secundare (*e.g.* $\beta\alpha\acute{\iota}\nu\omega$ = „(eu) merg” → $\acute{\epsilon}\beta\eta\nu$ = „(eu) am mers”; $\acute{\iota}\sigma\tau\eta\mu\iota$ = „(eu) stau” → $\acute{\epsilon}\sigma\tau\eta\nu$ = „(eu) am stat”; $\gamma\iota\gamma\nu\acute{\omega}\sigma\kappa\omega$ = „(eu) cunosc” → $\acute{\epsilon}\gamma\nu\omicron\nu$ = „(eu) am cunoscut”; $\delta\acute{\upsilon}\nu\omega$ = „(eu) apun” → $\acute{\epsilon}\delta\upsilon\nu$ = „(eu) am apus”).

La acestea se adaugă verbele al căror radical se conjugă la indicativ aorist *prin reduplicare* ($\acute{\alpha}\gamma\omega$ = „(eu) duc/ conduc” → $\acute{\eta}\gamma\alpha\gamma\omicron\nu$ = „(eu) am dus/ condus”), cu ajutorul sufixului –η- (*e.g.* $\chi\alpha\acute{\iota}\rho\omega$ = „(eu) mă bucur” →

ἐχάρην = „(eu) m-am bucurat”), sau al sufixului –κα-, de unde și denumirea de „aorist capatic” al verbelor care la prezent au o reduplicare (e.g. δίδωμι = „(eu) dau → **ἔδωκα** = „(eu) am dat”; ῥημι = „(eu) arunc” → **ῥῆκα** = „(eu) am aruncat”; τίθημι = „(eu) pun” → **ἔθηκα** = „(eu) am pus”).

Cu timpul, sub presiunea formelor de aorist I, care ulterior au influențat și alte timpuri trecute (perfect, imperfect), s-a înregistrat o dispariție graduală a aoristului II. Cel mai probabil, la originea acestui proces a stat extinderea terminației de persoana a III-a singular –(σ)αν de la aoristul I la aoristul II (în loc de –σόν). Dacă în Septuaginta cele mai multe aoriste II s-au păstrat neschimbate (cu excepția formelor în –οσαν în loc de –ον, la persoana a III-a plural), în textul Noului Testament apare tot mai rar terminația –οσαν, fiind înlocuită de formele în –α/ –αν. Pe fondul dispariției aoristului II în forma sa clasică, se întâlnesc din ce în ce mai des terminații de aorist I aplicate la teme vechi de aorist II (e.g. **εἶπαν** în Luca 24, 19, în loc de εἶπον → aoristul lui λέγω = „(eu) zic”: καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ποῦα; οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ, Τὰ περὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναζαρηνοῦ, ὃς ἐγένετο ἄνθρωπος προφήτης δυνατὸς ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ ἐναντίον τοῦ θεοῦ καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ = „El le-a zis: Care? Iar ei I-au zis: Cele despre Iisus Nazarineanul, Care era prooroc puternic în faptă și în cuvânt înaintea lui Dumnezeu și a întregului popor”; **ἦλθαν** în Ioan 1, 39, în loc de ἦλθον → aoristul deponentului ἔρχομαι = „(eu) vin”: λέγει αὐτοῖς, Ἔρχεσθε καὶ ὄψεσθε. **ἦλθαν** οὖν καὶ εἶδαν ποῦ μένει, καὶ παρ’ αὐτῷ ἔμειναν τὴν ἡμέραν ἐκείνην· ὥρα ἦν ὡς δεκάτη = „El le-a zis: Veniți și veți vedea. *Au mers* deci și au văzut unde locuia; și au rămas la El în ziua aceea. Era ca la ceasul al zecelea”).

Tot în Noul Testament există câteva verbe care fac excepție de la regula menționată, având două aoriste (e.g. ἀμαρτάνω = „(eu) păcătuiesc” → **ἡμάρτησα** – aorist I, dar și **ἡμαρτον** – aorist II).

Verbul „a fi” (εἶναι) nu are aorist!

INDICATIVUL AORIST MEDIU ȘI PASIV AL VERBELOR TEMATICE

Așa cum am văzut la indicativ prezent și imperfect, formele de mediu și cele de pasiv ale verbelor sunt identice (numite sugestiv forme de „medio-pasiv”), ceea ce nu presupune totuși același sens și implicit nici aceeași traducere. În limba greacă, timpul aorist, ca și viitorul, are forme diferite pentru diatezele medie și pasivă.

La **diateza medie**, timpul aorist I se construiește pe aceeași temă a diatezei active (augment + radical + sufix), la care se adaugă însă desinențele secundare medio-pasive.

*tema de aorist (augment + radical + sufixul –σα–) + desinențe secundare
medio-pasive*

Iată cum se conjugă la indicativ aorist I mediu verbul λύω = „(eu) dezleg” → **ἐλυσάμην** = „(eu) mi-am/m-am dezlegat”:

Sg. I	ἐλυσάμην	Pl. I	ἐλυσάμεθα
II ^a	ἐλύσω	II ^a	ἐλύσασθε
III ^a	ἐλύσατο	III ^a	ἐλύσαντο

După aceeași paradigmă se conjugă și **verbele contrase** (e.g. **ἐτιμησάμην** = „(eu) mi-am/m-am cinstit”; **ἐποιησάμην** = „(eu) mi-am/m-am făcut”; **ἐδουλωσάμην** = „(eu) mi-am/m-am robît”), sau cele cu tema în **oclusivă** (e.g. **ἐτρεψάμην**; **ἐγραψάμην**) sau **lichidă** (e.g. **ἠγγειλάμην**; **ἐσπειράμην**).

Aoristul II mediu se supune aceleiași reguli de formare menționate la aoristul I mediu: la baza furnizată de aoristul activ se adaugă desinențele secundare medio-pasive.

*tema de aorist (augment + radical + vocala tematică) + desinențe secundare
medio-pasive*

Iată cum se conjugă la indicativ aorist II mediu verbul λαμβάνω „(eu) iau” → **ἐλαβόμην** = „(eu) mi-am/m-am luat”:

Sg. I	ἐλαβόμην	Pl. I	ἐλαβόμεθα
II ^a	ἐλάβοι	II ^a	ἐλάβεσθε
III ^a	ἐλάβετο	III ^a	ἐλάβοντο

La **diateza pasivă**, aoristul indicativ al verbelor se formează prin prefixarea cu augment a temei de aorist (radical și sufixul –θη-), la care se adaugă desinențe secundare active (cele întâlnite la imperfect și aorist). Vocala tematică –ο/ε- nu se utilizează, pentru că sufixul se termină deja într-o vocală.

*augment + tema de aorist pasiv (radical + sufixul –θη-) + desinențe
secundare active*

Iată cum se conjugă la indicativ aorist I pasiv verbul λύω = „(eu) dezleg” → **ἐλύθην** = „(eu) am fost dezlegat/ă”:

Sg. I	ἐλύθην	Pl. I	ἐλύθημεν
II ^a	ἐλύθης	II ^a	ἐλύθητε
III ^a	ἐλύθη	III ^a	ἐλύθησαν

Conjugarea **verbelor contrase** la indicativ vaorist I pasiv, conform celor trei modele (**ἡγαπήθην** = „(eu) am fost iubit/ă”; **ἐποιήθην** = „(eu) am fost făcut/ă”; **ἐδουλώθην** = „(eu) am fost rob/ă”), este următoarea. Ca și la diateza activă, acestea *lungesc vocala finală a radicalului*:

	Verbe în -άω	Verbe în -έω	Verbe în -όω
<i>Sg.</i> I	ἡγαπήθην	ἐποιήθην	ἐδουλώθην
II ^a	ἡγαπήθης	ἐποιήθης	ἐδουλώθης
III ^a	ἡγαπήθη	ἐποιήθη	ἐδουλώθη
<i>Pl.</i> I	ἡγαπήθημεν	ἐποιήθημεν	ἐδουλώθημεν
II ^a	ἡγαπήθητε	ἐποιήθητε	ἐδουλώθητε
III ^a	ἡγαπήθησαν	ἐποιήθησαν	ἐδουλώθησαν

Mai jos se regăsește tabelul cu formele de aorist I pasiv ale celor mai importante verbe care apar în textul Noului Testament, al căror radical se termină fie într-o **consoană oclisivă**, fie într-una **lichidă**. Înainte de sufixul –θη-, verbele în oclisivă (labială, dentală sau guturală/ velară) își schimbă consoana finală a radicalului (velara sau labiala „se aspiră”, iar dentala se transformă în „sigma”). Verbele în lichidă adaugă sufixul –θη- la radicalul scurt:

Consoană oclusivă		Verb	Aorist I pasiv	Traducere
Labială	-π-	πέμπω	ἐπέμφθην	„(eu) am fost trimis/ă”
Dentală	[-ζ-]	βαπτίζω	ἐβαπτίσθην	„(eu) am fost botezat/ă”
	-θ-	πείθω	ἐπείσθην	„(eu) am fost convins/ă”
Guturală / Velară	-κ-	διώκω	ἐδιώχθην	„(eu) am fost urmărit/ă”
	-γ-	ἄγω	ἤχθην	„(eu) am fost (con)duc/ă”
	-χ-	δέχομαι	ἐδέχθην	„(eu) am fost primit/ă”
	[-σσ-]	κηρύσσω	ἐκηρύχθην	„(eu) am fost vestit/ă”
Consoană lichidă				
-ν-		κρίνω	ἐκρίθην	„(eu) am fost judecat/ă”
-ρ-		ἐγείρω	ἠγέρθην	„(eu) am fost înviat/ă/ (sculat/ă)”

Aoristul II pasiv folosește forma scurtă -η-, în locul sufixului -θη-. Această înlocuire face ca modificările ce interveneau în formarea aoristului I pasiv al verbelor cu radicalul în consoană să nu se mai producă. Astfel, radicalul este fie identic cu cel prezent, fie cu cel de aorist activ, fie diferit de ambele. În rest, aoristul II se conjugă la fel ca aoristul I.

augment + radical + sufixul -η- + desinențe secundare active

Iată cum se conjugă la indicativ aorist II pasiv verbul γράφω = „(eu) scriu” → **ἔγραψην** = „(eu) am fost scris/ă”:

<i>Sg.</i> I	ἔγραψην	<i>Pl.</i> I	ἔγραφημεν
II ^a	ἔγραφης	II ^a	ἔγραφητε
III ^a	ἔγραφη	III ^a	ἔγραφησαν

În perioada elenistică, aoristul II pasiv a cunoscut o neașteptată revigorare, cel mai probabil grație unor rațiuni de ordin fonetic (cum ar fi, de exemplu, evitarea grupurilor de aspirate -φθ-/ -χθ-). Astfel, în textul Noului Testament, sunt atestate forme noi de aorist II care sunt folosite uneori în paralel cu cele de aorist I. Același aorist II pasiv poate fi folosit în locul unor forme intransitive de aorist radical. Pe de altă parte, în oglindă, uneori se preferă utilizarea aoristului I pasiv în detrimentul unor forme așteptate de aorist II activ sau mediu ale unor verbe.

Exerciții

Citiți următoarele versetele biblice și identificați verbele la modul indicativ, *timpul aorist*, analizându-le după diateză, timp, număr și persoană:

„καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἦσαν τὸ πτωμα καὶ ἔθασαν αὐτό, καὶ ἐλθόντες ἀπήγγειλαν τῷ Ἰησοῦ.” (Matei 14, 12)

„ἐπείνασα γὰρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα καὶ ἐποτίσατέ με, ξένος ἤμην καὶ συνηγάγετέ με.” (Matei 25, 35)

„γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοὺς εἶπεν αὐτοῖς, Τί κόπους παρέχετε τῇ γυναικί; ἔργον γὰρ καλὸν ἠργάσατο εἰς ἐμέ.” (Matei 26, 10)

„Καὶ ἐζήτησαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐπιβαλεῖν ἐπ’ αὐτὸν τὰς χειρας ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν λαόν· ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς εἶπεν τὴν παραβολὴν ταύτην.” (Luca 20, 19)

„καὶ ἐξωμολόγησεν, καὶ ἐζητεῖ εὐκαιρίαν τοῦ παραδοῦναι αὐτὸν ἄτερ ὄχλου αὐτοῖς.” (Luca 22, 6)

„Οἱ οὖν στρατιῶται ὅτε ἐσταύρωσαν τὸν Ἰησοῦν ἔλαβον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ ἐποίησαν τέσσαρα μέρη, ἐκάστῳ στρατιώτῃ μέρος, καὶ τὸν χιτῶνα. ἦν δὲ ὁ χιτὼν ἄραφος, ἐκ τῶν ἄνωθεν ὑφαντὸς δι’ ὅλου.” (Ioan 19, 23)

„εὐρισκόμεθα δὲ καὶ ψευδομάρτυρες τοῦ θεοῦ, ὅτι ἐμαρτυρήσαμεν κατὰ τοῦ θεοῦ ὅτι ἡγείρεν τὸν Χριστόν, ὃν οὐκ ἡγείρεν εἶπερ ἄρα νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται.” (I Corinteni 15, 15)

„ἔχοντες δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως, κατὰ τὸ γεγραμμένον, Ἐπίστευσα, διὸ ἐλάλησα, καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν, διὸ καὶ λαλοῦμεν.” (II Corinteni 4, 13)

„καὶ ἔβαλεν αὐτὸν εἰς τὴν ἄβυσσον καὶ ἔκλεισεν καὶ ἐσφράγισεν ἐπάνω αὐτοῦ ἵνα μὴ πλανήσῃ ἔτι τὰ ἔθνη ἄχρι τελεσθῇ τὰ χίλια ἔτη· μετὰ ταῦτα δεῖ λυθῆναι αὐτὸν μικρὸν χρόνον.” (Apocalipsa 20, 3)

„Κἀγὼ Ἰωάννης ὁ ἀκούων καὶ βλέπων ταῦτα. καὶ ὅτε ἤκουσα καὶ ἔβλεψα, ἔπεσα προσκυνῆσαι ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν τοῦ ἀγγέλου τοῦ δεικνύοντός μοι ταῦτα.” (Apocalipsa 22, 8)

INDICATIVUL PERFECT ACTIV AL VERBELOR TEMATICE

Perfectul grec descrie o *acțiune care a fost dusă la îndeplinire și ale cărei efecte sunt simțite în prezent*, punând în evidență nu atât momentul trecut al acțiunii desfășurate, cât rezultatul din prezent al acesteia (aspect finit sau rezultativ). Acesta este motivul pentru care timpul nu are un corespondent perfect în limbile moderne. În consecință, traducătorul trebuie să aleagă, în funcție de necesitățile contextuale, între trei posibilități: perfectul compus, prezentul sau perifraza verbală (e.g. παιδεύω = „(eu) educ” → **πεπαίδευκα** = „(eu) am educat/ educ/ am terminat de educat”).

Nefiind neapărat un timp al trecutului, perfectul nu are augment (precum imperfectul sau aoristul) și este întotdeauna atematic (îi lipsește vocala tematică –o/ε-). De asemenea, desinențele folosite sunt principale, însă prezintă anumite particularități. Astfel, ele nu sunt, așa cum ne-am așteptat, desinențele primare active (i.e. –μι, –σι, –τι, –μεν, –τε, –ντι). Cu toate acestea, **terminațiile** perfectului la diateza activă sunt aproape identice cu cele (secundare) ale aoristului și anume: **-α, -ας, -ε, -αμεν, -ατε, -ασι** (singura diferență o constituie, de fapt, persoana a III-a plural: –ασι vs. –αν. Textul Noului Testament atestă, pentru această persoană, prin analogie cu aoristul, și terminația –αν).

Reduplicarea întărește aspectul verbal, adică felul în care vorbitorul prezintă desfășurarea acțiunii. Pentru a exprima aspectul finit (rezultativ), indicând îndeplinirea unei acțiuni, limba greacă folosește un prefix ce se adaugă la radicalul verbal, numit **reduplicare de perfect**. Spre deosebire de augment (care indică trecutul și apare doar la modul indicativ), reduplicarea caracterizează perfectul la toate modurile și este prezentă la toate timpurile indicativului formate pe tema de perfect (perfect, mai mult ca perfect, viitorul perfectului). De fapt, tema de perfect include reduplicarea și radicalul verbal. Doar la diateza activă, perfectul prezintă și sufixul –κα-, plasat după radical și înaintea desinențelor. Verbele cu radicalul terminat în dentală (–δ, –θ, –τ) o pierd pe aceasta la

întâlnirea cu sufixul de perfect (e.g. βαπτίζω = „(eu) botez → **βεβάπτισκα** = „(eu) am botezat/ am terminat de botezat”).

În funcție sunetul inițial al radicalului, reduplicarea este de două feluri:

- ✓ **reduplicare consonantică** – atunci când radicalul începe cu o consoană. În acest caz, consoana inițială a radicalului este dublată și este urmată de vocala „epsilon” (e.g. τελέω → **τετέλεκα**). Atunci când verbul începe cu o aspirată, se reduplică nu aspirata, ci consoana surdă corespunzătoare (i.e. χ → **κε**χ...; φ → **πε**φ...; θ → **τε**θ...). Atunci când radicalul începe cu o oclisivă urmată de o lichidă (-λ, -μ, -ν, -ρ), este reduplicată doar oclisivă (e.g. πλήσσω → **πέ**πληγα; κλείω → **κέ**κλεικα).
- ✓ **reduplicare vocalică** – atunci când radicalul începe cu o vocală sau cu un diftong. În acest caz, vocala inițială (sau diftongul) sunt lungite conform regulilor augmentului temporal, expus la timpul imperfect (e.g. αἰτέω → **ῃ**τηκα). Atunci când radicalul începe cu o literă dublă (-ζ, -ξ, -ψ), cu două consoane dintre care a doua nu este o lichidă sau cu litera -ρ-, reduplicarea este totuși vocalică, se reduce la un -έ și se aseamănă cu augmentul (e.g. ζητέω → **έ**ζήτηκα).

În cazul **verbelor compuse**, reduplicarea se plasează de obicei între preverb și radical, întocmai precum augmentul la imperfect și aorist (e.g. καταβαίνω → κατα**βέ**βηκα).

Perfectul este un timp principal (ca prezentul și viitorul) și folosește, așa cum spuneam, desinențe primare active. Pe de altă parte, prezența lui -α- și terminațiile îl apropie de aoristul I. Timpul se construiește cu reduplicare, conform următoarei scheme:

reduplicare + radical + sufixul -κα- + desinențe primare active

Iată cum se conjugă la indicativ perfect activ verbul λύω = „(eu) dezleg” → **λέλυκα** = „(eu) am (terminat) de dezlegat”:

<i>Sg.</i>	I	λέλυκα
	II ^a	λέλυκας
	III ^a	λέλυκε(ν)
<i>Pl.</i>	I	λελύκαμεν
	II ^a	λελύκατε
	III ^a	λελύκασι(ν)

Vocala scurtă a **verbelor contrase** (terminate în -άω/ -έω/ -όω) se lungește înaintea sufixului temporal caracteristic, întocmai la ca viitor sau la aorist, după cum urmează:

	Verbe în -άω	Verbe în -έω	Verbe în -όω
<i>Sg.</i>			
I	ἠγάπηκα	πεποίηκα	πεπλήρηκα
II ^a	ἠγάπηκας	πεποίηκας	πεπλήρηκας
III ^a	ἠγάπηκε(ν)	πεποίηκε(ν)	πεπλήρηκε(ν)
<i>Pl.</i>			
I	ἠγαπήκαμεν	πεποιήκαμεν	πεπληρήκαμεν
II ^a	ἠγαπήκατε	πεποιήκατε	πεπληρήκατε
III ^a	ἠγαπήκασι(ν)	πεποιήκασι(ν)	πεπληρήκασι(ν)

Există câteva verbe (în general cele cu radicalul terminat într-o consoană velară/ guturală sau labială) care formează perfectul cu sufixul -α- (în loc de -κα-). Prin analogie cu aoristul, acest timp este numit, în mod convențional, **perfectul II** și este considerat „tare” (în opoziție cu perfectul I – „slab”, capatic, mai recent, dar folosit mult mai des). Exceptând diferența de sufix, conjugarea celor două tipuri de perfect este identică (e.g. γράφω → **γέγραφα**; βλέπω → **βέβλαφα**). Întrucât sufixul temporal este prezent doar la diateza activă, această diferențiere formală între cele două tipuri de perfect (I și II) nu se aplică la perfectul „medio-pasiv”.

INDICATIVUL PERFECT MEDIU ȘI PASIV AL VERBELOR TEMATICE

Ca și în cazul prezentului și imperfectului și spre deosebire de viitor și aorist, indicativul perfect se conjugă identic la diatezele medie și pasivă. Astfel, forma obținută, numită sugestiv „medio-pasivă” păstrează reduplicarea, pierde sufixul temporal și primește desinențele primare medio-pasive imediat după radicalul verbal (fără intermedierea unei vocale de legătură). La persoana a II-a singular, desinența –σαι apare nemodificată și nu se contrage (ca la prezent, în -η):

reduplicare + radical + desinențe principale/ primare medio-pasive

Iată cum se conjugă la indicativ perfect medio-pasiv verbul λύω = „(eu) dezleg” → **λέλυμαι** = „(eu) mi-am/m-am dezlegat” (mediu)/ „(eu) am fost (și sunt) dezlegat/ă” (pasiv):

Sg. I	λέλυμαι	Pl. I	λελύμεθα
II ^a	λέλυσαι	II ^a	λέλυσθε
III ^a	λέλυνται	III ^a	λέλυνται

Formele medio-pasive de perfect indicativ ale **verbelor contrase** (ex.: **τετίμημαι** = „(eu) mi-am/m-am cinstit”/ „(eu) am fost (și sunt) cinstit/ă”; **πεποίημαι** = „(eu) mi-am/m-am făcut”/ „(eu) am fost (și sunt) prețuit/ă”; **δεδούλωμαι** = „(eu) mi-am/m-am slujit”/ „(eu) am fost (și sunt) slujit/ă”) *lungesc*, în mod firesc, *vocala scurtă a temei*, după cum urmează:

	Verbe în -άω	Verbe în -έω	Verbe în -όω
Sg. I	τετίμημαι	πεποίημαι	δεδούλωμαι
II ^a	τετίμησαι	πεποίησαι	δεδούλωσαι
III ^a	τετίμηται	πεποίηται	δεδούλωται

Pl. I	τετιμήμεθα	πεποιήμεθα	δεδουλώμεθα
II ^a	τετίμησθε	πεποίησθε	δεδούλωσθε
III ^a	τετίμηνται	πεποίηνται	δεδούλωνται

Verbele cu tema în **oclusivă** modifică consoana finală a radicalului la contactul direct cu desinențele primare medio-pasive (e.g. *πείθω* → **πέπεισμαι** = „(eu) mi-am/m-am convins”/ „(eu) am fost (și sunt) convins/ă”; *διώκω* → **δεδίωγμαι** = „(eu) mi-am/m-am urmărit”/ „(eu) am fost (și sunt) urmărit/ă”). De asemenea, verbele în **lichidă** se aseamănă în conjugare cu cele în oclusivă, cu toate că, în cazul lor, desinențele rămân în general nealterate (e.g. *ἄγγελλω* → **ἤγγελμαι** = „(eu) mi-am/m-am vestit”/ „(eu) am fost (și sunt) vestit/ă”).

INDICATIVUL MAI MULT CA PERFECT AL VERBELOR TEMATICE

Timpul mai mult ca perfectul grec este folosit destul de rar în greaca neotestamentară și doar la indicativ. El descrie o *acțiune anterioară celei de perfect*, plasând în trecut aspectul finit (rezultativ) al acestuia, fiind față de perfect ceea ce reprezintă imperfectul față de prezent. De obicei, se traduce prin mai mult ca perfectul românesc, sau printr-o perifrază verbală (e.g. *γράφω* → **ἔγεγράφειν** = „(eu) scrisesem/ terminasem de scris”).

Din motive neelucidate încă total, augmentul apare ocazional, fiind facultativ. Se pare că formele active au pierdut augmentul mai repede decât cele medio-pasive. La diateza activă, *sufixele folosite sunt* *–κ–* (specific temei active a perfectului) și *–ει–* (specific temei active a mai mult ca perfectului). Fiind un timp secundar, mai mult ca perfectul prezintă desinențe secundare. Desinențele active sunt identice cu cele ale „aoristului II radical” (doar că mai mult ca perfectul folosește sufixul *–κει–* între radical și desinențe).

(augment) + reduplicare + radical + sufixul –κει– + desinențe secundare active

Formele medio-pasive ale mai mult ca perfectului se formează în mod similar celor de activ. Desinențele medio-pasive sunt adăugate direct la radical, fără sufix intermediar (-κ-), și sunt identice cu cele de imperfect medio-pasiv (de seria a II-a).

(augment) + reduplicare + radical + desinențe secundare medio-pasive

Există și un **mai mult ca perfect II**, care nu folosește sufixul –κ- (e.g. **ἐγεγράφειν**).

Iată cum se conjugă verbul λύω la indicativ mai mult ca perfect activ → **ἐλλύκειν** = „(eu) dezlegasem/ aveam dezlegat” și medio-pasiv → **ἐλλύμην** = „(eu) mă dezlegasem” (mediu)/ „(eu) fusesem dezlegat/ă” (pasiv):

<i>Sg. I</i>	(ἐ)λλύκειν	<i>Sg. I</i>	(ἐ)λλύμην
<i>II^a</i>	(ἐ)λλύκεις	<i>II^a</i>	(ἐ)λλύσο
<i>III^a</i>	(ἐ)λλύκει	<i>III^a</i>	(ἐ)λλυντο
<i>Pl. I</i>	(ἐ)λλύκειμεν	<i>Pl. I</i>	(ἐ)λλύμεθα
<i>II^a</i>	(ἐ)λλύκειτε	<i>II^a</i>	(ἐ)λλύσθε
<i>III^a</i>	(ἐ)λλύκεισαν	<i>III^a</i>	(ἐ)λλυντο

În Noul Testament, sensul de mai mult ca perfect apare și în unele **construcții perifrastice**, formate dintr-un verb auxiliar și participiul verbului de conjugat (e.g. „καὶ ἦν τὸ ῥῆμα τοῦτο κεκρυμμένον ἀπ’ αὐτῶν” = „și cuvântul/ lucrul acesta le *era ascuns*” – Luca 18, 34).

De asemenea, un cuvânt foarte folosit în textul Noului Testament este verbul **οἶδα** = „(eu) știu”. Acesta este, de obicei, defectiv, neavând decât forme de perfect și de mai mult ca perfect. Sensul lor curent este însă

de prezent, respectiv de imperfect, și se traduce ca atare. La origine, οἶδα este, de fapt, un perfect II (acapatic), căruia îi lipsește reduplicarea, având sens rezultativ: „am văzut și acum cunosc”. Cu timpul, acesta a dispărut aproape în totalitate, atomizându-se în raport cu verbul de la care provine (*i.e.* εἶδω = „(eu) văd”). Foarte rar sunt atestate și forme de viitor (εἰδήσω) sau aorist (εἶδησα).

În tabloul de mai jos, redăm formele neotestamentare curente, ale verbului menționat (**οἶδα** = „(eu) știu”/ **ᾔδειν** = „(eu) știam”):

<i>Sg.</i> I	οἶδα	<i>Sg.</i> I	ᾔδειν
II ^a	οἶδας	II ^a	ᾔδεις
III ^a	οἶδεν	III ^a	ᾔδει
<i>Pl.</i> I	οἶδαμεν	<i>Pl.</i> I	ᾔδειμεν
II ^a	οἶδατε	II ^a	ᾔδειτε
III ^a	οἶδασιν	III ^a	ᾔδισαν

Exerciții

Citiți următoarele versetele biblice și identificați verbele la modul indicativ, *timpul perfect*, analizându-le după diateză, timp, număr și persoană:

„Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, γέγραπται γάρ, Πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσονται τὰ πρόβατα τῆς ποιμένης.” (Ματθ 26, 31)

„Καὶ γίνεται κατακεῖσθαι αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ συνανέκειντο τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· ἦσαν γὰρ πολλοί. καὶ ἠκολούθουν αὐτῷ.” (Μαρκ 2, 15)

„ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν οὐ κρίνεται· ὁ [δὲ] μὴ πιστεύων ἤδη κέκριται, ὅτι μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ.” (Ιωαν 3, 18)

„ὑμεῖς ἀπεστάλκατε πρὸς Ἰωάννην, καὶ μεμαρτύρηκεν τῇ ἀληθείᾳ.” (Ιωαν 5, 33)

„καὶ ἔλεγον, Οὐχ οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ υἱὸς Ἰωσήφ, οὗ ἡμεῖς οἶδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα; πῶς νῦν λέγει ὅτι Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα;” (Ιωαν 6, 42)

„ἀπεκρίθη αὐτῷ Ἰησοῦς, Ἐγὼ παρρησίᾳ λελάληκα τῷ κόσμῳ· ἐγὼ πάντοτε ἐδίδαξα ἐν συναγωγῇ καὶ ἐν τῷ ἱερῷ, ὅπου πάντες οἱ Ἰουδαῖοι συνέρχονται, καὶ ἐν κρυπτῷ ἐλάλησα οὐδέν [...] εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ Πιλᾶτος, Οὐκοῦν βασιλεὺς εἶ σύ; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, Σὺ λέγεις ὅτι βασιλεὺς εἰμι. ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ· πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας ἀκούει μου τῆς φωνῆς.” (Ιωαν 18, 20.37)

„ἀπεκρίθη ὁ Πιλᾶτος, Ὁ γέγραφα, γέγραφα.” (Ιωαν 19, 22)

„ὃ δέ τι χαρίζεσθε, κἀγὼ· καὶ γὰρ ἐγὼ ὁ κεχάρισμαι, εἴ τι κεχάρισμαι, δι’ ὑμᾶς ἐν προσώπῳ Χριστοῦ.” (II Κορινθ 2, 10)

„ὁ ἐώρακαμεν καὶ ἀκηκόαμεν ἀπαγγέλλομεν καὶ ὑμῖν, ἵνα καὶ ὑμεῖς κοινωνίαν ἔχητε μεθ’ ἡμῶν. καὶ ἡ κοινωνία δὲ ἡ ἡμετέρα μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.” (I Ιωαν 1, 3)

NUMERALUL

În limba greacă, numeralul exprimă un număr sau o determinare numerică (*numeralul cardinal*), ordinea (*numeralul ordinal*) și repetiția (*numeralul adverbial*). În funcție de situație, numeralul se poate comporta ca un substantiv, ca un adjectiv, ca un pronume, ca un articol sau chiar ca un verb. Așadar, numeralul este o parte de vorbire eterogenă care are multiple utilizări.

Cele mai des întâlnite numerele în textul Noului Testament sunt 1 (εἷς/ μία/ ἓν; πρῶτος, -η, -ον; ἅπαξ), 2 (δύο; δεύτερος, -α, -ον; δίς), 3 (τρεις/ τρία; τρίτος, -η, -ον; τρίς), 7 (ἐπτά; ἑβδομος, -η, -ον; ἐπτάκις) și 12 (δώδεκα; δωδέκατος, -η, -ον; δωδεκάκις).

Numeralele cardinale „30 → 90” au terminația -κοντα, care nu se declină, iar cardinalele „200 → 900” se termină în -κοσιοι, care se declină. În general, numerele ordinale sunt adjective derivate de la cele cardinale, cu ajutorul sufixului -το-. Numerele adverbiale se formează prin adăugarea terminației specifice -(ά)κις. Cele mai răspândite numerele sunt cele cardinale și ordinale.

În antichitate, pentru a indica ordinea numerică, grecii foloseau litere, nu cifre (vezi coloana a doua a tabelului de mai jos). În acest scop, literele respective erau marcate suplimentar cu un mic semn distinctiv, plasat în dreapta (sus sau jos). Semnul ϛ´, echivalentul cifrei 6, înlocuiește litera dispărută „digamma” (Ϝ). De asemenea, semnele corespunzătoare numerelor 90 și 900 poartă denumirea de „koppa” (Ϟ), respectiv „sampi” (Ϡ).

		<i>Numeral cardinal</i>	<i>Numeral ordinal</i>	<i>Numeral adverbial</i>
1	α´	εἷς/ μία/ ἓν = „unu/a”	πρῶτος, -η, -ον = „primul/a”	ἅπαξ = „o dată”
2	β´	δύο	δευτερος, -α, -ον	δίς
3	γ´	τρεις/ τρία	τρίτος, -η, -ον	τρίς
4	δ´	τέσσαρες/ τέσσαρα	τέταρτος, -η, -ον	τετράκις
5	ε´	πέντε	πέμπτος, -η, -ον	πεντάκις
6	ϛ´	ἕξ	ἕκτος, -η, -ον	ἑξάκις
7	ζ´	ἐπτά	ἑβδομος, -η, -ον	ἐπτάκις

8	η´	ὀκτώ	ὀγδοος, -η, -ον	ὀκτάκις
9	θ´	ἐννέα	ἐνατος, -η, -ον	ἐνάκις
10	ι´	δέκα	δέκατος, -η, -ον	δεκάκις
11	ια´	ἑνδεκα	ἐνδέκατος, -η, -ον	ἐνδεκάκις
12	ιβ´	δώδεκα	δωδέκατος, -η, -ον	δωδεκάκις
13	ιγ´	τρεῖςκαιδέκα/ τρίακαιδέκα	τρεῖςκαιδέκατος, -η, -ον	„//”
14	ιδ´	τέσσαρεςκαιδέκα/ τέσσαρακαιδέκα	τετρακαιδέκατος, -η, -ον	„//”
15	ιε´	πεντεκαίδεκα	πεντεκαιδέκατος, -η, -ον	„//”
16	ις´	έκκαίδεκα	έκκαιδέκατος, -η, -ον	„//”
17	ις´	έπτακαίδεκα	έπτακαιδέκατος, -η, -ον	„//”
18	ιη´	ὀκτωκαίδεκα	ὀκτωκαιδέκατος, -η, -ον	„//”
19	ιθ´	ἐννεακαίδεκα	ἐννεακαιδέκατος, -η, -ον	„//”
20	κ´	εἴκοσι(ν)	εἰκόστος, -ή, -όν	εἰκοσάκις
30	λ´	τριάκοντα	τριακοστός, -ή, -όν	τριακοντάκις
40	μ´	τεσσαράκοντα	τεσσαρακοστός, -ή, -όν	„//”
50	ν´	πεντήκοντα	πεντηκοστός, -ή, -όν	„//”
60	ξ´	έξήκοντα	έξηκοστός, -ή, -όν	„//”
70	ο´	έβδομήκοντα	έβδομμηκοστός, -ή, -όν	„//”
80	π´	ὀγδοήκοντα	ὀγδοηκοστός, -ή, -όν	„//”
90	ρ´	ἐνενήκοντα	ἐνενηκοστός, -ή, -όν	„//”
100	ρ´	έκατόν	έκατοστός, -ή, -όν	έκατοντάκις
200	σ´	διακόσιοι, -αι, α	διακοσιοστός, -ή, -όν	διακοσιάκις
300	τ´	τριακόσιοι, -αι, α	τριακοσιοστός, -ή, -όν	„//”
400	υ´	τετρακόσιοι, -αι, α	τετρακοσιοστός, -ή, -όν	„//”
500	φ´	πεντακόσιοι, -αι, α	πεντακοσιοστός, -ή, -όν	„//”

600	χ´	ἑξακόσιοι, -αι, α	ἑξακοσιοστός, -ή, -όν	„//”
700	ψ´	ἑπτακόσιοι, -αι, α	ἑπτακοσιοστός, -ή, -όν	„//”
800	ω´	ὀκτακόσιοι, -αι, α	ὀκτακοσιοστός, -ή, -όν	„//”
900	ϣ´	ἐνακόσιοι, -αι, α	ἐνακοσιοστός, -ή, -όν	„//”
1.000	α,	χίλιοι, -αι, -α	χιλιοστός, -ή, -όν	χιλιάκις
2.000	β,	δισχίλιοι, -αι, -α	δισχιλιοστός, -ή, -όν	„//”
3.000	γ,	τρισχίλιοι, -αι, -α	τρισχilioστός, -ή, -όν //”	„//”
10.000	ι,	μύριοι, -αι, -α	μυριοστός, -ή, -όν	μυριάκις
20.000	κ,	δισμύριοι, -αι, -α	δισμυριοστός, -ή, -όν	„//”
100.000	ρ,	δεκακισμύριοι, -αι, -α	δεκακισμυριοστός, -ή, -όν	„//”

Toate numerele ordinale (adjective cu trei terminații) sunt declinabile. Toate numerele adverbiale (adverbe) sunt indeclinabile. Numerele cardinale sunt declinabile de la 1 la 4 inclusiv, precum și sutele (începând de la 200, deci cu excepția lui 100), miile și zecile de mii.

Mai jos se regăsește tabloul cu declinarea primelor patru numere cardinale:

C A Z	εἷς/ μία/ ἓν = „unu/a”			δύο = „doi”	τρεις/ τρία = „trei”		τέσσαρες/ τέσσαρα = „patru”	
	m.	f.	n.		m./f.	n.	m./f.	n.
N.	εἷς	μία	ἓν	δύο	τρεις	τρία	τέσσαρες	τέσσαρα
G.	ένός	μιάς	ένός	δύο	τριῶν		τεσσάρων	
D.	ένί	μιά	ένί	δυσί(ν)	τρισίν		τέσσαρσιν	
Ac.	ένα	μίαν	ἓν	δύο	τρεις	τρία	τρεις	τρία

Genurile masculin și neutru se declină după declinarea a III-a, iar femininul după declinarea I (acolo unde are formă proprie) și după declinarea a III-a (acolo unde nu are formă proprie).

Numeralul εἷς are, așa cum am văzut, forme diferite pentru masculin, feminin (**μία**) și neutru (**ἓν**). Pronumele de negație οὐδεῖς/ οὐδεμία/ οὐδέν și μηδεῖς/ μηδεμία/ μηδέν, se declină după modelul lui εἷς/ μία/ ἓν, întrucât doar cea de-a doua parte a cuvântului este flexionară, prima rămânând neschimbată (οὐδὲ-; μηδὲ-). Acestea pot fi ușor reținute în analogie cu românescul „nici unul/ nici una”.

Uneori, numeralul εἷς/ μία este folosit cu rol de articol hotărât, iar, în anumite cazuri, ca substitut al adjectivului ordinal πρῶτος (e.g. Ὅψὲ δὲ σαββάτων, τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς *μίαν σαββάτων*, ἦλθεν Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία θεωρῆσαι τὸν τάφον = „După ce a trecut sâmbăta, când se lumina de *ziua întâi a săptămânii (Duminică)*, au venit Maria Magdalena și cealaltă Marie, ca să vadă mormântul” - Matei 28, 1; καὶ λίαν πρῶτὶ τῇ *μῇ τῶν σαββάτων* ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον ἀνατεῖλαντος τοῦ ἡλίου = „Și dis-de-diminează, *în prima zi a săptămânii (Duminică)*, pe când răsărea soarele, au venit la mormânt” - Marcu 16, 2).

Numeralul δύο are o singură formă pentru toate cele trei genuri. După cum am văzut, nominativul, genitivul, dar și acuzativul au aceeași formă, așa cum reiese și din textele neotestamentare (e.g. Matei 8, 28 – *nominativ*: Καὶ ἐλθόντος αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν ὑπῆντησαν αὐτῷ *δύο δαιμονιζόμενοι* ἐκ τῶν μνημείων ἐξερχόμενοι, χαλεποὶ λίαν, ὥστε μὴ ἰσχύειν τινὰ παρελθεῖν διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης = „Și trecând El dincolo, în ținutul Gadarenilor, L-au întâmpinat *doi demonizați*, care ieșeau din morminte, foarte cumpliți, încât nimeni nu putea să treacă pe calea aceea”; Matei 20, 24 – *genitiv*: Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα ἠγανάκτησαν περὶ τῶν *δύο ἀδελφῶν* = „Și auzind cei zece s-au mâniat pe *cei doi frați*”; Matei 4, 18 – *acuzativ*: Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν *δύο ἀδελφούς*, Σίμωνα τὸν λεγόμενον Πέτρον καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμφίβληστρον εἰς τὴν θάλασσαν· ἦσαν γὰρ ἀλείεις = „Pe când umbla pe lângă Marea Galileii, a văzut pe *doi frați*, pe Simon ce se numește Petru și pe Andrei, fratele lui, care aruncau mreaja în mare, căci erau pescari”). Dativul inițial (δυοῖν/ δυεῖν) a fost înlocuit cu δυσί(ν), prin analogie cu τρισίν (cf. Matei 6, 24: Οὐδεὶς δύναται *δυσὶ* κυρίοις δουλεῦειν· ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει· οὐ δύνασθε θεῷ δουλεῦειν καὶ μαμωνᾶ = „Nimeni nu poate să slujească *la doi domni*, căci sau pe unul îl va urî și pe celălalt îl va iubi, sau de unul se va lipi și pe celălalt îl va disprețui; nu puteți să slujiți lui Dumnezeu și lui mamona”).

Numeralele τρεῖς și τέσσαρες fac distincția între animat (masculin și feminin) și inanimat (neutr: **τρία și τέσσαρα**). Acuzativul masculin/ feminin τέσσαρες (cf. Fapte 21, 9: τοῦτῳ δὲ ἦσαν θυγατέρες *τέσσαρες* παρθέναι προφητεύουσαι = „Și acesta [diaconul Filip] avea *patru* fiice,

fecioare, care prooroceau”) poate fi întâlnit și în forma sa clasică τέσσαρας (cf. Ioan 11, 17: Ἐλθὼν οὖν ὁ Ἰησοῦς εὗρεν αὐτὸν τέσσαρας ἤδη ἡμέρας ἔχοντα ἐν τῷ μνημείῳ = „Deci, venind, Iisus l-a găsit pus de patru zile în mormânt”).

În cazul compunerii, întâlnim uneori, pe lângă forma de bază prezentată pentru „patruzeci” (τεσσαράκοντα) și forma τεσσεράκοντα (cf. Apocalipsa 7, 4: καὶ ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐσφραγισμένων, ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες, ἐσφραγισμένοι ἐκ πάσης φυλῆς υἱῶν Ἰσραὴλ = „Și am auzit numărul celor pecetluiți: o sută patruzeci și patru de mii de pecetluiți, din toate semințiile fiilor lui Israel”).

Numeralele compuse dintr-o zecime și o unitate se exprimă după modelele: τριάκοντα (καὶ) εἷς (uneori εἷς καὶ τριάκοντα = 31); ἐνὸς δέοντος τετταράκοντα („patruzeci lipsind unul”, adică 39). Sub influența modelui de formare a numerelor compuse (31, 32 etc.), Noul Testament nu folosește niciodată ordinea clasică prezentată mai sus a numeralelor cardinale de la 13 la 19, ci una inversată, care se va păstra și în neogreacă: nu τρεῖςκαιδέκα, ci δεκατρεῖς. De asemenea, în textul Noului Testament, numeralele ordinale compuse nu declină decât cel de-al doilea element, nu pe ambele ca în greaca clasică: τρεῖςκαιδέκατος, nu τρίτος καὶ δέκατος.

Pentru **numeralele mai mari de zece mii**, limba greacă folosește și substantivul feminin ἡ μυριάς, ἄδος = „miriadă” (e.g. 30.000 = τρεῖς μυριάδες). Substantivul care urmează după el stă în genitiv plural. Μυριοί (10.000), la plural, accentuat pe penultima silabă are sensul de „nenumărați”, iar la singular (μυρίος) înseamnă „extrem de mare”.

În limba greacă, **numeralele distributive** lipsesc și sunt substituite de prepozițiile ἀνά, εἰς și κατά, urmate de acuzativul numeralului cardinal (ex.: καθ’ ἓνα = „unul câte unul”; εἰς δύο = „doi câte doi”; ἀνὰ τρεῖς = „trei câte trei” etc.).

Aproximarea numeralelor se realizează cu ajutorul adverbilor ὥς sau ὥσει = „cam/ ca la/ aproximativ/ circa” (e.g. Ἐμείνεν δὲ Μαριὰμ σὺν αὐτῇ ὥς μῆνας τρεῖς = „Și a rămas Maria împreună cu ea ca la trei luni” - Luca 1, 56; καὶ προσετέθησαν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχαὶ ὥσει τρισχίλιαι „și în ziua aceea s-au adăugat ca la trei mii de suflete” - Fapte 2, 41).

Cu rol adjectival, numeralele cardinale nu schimbă cazul substantivelor pe care le determină (cf. Matei 15, 36: ἔλαβεν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους = „a luat cele șapte pâini”), spre deosebire de numeralele substantive care antrenează cazul genitiv (determinare numerică).

ADVERBUL

Adverbul este partea de vorbire neflexibilă (invariabilă) care determină un verb, un adjectiv sau un alt adverb, arătând modul, timpul, locul, cantitatea, afirmarea, negarea, dubitația etc. În limba greacă a Noului Testament, avem mai multe feluri de adverbe, cele mai multe dintre ele fiind *adverbe de mod*. Acestea au origini și forme diverse (eterogene), trăsătura lor comună fiind invariabilitatea.

Din punct de vedere morfologic, adverbele (îndeosebi cele de mod) se formează în mod diferit, principalele lor caracteristici fiind următoarele:

- ✓ adverbe de mod care se formează pe tema adjectivelor (inclusiv participii), cu sufixul caracteristic -ως, prin înlocuirea consoanei -ν (la genitiv plural) cu consoana -ς:

<i>Adjectiv (N. sg.)</i> →	<i>Adjectiv (G. pl.)</i> →	<i>Adverb de mod</i>
δίκαιος = „drept”	δικαίων	δικαίως = „cu dreptate”
καλός = „bun”	καλῶν	καλῶς = „bine”
κακός = „rău/ nenorocit”	κακῶν	κακῶς = „în mod rău”
σοφός = „înțelept”	σοφῶν	σοφῶς = „cu înțelepciune”
ἄλλος = „alt”	ἄλλων	ἄλλως = „în alt fel/ de altfel”
πνευματικός = „duhovnicesc”	πνευματικῶν	πνευματικῶς = „duhovnicește”
σώφρων = „înțelept”	σωφρόνων	σωφρόνως = „înțelepțește”
σαφής = „clar”	σαφῶν	σαφῶς = „cu claritate”
ἀληθής = „adevărat”	ἀληθῶν	ἀληθῶς = „cu adevărat”
πᾶς = „tot”	πάντων	πάντως = „în întregime”
ὢν = „fiind”	ὄντων	ὄντως = „în chip real”
εἰδώς = „care știe”	εἰδότων	εἰδότως = „cu știință”

- ✓ adverbe de mod care se formează de la acuzativul neutru singular și plural al adjectivelor:

<i>Adjectiv (N. sg.) →</i>	<i>Adjectiv (Ac. sg.) →</i>	<i>Adverb de mod</i>
ταχύς = „rapid”	ταχύ	ταχύ = „repede”
πολύς = „mult”	πολύ	πολύ = „mult”
μέγας = „mare”	μέγα	μέγα = „în mod măreț”
πρῶτος = „primul”	πρῶτον	πρῶτον = „în primul rând”
μόνος = „singur”	μόνον	μόνον = „numai/ doar/ decât”

- ✓ adverbe de mod care se formează de la forma de dativ sau acuzativ a adjectivelor:

κοινῇ = „în comun”
μάτην = „în zadar”
λάθρα = „în secret/ în taină”
βίᾳ = „cu forță”
ἰδίᾳ = „în particular”

- ✓ adverbe de mod cu terminații variate:

εὖ (<i>proclitic</i>) = „bine”
μόλις = „cu greu”
πως (<i>enclitic</i>) = „cumva”
πού; = „unde?”
ὥς = „după cum”
ἐγγύς = „aproape”

- ✓ adverbe corelative după sens (de mod, de timp, de loc etc.):

<i>de mod</i>	πάλιν = „din nou” ἔτι = „încă”	μᾶλλον = „mai mult” οὕτως = „astfel/ tot așa”
<i>de timp</i>	ἀεί = „întotdeauna” αὐτίκα = „îndată” πρότερον = „mai înainte” ὕστερον = „mai târziu”	χθές = „ieri” νῦν = „acum” ἤδη = „deja/ acum” ἄρτι = „de curând”
<i>de loc</i>	ἐκεῖ = „acolo” ὧδε/ ἐνθάδε = „aici” ἐξω = „afară”	ἐμπροσθεν = „înainte/ în față” πόθεν = „de unde” ἐκεῖθεν = „de acolo”
<i>de cantitate</i>	ἅλις = „destul”	ἄγαν/ λίαν = „prea”
<i>de interogație</i>	ἤ; = „oare?”	ἄρα; = „oare?”
<i>de negație</i>	οὐ (οὐκ/ οὐχ) = „nu”	μή = „să nu/ nu!”
<i>de afirmație</i>	ναί = „da!”	

✓ adverbe correlative după rol (interogative, nehotărâte, demonstrative, relative):

<i>interogative</i>	<i>nehotărâte</i>	<i>demonstrative</i>	<i>relative</i>
πού; = „unde?”	που = „undeva”	ὧδε/ ἐνθάδε = „aici” ἐκεῖ = „acolo”	οὔ = „unde” ὅπου = „acolo unde”
πότε; = „când?”	ποτέ = „cândva”	τότε = „atunci” πάντοτε = mereu	ὅτε = „când” όπότε = „atunci când”
πῶς = „cum?”	πως = „cumva”	οὕτω(ς) = „astfel” ὧδε = „așa”	ὥς = „cum” ὥσπερ = „precum”

Limba greacă posedă două **adverbe de negație**: οὐ (cu variantele οὐκ/ οὐχ) = „nu” și μή = „să nu/ nu!”, cu derivatele lor compuse (οὐδέ/ μήδε; οὔτε/ μήτε = „nici”; οὐχί = „nicidecum”; οὐκέτι = „nu... mai”; οὔπω = „nu... încă”; οὐκοῦν = „prin urmare/ deci”). Folosirea acestora impune cunoașterea mai multor reguli, însă în principiu ea se poate reduce la următoarea *regulă generală*: *οὐ se folosește pentru un fapt real, ireal sau posibil, iar μή se folosește pentru o propunere, voință, dorință sau scop*. A nu se confunda adverbul negativ οὐ cu adverbul de loc οὔ (cele două diferă la nivelul spiritului și accentului)!

Dacă în greaca clasică, adverbul οὐ (οὐκ/ οὐχ) era folosit pentru a nega propozițiile enunțiative, iar adverbul μή pentru a le nega pe cele deziderative, în greaca dialectului comun întâlnim adesea *tendința de a nega toate formele verbale non-indicative cu μή, iar pe cele la modul indicativ cu οὐ(κ)*. În funcție de răspunsul așteptat sau sugerat, propozițiile interogative conțin negația οὐ (răspuns așteptat: da! – cf. Matei 17, 24: Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς Καφαρναοὺμ προσῆλθον οἱ τὰ δίδραχμα λαμβάνοντες τῷ Πέτρῳ καὶ εἶπαν, Ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ τὰ δίδραχμα; = „Venind ei în Capernaum, s-au apropiat de Petru cei ce strâng darea [pentru Templu] și i-au zis: Învățătorul vostru nu plătește darea?”) sau negația μή (răspuns așteptat: nu! – cf. I Corinteni 9, 8: Μὴ κατὰ ἄνθρωπον ταῦτα λαλῶ, ἢ καὶ ὁ νόμος ταῦτα οὐ λέγει; = „Nu în felul oamenilor spun eu acestea. Nu spune, oare, și legea acestea?”).

De asemenea, întâlnim destul de des **dubla negație** în aceeași prepoziție neotestamentară, fapt ce nu permite întotdeauna traducerea *ad litteram*, întrucât a doua negație poate ori nega, ori întări prima negație (cf. Marcu 15, 4: ὁ δὲ Πιλάτος πάλιν ἐπηρώτα αὐτὸν λέγων, Οὐκ ἀποκρίνη οὐδέν; ἴδε πόσα σου κατηγοροῦσιν = „Iar Pilat L-a întrebat: *Nu răspunzi nimic?* Iată câte spun împotriva Ta”; Fapte 4, 20: οὐ δυνάμεθα γὰρ ἡμεῖς ἂ εἶδαμεν καὶ ἠκούσαμεν μὴ λαλεῖν = „Căci noi *nu putem să nu vorbim* cele ce am văzut și am auzit”; Romani 4, 8: μακάριος ἄνθρωπος οὗ οὐ μὴ λογίσσεται κύριος ἁμαρτίαν = „Fericit bărbatul căruia Domnul *nu-i va socoti* păcatul”).

Mai mult decât atât, pentru a afirma cu tărie că ceva nu se va mai întâmpla, *negația dublă emfatică οὐ μὴ* poate fi utilizată cu conjunctivul aorist, ori, mai rar, cu conjunctivul prezent (cf. Matei 5, 18: ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἄν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα ἐν ἧ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου ἕως ἄν πάντα γένηται = „Căci adevărat zic vouă: Înainte de a trece cerul și pământul, o iotă sau o cirtă din Lege *nu* va trece, până ce se vor face toate”; Luca 10, 19: ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσῃ = „Iată, v-am dat putere să călcați peste șerpi și peste scorpii, și peste toată puterea vrăjmașului, și nimic *nu* vă va vătăma”).

Adverbele interogative se diferențiază de cele **nehotărâte** (așa cum am văzut și în cazul pronomelor cu aceeași denumire) doar prin felul sau poziția accentului. *Adverbele nehotărâte που și πως sunt întotdeauna enclitice.*

Adverbul însoțit de articol capătă valoare de *substantiv* (e.g. οἱ παῖλαι = „cei vechi/ cei de altă dată”). De asemenea, atunci când este situat între articol și substantiv, adverbul capătă valoare de *adjectiv* (e.g. οἱ παῖλαι ἄνθρωποι = „oamenii de altă dată”).

GRADELE DE COMPARAȚIE ALE ADVERBELOR

Adverbele de mod derivate din adjective folosesc drept **comparativ** acuzativul comparativului neutru singular al adjectivelor, iar ca **superlativ** acuzativul superlativului neutru plural al acestora. Cu alte cuvinte, aceste adverbe își au originea în utilizări particulare ale adjectivului în cazul acuzativ. Pot avea grade de comparație și adverbele care nu sunt derivate de la adjective.

σοφός (<i>adj.</i>) = „înțelept”	σοφῶς (<i>adv.</i>)	σοφώτερον (<i>comp.</i>)
		σοφώτατα (<i>super.</i>)
δίκαιος (<i>adj.</i>) = „drept”	δικαίως (<i>adv.</i>)	δικαιότερον (<i>comp.</i>)
		δικαιότατα (<i>super.</i>)
σώφρων (<i>adj.</i>) = „chibzuit”	σωφρόνως (<i>adv.</i>)	σωφρονέστερον (<i>comp.</i>)
		σωφρονέστατα (<i>super.</i>)
ῥάδιος (<i>adj.</i>) = „ușor”	ῥαδίως (<i>adv.</i>)	ῥᾶον (<i>comp.</i>)
		ῥᾶστα (<i>super.</i>)
ἡδύς = „plăcut”	ἡδέως (<i>adv.</i>)	ἡδιον (<i>comp.</i>)
		ἡδιστα (<i>super.</i>)
ἀγαθός = „bun”	εὖ (<i>adv.</i>)	κρεῖσσον (<i>comp.</i>)
		κράτιστα (<i>super.</i>)
-	μᾶλα (<i>adv.</i>) = „foarte”	μᾶλλον (<i>comp.</i>)
		μάλιστα (<i>super.</i>)
-	ἐγγύς (<i>adv.</i>) = „aproape”	ἐγγύτερον (<i>comp.</i>)
		ἐγγύτατα (<i>super.</i>)
-	ἔξω (<i>adv.</i>) = „afară”	ἐξώτερον (<i>comp.</i>)

Ca și în cazul adjectivelor, după un adverb la gradul comparativ, în limba greacă se utilizează, de cele mai multe ori, *cazul genitiv fără prepoziție*. Uneori, după un comparativ se pot întâlni fie adverbul ἤ = „decât” (cu cazurile nominativ sau acuzativ), fie o prepoziție precum παρά, ὑπέρ etc.

PREPOZIȚIILE

Deși sunt niște cuvinte scurte (cel mai adesea monosilabice sau bisilabice), care fac parte din categoria părților de vorbire neflexibile (invariabile), cu un rol morfologic auxiliar, prepozițiile reprezintă un element esențial pentru exegeza neotestamentară. Utilizările lor sunt din cele mai variate, iar prezența lor în textul Noului Testament este covârșitoare (patru din cinci versete conțin cel puțin o prepoziție, adică peste 10.000 de ocurențe). Felul în care traducem prepozițiile grecești devine, așadar, de o importanță capitală pentru traducerea, studiul și interpretarea Noului Testament. Înțelesul acestora este, de cele mai multe ori, mult mai complicat decât pare în realitate și ascunde sensuri teologice profunde. Uneori este destul de dificil să redăm în limba română (sau într-o altă limbă modernă) sensul exact al unei prepoziții grecești.

Deși la început prepozițiile erau adverbe libere, cu timpul acestea au dezvoltat o strânsă legătură cu numele (în special cu substantivele), exprimând diferitele legături dintre acestea și specializându-se în precizarea sensurilor unor cazuri. Alte prepoziții au rămas să introducă adverbe, iar cele care au intrat ulterior în componența anumitor verbe simple (pentru a le completa sau accentua sensul – „valoare perfectivă”) poartă denumirea de *preverbe*. Astfel, prepozițiile și preverbele au aceeași origine și au coexistat alături de adverbele propriu-zise. În general, sensul prepozițiilor depinde de numele pe care îl introduc, la fel cum preverbele se interpretează în funcție de verbul pe care îl însoțesc. De altfel, această relație de corespondență este ambivalentă, asemănătoare forței gravitaționale dintre o planetă și satelitul ei.

În greaca elenistică, prepozițiile au predilecție pentru anumite cazuri, clarificând funcția unui caz, dar putând să o și determine sau chiar să o altereze. De aceea este necesar ca, de fiecare dată când ne referim la înțelesul unei prepoziții, să specificăm cazul pe care îl ia. Nu vom spune, așadar, că prepoziția „x” înseamnă „z”, ci întotdeauna vom spune că prepoziția „x” cu cazul „y” înseamnă „z”. Cu toate acestea, este inexact să spunem că „prepozițiile cer un anumit caz”, din moment ce și cazul precizează sensul unei prepoziții. Inițial, fiecare caz avea o semnificație

proprie: *acuzativul* → mișcarea către un loc; *genitivul* → separația sau originea; *dativul* → locul sau lipsa mișcării. Pe măsură ce numărul cazurilor se reduce, valorile lor se multiplică, iar prepozițiile vin să arate tocmai sensul lor precis. În general se poate spune că prepozițiile cu acuzativ și/ sau dativ funcționează adverbial (cele două cazuri fiind mai legate de verb), iar cele cu genitiv sunt folosite adjectival (genitivul fiind în mod obișnuit raportat la un nume).

Cele mai importante **prepoziții cu un singur caz (monocazuale)** sunt următoarele:

<i>prepoziții urmate de genitiv</i>	<i>prepoziții urmate de dativ</i>	<i>prepoziții urmate de acuzativ</i>
ὀντί → „în loc de” „în schimbul” „pentru”	ἐν → „în” „cu”	ἀνά → „(de jos) în sus” „între” „câte”
ἀπό → „de la” „din” „din cauza” „de”		
ἐκ/ ἐξ → „din” „de la” „din cauza” „dintre”	σύν/ ξύν → „cu” „împreună cu”	εἰς → „în (spre)” „față de” „împotriva”
πρό → „în fața” „înaintea”		

Cele mai importante **prepoziții cu două cazuri** (genitiv și acuzativ) sunt următoarele:

<i>cazul genitiv</i>	<i>prepoziție</i>	<i>cazul acuzativ</i>
„prin” „de-a lungul” „timp de”	διά	„pentru” „din cauza”
„împotriva” „contra” „în josul”	κατά	„conform cu” „de-a lungul” „față de” „după”
„cu”	μετά	„după”
„în favoarea” „pentru” „în locul”	ὕπέρ	„peste” „deasupra” „dincolo de”

Cele mai importante **prepoziții cu trei cazuri** (genitiv, dativ și acuzativ) sunt următoarele:

<i>prepoziție</i>	<i>cazul genitiv</i>	<i>cazul dativ</i>	<i>cazul acuzativ</i>
ἐπί	„la” „lângă” „pe baza” „în timpul”	„pe” „lângă” „în momentul”	„pe” „asupra” „în timp de”
παρά	„de la” „din parte”	„la” „lângă”	„pe lângă” „mai mult de” „împotriva”
πρός	„alături de” „în folosul”	„aproape de” „lângă” „împotriva”	„către” „la” „pentru”
	„despre”	„în jurul”	„cam”

περί	„cu privire la” „relativ la”		„spre”
ὕπό	„sub” „de”	„sub”	„sub”

Așa cum observăm în tablourile de mai sus, multe prepoziții își suprapun sensurile, însă sinonimia perechilor nu este perfectă, balanța înclinând în favoarea uneia dintre ele (dominantă și productivă). În cazul în care *articolul* este prezent după o prepoziție, numele este definit. Dacă articolul lipsește, numele poate fi ori definit ori nedefinit.

În afara prepozițiilor propriu-zise, în Noul Testament sunt folosite destul de frecvent următoarele **adverbe improprii**, care au un rol similar: ἄρχις = „până la”; ἐγγύς = „aproape de”; ἔμπροσθεν = „înaintea”; ἐνεκα = „din cauza”; ἐνώπιον = „în fața”; ἔξω = „în afara”; ἐπάνω = „deasupra”; ἔως = „până la”; μεταξύ = „între”; ὀπίσω = „în spatele”; πέραν = „dincolo de”; ὑποκάτω = „sub”; χωρίς = „fără”.

Una dintre principalele caracteristici ale stilului biblic, ca o consecință a evoluției interne a limbii grecești, dar și sub influența limbii ebraice, constă în larga utilizare a **prepozițiilor după verbe** (e.g. καὶ λέγων ὅτι Πεπλήρωται ὁ καιρὸς καὶ ἡγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ· μετανοεῖτε καὶ πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ = „Și zicând: S-a împlinit vremea și s-a apropiat împărăția lui Dumnezeu. Pocăiți-vă și credeți în Evanghelie!” - Marcu 1, 15; Ἐκ δὲ τῆς πόλεως ἐκείνης πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν τῶν Σαμαριτῶν διὰ τὸν λόγον τῆς γυναικὸς μαρτυρούσης ὅτι Εἶπέν μοι πάντα ὅσα ἐποίησα = „Și mulți samarineni din cetatea aceea au crezut în El, pentru cuvântul femeii care mărturisea: Mi-a spus toate câte am făcut” - Ioan 4, 39; ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρός μου καὶ καλέσας διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ = „Dar când a binevoit Dumnezeu Care m-a ales din pântecel mamei mele, chemându-mă prin harul Său” - Galateni 1, 15).

CONJUNCȚIILE ȘI INTERJECȚIILE

Ca și prepozițiile, conjuncțiile sunt părți de vorbire neflexibile (invariabile), care funcționează ca instrumente sintactice, dar al căror rol se extinde de la nivelul propoziției (specific prepozițiilor) la cel al frazei. Astfel, după tipul de relație pe care o instituie (criteriu structural), în legătură cu frazele, propozițiile și cuvintele, în limba greacă, conjuncțiile se împart în două categorii:

- ✓ *conjuncții coordonatoare* (la nivelul cuvintelor, propozițiilor și al frazelor), care au rolul de a lega elemente de același fel;
- ✓ *conjuncții subordonatoare* (doar la nivelul frazei), care instituie un raport de dependență între propoziții.

Conjuncțiile coordonatoare leagă, așadar, unități cu aceeași funcție sintactică (părți de propoziție, grupuri sintactice sau propoziții). În mod clasic, ele se împart în cinci categorii semantic-funcționale, după cum urmează:

- ✓ *conjuncții copulative* (care exprimă legătura): **καί** = „și”; **τε** (enclitic) = „și”; **μηδέ** = „nici”; negațiile corelative: **οὔτε... οὔτε.../μήτε... μήτε...** = „nici... nici...”;
- ✓ *conjuncții disjunctive* (care exprimă alternativa): **ἢ** = „sau”; **ἢ καί** = „sau chiar”; corelative: **ἢ... ἢ...** = „ori... ori...”; **εἴτε... εἴτε...** = „fie... fie...”;
- ✓ *conjuncții adversative* (care exprimă opoziția): **ἀλλὰ** = „dar”; **δέ/ μέν** = „iar”; **ὅμως** = „înșă”; **πλὴν** = „cu excepția/ numai”; corelative: **μέν... δέ...** = „pe de o parte... pe de alta”;
- ✓ *conjuncții conclusive* (care exprimă consecința): **οὖν** = „deci”; **ἄρα** = „așadar”, **δή** = „desigur/ deci”; **διό** = „de aceea”;
- ✓ *conjuncții cauzale* (care exprimă cauza): **γάρ** = „căci”; **καὶ γάρ** = „chiar dacă”.

Spre deosebire de greaca clasică, unde întâlnim în mod preponderent *hipotaxa* (de la **ὑπό** = „sub” și **τάσσω** = „așez”), în greaca biblică propozițiile sunt legate una de alta prin așa-numita *parataxă* (**παρά** = „lângă”, **τάσσω** = „așez”). Aceasta înseamnă că propoziții (sau cuvinte) de același fel sunt alăturate, de cele mai multe ori prin folosirea conjuncției **καί** = „și” (care traduce construcția ebraică cu *waw* consecutiv), fără a se indica raportul dintre ele.

Conjuncțiile subordonatoare introduc întotdeauna propoziții secundare, după felul cărora sunt împărțite în următoarele categorii:

- ✓ *conjuncții complete* (care exprimă o enunțare): **ὅτι/ ὥς/ ὅπως/ ἵνα** = „că”;
- ✓ *conjuncții comparativ-modale* (care exprimă o comparație): **ὥς** = „cum”; **καθώς/ καθάπερ** = „precum”; **ὥσει/ ὥσπερ** = „după cum”;
- ✓ *conjuncții temporale* (care exprimă timpul): **ὅτε/ ὅταν/ ὥς** = „când”; **ἐν ᾧ** = „pe când/ în timp ce”; **ἕως/ ἄρχις οὗ** = „până când”;
- ✓ *conjuncții locale* (care exprimă locul): **οὗ/ ὅπου** = „unde”; **ὅθεν** = „de unde”;
- ✓ *conjuncții condiționale* (care exprimă condiția): **εἰ/ ἐάν/ εἴπερ** = „dacă”;
- ✓ *conjuncții finale* (care exprimă scopul): **ἵνα/ ὅπως** = „ca să”; **μήπως/ μήπου/ μήποτε** = „ca să nu”;
- ✓ *conjuncții consecutive* (care exprimă consecința): **ὥστε/ ὥς/ ὅτι** = „încât”;
- ✓ *conjuncții cauzale* (care exprimă cauza): **ὅτι/ διότι** = „că”; **ἐπεί/ ἐπειδὴ** = „de vreme ce”; **καθότι** = „întrucât”;
- ✓ *conjuncții concesive* (care exprimă concesia): **εἰ καί/ ἐὰν καί** = „deși/ chiar dacă”.

Pe lângă conjuncțiile propriu-zise, în greaca comună mai întâlnim și alte **cuvinte invariabile**, cu rol de întărire (e.g. particula enclitică disjunctivă **γε**, care evidențiază cuvântul care o precede) sau interogativ (**ἄρα/ ἄρα γε** = „oare”).

De asemenea, la acestea se adaugă și unele **interjecții**, tot cuvinte neflexibile (invariabile) care de obicei nu au funcție sintactică, întrucât au o funcție apelativă sau expresivă:

ἰδοὺ = „iată!”
οὐαὶ = „vai!”
ἰδε = „uite!”
ὦ = „oh!”
δεῦτε = „hai!”

MODUL CONJUNCTIV

Conjunctivul este modul exprimării subiective, al aserțiunii ezitante, al posibilității sau probabilității. Atunci când folosește acest mod, vorbitorul se implică în acțiunea descrisă și o prezintă drept eventuală, pentru a reda o dorință, o dubitație, un îndemn sau o interdicție (spre deosebire de indicativ, care, așa cum spuneam, indică o acțiune reală și constatată obiectiv). Așadar, conjunctivul grec are un spectru larg de utilizări și sensuri, fiind întâlnit atât în propoziții principale, cât mai ales în propoziții secundare (finale, condiționale etc.). Există, de asemenea, și câteva *conjuncții subordonatoare specifice*, care reprezintă un indiciu important pentru identificarea sa în textul Noului Testament și anume conjuncția **ἵνα** = „ca să” și „grupul conjuncțiilor formate cu ἄν”: **ἐάν** = „dacă”, **ὅταν** = „când”, **ἕως ἄν** = „până când”, **ὅπου ἄν** = „oriunde”, **ὅς ἄν** = „oricine”.

Spre deosebire de indicativ, care are forme pentru toate timpurile, conjunctivul prezintă doar **timpurile prezent, aorist și perfect**. Însă, ca și în cazul participiului, ceea ce contează la acest mod este *aspectul*, nu semnificația temporală. Astfel, *conjunctivul prezent* indică o acțiune progresivă sau continuă, *aoristul* o acțiune punctuală sau nedefinită, iar *perfectul* una finită sau rezultativă.

Principala caracteristică a formelor de conjunctiv o reprezintă **vocalele tematice lungi -ω/-η-**, care leagă tema verbală de desinențele personale primare (active sau medio-pasive), la toate timpurile. În mod concret, *vocala tematică -o de la indicativ se transformă/ lungește în -ω, iar vocala -ε- se transformă/ lungește în -η*. Augmentul lipsește, deoarece conjunctivul nu arată trecutul. De fapt, paradoxul este că, deși nu există conjunctiv viitor, totuși conjunctivul se înrudește, din punct de vedere morfologic, cu acest timp, deoarece, într-o oarecare măsură, toate tipurile de conjunctiv denotă o acțiune potențială, deci ipotetic viitoare.

În privința **traducerii** conjunctivului, de obicei se folosește, în limba română, marca acestui mod: „să...”. În anumite cazuri, în special pentru propozițiile secundare, se poate folosi indicativul prezent sau viitor, optativul sau chiar infinitivul. Este recomandat să se evite în traducere folosirea conjunctivului perfect din limba română („să fi...”), din cauza valorii sale temporale. În măsura posibilului, este de dorit folosirea verbului „a continua” pentru conjunctivul prezent grec (e.g. „să continue să...”), sau, în funcție de context, a unor formule perifrastice (e.g. „să... în continuare”; „să tot...”), mai potrivite pentru redarea valorii aspectuale progresive. Doar conjunctivul perfect din greacă se poate traduce printr-un conjunctiv perfect în limba română, nu și conjunctivul aorist.

Iată trei exemple neotestamentare edificatoare pentru folosirea conjunctivului în propoziții principale și secundare și pentru traducerea sa:

- ✓ ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰὼτα ἐν ἡμῖα κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου ἕως ἂν πάντα γένηται = „dar amin zic vouă: *până să treacă* cerul și pământul, o iotă sau o cirtă/ un crâmpei din literă din Lege *nu va trece, până ce toate se vor face*” (Matei 5, 18);
- ✓ ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν ἔχετε; = „căci *dacă* îi iubiți pe cei ce vă iubesc, ce răsplată aveți?” (Matei 5, 46);
- ✓ τί θέλετε; ἐν ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐν ἀγάπῃ πνεύματί τε πραύτητος = „ce voiți? cu nuiua/ toiagul *să vin* la voi sau cu dragoste și cu duhul blândeții?” (I Corinteni 4, 21).

Conjunctivul prezent (progresiv) activ se formează pe tema de prezent a verbului, la care se adaugă vocalele tematice lungite (-ο/-ε- → -ω/-η-) și desinențele primare active, astfel:

radical de prezent activ + vocala tematică lungită -ω/-η- + desinențe primare active

Cu excepția vocalei tematice lungi, verbul λύω = „(eu) să dezleg” se conjugă la conjunctiv ca la indicativ prezent activ, după cum urmează:

Sg. I	λύω	Pl. I	λύομεν
II ^a	λύης	II ^a	λύητε
III ^a	λύη	III ^a	λύουσι(ν)

În cazul **verbelor contrase**, conjunctivul prezent activ se construiește în mod regulat, tot cu vocală tematică lungă (ἀγαπῶ = „(eu) să iubesc”; ποιῶ „(eu) să fac”; πληρῶ = „(eu) să desăvârșesc”). O atenție sporită trebuie acordată rezultatului contragerilor vocalice, care în anumite cazuri se deosebesc de cele de la indicativ, după cum urmează:

	Verbe în -άω	Verbe în -έω	Verbe în -όω
<i>Sg.</i> I	ἀγαπῶ	ποιῶ	πληρῶ
II ^a	ἀγαπᾷς	ποιῇς	πληροῖς
III ^a	ἀγαπᾷ	ποιεῖ	πληροῖ
<i>Pl.</i> I	ἀγαπῶμεν	ποιοῦμεν	πληρῶμεν
II ^a	ἀγαπᾶτε	ποιεῖτε	πληρῶτε
III ^a	ἀγαπῶσι(ν)	ποιοῦσι(ν)	πληρῶσι(ν)

Conjunctivul prezent medio-pasiv se formează pe tema de prezent a verbului, la care se adaugă vocalele tematice lungi (-ω/-η-) și desinențele primare medio-pasive, astfel:

radical de prezent medio-pasiv + vocala tematică lungă -ω/-η- + desinențe primare medio-pasive

Cu excepția vocalei tematice lungi, și verbul **λύωμαι** = „(eu) să îmi/mă dezleg” (mediu)/ „să fiu dezlegat/ă” (pasiv), se conjugă la conjunctiv ca la indicativ prezent medio-pasiv, după cum urmează:

<i>Sg.</i> I	λύωμαι	<i>Pl.</i> I	λυόμεθα
II ^a	λύῃ	II ^a	λύησθε
III ^a	λύεται	III ^a	λύονται

Conjunctivul prezent medio-pasiv al **verbelor contrase** se construiește tot în mod regulat, cu aceeași vocală tematică lungă (**ἀγαπῶμαι** = „(eu) să îmi/mă iubesc”/ „(eu) să fiu iubit/ă”; **ποιῶμαι** = „(eu) să îmi/mă fac”/ „(eu) să fiu făcut/ă”; **πληρῶμαι** = „(eu) să îmi/mă desăvârșesc”/ „(eu) să fiu desăvârșit/ă”), după cum urmează:

	Verbe în -άω	Verbe în -έω	Verbe în -όω
<i>Sg.</i> I	ἀγαπῶμαι	ποιῶμαι	πληρῶμαι
II ^a	ἀγαπᾷσαι	ποιῇ	πληρῶσαι
III ^a	ἀγαπᾷται	ποιῇται	πληρῶται
<i>Pl.</i> I	ἀγαπώμεθα	ποιώμεθα	πληροῦμεθα
II ^a	ἀγαπᾶσθε	ποιῆσθε	πληροῦσθε
III ^a	ἀγαπῶνται	ποιῶνται	πληρῶνται

Formele de conjunctiv prezent ale verbului „a fi” (εἶναι) sunt asemănătoare cu terminațiile conjunctivului, după cum urmează:

Pers.	<i>Sg.</i>	Pers.	<i>Pl.</i>
I	ᾧ = „(eu) să fiu”	I	ᾧμεν = „(noi) să fim”
II ^a	ᾧς = „(tu) să fii”	II ^a	ᾧτε = „(voi) să fiți”
III ^a	ᾧ = „(el/ea) să fie”	III ^a	ᾧσι(ν) = „(ei/ele) să fie”

Conjunctivul aorist (punctual) activ se formează pe tema de aorist a verbului (cu sufixul temporal -σ-, dar *fără* augment), la care se adaugă vocalele tematice lungi (-ω/-η-) și desinențele personale primare active, astfel:

tema de aorist activ + vocala tematică lungă -ω/-η- + desinențe primare active

Cu excepția vocalei tematice lungi, verbul λύσω = „(eu) să dezleg” se conjugă la conjunctiv aorist ca la indicativ viitor activ, după cum urmează:

Sg. I	λύσω	Pl. I	λύσωμεν
II ^a	λύσης	II ^a	λύσητε
III ^a	λύση	III ^a	λύσωσι(ν)

Conjunctivul aorist mediu se formează pe tema de aorist activ a verbului (cu sufixul temporal –σ-, dar *fără* augment), la care se adaugă vocalele tematice lungi (-ω/-η-) și desinențele primare medio-pasive, astfel:

tema de aorist activ + vocala tematică lungă -ω/-η- + desinențe primare medio-pasive

Cu excepția vocalei tematice lungi, verbul λύσωμαι = „(eu) să îmi/mă dezleg” se conjugă la conjunctiv aorist ca la indicativ viitor mediu, după cum urmează:

Sg. I	λύσωμαι	Pl. I	λυσώμεθα
II ^a	λύση	II ^a	λύσησθε
III ^a	λύσηται	III ^a	λύσωνται

Conjunctivul aorist pasiv se formează pe tema de aorist pasiv a verbului (cu sufixul –θε- → -θ-, dar *fără* augment), la care se adaugă vocalele tematice lungi (-ω/-η-) și desinențele primare personale active, astfel:

tema de aorist pasiv + vocala tematică lungă -ω/-η- + desinențe primare active

Cu excepția vocalei tematice lungi, verbul λυθῶ = „(eu) să fiu dezlegat/ă” se conjugă la conjunctiv aorist ca o combinație între indicativul viitor și cel aorist pasiv, după cum urmează:

Sg. I	λυθῶ	Pl. I	λυθῶμεν
II ^a	λυθῆς	II ^a	λυθῆτε
III ^a	λυθῇ	III ^a	λυθῶσι

În cazul verbelor al căror radical se termină într-o **lichidă precedată de vocalele –i sau –u**, formele de conjunctiv aorist arată identic cu cele de conjunctiv prezent (e.g. οὐ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν εἰς τὸν κόσμον ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ’ ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι’ αὐτοῦ = „căci n-a trimis Dumnezeu pe Fiul Său în lume *ca să judece* lumea, ci ca să se mântuiască lumea prin El” - Ioan 3, 17).

Verbele care la indicativ prezintă un aorist II vor avea, în mod evident, și un **conjunctiv aorist II**. Ca și conjunctivul aorist I, acesta se formează tot pe radical, însă nu folosește sufix temporal (cu excepția pasivului, unde -θε- → -ε-), adăugând direct vocalele lungi specifice, astfel:

- ✓ λαμβάνω „(eu) iau” → **λάβω** = „(eu) să iau”;
- ✓ γίνομαι = „(eu) devin” → **γένωμαι** = „(eu) să devin”;
- ✓ γράφω = „(eu) scriu” → **γραφῶ** = „(eu) să fiu scris/ă”.

Spre deosebire de conjunctivul prezent și aorist, **conjunctivul perfect (finit)** se folosește mult mai rar și descrie o acțiune încheiată și cu efecte în prezent. **Conjunctivul perfect activ** se formează de la tema de perfect (cu reduplicare și sufixul temporal caracteristic –κ-), la care se adaugă vocalele tematice lungi (-ω/-η-) și desinențele personale primare active. **Conjunctivul perfect medio-pasiv** se formează prin perifrază, cu participiul perfect medio-pasiv al verbului de conjugat și prezentul conjunctivului de la verbul εἶναι = „a fi”. Iată tabloul celor două declinări pentru verbul λύω = „(eu) dezleg” → **λελύκω** = „(eu) să fi dezlegat” (activ)/ **λελυμένος, -η, -ον ῶ** = „(eu) să îmi/mă fi dezlegat” (mediu)/ „(eu) să fi fost dezlegat/ă” (pasiv):

	<i>Diateza activă</i>	<i>Diateza medio-pasivă</i>	
<i>Sg.</i> I	λελύκω	λελυμένος, -η, -ον	ῶ
II ^a	λελύκης		ῆς
III ^a	λελύκη		ῆ
<i>Pl.</i> I	λελύκωμεν	λελυμένοι, -αι, -α	ῶμεν
II ^a	λελύκητε		ῆτε
III ^a	λελύκωσι		ῶσι

În textul Noului Testament, avem doar zece ocurențe de conjunctiv perfect (sintetic), toate ale verbului οἶδα = „(eu) știu” → εἰδῶ = „(eu) să știu”/ εἰδῆς/ εἰδῆ/ εἰδῶμεν/ εἰδῆτε/ εἰδῶσι(ν). La acestea se adaugă și unele forme perifrastice de conjunctiv perfect.

Exerciții

Citiți următoarele versetele biblice și identificați verbele la *modul conjunctiv*, analizându-le după diateză, timp, număr și persoană:

„Διὰ τί οἱ μαθηταί σου παραβαίνουσιν τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων; οὐ γὰρ νίπτονται τὰς χεῖρας αὐτῶν ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν.” (Matei 15, 2)

„καὶ εἶπεν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδιά, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.” (Matei 18, 3)

„Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἰσὶν τινες ὧδε τῶν ἐστηκότων οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται θανάτου ἕως ἂν ἴδωσιν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει.” (Marcu 9, 1)

„ἔγνων τί ποιήσω, ἵνα ὅταν μετασταθῶ ἐκ τῆς οἰκονομίας δέξωνταί με εἰς τοὺς οἴκους ἐαυτῶν.” (Luca 16, 4)

„ὅταν ἐν τῷ κόσμῳ ᾧ, φῶς εἰμι τοῦ κόσμου [...] ἐὰν μὴ τις μένη ἐν ἐμοί, ἐβλήθη ἔξω ὡς τὸ κλῆμα καὶ ἐξηράνθη, καὶ συνάγουσιν αὐτὰ καὶ εἰς τὸ πῦρ βάλλουσιν καὶ καίεται.” (Ioan 9, 5. 15, 6)

„ἐγὼ ἐν αὐτοῖς καὶ σὺ ἐν ἐμοί, ἵνα ὧσιν τετελειωμένοι εἰς ἓν, ἵνα γινώσκῃ ὁ κόσμος ὅτι σύ με ἀπέστειλας καὶ ἠγάπησας αὐτοὺς καθὼς ἐμὲ ἠγάπησας.” (Ioan 17, 23)

„Σὺ λέγεις ὅτι βασιλεὺς εἰμι. ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ· πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας ἀκούει μου τῆς φωνῆς.” (Ioan 18, 37)

„Πᾶς γὰρ ὃς ἂν ἐπικαλέσῃται τὸ ὄνομα κυρίου σωθήσεται.” (Romani 10, 13)

„Τεκνία μου, ταῦτα γράφω ὑμῖν ἵνα μὴ ἀμάρτητε. καὶ ἐάν τις ἀμάρτη, παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν πατέρα, Ἰησοῦν Χριστὸν δίκαιον· [...] αὕτη γὰρ ἐστὶν ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ, ἵνα τὰς ἐντολάς αὐτοῦ τηρῶμεν· καὶ αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσὶν.” (I Ioan 2, 1. 5, 3)

MODUL OPTATIV

Optativul este modul prin care se exprimă o opțiune, o dorință sau o posibilitate (un fel de conjunctiv mai slab). Dacă în greaca clasică acest mod a fost folosit frecvent, iar în Septuaginta încă destul de mult, în perioada scrierii Noului Testament el este pe cale de dispariție, cedând funcțiile sale imperfectului sau aoristului indicativ. Cele 68 de ocurențe neotestamentare apar în special la nivelul operei lucane (Evanghelia a III-a și Faptele Apostolilor), dar și a literaturii pauline, doar la timpurile prezent și aorist și uneori în formule relativ standardizate, precum: *Μὴ γένοιτο*. = „Să nu fie/ se întâmple!” (cf. Luca 20, 16); *Εὐχάμην ἄν*. = „Mi-aș dori/ mă rog!” (cf. Fapte 26, 29); *Εἰ τύχοι* = „Poate/ cine știe” (cf. I Corinteni 14, 10).

La **diateza activă**, timpurile modului optativ se obțin de la tema aceluiași timp al indicativului, la care se adaugă vocala tematică (-o-/-ε-) și sufixul specific -ι- (la origine, -ιη-/-ι-). *Secvența specifică -οι- pare să provină din combinarea acestui sufix cu vocala tematică*. Astfel, rezultă următoarele *terminații*: - **οιμι, -οις, -οι, -οιμεν, -οιτε, -οιεν**.

La aorist I, vocala -ο- se schimbă cu -α-, producând *terminațiile*: - **αιμι, -αις, -αι, - αιμεν, -αιτε, -αιεν**. Diftongii finali -οι- și -αι- au întotdeauna, la timpurile optativului, cantitate lungă.

Iată tabloul conjugării active a modului optativ, pentru verbul λύω = „(eu) dezleg”, la timpurile:

- ✓ prezent → **λύοιμι** = „(eu) aş dezlega”;
- ✓ viitor → **λύσοιμι** = „(eu) aş dezlega”;
- ✓ aorist I → **λύσαιμι** = „(eu) aş dezlega”;
- ✓ perfect → **λελύκοιμι** = „(eu) aş fi dezlegat”.

<i>Diateza activă</i>	<i>prezent</i>	<i>viitor</i>	<i>aorist I</i>	<i>perfect</i>
<i>Sg.</i> I	λύοιμι	λύσοιμι	λύσαιμι	λελύκοιμι
II ^a	λύοις	λύσοις	λύσαις	λελύκοις
III ^a	λύοι	λύσοι	λύσαι	λελύκοι
<i>Pl.</i> I	λύοιμεν	λύσοιμεν	λύσαιμεν	λελύκοιμεν
II ^a	λύοιτε	λύσοιτε	λύσαιτε	λελύκοιτε
III ^a	λύοιεν	λύσοιεν	λύσαιεν	λελύκοιεν

Formele de optativ prezent ale verbului „a fi” (**εἶναι**) sunt următoarele:

Pers.	<i>Sg.</i>	Pers.	<i>Pl.</i>
I	εἶην = „(eu) aş fi”	I	εἶημεν (εἶμεν) = „(noi) am fi”
II ^a	εἶης = „(tu) ai fi”	II ^a	εἶητε (εἶτε) = „(voi) aţi fi”
III ^a	εἶη = „(el/ea) ar fi”	III ^a	εἶεν = „(ei/ele) ar fi”

La **diatezele medie şi pasivă**, timpurile modului optativ se obţin de la tema aceluiaşi timp al indicativului, la care se adaugă vocala tematică (-o- /-ε- sau -α-) şi sufixul specific -ι- (deci, aceeaşi secvenţă -οι-/-αι-), apoi desinenţele personale secundare medio-pasive.

Viitorul şi aoristul pasiv folosesc sufixul specific -θε-, iar perfectul medio-pasiv (ca şi în cazul modului conjunctiv) se formează prin perifrază, cu participiul perfect medio-pasiv al verbului de conjugat şi prezentul optativului de la verbul εἶναι = „a fi”.

Iată tabloul conjugării medio-pasive a modului optativ, pentru verbul λύω = „(eu) dezleg”, la timpurile:

- ✓ prezent medio-pasiv **λυοίμην** → „(eu) mi-aş/m-aş dezlega”/„(eu) aş fi dezlegat/ă”;
- ✓ viitor mediu → **λυσοίμην** = „(eu) mi-aş/m-aş dezlega”;

- ✓ viitor pasiv → **λυθησοίμην** = „(eu) aş fi dezlegat/ă”;
- ✓ aorist I mediu → **λυσαίμην** = „(eu) mi-aş/m-aş dezlega”;
- ✓ aorist I pasiv → **λυθείην** = „(eu) aş fi dezlegat/ă”;
- ✓ perfect medio-pasiv → **λελυμένος, -η, -ον εἶην** = „(eu) mi-aş/m-aş fi dezlega”/„(eu) aş fi fost dezlegat/ă”.

<i>Diateza medie</i>	<i>prezent</i>	<i>viitor</i>	<i>aorist I</i>	<i>perfect</i>	
<i>Sg.</i> I	λυοίμην	λυσοίμην	λυσαίμην	λελυμένος,	εἶην
II ^a	λύοιο	λύσοιο	λύσαιο	-η,	εἶης
III ^a	λύοιτο	λύσοιτο	λύσαιτο	-ον	εἶη
<i>Pl.</i> I	λυοίμεθα	λυσοίμεθα	λυσαίμεθα	λελυμένοι,	εἶημεν
II ^a	λύοισθε	λύσοισθε	λύσαισθε	-αι,	εἶητε
III ^a	λύοιντο	λύσوينτο	λύσαιντο	-α	εἶεν

<i>Diateza pasivă</i>	<i>prezent</i>	<i>viitor</i>	<i>aorist I</i>	<i>perfect</i>	
<i>Sg.</i> I	λυοίμην	λυθησοίμην	λυθείην	λελυμένος,	εἶην
II ^a	λύοιο	λυθήσοιο	λυθείης	-η,	εἶης
III ^a	λύοιτο	λυθήσοιτο	λυθείη	-ον	εἶη
<i>Pl.</i> I	λυοίμεθα	λυθησοίμεθα	λυθεῖμεν	λελυμένοι,	εἶημεν
II ^a	λύοισθε	λυθήσοισθε	λυθεῖτε	-αι,	εἶητε
III ^a	λύοιντο	λυθήσوينτο	λυθεῖεν	-α	εἶεν

MODUL IMPERATIV

Imperativul este modul verbului prin care se exprimă un ordin sau o poruncă, un îndemn ferm, o rugămintă mai puternică sau o invocare, o interdicție (acestea din urmă putând fi exprimate și cu ajutorul conjunctivului). Imperativul are forme doar pentru **persoanele a II-a și a III-a**, singular și plural. La persoana a II-a, îndemnul sau interdicția este adresată direct celui care urmează să o îndeplinească, iar la persoana a III-a ea i se adresează indirect, mijlocit. Cu alte cuvinte, folosind imperativul la persoana a II-a, vorbitorul își atribuie autoritate, se exclude din acțiunea verbală și așteaptă ca altcineva să îi îndeplinească porunca sau rugămintea. În cea de-a doua ipostază (neobișnuită pentru limba română), ordinul sau invocarea se adresează unei terțe persoane, persoana a II-a acționând ca intermediar pentru persoana a III-a. *Negația folosită este μή.*

Ca și în cazul modului conjunctiv, de obicei imperativul nu are forme decât pentru **tempurile prezent, aorist și perfect**. Și de această dată important este *aspectul*, nu timpul. Astfel, *imperativul prezent* nu exprimă o poruncă prezentă, ci una continuă, prelungită sau repetată (imperativ progresiv), *imperativul aorist* marchează un îndemn general sau nedefinit (imperativ punctual), iar *imperativul perfect* se referă la o poruncă rezultativă (imperativ finit). Acțiunea imperativului se va desfășura întotdeauna în viitor față de momentul vorbirii și va fi un proces (în cazul imperativului prezent) sau o acțiune singulară (în cazul imperativului aorist).

Astfel, la nivelul **traducerii**, imperativul prezent al limbii române cumulează cele două aspecte (progresiv și punctual) ale limbii grecești. Pentru a reda valoarea progresivă a imperativului prezent se recomandă în traducere folosirea verbului „a continua”. Alături de acesta, se poate folosi și conjunctivul de îndemn (hortativ sau prohibitiv) sau o formulă perifrastică ce redă sensul de poruncă prin intermediar.

Imperativul este un mod personal, desinențele fiind, de regulă, suficiente pentru a exprima subiectul (inclus în desinențele personale și clarificat prin context). Din punct de vedere morfologic, la imperativ, fiecare timp se construiește pe tema sa (de prezent, aorist sau perfect), fiind lipsit de

orice sufix modal (ca la indicativ) și de augment, dar folosind **desinențe personale proprii/ specifice** (care coincid parțial cu cele ale indicativului), după cum urmează:

Nr.	Pers.	Diateza activă	Diateza medio-pasivă
Sg.	II ^a	-	-σο
	III ^a	-τω	-σθω
Pl.	II ^a	-τε	-σθε
	III ^a	-τωσαν	-σθωσαν

În Noul Testament, modul imperativ apare preponderent la timpurile prezent și aorist. Imperativul perfect se întâlnește foarte rar (doar patru ocurențe) și se formează perifrastic. Dacă în Septuaginta apar câteva forme de imperativ perfect activ, în textul neotestamentar sunt atestate doar forme pasive ale acestui imperativ și numai la persoana a II-a. Prin unele dintre valorile lui, conjunctivul grec concură imperativul. Astfel, cu rare excepții, exprimarea interdicției în greaca comună se realizează fie prin adverbul de negație μή + imperativul prezent (interdicția directă și categorică a unei acțiuni continue sau aflate deja în desfășurare - cf. II Ioan 1, 10: εἴ τις ἔρχεται πρὸς ὑμᾶς καὶ ταύτην τὴν διδαχὴν οὐ φέρει, *μὴ λαμβάνετε* αὐτὸν εἰς οἰκίαν καὶ χαίρειν αὐτῷ *μὴ λέγετε* = „Dacă cineva vine la voi și nu aduce învățătura aceasta, *să nu-l primiți* în casă și *să nu-i ziceți*: Bun venit!”), fie prin negația μή + conjunctivul aorist (o interdicție mai politicoasă, mai diplomată, îndemnul de a te abține de la o acțiune încă neîncepută – cf. Luca 12, 11: ὅταν δὲ εἰσφέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἑξουσίας, *μὴ μεριμνήσητε* πῶς [ἢ τί] ἀπολογήσησθε ἢ τί εἴπητε = „Iar când vă vor duce în sinagogi și la dregători și la stăpâniri, *nu vă îngrijiți* cum sau ce veți răspunde, sau ce veți zice!”).

Imperativul prezent (progresiv) activ se formează pe tema de prezent a verbului (cu vocala tematică –ε-) și desinențele personale proprii, astfel:

*radical de prezent activ + vocala tematică –ε- + desinențe active
specifice*

Iată tabloul conjugării active a verbului λύω = „(eu) dezleg”, la imperativ prezent:

<i>nr.</i>	<i>pers.</i>	<i>prezent</i>	<i>traducere</i>
Sg.	II ^a	λῦε	„dezleagă!”
	III ^a	λύετω	„(să) dezlege!”
Pl.	II ^a	λύετε	„dezlegați!”
	III ^a	λύετωσαν	„(să) dezlege!”

Verbele contrase prezintă transformări normale la imperativ prezent. Ca și la verbele necontrase, formele de persoana a II-a plural ale imperativului prezent sunt identice cu cele corespunzătoare ale indicativului prezent, după cum urmează:

<i>Nr.</i>	<i>Pers.</i>	Verbe în -άω	Verbe în -έω	Verbe în -όω
Sg.	II ^a	ἀγάπα	ποιεί	πλήρου
	III ^a	ἀγαπάτω	ποιεῖτω	πληρούτω
Pl.	II ^a	ἀγαπαῖτε	ποιεῖτε	πληροῦτε
	III ^a	ἀγαπάτωσαν	ποιεῖτωσαν	πληρούτωσαν

Imperativul prezent medio-pasiv se formează pe tema de prezent a verbului (cu vocala tematică –ε-) și desinențele personale proprii, astfel:

radical de prezent medio-pasiv + vocala tematică –ε- + desinențe medio-pasive specifice

Iată tabloul conjugării medio-pasive a verbului λύω = „(eu) dezleg”, la imperativ prezent:

<i>nr.</i>	<i>pers.</i>	<i>prezent</i>	traducere
Sg.	II ^a	λύου	„dezleagă-ți/-te!/ fii dezlegat!”
	III ^a	λύεσθω	„(să) îşi/se dezlege!/ să fie dezlegat!”
Pl.	II ^a	λύεσθε	„dezlegați-vă!/ fiți dezlegați!”
	III ^a	λύεσθωσαν	„(să) îşi/se dezlege!/ să fie dezlegați!”

Verbele contrase prezintă aceleași transformări „normale” la imperativ prezent medio-pasiv, după cum urmează:

<i>Nr.</i>	<i>Pers.</i>	Verbe în -άω	Verbe în -έω	Verbe în -όω
Sg.	II ^a	ἀγαπῶ	ποιῶ	πληροῶ
	III ^a	ἀγαπάσθω	ποιεῖσθω	πληροῦσθω
Pl.	II ^a	ἀγαπᾶσθε	ποιεῖσθε	πληροῦσθε
	III ^a	ἀγαπάσθωσαν	ποιεῖσθωσαν	πληροῦσθωσαν

Formele de imperativ prezent ale verbului „a fi” (εἶναι) sunt construite pe radical, după cum urmează:

Pers.	Sg.	Pers.	Pl.
II ^a	ἴσθι = „fii (tu)!”	II ^a	ἔσεσθε (ἔσ τε) = „fiți (voi)!”
III ^a	ἔστω (ἦτω) = „fie!”	III ^a	ἔστωσαν (ἔστων) = „fie!”

Forma de persoana a II-a singular prezintă o desinență veche (-θι-, cf. imperativ aorist pasiv), forma de persoana a III-a singular, scrisă în

paranteză, este mai nouă și se folosește mai rar, iar formele de plural scrise între paranteze reprezintă forma clasică a verbului „a fi”. Forma clasică de persoana a II-a plural, ἔστε, a fost înlocuită cu cea corespunzătoare de viitor, ἔσεσθε, astfel încât se poate vorbi de un „viitor hortativ” (e.g. Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι ὡς ὁ πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τέλειός ἐστιν = „Fiți! veți fi deci voi desăvârșiți precum Tatăl vostru cel ceresc este desăvârșit” - Matei 5, 48). Această valoare a viitorului era prezentă încă din greaca clasică, dar se amplifică în greaca biblică sub influența limbilor semite, aramaică și ebraică. Deseori în locul lui ἔστε/ ἔσεσθε se folosește γίνεσθε/ γένεσθε (imperativul verbului deponent γίνομαι = „(eu) devin”).

Verbul εἰμί = „(eu) sunt” nu are diatezele medie și pasivă!

Imperativul aorist (punctual/ indefinit) activ se formează pe tema de aorist a verbului (*fără* augment, dar cu sufixul temporal –σα- în locul vocalei tematice) și desinențele personale proprii, astfel:

radical (activ) + sufix temporal –σα-+ desinențe active specifice

Iată tabloul conjugării active a verbului λύω = „(eu) dezleg”, la imperativ aorist:

nr.	pers.	aorist I	traducere
Sg.	II ^a	λῦσον	„dezleagă!”
	III ^a	λυσάτω	„(să) dezlege!”
Pl.	II ^a	λύσατε	„dezlegați!”
	III ^a	λυσάτωσαν	„(să) dezlege!”

Imperativul aorist mediu se formează pe aceeași temă de aorist a verbului (*fără* augment, dar cu sufixul temporal –σα- în locul vocalei tematice) și desinențele personale proprii, astfel:

radical (mediu) + sufix temporal –σα-+ desinențe medio-pasive specifice

Iată tabloul conjugării medii a verbului λύω = „(eu) dezleg”, la imperativ aorist:

<i>nr.</i>	<i>pers.</i>	<i>aorist I</i>	traducere
Sg.	II ^a	λῦσαι	„dezleagă-ți/-te!”
	III ^a	λυσάσθω	„(să) își/se dezlege!”
Pl.	II ^a	λύσασθε	„dezlegați-vă!”
	III ^a	λυσάσθωσαν	„(să) își/se dezlege!”

Imperativul aorist pasiv se formează pe tema de aorist a verbului (*fără* augment, dar cu sufixul –θη-) și desinențele personale active, astfel:

radical (pasiv) + sufixul –θη- + desinențe active specifice

Iată tabloul conjugării pasive a verbului λύω = „(eu) dezleg”, la imperativ aorist:

<i>nr.</i>	<i>pers.</i>	<i>aorist I</i>	traducere
Sg.	II ^a	λύθητι	„fii dezlegat!”
	III ^a	λυθήτω	„(să) fie dezlegat!”
Pl.	II ^a	λύθητε	„fiți dezlegați!”
	III ^a	λυθήτωσαν	„(să) fie dezlegați!”

Verbele cu aorist II au la imperativ aorist același terminații ca la imperativ prezent, însă se construiesc pe o temă diferită. Iată tabloul conjugării la aorist II activ, mediu și pasiv a verbelor λαμβάνω „(eu) iau”, γίνομαι „(eu) devin”, respectiv γράφω „(eu) scriu”:

<i>nr.</i>	<i>pers.</i>	<i>aorist II activ</i>	<i>aorist II mediu</i>	<i>aorist II pasiv</i>
Sg.	II ^a	λάβε	γενοῦ	γράφητι
	III ^a	λαβέτω	γενέσθω	γραφῆτω
Pl.	II ^a	λάβετε	γένεσθε	γράφητε
	III ^a	λαβέτωσαν	γενέσθωσαν	γραφῆτωσαν

Imperativul perfect (finit) activ se formează pe tema de perfect a verbului (cu reduplicare și sufixul temporal caracteristic –κ-) și desinențele personale proprii, astfel:

*radical de perfect activ + sufixul temporal –κ- + desinențe active
specifice*

Iată tabloul conjugării active a verbului λύω = „(eu) dezleg”, la imperativ perfect:

<i>nr.</i>	<i>pers.</i>	<i>prezent</i>	<i>traducere</i>
Sg.	II ^a	λέλυκε	„dezleagă!”
	III ^a	λελυκέτω	„(să) dezlege!”
Pl.	II ^a	λέλύκετε	„dezlegați!”
	III ^a	λελυκέτωσαν	„(să) dezlege!”

Imperativul perfect medio-pasiv se formează pe tema de perfect a verbului (cu reduplicare, dar fără sufixul –κ-) și desinențele personale proprii, astfel:

radical de perfect medio-pasiv + desinențe medio-pasive specifice

Iată tabloul conjugării medio-pasive a verbului λύω = „(eu) dezleg”, la imperativ perfect:

<i>nr.</i>	<i>pers.</i>	<i>prezent</i>	<i>traducere</i>
Sg.	II ^a	λέλυ σθ	„dezleagă-ți!/-te!/ fii dezlegat!”
	III ^a	λελύ σθω	„(să) îşi/se dezlege!/ (să) fie dezlegat!”
Pl.	II ^a	λέλυ σθε	„dezlegați-vă!/ fiți dezlegați!”
	III ^a	λελύ σθων (-σθωσαν)	„(să) îşi/se dezlege!/ (să) fie dezlegați!”

Forma veche de imperativ mediu a verbului εἰδεῖν (intrat cu rol supletiv în paradigma lui ὁράω = „(eu) văd”), la persoana a II-a singular - **ἰδοῦ**, devine treptat interjecție. Din punct de vedere al grafiei, se face distincție între ἰδοῦ (= „uită-te!”, verb cu accent circumflex) și ἰδοῦ (= „iată!”, interjecție cu accent ascuțit).

Exerciții

Citiți următoarele versetele biblice și identificați verbele la *modul imperativ*, analizându-le după diateză, timp, număr și persoană:

„Ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου φαίνεται κατ’ ὄναρ τῷ Ἰωσήφ λέγων, Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ φεῦγε εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἴσθι ἐκεῖ ἕως ἂν εἶπω σοι· μέλλει γὰρ Ἡρώδης ζητεῖν τὸ παιδίον τοῦ ἀπολέσαι αὐτό.” (Matei 2, 13)

„Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν καὶ λέγειν, Μετανοεῖτε, ἥγγικεν γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.” (Matei 4, 17)

„μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὁμόσης, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα λευκὴν ποιῆσαι ἢ μέλαιναν.” (Matei 5, 36)

„εὐθὺς δὲ ἐλάλησεν [ὁ Ἰησοῦς] αὐτοῖς λέγων, Θαρσεῖτε, ἐγὼ εἰμι· μὴ φοβεῖσθε.” (Matei 14, 27)

„καὶ λέγοντες, Ὁ καταλύων τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτόν, εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, [καὶ] κατάρβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ.” (Matei 27, 40)

„ὁ δὲ Ἰησοῦς παρακούσας τὸν λόγον λαλούμενον λέγει τῷ ἀρχισυναγῶγῳ, Μὴ φοβοῦ, μόνον πίστευε.” (Marcu 5, 36)

„καὶ ὅταν ἄγωσιν ὑμᾶς παραδιδόντες, μὴ προμεριμνᾶτε τί λαλήσητε, ἀλλ’ ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τοῦτο λαλεῖτε, οὐ γὰρ ἐστε ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.” (Marcu 13, 11)

„εἰ δὲ ποιῶ, κἂν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις πιστεύετε, ἵνα γνῶτε καὶ γινώσκητε ὅτι ἐν ἐμοὶ ὁ πατὴρ κἀγὼ ἐν τῷ πατρὶ.” (Ioan 10, 38)

„αἱ γυναῖκες ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σιγάτωσαν, οὐ γὰρ ἐπιτρέπεται αὐταῖς λαλεῖν· ἀλλὰ ὑποτασσέσθωσαν, καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει.” (I Corinteni 14, 34)

„μὴ γὰρ οἰέσθω ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ὅτι λήμψεται τι παρὰ τοῦ κυρίου.” (Iabob 1, 7)

„Νήψατε, γρηγορήσατε. ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος ὡς λέων ὠρυόμενος περιπατεῖ ζητῶν [τινα] καταπιεῖν.” (I Petru 5, 8)

„ἐγὼ ὅσους ἐὰν φιλῶ ἐλέγχω καὶ παιδεύω· ζήλευε οὖν καὶ μετανόησον.” (Apocalipsa 3, 19)

MODUL PARTICIPIU

Participiul este, după indicativ, cel mai des utilizat mod în limba greacă a dialectului comun (unii autori de la începuturile erei creștine îl folosesc chiar de mai multe ori decât indicativul!). Din punct de vedere morfologic, el se află la granița dintre adjectiv și verb și are caracteristici atât nominale, cât și verbale, astfel încât putem spune că *participiul este un adjectiv verbal*. Ca adjectiv, se declină, are gen, număr și caz și se poate acorda cu un alt nume; ca verb, exprimă o acțiune, are forme aspectual-temporale (prezent, viitor, aorist, perfect) și diateze (activă, medie, pasivă). El poate fi însoțit de adverbe, iar în cazul în care este participiul unui verb tranzitiv poate lua un complement direct. Un verb deponent va avea un participiu deponent.

Dubla natură a participiului (adjectiv și verb) îi asigură o mare flexibilitate, dobândind (în funcție de context) o valoare fie preponderent adjectivală, fie preponderent adverbială, fără ca forma lui să varieze. De aici derivă și cele două utilizări principale pe care le are și anume:

- ✓ *participiul adjectival cu funcție atributivă* – califică un nume (substantiv sau pronume) și se acordă în gen, număr și caz cu acesta; poate fi articulat sau nu și se traduce de obicei printr-un participiu sau o propoziție relativă (e.g. προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου βαρυτίμου καὶ κατέχεεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἀνακειμένου = „S-a apropiat de El o femeie, care avea un alabastru cu mir de mare preț, și l-a turnat pe capul Lui, pe când ședea la masă” - Matei 26, 7; ἐπιλαβόμενοι τε αὐτοῦ ἐπὶ τὸν Ἄρειον Πάγον ἥγαγον, λέγοντες, Δυνάμεθα γνῶναι τίς ἡ καινὴ αὕτη ἡ ὑπὸ σοῦ λαλουμένη διδασχῇ; = „Și luându-l cu ei, l-au dus în Areopag, zicând: Putem să cunoaștem și noi ce este această învățătură nouă, grătită de tine?” - Fapte 17, 19). Mai mult, ca orice adjectiv, participiul poate funcționa *substantival* (e.g. ὁ κλέπτων μηκέτι κλεπτέτω, μᾶλλον δὲ κοπιᾷτω ἐργαζόμενος ταῖς ἰδίαις χερσὶν τὸ ἀγαθόν, ἵνα ἔχη μεταδιδόναι τῷ χρεῖαν ἔχοντι = „Cel ce fură să nu mai fure, ci mai vârtos să se ostenească lucrând cu mâinile sale, lucrul cel bun, ca să aibă să dea și celui ce are nevoie” - Efeseni 4, 28);
- ✓ *participiul adverbial cu funcție predicativă* – circumstanțiază în primul rând un verb, dar totodată se poate referi la un alt nume (exprimat sau subînțeles); nu are niciodată articol și se traduce de obicei printr-un gerunziu sau printr-o propoziție circumstanțială (e.g. καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς [ὅτι] Οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ ἀλλ’ οἱ κακῶς ἔχοντες· οὐκ ἤλθον καλέσαι δικαίους ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς = „Și, auzind, Iisus le-a zis: Nu cei

sănătoși au nevoie de doctor, ci cei bolnavi. N-am venit să chem pe cei drepti ci pe păcătoși la pocăință” - Marcu 2, 17; καὶ τοῦτο εἰπὼν ἔδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας = „Și zicând acestea, le-a arătat mâinile și picioarele Sale” - Luca 24, 40). O utilizare particulară a acestuia o reprezintă *genitivul absolut*, atunci când participiul manifestă o independență sintactică net superioară în raport cu verbul regent (principal), acordându-se în cazul genitiv cu un nume (substantiv sau pronume), cu rol de subiect al participiului (e.g. εἶπεν δὲ ὁ Πέτρος, Ἄνθρωπε, οὐκ οἶδα ὃ λέγεις. καὶ παραχρῆμα ἔτι λαλοῦντος αὐτοῦ ἐφώνησεν ἄλεκτωρ = „Și Petru a zis: Omule, nu știu ce spui. Și îndată, încă vorbind el, a cântat cocoșul” - Luca 22, 60).

Principala semnificație a participiului nu este una temporală, ci *aspectuală*, adică acesta indică înainte de toate *felul acțiunii*, nu neapărat momentul în care a avut loc. Prin urmare, atunci când vorbim de participii prezente, aoriste sau perfecte, ne referim doar la felul în care acestea s-au format, întrucât timpul participiilor (de o importanță secundară) este dependent de acțiunea unui verb regent. Astfel, în funcție de aspect, în greaca neotestamentară există trei participii importante (denumite după modul de formare și sens) și anume:

- ✓ *participiul prezent (progresiv)* – redă o acțiune în curs de desfășurare; se formează de la tema de prezent;
- ✓ *participiul aorist (punctual)* – redă acțiunea propriu-zisă doar ca având loc, fără a defini în vreun fel natura acestei acțiuni; se formează de la tema de aorist;
- ✓ *participiul perfect (finit)* – redă încheierea unei acțiuni; se formează de la tema de perfect.

În privința **traducerii**, putem afirma faptul că nu există un corespondent exact și unic al participiului grec, ci, în funcție de valoarea contextuală (adjectivală sau adverbială), de aspect (progresiv, punctual sau finit) și de diateză (activă, medie sau pasivă – se folosesc morfeme diferite pentru formarea lor), acesta este redat în limba română (fără a se impune o regulă absolută sau imperativă) prin:

- ✓ *gerunziu*;
- ✓ *participiu (pasiv)*;
- ✓ *propoziție relativă*;
- ✓ *propoziție circumstanțială (cel mai adesea temporală)*.

Participiul prezent (progresiv) activ se construiește pe tema de prezent și indică o acțiune în desfășurare. Sufixul specific este **-vτ-** (la feminin, se transformă în **-ουσα-**), astfel :

Iată formele de participiu prezent activ ale verbului λύω = „(eu) dezleg” → λύων (masculin) - λύουσα (feminin) - λῶον (neutru) = „dezlegând/ care dezleagă”:

Nr.	Caz	Masculin	Feminin	Neutru
Sg.	N.	λύων	λύουσα	λῶον
	G.	λύοντος	λυούσης	λύοντος
	D.	λύοντι	λυούση	λύοντι
	Ac.	λύοντα	λύουσιν	λῶον
Pl.	N.	λύοντες	λύουσαι	λύοντα
	G.	λυόντων	λυουσῶν	λυόντων
	D.	λύουσι(ν)	λυούσαις	λύουσι(ν)
	Ac.	λύοντας	λυούσας	λύοντα

Formele masculine și neutre se declină după declinarea a III-a, iar cele feminine după declinarea I.

Verbele contrase formează participiul prezent activ în mod regulat. Voca la finală a radicalului se contrage conform regulilor menționate la modul indicativ, după cum urmează:

- ✓ ἀγαπάω = „(eu) iubesc” → ἀγαπῶν - ἀγαπῶσα - ἀγαπῶν = „iubind/ care iubește”;
- ✓ πιέω = „(eu) fac” → ποιῶν - ποιῶσα - ποιοῦν = „făcând/ care face”;
- ✓ πληρόω = „(eu) desăvârșesc” → πληρῶν - πληροῦσα - πληροῦν = „desăvârșind/ care desăvârșește”.

Verbul εἰμί = „(eu) sunt” are doar forme active de participiu, care seamănă foarte mult cu terminațiile oricărui participiu prezent activ. Și

acesta utilizează sufixul specific -ντ- (εἶναι = „a fi” → ὢν - οὔσα - ὄν = „fiind/ care este”), după cum urmează:

Nr.	Caz	Masculin	Feminin	Neutru
Sg.	N.	ὢν	οὔσα	ὄν
	G.	ὄντος	οὔσης	ὄντος
	D.	ὄντι	οὔσῃ	ὄντι
	Ac.	ὄντα	οὔσαν	ὄν
Pl.	N.	ὄντες	οὔσαι	ὄντα
	G.	ὄντων	οὔσων	ὄντων
	D.	οὔσι(ν)	οὔσαις	οὔσι(ν)
	Ac.	ὄντας	οὔσας	ὄντα

Participiul prezent mediu are aceleași forme cu cel **pasiv** (denumit, în mod sugestiv, „medio-pasiv”) și se construiește pe tema de prezent, indicând, de asemenea, o acțiune în desfășurare. Sufixul specific este **-μεν-** (devenit **-μενο-** la masculin și neutru și **-μενη-** la feminin), astfel:

tema de prezent + sufixul -μενο-/-μενη- + desinențele cazuale

Iată formele de participiu prezent medio-pasiv ale verbului λύω = „(eu) dezleg”:

- ✓ **λύόμενος, -οι** (masculin) = „(care este) dezlegat”;
- ✓ **λύομενη, -αι** (feminin) = „(care este) dezlegată”;
- ✓ **λύομενον, -α** (neutru) = „(care este) dezlegat”.

Formele masculine și neutre se declină după declinarea a II-a, iar cele feminine după declinarea I (am putea spune, așadar, că participiul medio-pasiv se declină ca adjectivele „obișnuite” cu trei terminații, de clasa I).

Verbele contrase formează participiul medio-pasiv, de asemenea, în mod regulat. Vocala finală a temei se contractă conform regulilor menționate la modul indicativ, după cum urmează:

- ✓ ἀγαπάω = „(eu) iubesc” → ἀγαπώμενος, -η, ον = „(care este) iubit/ă”;
- ✓ πιέω = „(eu) fac” → ποιούμενος, -η, -ον = „(care este) făcut/ă”;
- ✓ πληρόω = „(eu) desăvârșesc” → πληρούμενος, -η, ον = „(care este) desăvârșit/ă”.

Participiul viitor se întâlnește mai rar decât cel prezent (doar 13 ocurențe neotestamentare) și este folosit pentru a descrie *ceea ce este intenționat sau așteptat în viitor*.

Participiul viitor activ se formează de la tema de viitor (radical cu sufixul specific –σο-), la care se adaugă sufixul participial –ντ- (care la feminin, de asemenea, se transformă în -ουσα-), astfel:

tema de viitor activ + sufixul –ντ-/ουσα- + desinențele cazuale

Iată formele de participiu viitor activ ale verbului λύω = „(eu) dezleg” → λύσων (masculin) - λύσουσα (feminin) - λύσον (neutru) = „urmând să dezleg/ care va dezlega”:

Nr.	Caz	Masculin	Feminin	Neutru
Sg.	N.	λύσων	λύσουσα	λύσον
	G.	λύσοντος	λυσούσης	λύσοντος
	D.	λύσοντι	λυσούση	λύσοντι
	Ac.	λύσοντα	λύσουσαν	λύσον
Pl.	N.	λύσοντες	λύσουσαι	λύσοντα
	G.	λυσόντων	λυσουσῶν	λυσόντων
	D.	λύσουσι(ν)	λυσούσαις	λύσουσι(ν)
	Ac.	λύσοντας	λυσούσας	λύσοντα

Formele masculine și neutre se declină, de asemenea, după declinarea a III-a, iar cele feminine după declinarea I.

Verbele contrase formează participiul viitor activ în mod regulat. Vocala finală a radicalului se contrage conform regulilor menționate la modul indicativ, după cum urmează:

- ✓ ἀγαπάω = „(eu) iubesc” → ἀγαπήσῶν - ἀγαπήσῶσα - ἀγαπήσῶν = „urmând să iubească/ care va iubi”;
- ✓ πιέω = „(eu) fac” → ποιήσῶν - ποιήσοῦσα - ποιήσοῦν = „urmând să facă/ care va face”;
- ✓ πληρόω = „(eu) desăvârșesc” → πληρήσῶν - πληρήσοῦσα - πληρήσοῦν = „urmând să desăvârșască/ care va desăvârși”.

Participiul viitor mediu se formează de la tema de viitor activ (radical cu sufixul specific –σο-), dar cu sufixul participial –μεν- (devenit -μενο- la masculin și neutru și -μενη- la feminin), astfel:

tema de viitor activ + sufixul –μενο-/–μενη + desinențele cazuale

Iată formele de participiu viitor mediu ale verbului λύω = „(eu) dezleg”:

- ✓ λυσόμενος, -οι (masculin) = „care își/ se va dezlega”;
- ✓ λυσόμενη, -αι (feminin) = „care își/ se va dezlega”;
- ✓ λυσόμενον, -α (neutru) = „care își/ se va dezlega”.

Formele masculine și neutre se declină, de asemenea, după declinarea a II-a, iar cele feminine după declinarea I (ca adjectivele obișnuite cu trei terminații, de clasa I).

Participiul viitor pasiv se formează de la tema de viitor pasiv (radical cu sufixul specific –σο-, dublat de sufixul pasiv –θη-), cu același sufix participial –μεν- (devenit -μενο- la masculin și neutru și -μενη- la feminin), astfel:

tema de viitor pasiv + sufixul –μενο-/–μενη- + desinențele cazuale

Iată formele de participiu viitor pasiv ale verbului λύω = „(eu) dezleg”:

- ✓ **λυθησόμενος, -οι** (masculin) = „care va fi dezlegat”;
- ✓ **λυθησόμενη, -αι** (feminin) = „care va fi dezlegată”;
- ✓ **λυθησόμενον, -α** (neutru) = „care va fi dezlegat”.

Formele masculine și neutre se declină tot după declinarea a II-a, iar cele feminine după declinarea I (ca adjectivele obișnuite cu trei terminații, de clasa I).

Participiul viitor (mediu) al verbul εἰμί = „(eu) sunt” este folosit o singură dată în Noul Testament: ἰδόντες δὲ οἱ περὶ αὐτὸν **τὸ ἐσόμενον** εἶπαν, Κύριε, εἰ πατάξομεν ἐν μαχαίρῃ; = „văzând dar, cei din preajma Lui, *ce avea să se întâmple*, au zis: Doamne, dacă vom lovi cu sabia?” (cf. Luca 22, 49).

Participiul aorist (punctual) I activ se formează de la tema de aorist I activ (dar *fără augment*, care indică trecutul propriu-zis și se întâlnește doar la indicativ), la care se adaugă morfemul (sufixul) participial **-ντ-** și desinențele cazuale, astfel:

tema de aorist activ + sufixul -ντ- + desinențele cazuale

Iată formele de participiu aorist I activ ale verbului λύω = „(eu) dezleg” → **λύσας** (masculin) – **λύσασα** (feminin) – **λῦσαν** (neutru) = „dezlegând/ care a dezlegat”:

Nr.	Caz	Masculin	Feminin	Neutru
Sg.	N.	λύσας	λύσασα	λῦσαν
	G.	λύσαντος	λυσάσης	λύσαντος
	D.	λύσαντι	λυσάσῃ	λύσαντι
	Ac.	λύσαντα	λύσασαν	λῦσαν

Pl.	N.	λύσαντες	λύσασαι	λύσαντα
	G.	λυσάντων	λυσάσων	λυσάντων
	D.	λύσασι(ν)	λυσάσαις	λύσασι(ν)
	Ac.	λύσαντας	λυσάσας	λύσαντα

Formele masculine și neutre se declină după declinarea a III-a, iar cele feminine după declinarea I (foarte asemănătoare cu declinarea adjectivului de clasa a III-a *πᾶς, πᾶσα, πᾶν* = „tot/ toată”).

Participiul aorist II activ se formează de la verbele cu aorist II la indicativ, pe aceeași temă, tot fără augment. În locul sufixului temporal (caracteristic aoristului I), se folosește vocala tematică –o/-ε-. Participiul activ al verbelor cu aorist II este asemănător cu participiul prezent activ (sufixul utilizat este –ντ-, atașat radicalului cu ajutorul vocalei tematice), astfel:

tema de aorist activ + sufixul –ντ- + desinențele cazuale

Iată formele de participiu aorist II activ ale verbului λαμβάνω „(eu) iau” → **λαβόν** (masculin) – **λαβοῦσα** (feminin) – **λαβόν** (neutru) = „luând/ care a luat”.

Participiul aorist I mediu se formează de la tema de aorist activ fără augment (radical cu sufixul specific –σα-), dar cu sufixul participial –μεν- (devenit –μενο- la masculin și neutru și –μενη- la feminin), astfel:

tema de aorist activ + sufixul –μενο-/-μενη- + desinențele cazuale

Iată formele de participiu aorist mediu ale verbului λύω = „(eu) dezleg”:

- ✓ **λυσάμενος, -οι** (masculin) = „dezlegându-și/ care și-a/s-a dezlegat”;
- ✓ **λυσαμένη, -αι** (feminin) = „dezlegându-și/ care și-a/s-a dezlegat”;

- ✓ **λυσάμενον, -α** (neutru) = „dezlegându-și/ care și-a/s-a dezlegat”.

Formele masculine și neutre se declină după declinarea a II-a, iar cele feminine după declinarea I (ca adjectivele „obișnuite” cu trei terminații, de clasa I).

Participiul aorist II mediu al verbelor cu aorist II se formează de la tema de aorist activ, fără augment, cu sufixul **-μεν-** (devenit **-μενο-** la masculin și neutru și **-μενη-** la feminin), atașat la radical cu ajutorul vocalei tematice, astfel:

tema de aorist activ + sufixul -μενο-/-μενη- + desinențele cazuale

Iată formele de participiu aorist II mediu ale verbului deponent γίνομαι = „(eu) devin” (înțeles activ și la participiu):

- ✓ **γενόμενος, -οι** (masculin) = „devenind/ care a devenit”;
- ✓ **γενομένη, -αι** (feminin) = „devenind/ care a devenit”;
- ✓ **γενόμενον, -α** (neutru) = „devenind/ care a devenit”.

Formele masculine și neutre se declină după declinarea a II-a, iar cele feminine după declinarea I (ca adjectivele „obișnuite” cu trei terminații, de clasa I).

Participiul aorist I pasiv se formează de la tema de aorist pasiv (radical cu sufixul temporal pasiv **-θε-**, nu **-σα-**), cu același sufix participial activ **-ντ-**. Verbele cu radicalul terminat în consoană oclusivă o modifică după regulile menționate la aoristul pasiv indicativ, astfel:

tema de aorist pasiv + sufixul -ντ- + desinențele cazuale

Iată formele de participiu aorist I pasiv ale verbului λύω = „(eu) dezleg”:

- ✓ **λυθείς (-έντος), -έντες** (masculin) = „dezlegând/ care a fost dezlegat”;
- ✓ **λυθείσα (-είσης), -αι** (feminin) = „dezlegând/ care a fost dezlegată”;
- ✓ **λυθέν (-έντος), -α** (neutru) = „dezlegând/ care a fost dezlegat”.

Formele masculine și neutre se declină tot după declinarea a III-a, iar cele feminine după declinarea I.

Participiul aorist II pasiv al verbelor cu aorist II se formează de la tema de aorist pasiv, folosind sufixul temporal –ε- (aplicat direct la radical) și sufixul participial activ –ντ-, astfel:

tema de aorist pasiv + sufixul –ντ- + desinențele cazuale

Iată formele de participiu aorist II pasiv ale verbului γράφω = „(eu) scriu”:

- ✓ γραφεῖς (-έντος), -έντες (masculin) = „scris/ care a fost scris”;
- ✓ γραφεῖσα (-είσης), -αι (feminin) = „scris/ care a fost scrisă”;
- ✓ γραφέν (-έντος), -α (neutru) = „scris/ care a fost scris”.

Toate formele se declină după modelul declinării a III-a.

Dacă participiul prezent descrie o acțiune simultană cu acțiunea verbului regent, participiul aorist descrie o acțiune care a avut loc înainte de desfășurarea acțiunii verbului principal al propoziției, indiferent de timpul acestuia din urmă. De aceea, în funcție de context, traducerea sa în limba română variază între aceleași opțiuni prezentate mai sus. Iată câteva exemple edificatoare din scrierile Noului Testament:

- ✓ *propoziție relativă* (e.g. ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν υἱὸν καθὼς τιμῶσι τὸν πατέρα. ὁ μὴ τιμῶν τὸν υἱὸν οὐ τιμᾷ τὸν πατέρα τὸν πέμψαντα αὐτόν = „ca toți să cinstească pe Fiul cum cinstesc pe Tatăl; *cel ce nu cinstește* pe Fiul nu cinstește pe Tatăl care L-a trimis” - Ioan 5, 23);
- ✓ *propoziție relativă - rol adjectival dependent* (e.g. Λέγω γὰρ διὰ τῆς χάριτος τῆς δοθείσης μοι παντὶ τῷ ὄντι ἐν ὑμῖν μὴ ὑπερφρονεῖν παρ’ ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν, ἐκάστῳ ὡς ὁ θεὸς ἐμέρισεν μέτρον πίστεως = „Căci, prin harul *care mi s-a dat*, spun fiecăruia din voi să nu cugete despre sine mai mult decât trebuie să cugete, ci să cugete fiecare spre a fi înțelept, precum Dumnezeu i-a împărțit măsura credinței” - Romani 12, 3);
- ✓ *propoziție relativă – rol substantival independent* (e.g. καὶ μακαρία ἡ πιστεύουσα ὅτι ἔσται τελείωσις τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ κυρίου = „și fericită este *aceea care a crezut* că se vor împlini cele spuse ei de la Domnul” - Luca 1, 45);
- ✓ *propoziție circumstanțială – nuanță temporală anterioară* (e.g. καὶ νηστεύσας ἡμέρας τεσσαράκοντα καὶ νύκτας τεσσαράκοντα ὕστερον

ἐπείνασεν = „și după ce a postit patruzeci de zile și patruzeci de nopți, la urmă a flămânzit” - Matei 4, 2);

- ✓ *propoziție circumstanțială – nuanță cauzală* (e.g. λέγων, “Ἡμαρτον παραδοὺς αἷμα ἁθῶνον. οἱ δὲ εἶπαν, Τί πρὸς ἡμᾶς; σὺ ὄψῃ = „zicând: Am greșit fiindcă am predat sânge nevinovat. Ei i-au zis: Ce ne privește pe noi? Tu vei vedea” - Matei 27, 4; Καὶ οἱ πατριάρχαι ζηλώσαντες τὸν Ἰωσήφ ἀπέδοντο εἰς Αἴγυπτον· καὶ ἦν ὁ θεὸς μετ’ αὐτοῦ = „Și patriarhii, fiindcă îl pizmuiau Iosif, l-au vândut în Egipt; dar Dumnezeu era cu el” - Fapte 7, 9);
- ✓ *propoziție circumstanțială – nuanță modală, condițională* (e.g. τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος κερδήσας τὸν κόσμον ὅλον ἑαυτὸν δὲ ἀπολέσας ἢ ζημιωθείς; = „că ce folos are omul dacă a câștigat lumea toată, dar s-a pierdut pe sine sau s-a păgubit?” - Luca 9, 25);
- ✓ *propoziție circumstanțială – nuanță concesivă* (e.g. διότι γνόντες τὸν θεὸν οὐχ ὥς θεὸν ἐδόξασαν ἢ ἠὺχαρίστησαν, ἀλλ’ ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία = „pentru că, deși Îl cunoscuseră pe Dumnezeu, nu L-au slăvit ca Dumnezeu, nici nu l-au mulțumit, ci s-au rătăcit în gândurile lor și inima lor cea nesocotită s-a întunecat” - Romani 1, 21).

Participiul perfect este folosit mai rar în literatura neotestamentară decât cel prezent și aorist. El indică o acțiune încheiată cu rezultate în prezent, de unde și denumirea de „participiu finit/ rezultativ”.

Participiul perfect (finit) I activ se formează de la tema de perfect (cu reduplicare și sufixul temporal caracteristic –κ-), la care se adaugă sufixul participial –οτ-/–οια- (masculin + neutru/ feminin) și desinențele cazuale, astfel:

tema de perfect activ + sufixul –οτ-/–οια- + desinențele cazuale

Iată formele de participiu perfect I activ ale verbului λύω = „(eu) dezleg”:

- ✓ **λελυκώς (-ότος), -ες** (masculin) = „dezlegând/ care a terminat de dezlegat”;
- ✓ **λελυκυῖα (-ας), -αι** (feminin) = „dezlegând/ care a terminat de dezlegat”;
- ✓ **λελυκός (-ότος), -α** (neutru) = „dezlegând/ care a terminat de dezlegat”.

Formele masculine și neutre se declină după declinarea a III-a, iar cele feminine după declinarea I.

Participiul perfect II activ se formează de la verbele cu perfect II la indicativ, pe aceeași temă de perfect (*fără* sufixul temporal –κ-) la care se

adaugă sufixul participial **-οτ/-υια-** (masculin + neutru/ feminin) și desinențele cazuale, astfel:

tema de perfect + sufixul -οτ/-υια- + desinențele cazuale

Iată formele de participiu perfect II activ ale verbului φεύγω „(eu) fug” → **πεφευγώς** (masculin) - **πεφευγυῖα** (feminin) - **πεφευγός** (neutru) = „refugiat/ care a terminat de fugit”.

Participiul perfect mediu are aceleași forme cu cel **pasiv** (denumit în mod sugestiv „medio-pasiv”) și se formează de la tema de perfect medio-pasiv (cu reduplicare, dar *fără* sufix temporal), la care se adaugă sufixul participial **-μεν-** (devenit **-μενο-** la masculin și neutru și **-μενη-** la feminin), astfel:

tema de perfect medio-pasiv + sufixul -μενο/-μενη- + desinențele cazuale

Terminațiile sunt aceleași ca la participiul prezent medio-pasiv, dar sunt folosite fără vocală tematică. Iată formele de participiu perfect medio-pasiv ale verbului λύω = „(eu) dezleg”:

- ✓ **λελυμένος, -οι** (masculin) = „care a fost (și rămâne) dezlegat”;
- ✓ **λελυμένη, -αι** (feminin) = „care a fost (și rămâne) dezlegată”;
- ✓ **λελυμένον, -α** (neutru) = „care a fost (și rămâne) dezlegat”.

Formele masculine și neutre se declină după declinarea a II-a, iar cele feminine după declinarea I (ca adjectivele „obișnuite” cu trei terminații, de clasa I).

Valoarea temporală (prezentă vs. anterioară), dar și aspectul (progresiv/ punctual/ finit), al celor trei mari categorii de participii din Noul Testament (prezent – aorist – perfect) reiese foarte bine din următorul exemplu: **ὁπάρχων** δὲ πλήρης πνεύματος ἁγίου **ἀτενίσας** εἰς τὸν οὐρανὸν εἶδεν δόξαν θεοῦ καὶ Ἰησοῦν **ἐστῶτα** ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ = „[iar Ștefan] fiind plin de Duh Sfânt, a privit la cer, și a văzut slava lui Dumnezeu și pe Iisus care stătea de-a dreapta lui Dumnezeu” (Fapte 7, 55).

Verbul **οἶδα** = „(eu) știu”, pe care l-am menționat (la modul indicativ) ca fiind un termen foarte folosit în textul Noului Testament, reprezintă și de această dată un caz special: el este considerat defectiv, cu forme de participiu perfect obișnuit (radical cu grad normal, nu plin) și cu sens de prezent, iar paradigma sa la modul participiu este următoarea:

- ✓ **εἰδώς (-ότος), -οι** = „știind/ care știe”;
- ✓ **εἰδυῖα (-ας), -αι** = „știind/ care știe”;
- ✓ **εἰδός (-ότος), -α** = „știind/ care știe”.

Verbele cu radicalul în –v asimilează nazala finală a radicalului la terminațiile care încep cu –μ, pentru că perfectul pasiv se construiește atematic (e.g. Καὶ εἰσῆλθεν πάλιν εἰς τὴν συναγωγὴν. καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος ἐξηραμμένην [de la ξηραίνω] ἔχων τὴν χεῖρα· = „Și iarăși a intrat în sinagogă. Și era acolo un om având mâna *uscată*” - Marcu 3, 1; Καὶ παραπορευόμενοι πρὸς εἶδον τὴν συκῆν ἐξηραμμένην [tot de la ξηραίνω] ἐκ ῥιζῶν = „Și, dimineața, trecând pe acolo, au văzut smochinul *uscat* din rădăcini” - Marcu 11, 20). În mod clasic, secvența –νμ- ar fi devenit –σμ-.

Așa cum am văzut deja în cazul prezentului analitic, participiul se poate construi și împreună cu o formă a verbului εἶναι = „a fi” într-o **construcție perifrastică**, ce avea, la origine, un rol emfatic, de întărire a aspectului verbal. Aceste formule apar mai frecvent la timpurile imperfect și perfect (e.g. ἔστιν γεγραμμένον ἐν τοῖς προφήταις, Καὶ ἔσονται πάντες διδασκοὶ θεοῦ· πᾶς ὁ ἀκούσας παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ μαθὼν ἔρχεται πρὸς ἐμέ = „*este scris* în prooroci: Și vor fi toți învățați de Dumnezeu. Deci oricine a auzit și a învățat de la Tatăl vine la Mine” - Ioan 6, 45).

Exerciții

I. Citiți următoarele versetele biblice, identificați verbele la modul participii - *timpurile prezent și viitor* și analizați-le:

„καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν Συρίαν· καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις καὶ βασάνοις συνεχομένους καὶ δαιμονιζομένους καὶ σεληνιαζομένους καὶ παραλυτικούς, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς.” (Matei 4, 24)

„εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν [...] Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, Κύριε κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ’ ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.” (Matei 7, 11. 21)

„Οἱ δὲ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν.” (Matei 27, 39)

„καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς γενεὰς καὶ γενεὰς τοῖς φοβουμένοις αὐτόν.” (Luca 1, 50)

„Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ καθεξῆς καὶ αὐτὸς διώδευεν κατὰ πόλιν καὶ κώμην κηρύσσων καὶ εὐαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ οἱ δώδεκα σὺν αὐτῷ.” (Luca 8, 1)

„ὁ ἀθετῶν ἐμὲ καὶ μὴ λαμβάνων τὰ ῥήματά μου ἔχει τὸν κρίνοντα αὐτόν· ὁ λόγος ὃν ἐλάλησα ἐκεῖνος κρινεῖ αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.” (Ioan 12, 48)

„λειτουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ κυρίῳ καὶ νηστευόντων εἶπεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, Ἀφορίσατε δὴ μοι τὸν Βαρναβᾶν καὶ Σαῦλον εἰς τὸ ἔργον ὃ προσκέκλημαι αὐτούς.” (Fapte 13, 2)

„ὁ οὖν διδάσκων ἕτερον σεαυτὸν οὐ διδάσκεις; ὁ κηρύσσων μὴ κλέπτειν κλέπτεις;” (Romani 2, 21)

„ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν σπέρμα τῷ σπείροντι καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν χορηγήσει καὶ πληθυνεῖ τὸν σπόρον ὑμῶν καὶ αὐξήσει τὰ γενήματα τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν.” (II Corinteni 9, 10)

II. Citiți următoarele versetele biblice, identificați verbele la modul participiu - *timpurile aorist și perfect* și analizați-le:

„καὶ ἐλθὼν κατῴκησεν εἰς πόλιν λεγομένην Ναζαρέτ, ὅπως πληρωθῇ τὸ ρηθὲν διὰ τῶν προφητῶν ὅτι Ναζωραῖος κληθήσεται.” (Matei 2, 23)

„καὶ καταλιπὼν τὴν Ναζαρά ἐλθὼν κατῴκησεν εἰς Καφαρναούμ τὴν παραθαλασσίαν ἐν ὁρίοις Ζαβουλὼν καὶ Νεφθαλίμ.” (Matei 4, 13)

„Καὶ παράγοντι ἐκεῖθεν τῷ Ἰησοῦ ἠκολούθησαν [αὐτῷ] δύο τυφλοὶ κρᾶζοντες καὶ λέγοντες, Ἐλέησον ἡμᾶς, υἱὲ Δαβὶδ.” (Matei 9, 27)

„καὶ διηγῆσαντο αὐτοῖς οἱ ἰδόντες πῶς ἐγένετο τῷ δαιμονιζομένῳ καὶ περὶ τῶν χοίρων.” (Marcu 5, 16)

„ὁ δὲ ἀκούσας καὶ μὴ ποιήσας ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομήσαντι οἰκίαν ἐπὶ τὴν γῆν χωρὶς θεμελίου, ἣ προσέρρηξεν ὁ ποταμός, καὶ εὐθὺς συνέπεσεν, καὶ ἐγένετο τὸ ῥῆγμα τῆς οἰκίας ἐκείνης μέγα.” (Luca 6, 49)

„ἀκούων δὲ ὁ Ἀνανίας τοὺς λόγους τούτους πεσὼν ἐξέψυξεν· καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας.” (Fapte 5, 5)

„ποιήσας τε μῆνας τρεῖς γενομένης ἐπιβουλῆς αὐτῷ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων μέλλοντι ἀνάγεσθαι εἰς τὴν Συρίαν ἐγένετο γνώμης τοῦ ὑποστρέφειν διὰ Μακεδονίας.” (Fapte 20, 3)

„14 εἰδότες ὅτι ὁ ἐγείρας τὸν κύριον Ἰησοῦν καὶ ἡμᾶς σὺν Ἰησοῦ ἐγερεῖ καὶ παραστήσει σὺν ὑμῖν.” (II Corinteni 4, 14)

„ἐν ᾧ γὰρ πέπονθεν αὐτὸς πειρασθεὶς, δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι.” (Evrei 2, 18)

„καὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλὴμ καινὴν εἶδον καταβαίνουσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ἡτοιμασμένην ὡς νύμφην κεκοσμημένην τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς.” (Apocalipsa 21, 2)

MODUL INFINITIV

În limba greacă, infinitivul este un mod indeclinabil (nu are cazuri) și „infini” (nu are persoane sau numere), acțiunea pe care o exprimă neputând fi limitată la niciun subiect. În schimb, forma sa se poate schimba în funcție de categoria diatezei și a timpului.

Din punct de vedere morfologic, el se află la granița dintre substantiv și verb. Dacă despre participiu am spus că este un adjectiv verbal, despre infinitiv putem afirma că este un *substantiv verbal*, adică o formă verbală cu valoarea unui substantiv, denumind însuși numele acțiunii sau stării (e.g. λύειν = „a dezlega/ faptul de a dezlega/ dezlegare”). Ca substantiv (adesea precedat de prepoziții sau conjuncții), poate fi articulat (întotdeauna neutru), poate îndeplini funcțiile sintactice ale substantivului și poate fi calificat printr-un adjectiv. Ca verb are diferite timpuri și diateze, iar sensul îi este precizat prin adverbe. Ca și în cazul celorlalte moduri non-indicative, infinitivul este de obicei *negat mai degrabă cu adverbul μή*, decât cu οὐ(κ).

Natura dublă a infinitivului grec (substantiv și verb) are drept consecință o remarcabilă abundență și varietate de utilizări, ce pot fi clasificate după criterii semantice sau structurale. Astfel, din punct de vedere semantic, infinitivul poate funcționa atât independent cât și dependent, cu accent fie pe latura sa nominală, fie pe cea verbală. Iată câteva exemple:

- ✓ în calitate de substantiv, poate îndeplini aproape toate funcțiile sintactice obișnuite: *subiect* (e.g. ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν Χριστὸς καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος = „Căci pentru mine viața este Hristos și *moartea* un câștig” - Filipeni 1, 21); *atribut* (e.g. ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσῃ = „Iată, v-am dat putere *să călcați* peste șerpi și peste scorpioni, și peste toată puterea vrăjmașului, și nimic nu vă va vătăma” - Luca 10, 19); *complement*; *apozitie* etc.;
- ✓ infinitivul se întâlnește adesea *după prepoziții* (e.g. Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ βαπτισθῆναι ἅπαντα τὸν λαὸν καὶ Ἰησοῦ βαπτισθέντος καὶ προσευχομένου ἀνερχθῆναι τὸν οὐρανὸν = „Și după ce *a fost botezat* tot poporul, botezându-Se și Iisus și rugându-Se, s-a deschis cerul” - Luca 3, 21) sau *după conjuncții* (e.g. καὶ ἐὰν ἔχω προφητείαν καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, κἂν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν ὥστε ὅρη μεθιστάναι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐθέν εἰμι = „Și de aș avea darul proorociei și tainele toate le-aș cunoaște și orice știință, și de aș avea atâta credință *încât să mut și munții*, iar dragoste nu am, nimic nu sunt” - I Corinteni 13, 2), care vin să-i

precizeze valoarea. După prepoziții, infinitivul este întotdeauna articulat;

- ✓ uneori, infinitivul este folosit *pentru a completa sensul unor verbe, ca subiect* (e.g. Οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει· οὐ δύνασθε θεῶν δουλεύειν καὶ μαμωνᾶ = „Nimeni nu poate sluji la doi domni, căci sau pe unul îl va urî și pe celălalt îl va iubi, sau de unul se va lipi și pe celălalt îl va disprețui; nu puteți să slujiți lui Dumnezeu și lui mamona” - Matei 6, 24) sau ca obiect (e.g. εἰπέ οὖν ἡμῖν τί σοι δοκεῖ· ἔξεστιν δοῦναι κῆνσον Καίσαρι ἢ οὐ; = „Spune-ne deci nouă: Ce Ți se pare? Se cuvine a da dajdie Cezarului sau nu?” - Matei 22, 17);
- ✓ pentru a exprima aceeași funcție, infinitivul poate fi folosit în mai multe feluri, cum ar fi, de exemplu funcția sa finală: *infinitiv simplu* (de obicei după un verb de mișcare, e.g. Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφῆτας· οὐκ ἦλθον καταλῦσαι ἀλλὰ πληρῶσαι = „Să nu socotiți că am venit să stric Legea sau proorociei; n-am venit să stric, ci să împlinesc” - Matei 5, 17); *infinitiv precedat de articol neutru la genitiv* (e.g. Γενομένης δὲ ἡμέρας ἐξεληθὼν ἐπορεύθη εἰς ἔρημον τόπον· καὶ οἱ ὄχλοι ἐπεζήτησαν αὐτόν, καὶ ἦλθον ἕως αὐτοῦ, καὶ κατεῖχον αὐτὸν τοῦ μὴ πορεύεσθαι ἀπ’ αὐτῶν = „Iar făcându-se ziua, a ieșit și S-a dus într-un loc pustiu; și mulțimile Îl căutau și au venit până la El, și-L țineau ca să nu plece de la ei” - Luca 4, 42); *infinitiv precedat de prepoziție și articol neutru* (e.g. καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν χλαμύδα καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ σταυρῶσαι = „Iar după ce L-au batjocorit, L-au dezbrăcat de hlamidă, L-au îmbrăcat cu hainele Lui și L-au dus să-L răstignească” - Matei 27, 31); *infinitiv precedat de conjuncție* (e.g. καὶ ἀναστάντες ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἕως ὀφρύος τοῦ ὄρους ἐφ’ οὗ ἡ πόλις ὠκοδόμητο αὐτῶν, ὥστε κατακρημνίσαι αὐτόν = „Și sculându-se, L-au scos afară din cetate și L-au dus pe sprânceana muntelui, pe care era zidită cetatea lor, ca să-L arunce în prăpastie” - Luca 4, 29);
- ✓ în discursul indirect, un verb de comunicare sau de percepție poate avea ca obiect direct un *infinitiv sau subiectul (impropriu) în cazul acuzativ* (e.g. Καὶ ἔρχονται Σαδδουκαῖοι πρὸς αὐτόν, οἵτινες λέγουσιν ἀνάστασιν μὴ εἶναι, καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν λέγοντες = „Și au venit la El saducheii care zic că nu este înviere și-L întrebau zicând” - Marcu 12, 18).

Principala semnificație a infinitivului (ca și în cazul celorlalte moduri, cu excepția indicativului) nu este una temporală (în sens absolut), ci

aspectuală, adică acesta indică înainte de toate *felul acțiunii*, nu neapărat momentul în care a avut loc. Infinitivul are forme diferite pentru temele de prezent, aorist și perfect, însă tema de infinitiv nu indică prin ea însăși simultaneitatea sau anterioritatea în raport cu acțiunea verbului regent. Există și un infinitiv viitor (destul de slab reprezentat), cu *valoare preponderent temporală*. Astfel, în funcție de aspect, în greaca neotestamentară putem vorbi despre trei infinitive importante (denumite după modul de formare) și anume:

- ✓ *infinitivul prezent (progresiv)* – indică o acțiune în desfășurare sau de durată; se formează pe tema de prezent;
- ✓ *participiul aorist (punctual)* – marchează o acțiune nedeterminată sau punctuală; se formează pe tema de aorist (augmentul lipsește);
- ✓ *participiul perfect (finit)* – descrie o acțiune încheiată ori rezultatul durabil al unei acțiuni trecute; se formează pe tema de perfect.

În general, pentru **traducerea** infinitivului grec în limba română, se folosesc modurile infinitiv (prezent sau perfect, scurt sau lung) și conjunctiv, în mod evident, și în funcție de context. Există așadar și aici (ca și în cazul conjunctivului) posibilitatea de a folosi verbul „a continua” sau unele formule adverbiale pentru redarea valorii progresive a *infinitivului prezent* (e.g. λύειν = „a continua să dezlege/ să tot dezlege”), a infinitivului simplu ori conjunctivului prezent pentru redarea *infinitivului aorist* (e.g. λύσαι = „a dezlega/ să dezlege”) și a infinitivului perfect ori o expresie ce arată că acțiunea verbală este încheiată pentru redarea *infinitivului perfect* (λελυκέναι = „a fi dezlegat/ (că) a terminat de dezlegat”).

Infinitivul se construiește cu ajutorul mai multor **sufixe active sau medii**, distribuite pe *teme* și *diateze*, după cum urmează:

Diateza	Timpul				
	<i>prezent</i>	<i>viitor</i>	<i>aorist I</i>	<i>aorist II</i>	<i>perfect</i>
<i>activă</i>	-εν	-εν	-αι	-εν	-έναι
<i>medie</i>	-σθαι	-σθαι	-σθαι	-σθαι	-σθαι
<i>pasivă</i>	-σθαι	-σθαι	-ναι	-ναι	-σθαι

Iată formele conjugării **active** a modului infinitiv (temă + sufixe), pentru verbele λύω = „(eu) dezleg” (cu aorist I), λαμβάνω „(eu) iau” și γράφω = „(eu) scriu” (cu aorist II), cu precizarea că *infinitivul nu se declină*:

- ✓ prezent → λύειν = „a continua să dezlege/ să tot dezlege”;

- ✓ viitor → **λύσειν** = „a dezlega/ să dezlege”;
- ✓ aorist I → **λῦσαι** = „a dezlega/ să dezlege”;
- ✓ aorist II → **λαβεῖν** = „a lua/ să ia”;
- ✓ perfect → **λελυκέναι** = „a fi dezlegat/ (că) a terminat de dezlegat”

Iată și formele conjugării **medio-pasive** a modului infinitiv (temă + sufixe), pentru aceleași verbe **λύω** = „(eu) dezleg” (cu aorist I), **λαμβάνω** „(eu) iau” și **γράφω** = „(eu) scriu” (cu aorist II):

- ✓ prezent medio-pasiv → **λύεσθαι**;
- ✓ viitor mediu → **λύσεσθαι**;
- ✓ viitor pasiv → **λuthήσεσθαι**;
- ✓ aorist I mediu → **λύσασθαι**;
- ✓ aorist I pasiv → **λuthῆναι**;
- ✓ aorist II mediu → **λαβέσθαι**;
- ✓ aorist II pasiv → **γραφῆναι**;
- ✓ perfect medio-pasiv → **λελυκέναι**.

Verbele contrase prezintă la infinitiv prezent unele contrageri neașteptate, care se impun atât la diateza activă, cât și la cea medio-pasivă, după cum urmează:

- ✓ **ἀγαπάω** = „(eu) iubesc” → **ἀγαπᾶν/ ἀγαπᾶσθαι**;
- ✓ **πιέω** = „(eu) fac” → **ποιεῖν/ ποιεῖσθαι**;
- ✓ **πληρόω** = „(eu) desăvârșesc” → **πληροῦν/ πληροῦσθαι**.

Infinitivul prezent al verbului **εἰμί** = „(eu) sunt” este, așa cum am anticipat, **εῖναι** = „a fi”. Acest verb nu are forme de infinitiv aorist sau perfect!

Exerciții

Citiți următoarele versetele biblice, identificați verbele la *modul infinitiv* și analizați-le:

„Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀνήχθη εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ πνεύματος, πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου.” (Matei 4, 1)

„Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν· οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἀλλὰ μάχαιραν.” (Matei 10, 34)

„καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν ἃ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ ἐλθόντα τὰ πετεινὰ κατέφαγεν αὐτά.” (Matei 13, 4)

„Κατὰ δὲ ἑορτὴν εἰώθει ὁ ἡγεμὼν ἀπολύειν ἓνα τῷ ὄχλῳ δέσμιον ὃν ᾔθελον.” (Matei 27, 15)

„ἀπεκρίθη Ἰωάννης καὶ εἶπεν, Οὐ δύναται ἄνθρωπος λαμβάνειν οὐδὲ ἓν ἐὰν μὴ ᾗ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.” (Ιωαν 3, 27)

„Ἔστιν δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ἃ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἅτινα ἐὰν γράφηται καθ' ἓν, οὐδ' αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία.” (Ιωαν 21, 25)

„καὶ καταγγέλλουσιν ἔθνη ἃ οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν παραδέχεσθαι οὐδὲ ποιεῖν Ῥωμαίοις οὓσιν.” (Fapte 16, 21)

„Ἐν δὲ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων συνηγμένων ἡμῶν κλάσαι ἄρτον ὁ Παῦλος διελέγετο αὐτοῖς, μέλλων ἐξιέναι τῇ ἐπαύριον, παρέτεινεν τε τὸν λόγον μέχρι μεσονυκτίου.” (Fapte 20, 7)

„οἵτινες ἀνακρίναντές με ἐβούλοντο ἀπολῦσαι διὰ τὸ μηδεμίαν αἰτίαν θανάτου ὑπάρχειν ἐν ἐμοί.” (Fapte 28, 18)

VERBELE ATEMATICE

Spre deosebire de verbele tematice (terminate în -ω, la persoana I singular), care folosesc în conjugare o vocală de legătură, numită „vocală tematică”, *verbele atematice* (terminate în -μι) adaugă desinențele direct la radical, fără ajutorul unei vocale tematice. Acestea sunt relativ puține, însă aparțin fondului principal lexical al Noului Testament. În mod concret și esențial, este vorba despre așa-numitele *patru mari verbe atematice* (i.e. δίδωμι = „(eu) dau”; τίθημι = „(eu) pun”; ἵστημι = „(eu) stau/ fac să stea”; ῥίπμι = „(eu) arunc”), care sunt des utilizate și au numeroși compuși.

Conjugarea verbelor atematice diferă de cea a verbelor tematice doar *la tema de prezent* (așadar, pentru timpurile prezent și imperfect) și uneori *la tema de aorist II* (diatezele activă și medie). Celelalte timpuri se formează identic în cazul ambelor categorii de verbe, așa cum am văzut pe larg în capitolele anterioare.

Terminațiile sunt relativ diferite, iar unele dintre verbele atematice prezintă reduplicare de prezent (asemănătoare celei de perfect, dar cu vocala de legătură -ι) și au în radical o alternanță vocalică (lungă vs. scurtă, chiar și între singular și plural, numită „apofonie”). Concret, verbele atematice cu reduplicare de prezent au:

- ✓ *gradul lung*: la singularul modului indicativ (primele trei persoane, diateza activă) și, prin contragere, la întreg modul conjunctiv (toate persoanele și diatezele);
- ✓ *gradul scurt*: la toate celelalte forme.

În funcție de prezența/ absența reduplicării de prezent și a alternanței vocalice din radical, verbele atematice se împart în două categorii:

- ✓ *verbele cu reduplicare de prezent, care manifestă alternanță de cantitate în vocala radicalului* (e.g. δίδωμι = „(eu) dau”);
- ✓ *verbe fără reduplicare, cu sau fără alternanță vocalică* (e.g. δείκνυμι = „(eu) arăt”).

Pentru că nu au vocală tematică, **desinențele** verbelor atematice sunt mai puțin supuse alterărilor fonetice și, în general, *coincid cu terminațiile*, după cum urmează:

Persoana	Desinențe		Terminații	
	<i>singular</i>	<i>plural</i>	<i>singular</i>	<i>plural</i>
I	-μι	-μεν	- μι	- μεν
II ^a	-σι	-τε	- ς	- τε
III ^a	-τι	-ντι	- σι(ν)	- ασι(ν)

Iată tabloul **diatezei active** a verbelor atematice, la timpurile *prezent*, *imperfect* (desinențe secundare) și *aorist*:

<i>Diateza</i> <i>activă</i>	δίδωμι = „(eu) dau”	τίθημι = „(eu) pun”	ἵστημι = „(eu) stau/ fac să stea”	δείκνυμι = „(eu) arăt”
Sg. I	δίδωμι	τίθημι	ἵστημι	δείκνυμι
II ^a	δίδως	τίθης	ἵστης	δείκνυμι
III ^a	δίδωσι(ν)	τίθησι(ν)	ἵστησι(ν)	δείκνυμι
Pl. I	δίδομεν	τίθεμεν	ἵσταμεν	δείκνυμι
II ^a	δίδοτε	τίθετε	ἵστατε	δείκνυμι
III ^a	διδόασι(ν)	τιθέασι(ν)	ιστᾶσι(ν)	δείκνυμι

<i>Diateza</i> <i>activă</i>	ἐδίδουν = „(eu) dădeam”	ἐτίθην = „(eu) puneam”	ἵστην = „(eu) stăteam/ făceam să stea”	ἐδείκνυν = „(eu) arătam”
Sg. I	ἐδίδουν	ἐτίθην	ἵστην	ἐδείκνυν
II ^a	ἐδίδους	ἐτίθης	ἵστης	ἐδείκνυς
III ^a	ἐδίδου	ἐτίθη	ἵστη	ἐδείκνυ

Pl. I	ἐδίδομεν	ἐτίθεμεν	ἴσταμεν	ἐδείκνυμεν
II ^a	ἐδίδοτε	ἐτίθετε	ἴστατε	ἐδείκνυτε
III ^a	ἐδίδοσαν	ἐτίθεσαν	ἴστασαν	ἐδείκνυσαν

<i>Diateza activă</i>	ἔδωκα = „(eu) am dat”	ἐτίθην = „(eu) puneam”	ἔστησα/ ἔστην = „(eu) am stat”	ἔδειξα = „(eu) am arătat”
Sg. I	ἔδωκα	ἔθικα	ἔστησα (ἔστην)	ἔδειξα
II ^a	ἔδωκας	ἔθικας	ἔστησας (ἔστης)	ἔδειξας
III ^a	ἔδωκε(v)	ἔθηκε(v)	ἔστησε(v) (ἔστη)	ἔδειξε(v)
Pl. I	ἔδώκαμεν	ἐθήκαμεν	ἐστήσαμεν (ἔστημεν)	ἐδείξαμεν
II ^a	ἔδώκατε	ἐθήκατε	ἐστήσατε (ἔστητε)	ἐδείξατε
III ^a	ἔδωκαν	ἐθήκαν	ἔστησαν (ἔστησαν)	ἐδείξαν

Iată și tabloul **diatezei „medio-pasive”** a verbelor atematice, la timpurile *prezent* și *aorist* (mediu și pasiv):

<i>Diateza medio-pasivă</i>	δίδομαι = „(eu) îmi/mă dau/ sunt dat/ă”	τίθεμαι = „(eu) îmi/mă pun/ sunt pus/ă”	ἴσταμαι = „(eu) stau/ fac să stea” (forme intransitive)	δείκνυμαι = „(eu) îmi/mă arăt sunt arătat/ă”
-----------------------------	---	---	--	--

Sg.	I	δίδομαι	τίθεται	ΐσταμαι	δείκνυμαι
	II ^a	δίδοσαι	τίθεςαι	ΐστασαι	δείκνυσαι
	III ^a	δίδοται	τίθεται	ΐσταται	δείκνυται
Pl.	I	διδόμεθα	τιθέμεθα	ΐστάμεθα	δεικνύμεθα
	II ^a	δίδοσθε	τίθεσθε	ΐστασθε	δείκνυσθε
	III ^a	δίδονται	τίθενται	ΐστανται	δείκνυνται

<i>Diateza medie</i>	ἐδόμην = „(eu) mi-am dat”	ἐθέμην = „(eu) îmi/mă puneam”	-	ἐδειξάμην = „(eu) m(i)-am arătat”
Sg.	I	ἐδόμην		ἐδειξάμην
	II ^a	ἔδου		ἐδείξω
	III ^a	ἔδοτο		ἐδείξατο
Pl.	I	ἐδόμεθα		ἐδειξάμεθα
	II ^a	ἔδοσθε		ἐδείξασθε
	III ^a	ἔδοντο		ἐδείξαντο

<i>Diateza pasivă</i>	ἐδόθην = „(eu) am fost dat/ă”	ἐτέθην = „(eu) am fost pus/ă”	ἐστάθην = „(eu) am fost ridicat/ă”	ἐδείχθην = „(eu) am fost arătat/ă”
Sg.	I	ἐδόθην	ἐτέθην	ἐστάθην
	II ^a	ἐδόθης	ἐτέθης	ἐστάθης
	III ^a	ἐδόθη	ἐτέθη	ἐστάθη
Pl.	I	ἐδόθημεν	ἐτέθημεν	ἐστάθημεν
	II ^a	ἐδόθητε	ἐτέθητε	ἐστάθητε
	III ^a	ἐδόθησαν	ἐτέθησαν	ἐστάθησαν

După cum se observă, **verbul ἵστημι nu are forme medii de aorist II** în Noul Testament, ci doar de aorist I sigmatic, cu sens medial indirect: ἔστησάμην = „(eu) mi-am ridicat”. Sensul reflexiv al diatezei medii a fost ocupat de formele active intransitive de aorist II → ἔστην = „(eu) m-am ridicat/ am stat”.

Verbele atematice (în -μι) au fost eliminate treptat sau adaptate la conjugarea tematică (în -ω). Dacă în greaca Septuagintei verbele atematice erau încă bine reprezentate (păstrează diateza medie nealterată, în timp ce la diateza activă sunt concurate de forme paralele tematice), în greaca neotestamentară conjugarea tematică începe să câștige deja teren. Aici formele tematice și cele atematice sunt la fel de des întâlnite la diateza activă, timpul prezent (totuși, la imperfect apar doar forme tematice). În schimb, la diateza pasivă, domină vechile forme atematice. Din categoria verbelor atematice, *verbele în -vvμι sunt primele care trec la conjugarea tematică*.

În greaca clasică și în Septuaginta, cele câteva verbe cu reduplicare de prezent (menționate mai sus) și compușii lor își formau aoristul activ diferențiat (în funcție de număr): la singular, prin lungirea vocalei radicalului și prin adăugarea sufixului -κα-; la plural, prin adăugarea, direct la radical, a desinențelor secundare. Cu timpul, această diferențiere (singular vs. plural) dispare, astfel încât, în Noul Testament, apar deja la plural forme similare cu sufixul -κα- (e.g. ἐπείνασα γὰρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα καὶ ἐποτίσατέ με, ξένος ἤμην καὶ συνηγάγετέ με = „Căci flămând am fost și Mi-ați dat să mănânc; însetat am fost și Mi-ați dat să beau; străin am fost și M-ați primit” - Matei 25, 35; καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἦλθον καὶ ἦραν τὸ πτόμα αὐτοῦ καὶ ἔθηκαν αὐτὸ ἐν μνημείῳ = „Și auzind, ucenicii lui au venit, au luat trupul lui Ioan și l-au pus în mormânt” - Marcu 6, 29; οἶδατε γὰρ τίνας παραγγελίας ἐδώκαμεν ὑμῖν διὰ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ = „Fiindcă știți ce porunci v-am dat, prin Domnul Iisus” - I Tesaloniceni 4, 2).

Cu toate acestea, nu există un tipar unic după care verbele atematice au fost adaptate la conjugarea tematică, așa cum reiese dintr-o analiză atentă a textului neotestamentar. Spre deosebire de diateza activă, diateza „medio-pasivă” a verbelor atematice a rezistat mai mult timp tendinței de dizolvare în conjugarea tematică. Motivul principal este faptul că terminațiile medio-pasive ale verbelor atematice semănau cu cele ale verbelor tematice într-o mai mare măsură decât la diateza activă, astfel încât forma lor putea fi considerată tematică. Mai mult decât atât, folosirea relativ rară a formelor mediale și cu precădere în textele literare a contribuit cel mai probabil la conservarea lor.

Exerciții

I. Citiți următoarele versetele biblice și identificați verbele atemactice la *diateza activă*, analizându-le după diateză, timp, număr și persoană:

„Πάλιν παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν λίαν, καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν.”
(Matei 4, 8)

„ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὕπαγε πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἔλθων πρόσφερε τὸ δῶρόν σου.”
(Matei 5, 24)

„ὅταν δὲ παραδοῖ ὁ καρπός, εὐθὺς ἀποστέλλει τὸ δρέπανον, ὅτι παρέστηκεν ὁ θερισμός.” (Marcu 4, 29)

„ὅταν γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀναστῶσιν, οὔτε γαμοῦσιν οὔτε γαμίζονται, ἀλλ’ εἰσὶν ὡς ἄγγελοι ἐν τοῖς οὐρανοῖς.” (Marcu 12, 25)

„αὐτὸς δὲ ἤδει τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν, εἶπεν δὲ τῷ ἀνδρὶ τῷ ξηρὰν ἔχοντι τὴν χεῖρα, Ἔγειρε καὶ στήθι εἰς τὸ μέσον· καὶ ἀναστὰς ἔστη [...] παντὶ αἰτοῦντί σε δίδου, καὶ ἀπὸ τοῦ αἵροντος τὰ σὰ μὴ ἀπαίτει.” (Luca 6, 8. 30)

„καὶ ἄφες ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀφίομεν παντὶ ὀφείλοντι ἡμῖν· καὶ μὴ εἰσενέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμόν.” (Luca 11, 4)

„πολλοὶ δὲ ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐληλύθεισαν πρὸς τὴν Μάρθαν καὶ Μαριὰμ ἵνα παραμυθήσωνται αὐτὰς περὶ τοῦ ἀδελφοῦ.” (Ioan 11, 11)

„Μηκέτι οὖν ἀλλήλους κρίνωμεν· ἀλλὰ τοῦτο κρίνατε μᾶλλον, τὸ μὴ τιθεῖναι πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ ἢ σκάνδαλον.” (Romani 14, 13)

„ὅμως τὰ ἄψυχα φωνὴν διδόντα, εἴτε αὐλὸς εἴτε κιθάρα, ἐὰν διαστολὴν τοῖς φθόγγοις μὴ δῶ, πῶς γνωσθήσεται τὸ αὐλούμενον ἢ τὸ καθαριζόμενον;” (I Corinteni 14, 7)

„ἔγραψα ὑμῖν, παιδίᾳ, ὅτι ἐγνώκατε τὸν πατέρα. ἔγραψα ὑμῖν, πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ’ ἀρχῆς. ἔγραψα ὑμῖν, νεανίσκοι, ὅτι ἰσχυροὶ ἐστε καὶ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐν ὑμῖν μένει καὶ νενικήκατε τὸν πονηρόν.” (I Ioan 2, 14)

II. Citiți următoarele versetele biblice și identificați verbele atemactice la *diateza „medio-pasivă”*, analizându-le după diateză, timp, număr și persoană:

„οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πέτρας οἱ ὅταν ἀκούσωσιν μετὰ χαρᾶς δέχονται τὸν λόγον, καὶ οὗτοι ρίζαν οὐκ ἔχουσιν, οἱ πρὸς καιρὸν πιστεύουσιν καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ ἀφίστανται [...] Θέσθε ὑμεῖς εἰς τὰ ᾧτα ὑμῶν τοὺς λόγους

τούτους, ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων.” (Luca 8, 13. 9, 44)

„Προσέχετε δὲ ἑαυτοῖς μήποτε βαρηθῶσιν ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν κραιπάλῃ καὶ μέθῃ καὶ μερίμναις βιωτικαῖς, καὶ ἐπιστῇ ἐφ’ ὑμᾶς αἰφνίδιος ἡ ἡμέρα ἐκείνη.” (Luca 21, 34)

„μᾶλλον δὲ προσετίθεντο πιστεύοντες τῷ κυρίῳ πλήθι ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν [...] Σταθεὶς δὲ [ὁ] Παῦλος ἐν μέσῳ τοῦ Ἀρείου Πάγου ἔφη, Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὥς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ.” (Fapte 5, 14. 17, 22)

„ἐκάστῳ δὲ δίδοται ἡ φανέρωσις τοῦ πνεύματος πρὸς τὸ συμφέρον.” (I Corinteni 12, 7)

„ὅταν λέγωσιν, Εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια, τότε αἰφνίδιος αὐτοῖς ἐφίσταται ὄλεθρος ὥσπερ ἡ ὥδιν τῇ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ, καὶ οὐ μὴ ἐκφύγωσιν.” (I Tesaloniceni 5, 3)

„ἀσπάζεται ὑμᾶς Ἐπαφρᾶς ὁ ἐξ ὑμῶν, δοῦλος Χριστοῦ [Ἰησοῦ], πάντοτε ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ ὑμῶν ἐν ταῖς προσευχαῖς, ἵνα σταθῇτε τέλειοι καὶ πεπληροφορημένοι ἐν παντὶ θελήματι τοῦ θεοῦ.” (Coloseni 4, 12)

„Χάριν ἔχω τῷ ἐνδυναμώσαντί με Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ὅτι πιστόν με ἡγήσατο θέμενος εἰς διακονίαν.” (I Timotei 1, 12)

„μωρὰς δὲ ζητήσεις καὶ γενεαλογίας καὶ ἔριν καὶ μάχας νομικὰς περιίστασο, εἰσὶν γὰρ ἀνωφελεῖς καὶ μάταιοι.” (Tit 3, 9)

PRINCIPALELE VERBE NEREGULATE NEOTESTAMENTARE

Nr. crt.	<i>prezent</i>	<i>viitor</i>	<i>aorist</i>	<i>perfect</i>	<i>traducere</i>
1.	ἄγω	ἄξω	ἤγαγον	ἤχα	„a duce”
2.	αἶρω	ἄρῶ	ἤρα	ἤρκα	„a lua/ a ridica”
3.	ἀκούω	ἀκούσω	ἤκουσα	ἀκήκοα	„a auzi”
4.	ἀνοίγω	ἀνοίξω	ἤνέφξα	ἀνέφγα	„a deschide”
5.	ἀποθνήσκω	ἀποθανοῦμαι	ἀπέθανον	ἀποτέθηκα	„a muri”
6.	ἀποκρίνομαι	ἀποκριθήσομαι	ἀπεκρινάμην	-	„a răspunde”
7.	ἀποκτείνω	ἀποκτενῶ	ἀπέκτεινα	-	„a ucide/ a omorî”
8.	ἀπόλλυμι	ἀπολέσω	ἀπώλεσα	ἀπώλωλα	„a distruge/ a strica”
9.	ἀποστέλλω	ἀποστελῶ	ἀπέστειλα	ἀπέσταλκα	„a trimite”
10.	ἀφίημι/ ἀφίω	ἀφήσω	ἀφηκα	-	„a lăsa/ a permite”
11.	βάλλω	βαλῶ	ἔβαλον	βέβληκα	„a arunca”
12.	γίνομαι	γενήσομαι	ἐγενόμην	γέγονα	„a deveni”
13.	γινώσκω	γνώσομαι	ἔγνων	ἔγνοκα	„a cunoaște”
14.	γράφω	γράψω	ἔγραψω	γέγραφα	„a scrie”

15.	δεικνύω/ δείκνυμι	δείξω	ἔδειξα	δέδειχα	„a arăta/ a explica”
16.	δέχομαι	δέξομαι	ἐδεξάμην	-	„a lua/ a primi”
17.	διδάσκω	διδάξω	ἐδίδαξα	-	„a învăța”
18.	δίδωμι	δώσω	ἔδωκα	δέδωκα	„a da”
19.	δύναμαι	δυνήσομαι	-	-	„a putea/ a fi în stare”
20.	ἐγείρω	ἐγερῶ	ἤγειρα	-	„a învia/ a se ridica”
21.	ἔρχομαι	ἐλεύσομαι	ἦλθον/ ἦλθα	ἐλήλυθα	„a veni/ a merge”
22.	ἐσθίω	φάγομαι	ἔφαγον	-	„a mânca”
23.	εὕρισκω	εὕρήσω	εὔρον	εὔρηκα	„a găsi/ a descoperi”
24.	ἔχω	ἔξω	ἔσχον	ἔσχηκα	„a avea”
25.	θέλω	θελήσω	ἠθέλησα	-	„a vrea/ a dori”
26.	ἵστημι	στήσω	ἔστησα/ ἔστην	ἔστηκα	„a sta/ a stabili”
27.	καλέω	καλέσω	ἐκάλεσα	κέκληκα	„a chema/ a numi”
28.	κηρύσσω	κηρύξω	ἐκήρυξα	-	„a propovădui”
29.	κράζω	κράξω	ἔκραξα	κέκραγα	„a țipa/ a striga”
30.	κρίνω	κρινῶ	ἔκρινα	κέκρικα	„a judeca/ a condamna”

31.	λαμβάνω	λήψομαι	ἔλαβον	εἴληφα	„a primi/ a lua”
32.	λέγω	ἐρῶ	εἶπον	εἶρηκα	„a zice/ a spune”
33.	μέλλω	μελλήσω	-	-	„a se îngrijii”
34.	μένω	μενῶ	ἔμεινα;	μεμενήκα	„a rămâne/ a locui”
35.	οἶδα	εἰδήσω	-	-	„a ști”
36.	ὁράω	ὄψομαι	εἶδον	έώρακα	„a vedea”
37.	πείθω	πείσω	ἐπεισα	πέποιθα	„a convinge/ a câștiga”
38.	πίνω	πίομαι	ἔπιον	πέπωκα	„a bea”
39.	πίπτω	πεσοῦμαι	ἔπεσον/ ἔπεσα	πέπτωκα	„a cădea”
40.	σπείρω	σπερῶ	ἔσπειρα	ἔσπαρκα	„a semăna”
41.	τίθημι	θήσω	ἔθηκα	τέθεικα	„a pune”
42.	φέρω	οἶσω	ἤνεγκα	ἐνήνοχα	„a aduce/ a purta”
43.	φημί	φήσω	ἔφησα	-	„a spune/ a afirma”
44.	χαίρω	χαρήσομαι	ἐχάρην	-	„a se bucura/ a se veseli”

PRINCIPALELE REGULI SINTACTICE

Termenul „sintaxă” este de origine greacă (ἡ σύνταξις = „ordinea”) și se referă, în mod evident, la ordinea și rolul fiecărui element al frazei, începând cu armonizarea propozițiilor între ele și terminând cu rolul celor mai mici elemente ale acestora (cum ar fi, de exemplu, articolul). Urmând cursul firesc al evoluției istorice a limbii grecești, prezentate în introducere, putem constata cu ușurință faptul că limba greacă neotestamentară prezintă o serie de aspecte particulare, care depășesc caracteristicile stilului specific fiecărui autor sfânt. Iar această realitate este mult mai frapantă la nivel sintactic decât la nivel morfologic.

Iată patru principii edificatoare în acest sens:

- ✓ cel mai simplu element al frazei este verbul, căci în limba greacă el conține deja subiectul (e.g. *ἐγείρεσθε, ἄγωμεν* ἰδοὺ ἡγγικεν ὁ παραδιδούς με = „*Sculăți-vă, să mergem, iată s-a apropiat cel ce M-a vândut!*” - Matei 26, 46);
- ✓ în egală măsură, subiectul poate fi exprimat (e.g. *Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται ἡ ἀγάπη, οὐ ζηλοῖ, οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται* = „*Dragostea îndelung rabdă; dragostea este binevoitoare, dragostea nu pizmuiește, nu se laudă, nu se trufește*” - I Corinteni 13, 4);
- ✓ de asemenea, și obiectul poate fi exprimat (e.g. *Βλέπετε τοὺς κύνας, βλέπετε τοὺς κακοὺς ἐργάτας, βλέπετε τὴν κατατομήν* = „*Păziți-vă de câini! Păziți-vă de lucrătorii cei răi! Păziți-vă de tăierea împrejur*” - Filipeni 3, 2);
- ✓ abia atunci pot „să-și ocupe locul” toate complementele, iar fraza poate fi alcătuită dintr-o serie întreagă de elemente și chiar să fie amplificată cu ajutorul propozițiilor coordonatoare sau subordonatoare.

Articolul

- ✓ articolul hotărât proclitic, specific limbii grecești (i.e. ὁ, ἡ, τό), însoțește substantivele *pentru a le determina mai bine înțelesul*, așa cum se întâmplă și cu articolele hotărâte din limbile moderne (e.g. γέρον = „bătrân/ un bătrân”; ὁ γέρον = „bătrânul”). Acesta *se acordă* cu substantivul pe care îl determină în gen, număr și caz;
- ✓ fiind la origine un *pronume demonstrativ*, articolul a păstrat acest înțeles în cadrul anumitor expresii, caz în care primește accent (e.g. ὁ μὲν... ὁ δέ = „unul... altul”);

- ✓ uneori, articolul are *înțeles de substantiv*, la neutru singular și plural (e.g. τὸ τοῦ ἀνθρώπου = „rolul omului”; τὰ ἐκάστου = „bunurile fiecăruia”);
- ✓ atunci când determină un cuvânt (adjectiv, verb, adverb etc.) sau un grup de cuvinte, articolul le *substantivizează* (e.g. οἱ δίκαιοι = „dreptii”; τὸ λύειν = „dezlegarea/ acțiunea de a dezlega”; οἱ νῦν = „oamenii de acum”; οἱ ἀμφὶ Κῦρον = „însoțitorii/ curtea lui Cyrus”);
- ✓ atributul substantival sau adjectival stă de obicei între articol și substantivul determinat (e.g. ἡ μεγάλη πόλις = „marea cetate”). În cazul în care atributul substantival/ adjectival stă după substantiv, articolul se repetă (e.g. ἡ πόλις ἡ μεγάλη = „marea cetate”). Dacă articolul nu se repetă, sensul se schimbă (e.g. ἡ πόλις μεγάλη = „cetatea este mare”);
- ✓ în general, articolul nu se întrebuițează înaintea numelui predicativ (e.g. τὸ μηδὲν θαυμάζειν ἀρχὴ ἐστὶ τῆς σοφίας = „a nu te minuna de nimic este începutul înțelepciunii!”), în maxime, învățături sau idei generale (e.g. ἀνθρώπου ψυχὴ ἀθάνατος ἐστὶ = „sufletul omului este nemuritor”), ori înaintea numelor proprii de persoane sau de orașe (e.g. Ἀθῆναι = „Atena”; Σωκράτης = „Socrate”).

Acordul

- ✓ *adjectivul* se acordă în gen, număr și caz cu *substantivul* pe care îl determină. Uneori, acordul se face după înțeles (*ad synesis*; e.g. φίλε τέκνον = „iubite copil”), iar atunci când un adjectiv se raportează la mai mult substantive, el se acordă de obicei cu cel în proximitatea căruia se află;
- ✓ *verbul* se acordă în număr și persoană cu *subiectul* său. Atunci când un verb se raportează la mai multe subiecte de diferite persoane, persoana I are întâietate în fața persoanelor a II-a și a III-a, iar persoana a II-a în fața persoanei a III-a. Atunci când subiectul este la *neutru plural*, predicatul stă la *singular* (e.g. τὰ ζῷα τρέχει = „animalele aleargă”);
- ✓ atunci când numele predicativ este un substantiv, pronumele demonstrativ (care, după înțeles, ar trebui să fie la genul neutru) se acordă, prin *legea atracției* (i.e. atracția genului), în gen și număr cu substantivul nume predicativ (e.g. αὕτη/ τοῦτο ἔσται ἡμῖν σωτηρία = „acest lucru va fi pentru noi scăpare”). În același fel, pronumele relativ (care ar trebui să se acorde cu antecedentul) se acordă în gen și număr cu substantivul nume predicativ (e.g. λόγοι εἰσὶν ᾧς/ οὓς ἐλπίδας ὀνομάζομεν = „sunt cuvinte pe care le numim speranțe”);

- ✓ atunci când pronumele relativ este precedat de un substantiv la genitiv sau dativ, deși ar trebui să fie la acuzativ, prin *legea atracției* (i.e. atracția cazului), primește și el cazul genitiv sau dativ (e.g. τῶν ἐθνῶν ὧν/ ᾧ ἡμεῖς ἴσμεν = „dintre neamurile pe care noi le cunoaștem”). Atunci când pronumele relativ este precedat de pronumele demonstrativ de apropiere οὗτος, iar relativul este în același caz cu acesta, demonstrativul se suprimă (e.g. ὅς ἦλθεν/ οὗτος ὅς ἦλθεν = „acela care a venit”).

Părțile de propoziție

- ✓ *părțile de propoziție* sunt cuvinte sau grupuri de cuvinte care îndeplinesc în cadrul propoziției anumite funcții sintactice și se împart în principale (subiectul și predicatul) și secundare (atributul și complementul);
- ✓ *subiectul* este partea principală de propoziție care arată cine face acțiunea exprimată de predicat sau cine are caracteristica exprimată prin numele predicativ. În limba greacă, subiectul unui verb la un mod personal stă în cazul nominativ (e.g. ὁ πατήρ φιλεῖ τὰ τέκνα = „tatăl iubește copiii”);
- ✓ *atributul* este partea secundară de propoziție care determină un substantiv sau un substitut al acestuia (pronume, numeral etc.). Când un substantiv îl determină pe altul, el stă în cazul *genitiv*, devenind atributul celui dintâi și poate exprima: posesia (e.g. τὸ Πέτρον βιβλίον = „cartea lui Petru”); o parte dintr-un întreg (genitiv partitiv; e.g. ὁ ἡμισυς τοῦ στρατοῦ = „jumătate din armată”); materia (e.g. χρυσοῦ στέφανος = „coroană de aur”); durata (e.g. ὁδὸς τριῶν ἡμερῶν = „cale de trei zile”); prețul (e.g. μνῶν τεττάρων χώρα = „un teren de patru mine”); subiectul sau obiectul unui substantiv verbal (genitiv subiectiv; e.g. ὁ τῶν πολέμιων φόβος = „frica dușmanilor”; genitiv obiectiv; e.g. ὁ τῶν πολέμιων φόβος = „frica de dușmani”);
- ✓ *complementul* este partea secundară de propoziție care determină un verb, un adjectiv, un adverb, o interjecție etc. Limba greacă folosește cazul *genitiv* după adjectivele care exprimă: valoarea (e.g. ἄξιος πολλῆς τιμῆς = „vrednic de multă cinste”); amintirea sau uitarea (e.g. τῶν ὀρκῶν μνήμων = „cel care își amintește de jurăminte”); abundența sau lipsa (e.g. πλήρης οἶνου = „plin de vin/ must”); dorința (e.g. δόξης ἐπιθυμητικός = „doritor de glorie”). Cazul *dativ* se folosește după adjectivele care exprimă asemănarea (e.g. ὅμοιος τῷ πατρί = „asemenea tatălui”);

- ✓ *complementul comparativului* stă în cazul *genitiv* dacă este un nume (e.g. *Κροίσου πλουσιώτερος* = „mai bogat decât Cresus”), dar se poate exprima și cu ajutorul *conjuncției* *ἢ*, urmată de cazul primului termen al comparației (e.g. *πλουσιώτερος ἢ Κροίσος*). Dacă cel de-al doilea termen al comparației este un adjectiv, el este tot la comparativ (e.g. *εὐδαιμονέστερος ἢ σοφώτερος* = „mai fericit decât înțelept”). *Complementul superlativului* stă tot în cazul *genitiv* (e.g. *τὸ ὑψηλότετον τῶν δένδρων* = „cel mai înalt dintre arbori”);
- ✓ *complementul verbului* se poate exprima prin următoarele trei cazuri: *acuzativ* (după verbe tranzitive, la diatezele activă și medie; e.g. *ὁ πατήρ φιλεῖ τὰ τέκνα* = „tatăl iubește copiii”); *genitiv* (după verbe care arată superioritatea sau inferioritatea – e.g. *ἐκράτισε τῶν πολέμιων* = „el i-a biruit pe dușmani”; depărtarea – e.g. *οὐκ ἀπέχει ἡ ὁδὸς τοῦ ποταμοῦ* = „drumul nu este departe de fluviu”; abundența sau lipsa – e.g. *χρημάτων εὐπορεῖ* = „are abundență de bani”; reușita – e.g. *τυγχάνειν τοῦ σκοποῦ* = „a atinge un scop”; acțiunea de a bea sau a mânca – e.g. *οἶνου πίνειν* = „a bea vin”); *dativ* (după verbe care exprimă: asemănarea – e.g. *ἔοικε τῷ πατρί* = „seamănă cu tatăl său”; prietenia sau ura – e.g. *πολεμεῖν τινι* = „a face război cuiva”; ajutorul – e.g. *συμμάχοις βοηθεῖν* = „a-i ajuta pe aliați”; utilitatea – e.g. *ἵπποις τοῖς ἐμοῖς χρήσει* = „te vei folosi de caii mei”);
- ✓ *complementul circumstanțial de loc*: stă în cazul *dativ*, fiind precedat de prepoziția *ἐν* și răspunde la întrebarea *ποῦ*; = „unde?” (e.g. *οἰκοῖ ἐν Ρώμῃ* = „locuiește în Roma”); în cazul *acuzativ*, precedat de prepoziția *εἰς*, cu întrebarea *ποῖ*; = „încotro?” (e.g. *ἦλθεν εἰς τὴν πόλιν* = „a venit în oraș”); în cazul *genitiv*, precedat de prepoziția *ἐκ/ ἐξ*, cu întrebarea *πόθεν*; = „de unde?” (e.g. *ἀπῆλθον ἐξ Ἀθηνῶν* = „am plecat din Atena”); în cazul *genitiv*, precedat de prepoziția *διὰ*, cu întrebarea *πῇ*; = „pe unde?” (e.g. *διὰ τῆς ἀγορᾶς πορεύεται* = „trece prin agora/ piață”); în cazul *acuzativ* și indică distanța (e.g. *ἀπέχει εἴκοσι βήματα ἀπὸ τῆς πόλεως* = „este departe la douăzeci de pași de oraș”);
- ✓ *complementul circumstanțial de timp* stă în cazul *dativ*, fiind precedat de prepoziția *ἐν* și răspunde la întrebarea *ὅτε*; = „când?” (e.g. *ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ* = „în vremea aceea”); în cazul *acuzativ*, fără prepoziție, indicând durata unei acțiuni (e.g. *ἐवासίλευσεν τρία ἔτη* = „a domnit trei ani”). Atunci când timpul este exprimat printr-un cuvânt care măsoară concret durata (i.e. zi, lună, an etc.), însoțit de o determinare numerică, nu se mai folosește prepoziția *ἐν* (e.g. *ἦλθεν τῷ τρίτῳ μηνί* = „a venit a treia lună”);

- ✓ *complementul circumstanțial de mod* stă în cazul *genitiv* și indică valoarea (e.g. πολλοῦ ποιῆσθαι τινα = „a socoti pe cineva de mult preț”), sau în cazul *genitiv* și indică materia (e.g. χρυσοῦ πεποιήται ὁ στέφανος = „coroana a fost făcută din aur”);
- ✓ *complementul circumstanțial de cauză* stă în cazul *genitiv* (e.g. εὐδαιμονίζω σε τῆς σοφίας = „te felicit pentru înțelepciune!”), în cazul *dativ* (e.g. λιμῶ ἀπέθανεν = „a murit de foame”), sau în cazul *acuzativ*, indicând partea (e.g. τὸν δάκτυλον ἀλγεῖ = „suferă de deget”);
- ✓ *complementul circumstanțial instrumental* stă în cazul *dativ* (e.g. παίειν τινὰ ξίφει = „a lovi pe cineva cu sabia”).

Înțelesurile timpurilor verbale

- ✓ în limba greacă, verbele se deosebesc prin *felul acțiunii* (cursivă, *actio imperfecta* → γράφω = „(eu) scriu”; îndeplinită, *actio perfecta* → εὔρηκα = „(eu) am găsit” (decî, am!); de moment, fără ideea de durată sau îndeplinire → ἦλθον, εἶδον, ἐνίκησα = „(eu) am venit, am văzut, am învins”) și prin *ideea de timp* (după care acțiunea arătată poate fi raportată la: prezent, trecut sau viitor);
- ✓ *timpurile modului indicativ* exprimă și ideea de timp și felul acțiunii, astfel: *prezent* - o acțiune neterminată în prezent; *imperfect* - o acțiune neterminată în trecut; *viitor* - o acțiune verbală în sine sau o acțiune ce va începe în viitor; *aurist* - o acțiune verbală în sine raportată la trecut, fără ideea de durată sau de rezultat (*perfectum historicum*) sau o acțiune momentană (ingresivă), raportată la trecut; *perfect* - o acțiune terminată în prezent sau rezultatul prezent al unei acțiuni îndeplinite (lat. *perfectum praesens*); *mai mult ca perfect* - o acțiune terminată în trecut sau rezultatele trecute ale unei acțiuni îndeplinite. Mai mult ca perfectul se află cu perfectul în același raport ca imperfectul cu prezentul. Atunci când auristul indică un fapt trecut, anterior altui fapt trecut, el capătă valoare de mai mult ca perfectul;
- ✓ *timpurile modului participiu* au același înțeles ca și timpurile corespunzătoare ale modului indicativ, exprimând și ideea de timp și felul acțiunii;
- ✓ *timpurile modurilor conjunctiv, optativ, imperativ și infinitiv* nu exprimă ideea de timp, ci numai felul acțiunii. Timpurile optativului și infinitivului exprimă ideea de timp numai în stilul oblic/ indirect, după cum urmează: optativul prezent exprimă prezentul, optativul aurist exprimă auristul, optativul viitor exprimă viitorul; infinitivul

prezent exprimă prezentul, infinitivul aorist exprimă trecutul, infinitivul viitor exprimă viitorul;

- ✓ *modurile verbului în propozițiile principale* se folosesc pentru a exprima: un fapt real (modul indicativ); un fapt posibil (modul optativ - prezent sau aorist, precedat de conjuncția ἄν, în special în perioada condițională potențială); un fapt ireal (modul indicativ al unui timp secundar - imperfect sau aorist, precedat de conjuncția ἄν); un îndemn, un ordin negativ, o deliberare în întrebări (modurile conjunctiv și imperativ); o dorință realizabilă (modul optativ, singur sau însoțit de εἴθε/ εἰ γάρ = „măcar”); o dorință irealizabilă (modul indicativ al unui timp secundar - imperfect sau aorist, precedat de εἴθε/ εἰ γάρ).

Propozițiile subordonate

- ✓ *completiva legată de principală prin conjuncții și anume:* prin conjuncțiile ὅτι sau ὡς urmate de indicativ (după verbele care înseamnă a zice, a cugeta, a crede, a vedea, a ști, a afla); prin conjuncția ὅπως urmată de indicativ viitor sau conjunctiv (după verbele φροντίζειν = „a veghea ca”, παρασκεύαζομαι = „a se pregăti ca”); prin conjuncțiile μή sau μή οὐ urmate de conjunctiv (după verbele de temere δέδοικα, φοβοῦμαι);
- ✓ *completiva legată de principală fără conjuncții și anume:* *completiva infinitivală* (când verbul din principală exprimă o părere, o declarație, o voință sau este un verb impersonal, secundara completivă se exprimă prin acuzativ + infinitiv); *completiva participială* (când verbul din principală exprimă percepția fizică sau intelectuală – văd, știu, aud, cunosc – secundara completivă se exprimă prin acuzativ + un participiu care se referă la complement); *completiva interogativă indirectă* (legată de principală printr-o interogație → εἰ = „dacă”, πότερον... ἢ/ εἰ... ἢ = „dacă... sau”, εἴτε... εἴτε = „dacă... dacă” – urmată de indicativ);
- ✓ *circumstanțiala cauzală* se leagă de principală prin conjuncțiile ὅτι/ διότι = „fiindcă” sau ὡς/ ὅτε/ ὁπότε/ ἐπεὶ/ ἐπειδὴ/ ἐπειδὴπερ = „de vreme ce, fiindcă”, cu verbul la indicativ;
- ✓ *circumstanțiala consecutivă* se leagă de principală prin conjuncția ὥστε/ ὡς = „încât”, cu verbul la indicativ sau infinitiv;
- ✓ *circumstanțiala finală* se leagă de principală prin conjuncțiile ὡς/ ὅπως/ ὅπως ἄν/ ἵνα = „ca să”, cu verbul la conjunctiv;
- ✓ *circumstanțiala condițională* se leagă de principală prin conjuncția εἰ = „dacă”, cu verbul la indicativ (condiție reală), optativ (condiție

realizabilă), imperfect indicativ pentru prezent și aorist indicativ pentru trecut (perioadă condițională ireală). De asemenea, se poate lega de principală și prin conjuncția ἐὼν = „de/ dacă”, cu verbul la conjunctiv (pentru a exprima un fapt determinat care se referă la viitor - modul eventual - sau pentru a exprima un fapt general care se repetă în prezent), sau prin conjuncția εἰ = „dacă”, cu verbul la optativ (pentru a exprima un fapt general, repetat în trecut);

- ✓ *circumstanțiala temporală* se leagă de principală prin numeroasele conjuncții temporale, cu verbul la indicativ (pentru a exprima un fapt real și determinat); prin conjuncția ἄν, cu verbul la conjunctiv (pentru a exprima un fapt viitor); prin conjuncția compusă cu ἄν, cu verbul la conjunctiv (pentru a exprima un fapt general care se repetă în prezent); fără conjuncția ἄν, cu verbul la optativ (pentru a exprima un fapt general care se repetă în trecut); prin conjuncția πρίν = „mai înainte de”, cu verbul la infinitiv (după o principală afirmativă) sau la un mod personal (după o principală negativă);
- ✓ *circumstanțiala comparativă* se leagă de principală prin conjuncțiile ὅσπερ/ καθάπερ = „cum/ după cum”, cu verbul la indicativ;
- ✓ *circumstanțiala concesivă* se leagă de principală prin conjuncția εἰ καὶ = „deși/ cu toate că/ măcar că”, cu verbul la infinitiv;
- ✓ *circumstanțiala relativă* se leagă de principală prin conjuncțiile εἰ și ἐὼν, cu verbul la indicativ.

ÎN LOC DE CONCLUZIE

Răspândirea limbii grecești în întreaga lume greco-romană a jucat un rol sociolog foarte important în unificarea acestui vast teritoriu, care avea în componența sa o varietate religioasă, culturală, socială și economică indigenă însemnată. Cuceririle marelui strateg Alexandru cel Mare și încurajarea de către el a elenismului, în toată complexitatea sa, au constituit premisele necesare pentru impunerea mai târziu a conceptului de *pax romana*, care a început odată cu domnia împăratului Augustus. Unității lingvistice i s-a adăugat atunci stabilitatea socială, politică și economică de care Imperiul avea nevoie. Scrierile Noului Testament au apărut în această complexă lume greco-romană. Deși în interiorul granițelor Palestinei se vorbea, în mod tradițional, limba aramaică, se pare că majoritatea locuitorilor nu aveau dificultăți în a vorbi și limba greacă, care a devenit limba Bisericii creștine primare. Această unitate lingvistică a constituit un important factor în menținerea unității ecleziale. Sfântul Apostol Pavel și ceilalți autori neotestamentari au scris o serie de epistole adresate anumitor biserici din cadrul acestei lumi mixte greco-romane, cu deplina încredințare că ele vor putea fi citite și ascultate în limba în care fuseseră alcătuite. Mai mult decât atât, nu numai toate scrierile canonice neotestamentare au fost alcătuite în limba greacă a dialectului comun, ci și numeroasele scrieri apocrife ale acestei perioade, pentru a nu mai menționa Septuaginta și pseudoepigrafele grecești, care constituie tot atâtea surse importante pentru Noul Testament și autorii Bisericii primare. De asemenea, primii Părinți ai Bisericii și-au compus opera în limba greacă, care constituie un element covârșitor în înțelegerea istoriei textului sfânt și a exegezei neotestamentare.

Iată câteva caracteristici generale și complementare ale limbii grecești a Noului Testament ca limbă a dialectului comun:

- ✓ mai întâi, ea devine limba tuturor grecilor, înlocuind vechile dialecte;
- ✓ păstrează, în mare parte, structura dialectului atic, dar adoptă cu îndrăzneală vocabularul ionian. Asistăm, așadar, la o veritabilă fuziune a dialectelor, la o combinație a principiilor unificatoare, care duc la formarea unei singure limbi elenistice;
- ✓ limbă a tuturor grecilor, „limba comună” devine și limba tuturor popoarelor cucerite sau supuse influenței eleniste. Un funcționar egiptean, un notar din Cipru, un comerciant din Cezareea – în timpul lui Irod, un medic din Pergam, un vânzător de papirusuri magice din Efes, o călăuză din câmpia Anatoliei, un poet din Tars, un apostol al lui Iisus Hristos, precum și procuratorul Iudeii, Pontiu Pilat, cu toții vorbesc aceeași greacă;

- ✓ mai mult, este limba tuturor claselor sociale și este dificil să distingem între limba *vulgară* și cea savantă, cultă. Au existat unii nostalgici ai limbii clasice, care au cultivat „aticismele”, preferând o cultură livrescă forței unice a unei limbi vii, comune, primitoare, savuroase și unificatoare;
- ✓ limba greacă comună se prezintă ca un „compromis” între limba care fusese la origine cea mai puternică (dialectul atic), toate celelalte dialecte, precum și modificările și influențele remarcabile, turnurile de stil, de sintaxă, de vocabular, datorate influențelor culturilor și limbilor popoarelor supuse. Astfel se explică semitismele („ebraisme”, „aramaisme”, „septuagintisme”), „latinismele” etc. din greaca biblică.

PRINCIPALELE FAZE ALE LIMBII GRECEȘTI DE LA PRIMELE MĂRTURII PÂNĂ ÎN PERIOADA MODERNĂ

<i>Protogreaca</i>	Lipsă documente scrise	2000-1500 î.Hr.
I. Limba Greacă veche (1500 î.Hr. – 600 d.Hr.)		
<i>Perioada miceniană</i>	INSCRIPTII/TABELE/TEXTE LINEAR B	1500-1200 î.Hr.
-	Lipsă documente scrise	1200-800 î.Hr.
<i>Perioada arhaică/ epică și Perioada clasică</i>	GREACA CLASICĂ Homer, Hesiod etc. Dialectul atic dominant	800 - 500 î.Hr. 500 - 330 î.Hr.
<i>Perioada post-clasică Perioada elenistică și romană</i>	GREACA POSTCLASICĂ Perioadă de tranziție Elenistica timpurie (330-1 î.Hr.) Elenistica târzie (1-330 d.Hr.) Proto-bizantină (330-600 d.Hr.)	330 î.Hr. – 600 d.Hr. 300 î.Hr. – 330 d.Hr. 330-600 d.Hr.
II. Limba greacă modernă (600 – 2015 d.Hr.)		
<i>Perioada bizantină și Perioada bizantină târzie</i>	GREACA BIZANTINĂ Neoelena timpurie Neoelena medievală	600 - 1000 d.Hr. 1000 - 1453 d.Hr.
<i>Perioada neoelenă</i>	GREACA MODERNĂ/ NEOGREACA Neoelena târzie: <i>Katharévousa</i> (oficială din 1976: aticistă, puristă, literară); <i>Demotikē</i> (tradiția populară orală); <i>Neoelena Koinē</i> (oficială din 1976).	1453 - 2015 d.Hr.

BIBLIOGRAFIE

Ediții ale Sfintei Scripturi & Noului Testament

1. *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ediție Jubiliară a Sfântului Sinod, tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, versiune diortosită după Septuaginta, redactată și adnotată de Bartolomeu Valeriu Anania, Arhiepiscopul Clujului, București, 2001.
2. *Biblia sau Sfânta Scriptură*, tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, EIBMBOR, București, 1994.
3. *Biblia sau Sfânta Scriptură*, apărută cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, EIBMBOR, București, 2008.
4. *Noul Testament*, cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, versiune revizuită, redactată și comentată de Bartolomeu Valeriu Anania, sprijinit pe numeroase alte osteneli, EIBMBOR, București, 1993.
5. *Nouveau Testament*, Traduction Oecuménique de la Bible, Edition Intégrale, Société Biblique Française, Les Editions du Cerf, Paris, 2000.
6. *The New Testament*, A New Translation from a Revised Text of the Greek Original, London, 2002.
7. *Novum Testamentum Graece et Latine*, Textum Graecum post Eberhard et Erwin Nestle communiter ediderunt Barbara et Kurt Aland, Johannes Karavidopoulos, Carlo M. Martini, Bruce M. Metzger, Textus Latinus Novae Vulgatae Bibliorum Sacrorum Editioni debetur, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, ²⁶1993, ²⁷1998.
8. *The Greek New Testament*, Edited by Aland, B., Aland, K., Black, M., Martini, C. M., Metzger, B. M., Wikgren, A., 3th printing, Deutsche Bibelgesellschaft/ United Bible Societies, Stuttgart, ⁴1994.
9. *Synopsis Quattuor Evangeliorum: Locis parallelis evangeliorum apocryphorum et patrum adhibitis*, Edited by Aland, K., Editio quidecima revisa, 2. Korrigierter Druck, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1997.
10. *The New Testament in the Original Greek: Byzantine Textform 2005*, Edited by Robinson, M.A., Pierpoint, W.G., Chilton Book Publishing, Southborough, 2005.
11. *Η ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ*, Το πρωτότυπο κείμενο με μετάφραση στη δημοτική, Ελληνική Βιβλική Εταιρεία, Αθήνα, 2000.

Dicționare, Lexicoane, Enciclopedii

1. *A Greek-English Lexicon of the New Testament*, Edited by Thayer, Joseph Henty, American Book Company, New York, 1886.
2. *A Greek-English Lexicon. With a Supplement*, Edited by Henry George Liddell and Robert Scott, Revised by Sir Henry Stuard Jones, with the assistance of Roderick McKenzie and the cooperation of many scholars, 9th edition, The Clarendon Press, Oxford, 1999.
3. *A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature*, Edited by W. Bauer, F.W. Danker, W.F. Arndt, F.W. Gingrich, 3th edition, The University of Chicago Press, Chicago, London, 2000.
4. *Dictionnaire Grec-Français du Nouveau Testament*, Préparé par Jean-Claude Ingelaere, Pierre Maraval et Pierre Prigent, Adaptation de *A Concise Greek-English Dictionary of the New Testament*, Prepared by Barclay M. Newman, Jr., Société Biblique Française, Alliance Biblique Universelle, 2005.
5. BAILLY, M.A., *Abrégé du dictionnaire grec-français*, Hachette, Paris, 1969.
6. CARREZ, Maurice; MOREL, François, *Dictionnaire grec-français du Nouveau Testament*, 4e édition revue et corrigée, Labor et Fides – Société Biblique Française, Genève/ Pierrefitte, 1989; trad. rom. de Gheorghe Badea, *Dicționar grec-român al Noului Testament*, Societatea Biblică Interconfesională din România, București, 1999.
7. *Greek-English Lexicon of the New Testament Based on Semantic Domains*, Edited by J.P. Louw, E.A. Nida, vol. I-II, 2nd edition, American Bible Society, New York, 1998.

Monografii, Cărți, Articole, Studii

1. *** *Limba Greacă*, Manuale pentru Seminariile Teologice, Anul III și Anul IV, Tipografia Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1993.
2. ABEL, Louis Félix-Marie, *Grammaire du grec biblique, suivie d'un choix de papyrus*, Librairie Lecoffre, Paris, 1927.
3. BALMUȘ C., GRAUR A., *Gramatica limbii grecești*, Editura Autorilor Asociați, 1935.
4. BURTON, Ernest DeWitt, *Syntax of the Moods and Tenses in New Testament Greek*, T&T Clark Publishers, Edinburgh, 1898.
5. CARAGOUNIS, Chrys C., *The Development of Greek and the New Testament: Morphology, Syntax, Phonology and Textual Transmission*, Mohr Siebeck, Tübingen, 2004.

6. IDEM, „The Error of Erasmus and Un-Greek Pronunciations of Greek”, în *Filologia Neotestamentaria*, Nr. 8/ 1995.
7. CARREZ, Maurice, *Les langues de la Bible. Du papyrus aux Bibles imprimées*, Editions du Centurion, Paris, 1983.
8. IDEM, *Grammaire grecque du Nouveau Testament: Avec exercices et plan de travail*, 6e édition, Labor et Fides, Genève, 2009.
9. CHADWICK, J., *Linear B and Related Scripts*, British Museum Publications, London, 1987.
10. IDEM, *The Decipherment of Linear B*, Cambridge University Press, Cambridge, ²1967.
11. CHADWICK, J.; BAUMBACH, L., „The Mycenaean Greek Vocabulary”, în *Glotta*, Nr. 41/ 1963.
12. IDEM, „The Mycenaean Greek Vocabulary”, în *Glotta*, Nr. 49/ 1971.
13. CIUREA, Mihai, *Istoria textului Noului Testament. De la manuscris la edițiile tipărite*, Editura Universitaria, Craiova, 2011.
14. IDEM, „Greca dialectului comun (*koinē*) – *lingua franca* în timpul Mântuitorului Hristos”, în vol. *Pe urmele Mântuitorului Hristos. Aspecte ale vieții cotidiene în Israelul secolelor I î.Hr. – I d.Hr.*, coord. Conf. univ. dr. Mihai Valentin Vladimirescu, Editura Universitaria, Craiova, 2011.
15. DAVIES, Anna M., „Greek Language”, în *Oxford Classical Dictionary*, Oxford, ³1996.
16. DUFF, Jeremy Duff, *The Elements of New Testament Greek*, 3th edition, with a Foreword by David Wenham, Cambridge University Press, 2005.
17. FUNK, Robert W, *A Greek Grammar of the New Testament and Other Early Christian Literature*, A Translation and Revision by F. Blass and A. Debrunner, Cambridge University Press, Chicago, 1961.
18. IDEM, *A Beginning-Intermediate Grammar of Hellenistic Greek*, 3 vols., Mont.: Scholars Press, Missoula, 1973.
19. FURRER, Christiane, *Grecque post-classique*, Première année, Faculté de Théologie, Université de Lausanne, UNIL, 2007.
20. IDEM, *Grecque post-classique. Vocabulaire thématique*, Faculté de Théologie, Université de Lausanne, UNIL, 2007.
21. GEORGESCU, Constantin, *Manual de greacă biblică*, Editura Nemira, București, 2011.
22. HORSLEY, G.H.R., „Divergent Views on the Nature of the Greek of the Bible”, în *Biblica*, Nr. 65/ 1984.
23. KOENIG I., *Gramatica limbii eline*, București, 1935.

24. MARINESCU-HIMU M., VANȚ F., *Manual de limba elină*, Litografia și tipografia Învățământului, București, 1958.
25. METZGER, Bruce Manning, *Lexical Aids for Students of New Testament Greek*, 3th edition, Baker Academic, 1998.
26. IDEM, *A Textual Commentary on the Greek New Testament*, UBSGNT, Deutsche Bibelgesellschaft United Bible Societies, ²1994.
27. MOULTON, J.H., *A Grammar of the New Testament Greek*, vol. I-IV, 3th edition, T&T Clark Publishers, Edinburgh, 1908-1976.
28. MOUNCE, William D., *The Morphology of Biblical Greek*, Zondervan, Grand Rapids, Michigan, 1994.
29. IDEM, *Basic of Biblical Greek Grammar*, 3th edition, Zondervan, Grand Rapids, Michigan, 2009.
30. POP O., *Limba Greacă Veche: Grafie, Fonetică, Morfologie*, Editura Antet, București, 2002.
31. PORTER, Stanley E., „The Greek Language of the New Testament”, în *Handbook to Exegesis of the New Testament*, Edited by Stanley E. Porter, Brill, 1997.
32. SANDAY, William, „The Language Spoken in Palestine at the Time of our Lord”, în *The Expositor*, Nr. 7/ 1979.
33. IDEM, „Did Christ Speak Greek? – A Rejoinder”, în *The Expositor*, Nr. 7/ 1978.
34. SILVA, Moises, „Bilingualism and the Character of Palestinian Greek”, în *Biblica*, Nr. 61/ 1980.
35. SIMENSKY Th., *Gramatica Limbii grecești*, București, 1953.
36. ȘTEF, Felicia, *Manual de limba greacă veche*, Editura Humanitas, București, 1996.
37. ȘTEFĂNESCU N.I., *Sintaxa greacă... urmată de morfologie*, București, Tiparul Universitar, 1937.
38. THRALL, Margarete, *Greek Particles in the New Testament. Linguistic and Exegetical Studies*, Eerdmans, Grand Rapids, Michigan, 1962.
39. TIPEI, F. John, *Limba greacă a Noului Testament*, Editura Cartea Creștină, Oradea, 1994.
40. VAN VOORST, Robert E., *Building Your New Testament Greek Vocabulary*, Third Edition, Edited by Beverly R. Gaventa, Society of Biblical Literature, Atlanta, 1990.
41. WALLACE, D.B., *Greek Grammar beyond the Basics. An Exegetical Syntax of the New Testament*, Zondervan, Grand Rapids, Michigan, 1996.

42. ZERWICH, M., *Biblical Greek Illustrated by Examples*, adapted by Joseph Smith from the 4th Latin Edition, 7th reprint, Pontificio Istituto Biblico, Roma, 2001.
43. ZERWICH, M., GROSVENOR, M., *A Grammatical Analysis of the Greek New Testament*, 4th revised edition, Editrice Pontificio Istituto Biblico, Roma, 1993.

Cuprins

LIMBA GREACĂ – UN SCURT ISTORIC.....	7
LIMBA GREACĂ NEOTESTAMENTARĂ	11
DESPRE PRONUNȚIE.....	17
NOȚIUNI GENERALE DE FONETICĂ ȘI FONOLOGIE	19
ALFABETUL	19
VOCALELE ȘI SEMIVOCALELE	20
CONSOANELE	20
DIFTONGII	21
IOTA SUBSCRIS	21
SPIRITELE	22
ACCENTELE.....	22
SEMNELE DE PUNCTUAȚIE.....	24
EXERCIȚII DE CITIRE	26
NOȚIUNI GENERALE DE MORFOLOGIE	29
MORFOLOGIE. RĂDĂCINĂ. FLEXIUNE. DERIVARE. DECLINARE/ CONJUGARE	29
TEMĂ. DESINENȚĂ. RADICAL. TERMINAȚIE. VOCALĂ TEMATICĂ. AFIXE	29
DECLINARE. CATEGORII GRAMATICALE. GEN. NUMĂR. CAZ.....	30
ARTICOLUL HOTĂRÂT.....	32
INDICATIVUL PREZENT AL VERBULUI „A FI”	34
EXERCIȚII	35
SUBSTANTIVUL	36
DECLINAREA ÎNTÂI (I)	36
EXERCIȚII	40
DECLINAREA A DOUA (II ^A)	41
EXERCIȚII	45
DECLINAREA A TREIA (III ^A)	45
EXERCIȚII	53
ADJECTIVELE DE CLASA ÎNTÂI (I)	54
ADJECTIVELE DE CLASA A DOUA (II^A), A TREIA (III^A) ȘI NEREGULATE	55

GRADELE DE COMPARAȚIE ALE ADJECTIVELOR	58
PRONUMELE	61
PRONUMELE PERSONAL.....	62
PRONUMELE POSESIV	65
PRONUMELE DEMONSTRATIV	66
PRONUMELE RELATIV.....	69
PRONUMELE NEHOTĂRÂT.....	72
PRONUMELE INTEROGATIV.....	73
PRONUMELE REFLEXIV	76
PRONUMELE RECIPROC.....	77
EXERCIȚII	79
VERBUL	80
INDICATIVUL PREZENT ACTIV AL VERBELOR TEMATICE	86
INDICATIVUL VIITOR ACTIV AL VERBELOR TEMATICE	90
INDICATIVUL PREZENT MEDIU ȘI PASIV AL VERBELOR TEMATICE	93
INDICATIVUL VIITOR MEDIU ȘI PASIV AL VERBELOR TEMATICE.....	96
INDICATIVUL IMPERFECT ACTIV AL VERBELOR TEMATICE	100
INDICATIVUL IMPERFECT MEDIU ȘI PASIV AL VERBELOR TEMATICE	103
EXERCIȚII	105
INDICATIVUL AORIST ACTIV AL VERBELOR TEMATICE	106
INDICATIVUL AORIST MEDIU ȘI PASIV AL VERBELOR TEMATICE.....	112
EXERCIȚII	116
INDICATIVUL PERFECT ACTIV AL VERBELOR TEMATICE	117
INDICATIVUL PERFECT MEDIU ȘI PASIV AL VERBELOR TEMATICE.....	120
INDICATIVUL MAI MULT CA PERFECT AL VERBELOR TEMATICE	121
EXERCIȚII	124
NUMERALUL	125
ADVERBUL	130

GRADELE DE COMPARAȚIE ALE ADVERBELOR	134
PREPOZIȚIILE	136
CONJUNCȚIILE ȘI INTERJEȚIILE	140
MODUL CONJUNCTIV	142
EXERCIȚII	149
MODUL OPTATIV	150
MODUL IMPERATIV	153
EXERCIȚII	161
MODUL PARTICIPIU	163
EXERCIȚII	176
MODUL INFINITIV	178
EXERCIȚII	182
VERBELE ATEMATICE.....	183
EXERCIȚII	188
PRINCIPALELE VERBE NEREGULATE NEOTESTAMENTARE.....	190
PRINCIPALELE REGULI SINTACTICE.....	193
ARTICOLUL	193
ACORDUL.....	194
PĂRȚILE DE PROPOZIȚIE.....	195
ÎNȚELESURILE TIMPURILOR VERBALE.....	197
PROPOZIȚIILE SUBORDONATE	198
ÎN LOC DE CONCLUZIE	200
PRINCIPALELE FAZE ALE LIMBII GRECEȘTI DE LA PRIMELE MĂRTURII PÂNĂ ÎN PERIOADA MODERNĂ	202
BIBLIOGRAFIE	203
EDIȚII ALE SFINTEI SCRIPTURI & NOULUI TESTAMENT	203
DICȚIONARE, LEXICOANE, ENCICLOPEDII.....	204
MONOGRAFII, CĂRȚI, ARTICOLE, STUDII	204
CUPRINS.....	203

